

yitik söz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Sayı:4 Nisan-Mayıs 2021

çömelmiş duvarın dibine
mercan dişli üç yaşlı
aşkı pişiriyorlar güneşe karşı

Kâmil Aydoğan

Sulu boyaya: Bünyamin K.

**Mehmet Sabri
Genç'le Söyleşi**
ÖMER YALÇINOVA

**Bizim Sokağın
Halleri**
YUNUS DEVELİ

**Kim Yazar Kim
Yazamaz?**
MUSTAFA RUHİ ŞİRİN

yitiksöz

SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Sayı:4 Nisan-Mayıs 2021

İçindekiler

MEHMET SOLAK Bir Var Bir Yok	4
H. YASIN ALTINER Kulpunu Unutamayan Fincan	6
MUSTAFA RUHİ ŞİRİN Kim Yazar Kim Yazamaz?	7
İSMAİL KARAKURT İlk Yaz Sökülüyor	8
NURETTİN DURMAN İtiraf	9
HÜSEYİN BURAK US Hangi Adımızla Çağrılıyorduk	10
DAVUT GÜNER Çizmeli Kedi	11
ŞAKİR KURTULMUŞ Dönüşü Olmayanların Hikâyesi	12
ADEM TURAN Hâfızın Seyir Günlüğü -3-	14
ALİ SALİ Mesken Ziyaretleri	15
MUSTAFA UÇURUM Sınırları Aradan Kaldıran Şarkı	16
SIDDIKA ZEYNEP BOZKUŞ Yağmur Çağlığı	17
MEHMET ULUKÜTÜK Gramer Olarak Siyaset	18
MURAT ENGİZEK İşgim	21
ÖMER AKSAY Hüzzam Makâmında Bir İkinci Yazısı	22
MEHMET MORTAŞ İkinci yazılar	24
ÖMER İZCİ Gizemli Bir Yazarm İzinde-2	25
MUSTAFA AYDOĞAN Tanpınar Üzerine Nodlar	30
HAYRETTİN DURMUŞ Kıvrılır Bir Gün Testi	34
HAYRETTİN ORHANOĞLU En Saf Çelişki: Gül	35
MEHMET AKİF ŞAHİN Ucu Yanık Mektup	38
FUNDA ÖZSOY E. Aşk Estetiği	39
EROL ÇETİN Kierkegaard: Yalnız ve Hüzünlü Bir Hakikat Yolcusu	42
MEHMET ÖZGER Tarafsız Günler'den Unutmanın Sabahı'na	45
ARİF AY Bir Portre: Kâmil Aydoğan	47
KÂMİL AYDOĞAN'dan ALİ KARACALI'ya Mektup	48
YUNUS DEVELİ Bizim Sokağın Halleri	50
ERTUĞRUL AYDIN Safran Kokulu Çarşılar	54
YILDIZ RAMAZANOĞLU Virüs	55
İMDAT AKKOYUN Önemsenmiş Hüzün	58
ÖMER YİĞİT DEMİR Bugün Gün Batımına Kalmadın	62
YALÇIN YÜCEL Uzat Elini	68
FATİH AYDOĞAN Güz	69
FURKAN EREN Öyle Bir Yerdeyim ki	71
HACER YEĞİN Akşam Pazarı	73
ÖMER YALÇINOVA Edebiyatın Düşünce Haritasını Çıkarmak	77
MEHMET AYCI Askı	79
KONUŞAN: ÖMER YALÇINOVA	
Mehmet Sabri Genç'le Sanatın Seyri Üzerine	80
MUSTAFA KÖK Başarılı Bir Denemeci: Mustafa Okumuş	83
AKİF GÜLMEZ Katil Kim	86
ALİ ULVİ TEMEL Gönül Coğrafyamızın Öyküleri	88
ENES TALHA TÜFEKÇİ Diaspora Kitaplığı Yurt Dışında İyi Şeyler de Oluyor	91
İRFAN ÇEVİK Lejyoner	93
İBRAHİM HALİK ÇELİK İlk Kitap İlk Heyecan	95
AYŞEGÜL ÖZDOĞAN Yazarın Yol Öyküsü: Korkunç Beyaz	97
BENGİSU ERGÜDER Kuruntudan Sınırlamak	98
FEYZA KARTOPU Her Yerde Aynı Miktarda Yaşamak	99
ŞENAY ŞEKER Taş Gazeli'ne Dair	101
SÜHEYLA KARACA HANÖNÜ Lekeli Gömlek	104
İSMAİL KILINÇ Bir Çocuk ya da Daha Fazlası...	105
ZEHRA NUR YILMAZ Düğün	108
AHMET ŞEVKİ ŞAKALAR Cam	111
EYYÜP AKYÜZ Eve Ağıt	Arka Kapak

Bahara Ön Söz

Cemreler birer birer düştü, sessizce yaklaşıyor bahar. Önce hava, sonra su, sonra da toprak ısınıyor. Şanlı bahar türküleri çıgınlmaya başlandı çoktan. Ağaçlar öz sularına kavuşmanın sevincini yaşıyor. Kuş seslerinden bir donanmayla, dağların ve tüm mahlûkatın hayata katılışı yankılanıyor. Cümle varidat baharı karşılamanın heyecanını besteliyor âdetâ.

Cemrenin topraktaki yürüyüşü bir canlılık ışmasıdır. Bir kıvılcıdanışın tabiatta gözle görülür hale gelmesidir. Baharın ön habercisinin yerini bahara bırakmasıdır. Önce kardelenler boy atar karın erimeye başladığı yerlerde; ardından sümbüller, nergisler, leylaklar, laleler ve bilcümle çiçekler açar. Tabiatın taşan bu canlılık koşusuyla hayat görülmedik bir cümbüşe dönüşür.

Tabiatın kıvılcıdanmasıyla insanın üzerindeki esriklik de kalkar. Hayatı tazeleyen bir başlangıca doğru yürümenin coşkusu artar. Yeniden dirilişin ışıltıları cıvıldaşır etrafta. Terütaze duyguların katariyle tanışır insan. Topraktaki şölen havasının görünürlüğü artar gitgide. Diriliş esintisi, bir varlıktan diğerine akarak yayılışına devam eder. Her şeyiyle hayat yeni baştan şekillenir. Her mevsim tekrarlanan bu dönüşümün hayattaki yankısına sağırlaşmak mümkün mü?

İnsanın bahar coşkusuyla katılmaması düşünülemez. O da bu kıvılcıdanışa katılmak zorunda kalır. Bu katılış; bazen şiir olarak gerçekleşir, bazen de bir şarkıya, bir türküye ve bir güzelliğe evrilir. Kısaca insan, yazdıklarıyla, yaptıklarıyla hayatın evrensel müziğine eşlik eder.

YitikSöz, yaşamaya azmeden yüreklerin ortaya koyduğu çabalarla yürüyüşüne devam ediyor. Yürüyüşe yeni dâhil olanlarla da içeriğini giderek zenginleştiriyor. Sanatsal, düşünsel bir yankının Anadolu'da kökleşmesi arayışını devam ettiriyor. Güzel olanı bulmak ve paylaşmak kaygısıyla açılımını genişletiyor. Her yeni sayısıyla tazelenen bir yaklaşımın, insandan insana taşınmasına aracılık ediyor.

İçeriğiyle, biçimiyle zenginleşen *YitikSöz*'ün yeni sayılarında buluşmak dileğiyle...

Duran Boz

yitikSöz
SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ
Sayı 4 Nisan-Mayıs 2021

İKİ AYLIK SANAT, EDEBİYAT VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

SAYI: 4
Nisan-Mayıs 2021
Yayın türü: Yerel Süreli

ISSN: 2718-0670

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi
Hayrettin Güngör

Yazı İşleri Müdürü
Duran Doğan

Genel Yayın Yönetmeni
Duran Boz

Yayın Kurulu
Mehmet Narlı
Mehmet Özger
Selim Somuncu
Erdoğan Aydoğan
Mustafa Köneçoğlu
İnci Okumuş

Kapak Çizim
Bünyamin k.

Tasarım
Ali Şenocak

Son Okuma
Erdoğan Aydoğan

Sosyal Medya
twitter: @yitiksoz
facebook: @yitiksozdergisi
instagram: yitiksozdergisi

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi
İsmetpaşa Mahallesi
Azerbaycan Bulvarı, No: 25.
Dulkadiroğlu/Kahramanmaraş

e-posta
yitiksoz@gmail.com

Baskı
Kültür Sanat Basım Evi
Maltepe, ZB7-ZB11 2. Matbaacılar Sitesi,
Litros Yolu Sk, 34010
Zeytinburnu/İstanbul
Sertifika No: 44153

Bir Var Bir Yok

| MEHMET SOLAK

kâmil aydoğan'a

aynı tekerlemeyle başlar hep aynı
kalp yüküyle sınanmış ne varsa *arta kalan*
her *ıssız sancı* aynı tevatürle biraz içrek belki
bir benle *kıskık vadisinde* denize hasret
bir var bir yok *göçüp gittilerse* birden
beklemeden kimseyi *beyaz bulutlar* gibi

kavil saati gelmeyince hani
kimi bıraktındı *karlarla üşüyen akşama*
saklı kalsın diye hangi *yanlışlığın hatırası*
bilinsin diye mi *yorgun düğümler* attığın
bir sözün peşinde döner durur dünyaya
uğultulu evlerden taşarak

her şafak kartal kayası'ndan kara
kara bir kartal ağır kanatları kan
hazır ol der *bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan*
beklemeden seni beni ilk kurşunu
tam ortasında hayın bir şimdinin
esenlik yoksa başka bir gelecek kendinden başka
hep hazır ol kilitli kapılar önünde cüretkâr
terkedilmeye *uzak bir ikindi* yahut yakın
evvel zaman içinde uz gidemeden azıksız
eremeden künhüne bir ömür
kime kismet hangi yatsılık
hangi yazlardan yadigâr

kaç kişiydiniz sahi siz -diyelim biz- kaç taşbaş
kaç meczuba şifa oldu cinnetimiz
hep terk ettik hep başışladık kendimizi neden
nasıl *bir sınavdı bu biriktirdiğimiz* gün gün
yite yite hep yeniden başlayan
ölüm prangası bu kaçkaç

anlamadık hiç *hayat kaç köşeli*
sen kaç köşeli yıldızdın kimin göğünde
kaç kelebek yaşadın kimden uzun
kimden kısa yaşlanmadan atlık'ta

birden oldu her şey
birden yok

Kulpunu Unutamayan Fincan

| H. YASİN ALTINER

Kulpu kopuk bir fincan
Yıllardır durur
Anacığımın evinde

Bir vakitler
Âdet olduğu veçhile
Altı taneydi bunlar

Biri komşuya gitti
Tuz mu istemişler ne
Bir daha gelmedi
İkisi meçhul nedenlerle
Tezgâha düşüp kırıldı
Birine telaşlı bir cezve çarptı
Etraf köpük telve
O tekinin akıbetiniyse
Anımsamıyor kimse

Kaç etti beş
Sonuncu da işte
Hatıra çölüne gömülmek
Çıkmış olmalı ki falında
Yıllardır sızlıyor
Şeker kovaşında

Kim Yazar Kim Yazamaz?

| MUSTAFA RUHİ ŞİRİN

-Yazamaz, demiş
Çınarımızın
Kuşlarından
En genci
İstanbul'da doğmayan şair
Güzel bir
İstanbul şiiri!

-Doğmamış ki İstanbul'da!
Diye seslenmiş
Lacivert sesli bilge kuş
En güzel
İstanbul şiirlerini yazanlar

İlk Yaz Sökülüyor

İ İSMAİL KARAKURT

bellek unuttur
bile bile geçilir o yollardan
tek bir dil vardır yol boyunca
bazı ağaçların duruşuna benzer

belki buralardan hiç esmedi
kara hamsin
çapkın lodos da
ben geçerken bu sakin hayattan

yalnız mıyım
yalnızlığın açtığı kuyu mu
eğretili otları, dişbudaklar ve birkaç işçi
mevsimlerden ilk yazı söküyorlar

yaz çoktan
atların deri yangısı
bir huzursuzluğu çıkıyor bir kirpi
narın sesi güze değdi
sonunda kış

düşler kırık
geçti kervan
kaldım kuytularda
bir ağaçla ben

İtiraf

| NURETTİN DURMAN

Ah ben de bileydim ne olurdu
Bilmediğini bilmek gibi şeylerin
Ekseni etrafında dönen yıldızlar.

Aşkla bak diyebilsem açılır belki
Hüzünlü bakışlarının kapıları
Ben kendimi bilmez miyim?

Kaç kurtul diyeceksiniz, olmuyor işte.

Her gün bir günü ilave ederek
Çekip çeviriyor kendini
Dönerler Camii var Kütahya'da.

Oldu olacak bir zahmet
Yağmuru beklemekten başka
Lüksü kaldı mı ki dünyanın.

Ya sabır diyeceksiniz, başım üstüne.

Hangi Adımızla Çağrılıyorduk

| HÜSEYİN BURAK US

Gençlik düğmesini ilikleyen yıllar
Herkesten siz böyle mi geçtiniz
Yaşamak için kapılar açtığımızda
boş odalara dar mı geldi içiniz

Uzatınca ayağınızı beyaz sayfaya
katladılar mı sizi düşüncenizden
Elemi sıkıştırıp pencere kenarına
seyrettiniz mi bir kızı kalbinden

Yetmiyor mecnun biriktirdiğiniz leylaya
İki yüzünü çizseniz de beyaz sayfama
Usumdayken menekşe gözlü bizim kız
Misafir oluyor kelebekler akşama

Yüzünüz güzelleşip kapımı çaldığımızda
huzurun uzunluğu aşmıştı baharımızı
Aşk kelimesi italik yazılınca soyadımıza
sevemediğiniz oldu mu adınızı

Sayamadım hayatın bana benzeyen hatırım
Siz gelip geçtiniz de nem kaldı çetelede
Hep içten konuştu kalın çizgili ayrılıklar
Huzur aranır mı şimdi aşk geçmeyen ismimde

Çağramıyorum kendimi bu nedenle
Hüseyin mi desem Burak mı Us mu
Yaşamak kapıdan çıkıp gidince
isminizi döktüğünüz oluyor mu
su yerine
us yerine
çağramıyorum kendimi işte ben böyle

Çizmeli Kedi

| DAVUT GÜNER

1970'lerde
Bir nahiye bakkalının penceresi
Çizmeli kedi kitabıyla, nasıl bir trajedydi öyle
Sanki yaz kuşlarına eşlik ediyordu ayrılığın hüzünlü bir senfonisi

Yeni bir mevsimin habercisi gibiydi
Bir ilkokulun bahçesindeki kar yağınları
Belki de eski bir kardan adamdı o çizmeli kedi
Kış tüccarları da, o anlaşılamayacak çağlarda kayıplara karışırdı

Sarkmış bir güneşti o alnyazıları, karla kaplanmış ıssız tarlalardı
Masal kitaplarıyla ışığı arayan o çocuklardı; paltolu bir adamın adımladığı karanlık sokaklardı.

Dönüşü Olmayanların Hikâyesi

| ŞAKİR KURTULMUŞ

kabarmış bir bulut şurada
kesif
bir sis tablosu
gözlerinde mavi
yeni sözcükler ararken rastladım
kendime kendimle kendimi

aynadaki kendime bakarken buldum
geceyi
istila etmiş bir telaşı
odayı rengarenk yapan ışığa
kanatlarıyla tutunmuş yarasaları
gözlerinden tanıdım ayaklarıyla tutundukları kovuklardan
tanıdım kayalıklardan tanıdım

ne kadar birikmiş olsa da hüzün
menekşeler topladım süzölmüş boyunları bükük
uzun uzun sustuğum bir ihtimal bu heves
güneşin yeryüzünü süsleyen gölgesinde tekrarlanan
kısık bir ezgide
birikmiş
puslu bir akşam

sırtında eskimiş pul pul dökölmüş bir heybede
toplanmış zayıf kelimeler
yenemiyor makus talihlerini
sessiz harfler
doyuramıyor soluk yüzlü nadide çiçekleri
solgun orkideler
bitkin yaseminler
gölgesiz güneşsiz günlerin
peşinde solgun yüzleriyle

ters yönden gelen rüzgara toza dumana rağmen
vakur bir telaş çoğalıyor ateşin üstünde
kırık da olsa
bir dal gibi
göğün tutkun
yükselen dumanda buluyorum şarkılarımızı

yeni bir bakış arayışında
bilsen neler kaybettiğimizi
her yenilgiden sonra
yeniden başa dönmenin
hangi ilaç
hangi felsefi düşünce
dindirecek ağrısını

kalbi toprağa bağlı olanın sevdası
büyüyen çocuk seslerine karşı
sönen kandilleri tutuşturdu
hep birlikte yaşadığımız
ama yalnız kaldığımız bu şehirde
gidip de dönüşü olmayanların hikâyelerinde
biriken şarkılarda buluşmanın sevinci
yarasaların gözlerinde öldürülen hayata inat
yeni bir kavuşmanın
yeni bir dil konuşmanın sevinci

Hâfızın Seyir Günlüğü -3-

| ADEM TURAN

Büyük Çember Üzerine

*Irmak kıyısında otur, ömrün geçişini seyret
Gelip geçen dünyadan bu işaret yeter bize
-Hâfız-*

Sessiz geceler bunlar, suskun günler: ve kapatılmak ne acı bu dönüp durmalar
Bir çıkış bulamasak da, *otur ırmağın kıyısında*, kalk yokuşun sonunda!

Böyleyken kapıları sıkıca kapatıp Büyük Çember üzerine kafa yoruyoruz, şurada ve şurada
Yaprağın dalından düşerkenki tevekkülüne bakıp da yapıyoruz bunu, sonra çekiliyoruz odalarımıza.

Çekilen çekilene! Aslında biz çok önceden biliyorduk her şeyi: doldurun şimdi sarnıçları!
Sabaha kadar sürsün bu! Sonra da dünyayı art arda üç kez yüklenip çıkalım: sessizlik

Sürüyor. Ama ne yapsak, hangi şehrin kapısına dayansak, dönüp dönüp on dördüncü yüzyılı
özlüyor Hâfız

Tam da hasat zamanı! Yapma *Hâce*, pes etme gözümün nuru! Bu çağdayız artık ve anlaşmaya
sadık kal bizimle kal!

Ömrün geçişini seyrederek gibi, ölümün sonsuzluğuna doğru urbalarımıza sarınıp
Şehri boydan boya yürümek yeter bize; bekle de son bir kez dem çekip çıkalım sonra aşk ile...

Mesken Ziyaretleri

| ALİ SALİ

ne kederli bir yüz ne hayırlı bir alamet
taşıdı yanında tören sözleri hazırdı
konakladığı yeryüzü diyarında
feryat edenleri
figanından yanına varılamayanları
gördü göçüp gitmiş ruhlar da etkilenmedi
cisimsiz ve mezarlığı basan gölgeler boyunca
olmadık sevdalara yakılan türküleri de
kedere yordu dilinde taşımak yerine

her hâliyle sana tahsis edilmiş bu konakta
geciksen de er ya da geç bir meskene
istersin sığınmak
mesai harcaman çaba sarf etmen
bunun içindir ilerlersin sükûn bulurum umuduyla
gözyaşlarıyla ıslandığı söylenir bu meskenin

bilip ettiklerine bilmeyip ettiklerine kederlenince
hava dışında başka bir eşyaya sarılamazsın
o da geri çekilir sen kollarını uzatınca
gıdası odur kederlenince

gözyaşlarıyla ıslandığı rivayet edilir
elem gelip yerleşmesin diye iklimine senin
alışkındır oysa okşanmaya boynun
mesken ziyaretlerine çıkınca
bir kenara bıraktığın konuk olma hâlin

Sınırları Aradan Kaldıran Şarkı

| MUSTAFA UÇURUM

Kendimden geçtim geçemedim hiçbir yerden
Kâğıtlar savrulurken buram buram duman kokan
Yaprağın da bir hesabı var dönüp durmasından belli
Savruluyor ten, kavruluyor yüz
Durduk yere deli olmuyor insan

Kale burçlarına göğsümü geriyorum
Sönük sönük bakıyor yıldızlar bile
Kendimi kovaladım bir sınır kapısından
Yanmaya benzemiyor ayaklarımdaki sancı
Kanıyorum sesine bir rüzgârın tanıdık
Durdumsa çölde durdum
Ha şehir ha kum fırtınası
Geçtim de bir yudumda sesine kandım geçtim

Bir şarkı gönderiyorum
Aynalara bakar gibi seçtiğim bir şarkı
Sınırlar aradan kalkıyor
Kale burçlarından izler gibi gözlerini
Serin sular iniyor alınmdan yüzüme
Ben şimdi Kudüs'ü kalbim gibi seviyorum

Yağmur Çılgılığı

| SİDDİKA ZEYNEP BOZKUŞ

Saat, az bulutlu ve altı ve iki bin yirmi bir
Soğuktur! Bir atın toynağı yıldızlar geceyi, yelesinde soğuk ve ayaz
Saçları dağınık, sarışın çocuktan yarınlar, ayağı yalın ve geçen yaz
Ertesi günler ve çalkandıran siyah-beyaz ve sinemaskop
Bir boşlukta savrulan gül, güller; kuruyan ve ölen
Bu neyin sevinci yeni değil, değil yeni yutkunamadığım yıl?

Listesizim Tanrım, gün ışımakta oysa vaktini bilerek her
Sana teslim toprak, su, ateş ve soluksuz bırakılan şey
Bir cennet kelimesi örtse şu telaşından perdeleri
Bir an yeni bir ay doğsa fırtınanın peşinden

Bir liman kurtulsa halatlarından ve gacırdıyorken gemi henüz
Vakitli vakitsiz dalgalar boynunu vuracak daha kaç denizin
Boynuna atılsa çocuklar babaların, yağmur çılgılığında, şiir bu ya!
Martı gülse, simit deniz olsa, sen hep İstanbul mesela...

Gramer Olarak Siyaset

| MEHMET ULUKÜTÜK

Dinî, felsefî, estetik ve ahlaki önermelerin gramatik statüsü hakkında pek çok tartışma ve analiz yapılmışken siyasî önermelerin gramatik soruşturması hakkında literatürde yer alan büyük boşluğu nasıl anlamlandıralıyız? Güç ve iktidar ekseninde gerilim ve mücadelelerin yaşandığı siyasî arenada gramatik soruşturmaların salt söylem ve dil alanına sıkıştırılıp, söylem ve dile, anlam ve hayat veren gramerin görmezden gelinmesini nasıl izah edebiliriz? Gramer olarak siyasetten bahsedilebilir mi veya siyaseti gramer üzerinden okuyabilir miyiz? Siyaset arenasında her bir siyasî tarafın dil ve anlam dünyasına nüfuz eden bir gramer vardır. Gramer oyun, oyun oynamak veya oyun kurmaktır. Bir siyasal tavrı anlamak aynı zamanda onun dil ve söylem tasavvurunu anlamak demektir. Grameri anlamlı kılan ise gönderme yaptığı yaşam formlarıdır. Gramer olarak siyasetten bahsetmek, dilin siyasî potansiyelini ve sonuçlarını ortaya sermek değildir. Gramer olarak siyaset, siyasî söylemin ve dilin gramatik temellerini keşfe çıkmaktır. Gramerin düşünce, hayat, bilim ve din gibi alanlarla ilgisini kurup, siyasî arenadaki karşılıklarından habersiz olmak siyasetin doğasının manipülatif olmasından ziyade siyasî aktörlerin gramerle hesaplaşma isteksizliğinden kaynaklandığını düşünüyorum.

Dilin siyasî potansiyeline “Siyaset ve İngiliz Dili” başlıklı klasik makalesiyle dikkatimizi çeken George Orwell olmuştur. Orwell dilin düşünceyi manipüle etmek amacıyla kullanılmasyla yakından ilgilenmiştir. Ancak Orwell’in analizi gramatik bir soruşturma içermez. Bir siyasî tasavvur dil ve söylem alanında sadece kelime ve kavram seçimleri ile

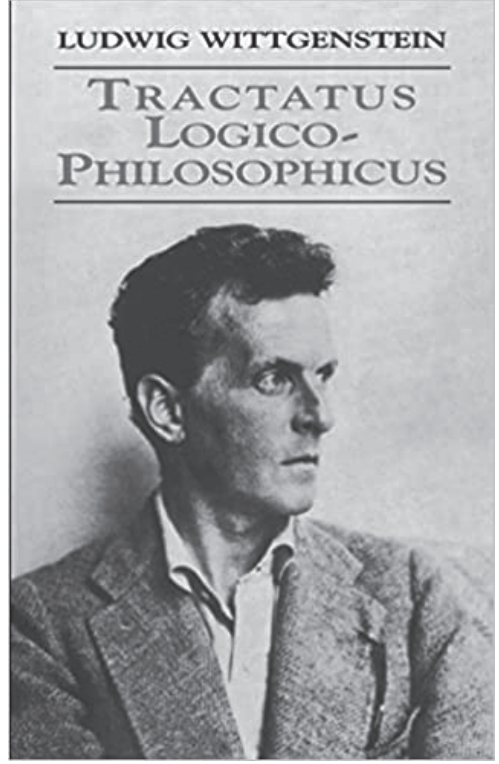
POLITICS
AND THE
ENGLISH
LANGUAGE
GEORGE
ORWELL

değil, bilakis kelime ve kavramlarla inşa ettiği gramerde de farklılık gösterir. Mesele *vatandaş*, *yurttaş*, *halk*, *millet*, *ulus* ve *tebaa* kavramlarından hangisini seçtiğimiz değildir sadece. Bunları hangi türden gramere dâhil edip bunlarla ne türden dil oyunları inşa ettiğimizdir asıl mesele. Söz gelimi demokratik gramerde *eşitlik*, *vatandaş*, *ulus* kavramları pozitif anlam yüklü iken, muhafazakâr söylemde millet ve yurttaş kavramları pozitif anlam yüklüdür. Mesela, “İyi insan olmak, iyi bir vatandaş olmak demektir” söyleminin arka planında birey ile devlet arasında herhangi bir karşıtlığın öngörülmediği bir gramer anlayışı vardır. Bu gra-

mer devletin çıkarları ile bireyin çıkarlarının birliğine işaret eden bir gramerdir. Aynı zamanda ahlaki olan ile siyasi olan arasında bir fark görmeyen bir gramerdir. İnsan olmak ile vatandaş olmak arasında kurulan “iyi” bağlantısının gramer yapısında devletin dışında bir iyiden bahsetmek ne kadar mümkündür?

Wittgenstein’in dil oyunları ve yaşam biçimleri ve dilbilimsel analizlerinden mülhem olarak gramer olarak felsefe ve gramer olarak teoloji çalışmaları doğmuştur ama gramer olarak siyaset konusunda şimdiye kadar kayda değer bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Gramer olarak siyaseti anlamak bakımından Wittgenstein’in birinci döneminin eseri olan *Tractatus* ile ikinci döneminin eseri olan *Felsefi Soruşturmalar*’ın konumunu anlamak bakımından önemli olduğunu düşünüyorum. *Tractatus*’da dünyanın şeylerin değil olguların toplamı olduğu yönündeki önermesinin siyasal gramer açısından anlamının gramerin olgularla ilişkisine vurgu olduğu söylenebilir. Buna göre bir siyasal gramer göndermede bulunduğu olgular anlaşılmadan anlaşılabilir. Bu yargıyı temellendirecek düşünce ise en iyi *Felsefi Soruşturmalar*’da, *dil oyunları, aile benzerlikleri ve yaşam formları* hakkındaki çözümlenmelerde görülür.

Wittgenstein’a göre (*Felsefi Soruşturmalar*, 2007, 32) “Bir dili konuşmak bir oyuna katılmaya benzer. Her siyasi oluşumda seçmenlerini kendi kurdukları dil oyununa davet ederler. Dilde kullanılan kavram ve cümleler ise yaşam formlarına dayanır. “Dil-oyunu” deyimi burada, dilin konuşulmasının bir etkinliğin ya da bir yaşam biçiminin bir parçası olduğunu belirgin kılmalıdır.” Mesela “Türkçe İbadet” literal anlamda ibadetin Türkçeye yapılması gibi nötr bir anlama göndermede bulunmaz. Bir dönemin, bir toplumun acı hatıralarına dayalı yaşam formuna işaret eder. Söz konusu işaret aynı zamanda Nietzsche’nin “olgular yoktur, yorumlar vardır” ifadesinin gramerini

de açıklığa kavuşturmuş olur. Nietzsche’nin ifadesini, “olgular yoktur, gramerler vardır” şeklinde de anlayabiliriz. Bir dil oyununa katılmak bir yaşam biçimine katılmak demektir. Türkçe ibadetin yanında olanlar ile karşısında olanların ayrı yaşam formları, dolayısıyla ayrı gramerleri söz konusudur. Bir dil oyununu anlamak da bir yaşam biçimini, dil oyunu etrafındaki etkinlikleri anlamak, yani onun gramerini anlamak demektir. Dil ile dilin iç içe örülü olduğu etkinlikler bütününe dil oyunu denir. (*Felsefi Soruşturmalar*, 26) Buna göre siyasî eylem ile söylem arasında derin bir ilişki söz konusudur. Bir siyasi grameri anlamak aynı zaman siyasi yaşam pratiklerini de anlamak demektir.

Dil oyunlarının değişimi yaşam biçimlerinin de değişimi demektir. Yaşam biçim-

lerinin değişimi de gerçekliğe bakış açımızı değiştirir. Farklı dil oyunları farklı gerçeklikler demektir. Buna göre dil oyunlarının bize göstermeye çalıştığı ilk şey, aynı gerçekliğin *birbirinden farklı iki resminin* olabileceğinin mümkün olduğunu *ima* etmesidir. (Kocabaş, *İfadelerin Gramatik Ayrımı*, 2002, 39) Tek bir resmin olabileceğini iddia etmek, tek bir dil ve dil oyununun, haliyle tek bir yaşam formunun olabileceğini ima etmektir. Hâlbuki siyasetin olumsal/mümkün doğası, çok farklı yaşam formlarına doğal olarak da çok farklı dil oyunlarına gebe. Mesela bir siyasi söylem zamanın gençler tarafından anlamlandırılmıyorsa, bunun sebebi, yaşam formlarının değişimine paralel olarak dil oyunlarının da değişmiş olmasıdır. Gaz kuyrukları, Bağkur – SGK, kamusal alan-özel alan türünden ayrımların dayandığı dil oyunlarının grameri yerini internet kotası, beka sorunu, köprü geçiş ücretleri ve cep tele-

fonları vergi oramı türünden ayrı bir gramere bırakmıştır.

Wittgenstein, kelimenin yaşamamızdaki işleyişine o kelimenin ‘derin grameri’ der. Kelimelerin derin grameri, ancak onlar ile yaşamda nasıl iş gördüğümüze bakarsak fark edilebilir. Bu derin gramerin yalnızca bir ifade ile diğeri arasındaki ilişkide kendini gösterdiği anlamına gelmez. Derin gramer ifadeleri kullandığımız, onları kullanmayı öğrendiğimiz ve onların diğer yaşamsal etkinliklerle örüntülü olduğu durumlarda kendini gösterir. “Bir sözcüğün kullanımında ‘yüzeysel grameri’, ‘derin gramer’den ayırt edebiliriz.” (Felsefi Soruşturmalar, 185) Derin gramere çarpıcı bir örnek olarak seçmenlere yönelik siyasi anketler gösterilebilir. Her anket belli sorularla seçmenlerin siyasi tercihini ölçmeye çalışır ve sonuçlarını kamuoyu ile paylaşır. Benzer insanlara yapılan anketlerden farklı sonuçların çıkması salt bir çelişkidir ve tutarsızlıktan ziyade anketteki soruların gramatik farklılığından kaynaklanır. *Dua ederken sigara içmeyi* doğru bulur musunuz sorusuna hayır diyenler *sigara içerken dua edilir mi* soruna evet diyeceklerdir. (Postman, *Teknoloji*, s. 121) Evet diyenler de hayır diyenler de aynı kişiler olduğuna göre sorun cevaplarda değil, sorulardadır. İstedığınız şeyleri almakta maddi zorluk çekiyor musunuz sorusuna evet diyenler, ülkenizin ekonomik durumu geçmişten daha mı kötü durumda sorusuna hayır diyeceklerdir. Anlaşılacağı üzere sorunun grameri değişince, cevabın da grameri değişmektedir.

Dil oyunları dediğiniz şey ona katılanların ortak olarak oynadıkları ve ortak noktaları bulmaya çalıştıkları bir oyundur. Bu oyunlar iki gerilim üzerine kuruludur. Bunlar, çatışma ve uzlaşmadır. Çatışma ve uzlaşma hep aynı anda gider. Siyasette tarafsız, nesnel, saf bir yargı bulmak çok zordur. (Çakmak, “Asâdan Böceğe Politikayarı ve Felsefe”, 2015, 20) Siyasi yargı

insanın dünyaya karşı, kendine karşı, diğerine karşı sorumluluk duyarak birlikte verilebilecek bir yargı türüdür. (Çakmak, 21) Siyasî dil oyunları siyasî gerçekliği dönüştürebilir. Siyasî gerçeklik bizden bağımsız bir gerçeklik değildir. Dil oyunları eylemsel gerçekliği, eylemsel gerçeklik de siyasî gerçekliği dönüştürebilir, değiştirebilir. (Çakmak, 21) Zira dil, düşünce ve eylemi değişim ekseninde bir araya toplayıp, siyasî amaçlara yönelttiğimizde, dilin politik gerçekliğin inşasında merkezi bir rolü olduğunu görebiliriz.

Wittgenstein, özel bir dilin imkânsız olduğunu iddia eder. Zira özel dil, bir kimsenin yalnızca kendi kullanımı için oluşturduğu, özneler arası olmayan, bir toplum tarafından paylaşılmayan bir dildir. Dil eğer iletişim içinse, iletişimi mümkün kılmayan bir özel dilin anlamından da bahsedilemez. Dili konuşmak, bir kuralı takip etmeye benzer, kurala aykırı bir kural icat ettiğiniz burada yeni bir kural değil, kuralsızlık söz konusudur. (*Felsefi Soruşturmalar*, 104-110) Kuralsızlık ise anlamsızlık demektir. Dil oyunları ile yaşam formları arasındaki ilişki de özel bir dilin imkânsızlığını teyit eder. Dil, herkesin bilebileceği bir kural ise, dil oyunlarını mümkün kılan yaşam formları da salt öznenin kendi içinde yaşadığı bir durum olmaktan ziyade, herkesin yaşayabileceği ve anlayabileceği bir duruma işaret eder. Bir kişinin yaşadığı tecrübelerin başkası tarafından anlaşılama-ya-çağımı iddia etmesi tipik bir solipsizmdir. (tekbencilik) Solipsizm özel bir dil demektir, özel dil de kuralsız ve anlamsızlık anlamına gelir. Siyasî söylemde kullandığınız gramerin hayatta bir karşılığı yoksa solipsizme yani anlamsızlığa düşersiniz. Söz gelimi laikliğin büyük bir tehlikede olduğunu ifade ettiğinizde, bunun sizin dışımızdaki insanlarda bir karşılığı yoksa solipsizme düşmüş olursunuz. Çünkü gramer ancak özneler arasında müşterek bir kullanımı varsa bir şey ifade edebilir. Aksi takdirde özel dile girer ki bu da anlamsızlık demektir.

İşgın

| MURAT ENGİZEK

hangi düşe tutunsak
bizi uyandıracak bu belli
düşümüzdeki simya
kırk acıya değer diyerek
çömelsek içimize, kırgınız evet

velev ki mahyası alevden
pelesengi efkar dilimin
çatılmış kaşların içinden geçtim
budadım kendimi kelimelerle
türlü haytahlklar seçtim içlerinden
elverişlidir densizliğe, umarım
velev ki suçluyum velev ki hayta

ne demeli şimdi
içinde şehirler büyüten çocuklara
şehre küskün bakan kızlara mesela
varsın aksın çarşılar nehrimizden
bir anne yüklensin suçlarını
masum bir kelimedir zaman
affetmek için kendimi.

hüzünle yamadım gençliğimi
gücendim ne varsa
bilsem saçlarım tutuşacak yeniden
ruhuma işgın sürülecek
sokaklar kendine küsmüş diyelim
ölecek mendebur ağrılar benimle
su verip köklerine bu uslu cesaretin
toprağa döneceğim.

hangi düşe tutunsak
bizi uyandıracak bu belli

Hüzzam Makâmında Bir İkinci Yazısı

| ÖMER AKSAY

Bir ikindi vaktinde geldik Andırın'a, 92 Kasım'ının ortasında, oğlum dört, kızım iki yaşında. Cebel-i Bereket (Osmaniye) beyaz değil, Kars-ı Maraş (Kadirli) beyaz değil, yemyeşil çamların arasında kıvrılıp dönen, düğümlenen, ilmek ilmek yollarda da beyazlık yok. Andırın'ın nereye gizlendiğini merak ediyoruz. Dolaşıklı bir bulmaca gibi, birdenbire çıkıveriyor karşımıza: Birdenbire bembeyaz! İstanbul'u bırakıp geldiğimiz, atandığımız bu yerden, iki buçuk sene sonra istifa edip tekrar İstanbul'a dönmek, tevâfuk kelimesiyle açıklanır ancak; çok sevdiğim, hayat tarzımı belirleyen bir kelime: Tevâfuk. Denk gelme, muvâfakat, muvaffak, vifâk. Çağrışım dolu bir kelime, kelimedenden öte bir lugât, bir sağanak sanki, tesadüfle hiçbir ilgisi yok. Andırın'da arabadan indiğimiz yer Yokuş Sokak, bir yokuşun ortasındayız. Gözüme ilk çarpan tam karşı karşıya geldiğimiz yazıhanenin camındaki yazı: Sanat Matbaası, Andırın Postası. Bu kadar olmaz, diyorum. İçimden bana dönen yankısı şöyle diyor: Bu kadar olur!

Filmi geriye sarıyorum: Andırın'a gelmeden dört sene önce, yine bir Kasım günü, İstanbul Maltepe'de, sobalı bir ev. Posta kutusundan Andırın Postası ile İkindiyazıları çıkıyor. Poşeti bile açmadan sobaya atıyorum, önyargılıydım, küçük kasaba dergileri sınırimi bozuyordu. Ne dertleri vardı da dergi çıkartıyorlardı? İstanbul'daki, Ankara'daki, İzmir'deki dergiler yeterince saçmalık üretmiyor muydu? Bir de küçük kasabanın saçmalığına mı katlanacaktım?

Her ay, kararlılıkla, ısrarla, inatla geliyordu Andırın Postası'nın içinde İkindiyazıları. Dayanamadım, açtım poşeti, kumpasa dizilen gözleri dolu dolu, çapaklı hurufatlarla basılan

bir dergi çıktı karşıma; ne diyeceğimi, ne yapacağımı bilemiyorum, parmaklarım simsiyah oldu. Hemen bir mektup yazmak için kalemi kâğıdı aldım: Sevgili Nedim Ali, diye başlayan bir mektup, henüz tanımiyorum, Mehmed Ali olduğunu bilmiyorum, derginin künyesinden çıkararak yazıyorum. "Gönderdiğiniz dergileri okumadan sobaya atıyorum, göndermek için zahmet etmeseniz... Ne derdiniz var da böyle işlerle uğraşıyorsunuz? Dağ yürüyüşleri yapın, temiz havayı içinize çekin..." Buna benzer şeyler yazdım, mektubu Andırın'a postaladım. Hemen cevap geldi, Nedim Ali'nin Mehmed Ali olduğunu da böylece öğrendim. "Siz sobada yaksanız da biz size dergi göndermeye devam edeceğiz; ne güzel işte, fena mı, ısınıyorsunuz!" Çattık galiba, diye bir kaygı, bir düşünce aldı beni. Dergi düzenli olarak gönderiliyordu. Biraz da korkmaya başlamıştım. Galata sokaklarında yatsı ezanından sonra bir başına

yürümek gibi bir şeydi hissettiğim korku. Sanki peşimde birisi vardı. Artık dergiyle, poşetini açmadan bile göz teması kurmak istemiyor, hemen yok ediyor, ortadan kaldırıyordum.

Filmi geriye sardığımız yerde, Andırın'da yız yeniden: Yokuş Sokak. Kamyon geldi, tekerlerin arkasına takozlar yerleştirildi, eşyalar indirildi, Andırın'da ilk gece. Sanat Matbaası ile karşı karşıya evimiz, aramızda birkaç metrelik, kesme taşlarla döşenmiş bir sokak var. Her gün Mehmed Ali'yle buluşuyorum, çok yakın, çok sıcak bir dostluk oluşuyor aramızda, hızla, soluk soluğa yetiştirmemiz gereken güzel haberler var birbirimize. Birbirimizi keşfetmenin, tanımının, anlaşmanın, paylaşmanın mutluluğu. Birbirimize anlatacağlarımız, ikramlarımız bitmiyordu, bitmemişti, bitmesinden korkuyorduk. Hep böyle olur, birçok şey yarım kalır. İkindinin makâmı bence hüzzam, işte bunun için.

Sanat Matbaası'nda da bir soba vardı. Mehmed Ali, sobayı çok kibar, çok zarif biçimde yakar, odunları çok estetik atardı, parmaklarının ucuyla.

Tanışmamızın üçüncü gününde bu sobanın başında otururken bana şöyle dedi: “Beğenmediğin İkindiyazıları'nın yönetiminden artık sen sorumlusun. Sen, buraya, bunun için geldin.” Kaçınacak hâlim yoktu, kaçınacak bir durum da, yakalanmıştım. İkindiyazıları beni kendine çekmişti sanki.

İkindiyazıları'nın çekim gücü, Mehmed Ali'den kaynaklanıyordu. Gönlü zengin bir insandı; matbaaya cezbeli insanları çekiyordu, gelip ısınır, bir çay içer, harçlıklarını alıp giderlerdi, özellikle Cuma günleri. Matbaada bastığı yemek fişlerini, ihtiyaç sahipleri, kaç kişi olduklarını beyan ederek Ramazan'dan önce alır, isimlerini yazdırırlar; Ramazan boyunca da iftardan bir saat önce, herkes getirdiği kaplarla sıraya girer, bu fişler karşılığında para ödemedeklelerini ve sıcak yemeklerini alıp giderdi. Herkesin

sevdiği, kimsenin arkasından konuşmayan, güvenilir, düşmanı olmayan bir insandı Mehmed Ali. Kişiliği, tavrı, hayat tarzı İkindiyazıları'na da yansdı. Bu temizlik, alçakgönüllülük, erdemlilik, iyi niyetlilik ancak Andırın'da bulunabilirdi!

Bu yüzden başta İstanbul'dan, Ankara'dan olmak üzere gitgide kirlenme, kibirlenme, erdem kaybına uğrama salgınının yayıldığı her şehirden sanki kaçmak isteyenler bir şeyler yazıp gönderdi İkindiyazıları'na. İkindiyazıları, onlar için ayda bir kere kendini şehirden dışarı atmak, dağa, ormana kaçmak, korkulardan, kaygılardan arınmak gibiydi! Benim mizâcım, meşrebim farklıydı, ama birbirimizi tamamlıyorduk. İkindiyazıları'nda bütün alışkanlıkları terk etmemiz gerektiğini anlattım Mehmed Ali'ye; aldığım hiçbir karar onu rahatsız etmedi, ama başkalarını rahatsız etmiş olmalı ki, İkindiyazıları'ndaki büyük değişim, alışkanlıklarını sürdürmek isteyenlerin tepkisiyle karşılaştı. Hiç umursamadan yolumuza devam ettik, ama yayınlanmayı hak eden seçkin şüirler ve yazılar bulmakta zorlanmaya başladık. İki ayda bir yayınlamaya başladığımız hâlde özgün bir duruşu, dik başlı, etkin bir tavrı sürdürerek yayın yapmak, katılmadan çok zordu. Büyük bir savrulma yaşıyordu. Dostluk, sevgi, kardeşlik gibi kavramların sınıdıkça değerini kaybeden, samimiyetsiz silik gölgelere dönüştüğüne şahit olduk.

Bir de 'köylülük' vakıası var, Mehmed Âkif'in tanımladığı gibi: “Biz de bir köylüleriz, yanlamış bir yurda.” Herkes bir yerlere yanlamış vaziyette. İkindiyazıları'nın sekizinci yılında, Mart 93'te, Mehmed Ali'yle üstünde en çok durduğumuz bu 'köylülük' vakıasıydı. Onun, İstanbul'dakileri 'köylü' bulacak kadar şehirli bir görgüye sahip oluşu çok dikkatimi çekiciydi. Nuri Pakdil'in en fazla dert yandığı konuydu 'köylülük'. Arkadaşların çoğunun bu vaktadan bir türlü kurtulamadığını anlatırdı Pakdil, “köylülüğü üstümüzden atmadıkça bir yere varamayız” der, derdini açardı.

İkindiyazıları'nın Mart 93'ten sonraki son altı sayısında kimsenin göze alamayacağı şeyler yapıldı; bunları bilenler biliyor, görmezlikten gelinse de bir yerlerde kaydedildi, kayıtlar, tutanaklar elbette açılır bir gün, kaybolmaz. Bu sözünü ettiğim 'köylülüğün' pek yaygın biçimde görgüsüzlikle, sıklıkla bağlantılı olduğunu, değiştirilmesi pek kolay olmayan bir hayat tarzına dönüştüğüne şahit oldum.

Mehmed Ali'yle birbirimizin derterini incelekle, zevkle paylaşıyorduk.

İkindiyazıları parayla satılmayan belki de tek dergiydi, iki bin kişiye cebinden ödeyerek dergi gönderen hakikaten zengin bir insandı Mehmed Ali. Elindekileri verdikçe, başkalarına dağıttıkça Allah da ona fazlasıyla veriyordu. Buna bizzat, yakından hem de birkaç defa şahid oldum.

Mehmed Ali'nin babası Mustafa Zengin'in, Kul Mustafa adıyla Âşık edebiyatı tarzında şiirlerini derlediği bir kitabı, iki cilt İlm-i Hayat adlı ilmihal kitabı var, birer nüshası bende imzalı. Bu kitaplar matbaada basılmış kitaplar değil, Mustafa Bey bunları daktiloda yazıyor, sayfa düzenine büyük bir titizlik gösteriyor iki-üç nüsha hazırlayıp ciltletiyor evinin altındaki Sanat Matbaası'nda. İsteyen kitabın bir nüshasını alıyor, okuyup geri getiriyor. Kitaba meraklı bir insan Mustafa Bey, evinin üst katındaki kitaplarla dolu odasında oturup sohbet etmek müthiş bir zevk.

Mustafa Bey'in baba dostumuz olduğunu da Andırın'da öğrenecektim. Atamamız çıktığında babam Mustafa Bey'i aramış, bize uygun bir ev bulmasını istemiş, o da Sanat Matbaası'nın karşısındaki (kendi evi de sanat Matbaası'nın üzerinde) evi tutmuş. 1954-55'te babam, Andırın Orman İşletme Müdürüdür. Hep tevâfuk! Boztopraklı'daki arkadaşşıma selâm, hasret ve duayla.

İkindiyazıları

| MEHMET MORTAŞ

bu şehirde
mevsimler sarı
büyütmez ayrılıkları
güzü sorulmaz bir tebessümün
gülü akşamüstü koparmanın vakti mi
ikinci yazıtları
ince çizgiydi geçti aramızdan
günbegün bakışın gibi ekime

uzun gecelerin maraş saatinde
kasıma nasıl girerse bir bulut
öylece yol aldın sonsuzluğa
yetim kalan gün değil mi
gidişinin anlatılmaz öyküsü
şimdi tepedeki şu yalnız ardıç
şiir okusun ahır dağı'na

başkonuş'un üzerinden
seke seke uçan
ardıç kuşu değil mi
son postayı getiren
sarı sayfanın yamacındaki ay
İkindiyazıları
resimlerde maraş işi sırmadır
nedim ali'nin mürekkebinden
anadolu'ya damlayan hüzün

Gizemli Bir Yazarın İzinde-2

-Maurice Blanchot ile Monologlar-

ÖMER İZCI

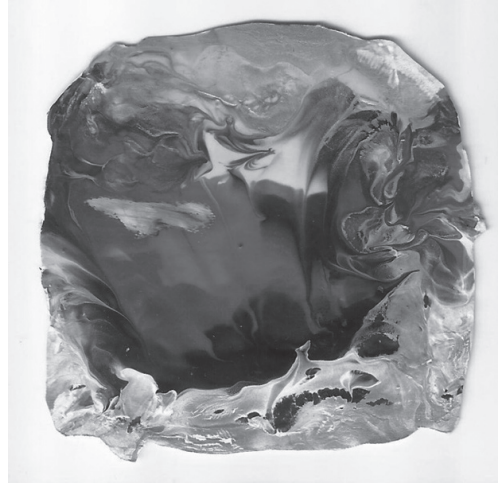
“Yazmak, konuşmayı kesemeyecek şeyin yankısı olmaktır, ve bu yüzden, onun yankısı olmak için, onu belli bir biçimde sessizliğe mahkum etmeliyim. Bu kesintisiz söze kendi sessizliğimin kararını, yetkisini getiririm. Sessiz aracılığım, kesiksiz doğrulamayı, üstünde dilin açılarak imge olduğu, düşsel olgu, konuşan derinlik, boş olan belirsiz doluluk olduğu dev mırıldıyı algılanabilir kılarım. Bu sessizliğin kaynağı, yazarın kişinin çağrılı olduğu silinmedir.” (1, s. 22)

Maurice BLANCHOT

I.

Yazınsal Uzamın gizemli dehalarından, çağımızın önemli eleştirmen ve kuramcılarında biri olan, aynı zamanda da kurmaca ile reelin sarmal anlatımında dilin sınırlarını zorlayan bir hikâye anlatıcısı olarak Maurice Blanchot’yu anlayabilmek veya çözümleyebilmek mümkün mü?

Maurice Blanchot, 1907’de Fransa’nın doğusunda yer alan bir taşra kasabasında dünyaya gelir. Roman, deneme, anlatı, öykü, eleştiri gibi edebiyatın çeşitli alanlarında özgün eserler verir. Neredeyse edebiyatın bütün türlerinde kalem oynatır. Dolayısıyla olağanüstü genişlikte ve zenginlikte bir külliyata imza atar. Bu, aynı zamanda Blanchot okurunu da zorlayan bir külliyattır. Karmaşık üslubu ve dili kullanmadaki ustalığı ile Fransız dilinin hayranlık uyandıran yazarları arasına girer. Kendine has eleştirel yaklaşımı ve dile dair sorunlara işaret etmedeki becerisiyle düşünce dünyasında önemli bir yer edinir. Özellikle yazının bitimsiz dehlizlerinde, dilin yapısını ve özünü tartışma konusu yaparak farklı türlerde yeni anlam, anlatım ve yazma teknikleri üzerinde çalışır. Diğer yandan hikâ-

yelerinde kurguladığı parça-bütün kopukluğu, düzensiz veya bağlantısız gibi görünen cümlelerin birbirleriyle gerçekleştirdiği paradoksal armoni, teoride bir yere yerleştirilmesini güçleştirmiştir. Benzer şekilde türler arası geçişkenliği kendine has üslubuyla maharetle yapabilmesi de, eserlerinin türsel olarak dâhil olabileceği alanların tespitini zorlaştırmıştır. Michel Foucault, Blanchot üzerine yazdığı bir yazıda birbiriyle çelişik gibi görünen bir yazı türünün sahip

olduğu ikilikten kurtulabilmesinin “**paradoksun gramatiksel konfigürasyonu**” yardımıyla olabileceğini belirtir. (5, s.9) Bir nevi Blanchot’un helezonik dilinin de bu yolla aşılabileceği yahut bu şekilde değerlendirilebileceği ihtimalini önümüze serer. Blanchot’un uslanmaz bir oksimoron olarak aynı cümle içerisinde birbiriyle zıt/karşıt kelimelerle kendini ifade etmesi, okurun zihninde müphemliğe yol açar. Bu durum aynı zamanda yazarın sınırları belirlenmiş bir edebî türe dâhil edilmesini de güçleştirir.

Fransız filozof Jacques Derrida da, Blanchot’un *Günün Deliliği* adlı eserini yorumlarken, irdelemeye; eserin dâhil olabileceği edebî türün müphemliğini vurgulamakla başlar. Zira, Blanchot’un birçok eserinin aksine, bu eserin kapağında hatta korpusunda bile bir tür aidiyetine rastlanmaz. Yani tür isimlendirmesinde bulunmaz. Derrida, bunun izahını da yazarın okuyucuyu, hiçbir şeye bağlamayıp verili normların ötesine çıkararak bir nevi edebiyat dünyasının katı tür yasasını delmeye çalışmakla yapar. Aynı şekilde mevcut eserin hangi edebî tür içerisinde incelenebileceğini, nasıl ifade edilebileceğini farklı ihtimalleri de ihtiva eden bir tanımlama dizisi ortaya serer ve sonuçta eseri “şey” olarak niteler: **“Bu drama, bu epik, bu roman, bu kısa roman ya da bu öykü, kesinlikle bu öykü demeyeceğim. Bu türsel ya da kipsel isimlerin tümü, tam bir kitap bile olmayan, ancak 1973’te *Günün Deliliği* başlığı altında**

otuz iki sayfalık bir kitapçık biçiminde yayınlanan bir şey için aynı derecede geçerli ya da geçersiz olacak... Kendisinden söz etmek için bu şeyi...” (4, s.278) Yine Derrida, otuz iki sayfalık bu kitapçığın türünün belirtilmeyip son üç paragrafta anlatıcı tarafından başından geçen olayların "öykü" sözcüğüyle ifade edilmesini de ilginç bulur. (Hatta "öykü" kelimesi son üç paragrafta beş kez geçer.) Bu anlatım tarzını, yazarın bir türe aidiyetinin ifadesinden ziyade böyle bir anlatımın “Tür Yasası”nın sınırlarını zorlama, delme hatta ortadan kaldırma girişimi olarak anlar/anlatır. Ve bu durumu da “**aidiyetsiz katılım**” nosyonuyla ifade eder. (4, s. XV) Aslında Derrida *Günün Deliliği* adındaki bu küçük kitapçığın sahip olduğu güçlü anlatımın da farkındadır. Eserin türler arası sınırları kaldırdığı gibi sonsuz sayıda okumaya kapı araladığını belirterek, kendisi de “*Edebiyat Edimleri*” adlı derleme kitabında (bu kitap, aslında Derrida’nın edebiyatla ilgili makalelerinin birleşiminden oluşmuş bir seçkidir.) bir okuma gerçekleştirir. (4, s.278)

Dolayısıyla, Maurice Blanchot’un sadece *Günün Deliliği* adlı kitabı üzerinden değil, diğer eserleri üzerinden de benzer söylemler geliştirmek mümkündür: *Yazınsal Uzamında* (özellikle kurmaca eserlerinde) mevcut edebî türlerin dışına çıkabilen yahut türlerin sınırlarını kaldırıp iç içe geçebilen deneysel çalışmalar çokça görülür. Bu deneysel çalışmaların sahip olduğu çerçeve (biçim) bazen yapıbozucu, yapısalıcı, postyapısalıcı bir hüviyet alabilirken, bazen de analitik bir yaklaşım sergileyebilir. İçerikse farklı okumalara açık çoklu anlamları imlemesinden dolayı “hermenötiksel bir anlama sorunu veya anlam bulanıklığı”na dönüşebilir.

Haliyle, tüm bunlar (yani eserlerinde metodolojinin en zor şekillerini ihtiva eden bir çerçeveye anlam çokluğunun/bulanıklığının hâkim olduğu bir içerik) Blanchot’yu anlaşılması güç bir yazara dönüştürdüğü gibi, okur zihninde de müphemlikler bırakan bir yazara bürünmesini sağlar.

II.

“...tek gerçek vatan, insanın ayağını basabileceği tek toprak, başını sokabileceği, sığınabileceği tek ev çocukluğundan itibaren öğrendiği dildir.”
(6, s.30)
Michel Foucault

“O, yazardır ve okurdur, bir kütüphaneler yaratığıdır.” (4, s.282)
Jacques Derrida

Blanchot cümleleri, aslında bize hiç de uzak değildir; Varoluşun anlam katmanlarına bir bir inen, hakikatin o narin peşesini kaldırıp yüz yüze gelebilme cesaretini irdeleyen uzunca bir ARAYIŞ! Bir yazısında “**Edebiyat edeptir**” derken de, “**her düşünce ölüme gebedir**” derken de uzak değildir bize... bilhassa yazma eylemi ile ölüm arasında kurduğu derinlikli ilişki etkileyicidir. Bu ilişki sayesinde kelimelerin ruhunda yer edinen ölümün; varlık, yokluk, hiçlik kavramlarına dönüşerek betimlenmesi yazarı bize daha çok yaklaştırır.

“Yıkımlarını betimleyebilir miyim? Ne yürüyebiliyor, ne soluk alabiliyor, ne beslenebiliyordum. Soluğum taştandı, gövdem sudan, yine de susuzluktan ölüyordum. Bir gün beni toprağın içine yatırdılar, hekimler beni balçıkla sıvadı. Yerin dibinde ne çaba ama. Kim demiş soğuk diye? Ateşten bir çaldikenî. Kalktığımda artık büsbütün duyusuzdum.” (2, s.13)

Devamlı, durmadan, biteviye aynı konular üzerine düşünen, irdeleyen ve yazan bir yazardır Blanchot: Yazı, yokluk, ölüm, uzaklık, göç/me, edep, ölüm ötesi vb. konular üstadın konakladığı ve hiç ayrılmadığı duraklardan bazılarıdır sadece. Bir de bunların karşıtlarına, zıtlarına, zıtlıklarına dokunur: “**yazı konuşmaya dönüşebilir; yokluk varlığı çağırabilir; ölüm canlılık kazanabilir; uzaklaşma yaklaşımlarla**

çoğalır; göçme, yeniden doğmalarla bitebilir.” Dolayısıyla Blanchot, Oksimoron üslubun tüm imkânlarını en iyi şekilde kullanmaktan imtina etmez. Todorov’a göre bu anlatım tarzı aynı zamanda yazarın en çok sevdiği üsluptur: “**Yani bir şeyi aynı anda tersiyle birlikte ileri sürmek**” (7, s.67)

Derrida, Blanchot’un “**Ölüm Anım**” adlı tuhaf eserini değerlendirirken (tuhaf; zira, kitabın başlığı, birinci tekil şahıs olmasına karşın içeriği, üçüncü tekil şahısla yazılmıştır. Ve ölümler yaşam arasında gidip gelen bir öl(e)meme durumunu irdeleyen etkileyici bir öyküsel metindir) bu zıtlıkları “**X olmadan X**” modelinde formüle/sembolize eder. Bu formül/sembol aynı zamanda Blanchot’un yazımsal üslubunu anlamamıza dair bir izlek de oluşturabilir. Şöyle; “Blanchot’un yorulmadan devamlı olarak ‘**yaşamadan yaşamak**’, ‘**ölmeden ölmek**’, ‘**isimsiz isim**’, ‘**mutsum olmadan mutsumluk**’, ‘**var olmadan var olmak**’ gibi cümleleri kullanması, bu karşıtlıkların/zıtlıkların kendi içinde olabilirliğe sahip olduğunu göstermesindedir. Derrida bunu “**biçimsel bir olasılık değildir bu, bizzat o gün, o anda olan şeyin olabilirleştirilmesine dair bir olaydır.**” (3, s. 44) diyerek ifade eder.

Todorov da “**Eleştirinin Eleştirisi**” adlı eserinde Blanchot’un bu üslubunu değerlendirirken Derrida’ya benzer bir yorum geliştirir: “**hem A’yı hem de A-olmayan’ı ileri sürmek dilin ileri sürerek olumlayan boyutunu tartışma konusu yapmak ve gerçekten de doğru ile yanlışın, iyi ile kötünün ötesinde bir söylem oluşturmak demektir.**” (7, s. 68) Dolayısıyla bu “olabilirleştirmeye dair” olaylar veya “doğru ile yanlışın, iyi ile kötünün ötesinde bir söylem oluşturma” denemeleri Blanchot’yu, bir dil delisine veya gizemli bir şatoya dönüştürür.

Blanchot'nun uzlette bir münzevi olarak inşa ettiği bu şato; iç içe geçmiş esrarlı sözcüklerin kendini ele vermekten uzak kaçışlarıyla donatılmıştır. Bu sözcükler, okuyucuyu; ya büyüleyerek kendine boyun eğdirip ardından sürükler ya da kederli bir suskunluğa mahkûm eder. Bu büyülenmeye ünlü postyapısalcı Derrida da düşer: **“Bu kurgular benim için erişilmezdi, sanki yalnızca büyüleyici parıltıların ve ara sıra, ancak düzensiz aralıklarla sahilde görünmeyen bir deniz feneri ışığının kendisinden bana geldiği bir sise gömülmüş gibi...”** (4, s.266) Aynı şekilde benzer bir büyülenmeyi Foucault'da da görmek mümkün, hatta Blanchot üzerine yazdığı bir yazıda neredeyse onun üslubuna benzer bir dil kullanır: **“...Düşünüm değil, ama unutmama; çelişki değil, silen itiraz; uzlaşma değil, uzatma; birliğinin zahmetli fethindeki zihin değil, dışarının bitimsiz erozyonu; son olarak parıldayan hakikat değil de, her zaman zaten başlamış olan bir dilin sel gibi akışı ve umutsuzluğu vardır.”** (5, s.22)

Dolayısıyla Blanchot, biraz da anlaşıl(a)manın yazarıdır. Her sözcük öbeğinde yer alan kelimeler, itinayla, bir kuyumcu titizliğiyle seçilerek (değişik anlam katmanlarını içine alarak) kâğıda dökülür: Bazen toprak kadar sessiz, bazen de sel kadar coşkulu cümlelerle zihne hücum eder bu kelimeler. Anlam kodlarına nüfuz ettiğinizi düşündüğünüz her kelimenin, sizi şatonun farklı odalarında bir bilinmezliğe ya da kaybolmuşluğa doğru ittiğini hissedersiniz. Todorov'un da belirttiği gibi **“Blanchot'yu anlamaya çalışın herkesin payına ya açılmama (öykünme) ya da suskunluk düşer.”** (7, s.62) Edebiyat ile dil arasındaki ilişkiyi de -Heidegger'den mülhem- **“gerçeğin hiçliğe açılışı”** olarak görür. Bu minval üzere felsefi derinliğin ve burgaçların çok fazla hissedildiği cümlelerle romanlarını, öykülerini, denemelerini, eleştirilerini kurgular. Kant, Hegel, Nietzsche, Heidegger etkisi veya çatışması Mauri-

ce Blanchot yazımında çokça hissedilir. Bundan dolayı okuyucu, karşısında alelade bir anlatıcı bulmaz: düşünen, düşündüren, arayan, sorgulayan bir yazarla, Enis Batur'un yerinde tespitiyle bir **“Yazın Düşünürü”** ile muhataptır. (1, s. 9) Bu da ister istemez “sıradan” okuyucuyu sarsar. Zira her şeyin hızlı bir üretim ve tüketim sarmalında aktığı, görünür olmanın cezbedici ahenginde kaybolduğu bir çağın kapitalist kültür vadisinde; durmaya, düşünmeye, sorgula(n)maya zamana yoktur insanların/okuyucuların. Ruhumuzu titreten, aklın gölgesinde; düşüncenin derin/karşıt labirentlerinde kaybolmamıza, hırpalanmamıza sebep olan diğer yandansa her kaybolmayla varlığın gizinde yeni bir iz bulan sözcükler üzerinde durabilmek için, belki de Blanchot, tekrar tekrar okunmalı, üzerinde durulmalı, düşünmeli ve onu anlamak için gayret sarf edilmeli.

III.

“Konuşmanın artık mümkün olmadığı noktada yazmanın gizli, zorlu, biraz da tehlikeli tilsimini keşfederiz.” (6, s.30)

Michel Foucault

“Yazmak sonu gelmeyen, dur durak bilmeyendir. Yazar, yaygın olarak söylendiği gibi, ‘Ben’ demekten vazgeçer... Yazar hiç kimsenin konuşmadığı, hiç kimseye seslenmeyen, merkezi olmayan, hiçbir şeyi ortaya çıkarmayan bir dile aittir. Bu dilde konuştuğumu sanabilir, ama söylediği tümüyle kendinden yoksundur... Yazarın olduğu yerde yalnızca varlık konuşur- bu, sözün artık konuşmadığı, ama varolduğu, ama kendini varolmanın salt edilgenliğine adadığı anlamına gelir.” (1, s.22)

Maurice Blanchot

Maurice Blanchot'nun kendini kolay ele veren bir yazar olmadığını belirtmiştik. Bu “kolay ele vermeme” durumu sadece yazınsal eserlerinde değil gündelik yaşamında da kendini gösterir. Şöyle ki: eserlerinde hep bir gizemin, perde arkasında konuşmanın, soyut cümlelerle donatılmış bir anlatımın hatta monoloğun izlekleri mev-

cuttur. Birkaç taarruzda fethedilen kalelerden değildir yani. Bu yazınsal tercih yazarın yaşamına da sirayet etmiştir. 1940'lardan sonra (kendisi 1907 doğumludur.) sosyal hayatın acıklığından kendini soyutlayarak münzevi bir yaşamı, gönüllü bir sürgünü, sessizlik içinde dingince akmayı tercih etmiş, medyadan ve türevlerinden uzakta yazınsal bir uzamın büyüdü dünyasına sığınmıştır. Görüntülü medyada kendine yer bulan tek fotoğrafı da 1980'li yıllarda çekilmiş net olmayan bir fotoğrafıdır. (Ölümüne dek sosyal medyada dolaşan fotoğrafları da ya bu silüete benzer fotoğrafı ya da gençlik yıllarından kalanlardır.) Dolayısıyla Blanchot, yaşamın gizeminde (edebî inzivasında) **“yapıtın yalnızlığı”**nı iliklerine kadar hisseden bir düşündürüdür. Bununla birlikte bu edebî inziva sürecinde önemli dostluklar da biriktirir: Bataille, Char, Klossowski, Levinas, Jabes, Derrida, Foucault, Jean-Luc Nancy gibi farklı kuşaklardan yazar, şair, düşünenlerle yıllar içinde koyu dostluklar, tartışmalar, diyaloglar geliştirir.

Enis Batur bu inziva tavrını yorumlarken; yazarın tamamen dünyadan uzaklaşmadığı, son ânına kadar gerek edebiyat dergilerinde (yazılarıyla), gerekse de çıkardığı kitaplarla yazın dünyasının içerisinde aktif olarak bulunduğunu/göründüğünü ancak medyadan, görünen, akan, yaşayan dünyadan uzakta; hiçbir toplumsal etkinliğe katılmadan bir **“yazı ermişisi”** olarak hayatını sürdürdüğünü belirtir. Bu tavrı da taşra-metropol dikotomisi ve ayar optiği metaforlarıyla izah eder: **“Blanchot, şair kutbu Char’ın duruşunu benimseyerek, metropol odaklı bir dünyaya taşra uzaklığından bakar. Geri duruşunda, bu nedenle, bir kopuş isteğinden çok bir ayar optiği aranması doğru olur.”** (1, s. 9)

Blanchot’ nun bu tarz bir yaşamı, yazının başında epigraf olarak misafir ettiğimiz Foucault’nun cümlesinde olduğu gibi; konuşmanın zorlaştığı ve yazmanın tehlikeli, büyüdü vadisinin keşfedildiği bir yerde, yani sükût içerisinde,

yazınsal bir varoluşla yaşama tutunmasını çoğu kez Nuri Pakdil’e benzetmişimdir. Pakdil de yıllarca göz önünde olmadan, sosyal hayat labirentinden ve medyadan uzakta, sadece yazmakla varlığını sürdürmüş, görüntü şehvetinin yoğun şekilde hissedildiği çağımız gösteri toplumunda da gönüllü bir görünmezlik veya sürgün hayatı, *Sükût Sûretinde* bir yalnızlık yaşamıştır. Yazılarında bile kendini kolayca ifşa etmeyen, hep bir gizemin içinde yazan monolog (monoton değil!!!) bir düşündürdü/r. Tek fark (bu fark keskin bir fark olmamakla birlikte kanaatimce iki düşünürün yazın dünyası için de ipuçları verebilecek bir fark): Pakdil; yaşayarak yazan (ör: kendi kültüründen farklı kültürlere veya dünyalara açılmaktan imtina etmeyen -Fransa gezisi... Otel Gören Defterler serisi, Mektuplar vb. eserlerinde dile getirilen- yaşanmışlıklar...) Blanchot’u ise; yazarak yaşayan bir düşünür olması...

Son olarak;

2003 yılında vefat eden Maurice Blanchot’nun cenaze töreninde bir veda konuşması yapan (yakın dostu da olan) Fransız filozof Jacques Derrida’yla sükûta bürünelim: **“... Etik ve siyasi bir ilke olarak bütün söylenti ve görüntülerden; kültürün bütün iştah ve eğilimlerinden, basın, fotoğraf ve ekranların bütün ivecenliği ve alaşağı ediciliğine karşı duruşuna hayran olduğum o büyük adam...”** *

KAYNAKÇA

- (1) Blanchot, Maurice (1993). Yazınsal Uzam (Çev. Sündüz Öztürk Kasar). İstanbul: Yapı Kredi Yay.
 - (2) Blanchot, Maurice (1996). Günün Deliliği (Çev. Levent Kavas). İstanbul: Altınkubbe Yay.
 - (3) Blanchot, Maurice (2012). Ölüm Ânım (Çev. Bahadır Turan). İstanbul: Encore Yay.
 - (4) Derrida, Jacques (2020). Edebiyat Edimleri (Çev. M. Erkan, A. Utku). İstanbul: Ketebe Yay.
 - (5) Foucault, Michel (2005). Maurice Blanchot: Dışarın Düşüncesi (Çev. Ayşe Meral). İstanbul: Kabaçlı Yay.
 - (6) Foucault, Michel (2014). Güzel Tehlike, söyleşi: Claude Bonnefoy (Çev. Savaş Kılıç). İstanbul: Metis Yay.
 - (7) Todorov, Tzvetan (2017). Eleştirinin Eleştirisi (Çev. M. Rifat, S. Rifat). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yay.
- * Jacques Derrida, (2007), Bütün Zamanların Tanığı, Monokl Dergi (Çev. Damla Şikel) sayı: 3.

Tanpınar Üzerine Notlar

| MUSTAFA AYDOĞAN

I.

Tanpınar'ı açıklayacak iki kelime: zaman ve dikkat.

Bu kelimelerin üzerinde yükseldiği iki devasa sütun: tarih ve musiki.

II.

Baudelaire...

Şiirimizi ne çok etkilemiş!

Tanpınar, Baudelaire'le yatmış, Baudelaire'le kalkmış. Döneminin birçok şairi gibi... Gençlere onu tavsiye etmiş. Daha ilk tanışmalarında A. Muhip Dranas'ın eline Baudelaire'i tutuşturmuş.

Roman kahramanlarının bazıları Baudelaire'in kitaplarını okur ve ona hayran olurlar. *Huzur*'ün kahramanı Mümtaz, *Sahnenin Dışındakiler*'in kahramanı Cemal...

"Mümtaz... Baudelaire'de kendisini buldu"¹

III.

Okumuş, durmadan okumuş. Doğu'dan Batı'ya, Batı'dan Doğu'ya gidip gelmiş.

Doğu'ya düşman, Batı'ya hayran. Başlarda... Gençliğinde...

Her Türk aydını gibi o da retle başlamış işe. Ama çabuk ayıkmış, ayaklarını yere çabuk basmış, hatasını erken kavramış. Böylece başa dönmüş. Kendi kültürümüzü, musikimizi, tarihimizi yoklamaya başlamış.

Garip ve eksik yeni bir Doğu tanımına varmış. Kendince bir Doğu yorumuna ulaşmış. Türk aydınının bir türlü kapısını açamadığı Doğu, Tanpınar'a da sadece 'zaman'ın ve kültürün penceresinden görünmüş.

Romanlarındaki felsefe, bu bulanık Doğu anlayışının bir uzantısıdır. Romanlarının dünyası, ister ironik, ister duygusal, isterse gerçekçi olsun, kahramanlarıyla, ortamıyla, ret ve kabulleriyle bu Doğu'nun izlerini taşır.

IV.

Tanpınar, uzun bir çalışma ve okuma süreci sonunda yazmaya başlamış. İlk eserlerini vermeye başladığında kırk yaşının üzerindedir. Şiirlerinin kitap haline gelmesi ise altmış iki yıllık ömrünün sonlarına denk gelir. Ne var ki matbaaya gönderdiği bu şiirlerin yine de düzeltilmesi gereken bazı yerleri olduğunu düşünmüştür. Tam bir mükemmeliyetçi.

Şiir bilgisi yazdığı şiirin çok üzerindedir Tanpınar'a göre ve şiiri iyi bilmesine rağmen gene de yapmak istediğini yapamamıştır.

Zengin bir birikime sahip olmasına rağmen bu birikimlerin 'mürüvvetini' yeterince göremeyen talihsiz diyebileceğimiz yazarlardan biridir o. Eserlerinin çoğu ölümünden sonra basılmıştır.

'Benim asıl mekânım' dediği şiirlerini bile ömrünün sonuna doğru kitaplaştırdığına göre bu konuda epey acılar çektiğini düşünebiliriz.

Anlaşılması, edebiyat gündeminde dolaşıma girmesi ölümünden çok sonraları, '70'li yıllarda başlamış ve 2000'lerin sonuna doğru artarak devam etmiş

V.

Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nün kahramanı Hayri İrdal'ın da *Mahur Beste*'nin kahramanı

¹Tanpınar, Ahmet Hamdi, Huzur, İstanbul, 1001 Temel Eser, Sh.36.

Behçet Bey'in de hayatla ilişkisi saatler üzerindedir.

Bu romanlardaki saat metaforu bir bakıma insanın zamana tasarrufunu simgeler.

Hayri İrdal saatin felsefesini yapar. Behçet Bey ise evinin içine doldurduğu saatlerin sesini dinler ve bozulanları tamir eder. Behçet Bey 'bizim olanı zamanı sever.' Hayri İrdal ise zamanı bir meşakkat olarak algılar. Hayri İrdal'ın felsefe aracılığıyla bağ kurmaya çalıştığı hayat zaman düzeneği bozulmuş bir hayattır. Hayatın gerçeği örselendiği için her şey zihni düzlemde var olmaya başlamıştır. Behçet Bey ise bütün eksikliklerine rağmen o 'bizim olan zaman'ı yaşamaya çalışır. Saatleri tamir etme işi hayatın kendisine dönüşür.

Behçet Bey hayata bağlıdır, hayatın gerçeğinde bulur aradığını. Hayri İrdal ise elinden kaçırdığı hayatın felsefesini yapar.

VI.

Huzur'un kahramanı Tanpınar'ın kendisi midir?

Romanın kalabalık kadrosundaki her tip onun bir prototipi gibidir. İhsan da, Mümtaz da, Nuran da, Doktor da şekil değiştirmiş birer Tanpınar'dırlar âdeta. Zevkleri, ilgileri, geniş kültürleri, sorunlara yaklaşım biçimleri hep onu andırmaktadır

Özellikle İhsan...

Belki de Tanpınar, İhsan aracılığıyla kendi romanını yazmayı düşünmüştür. İhsan, eşyanın ve insanın en küçük hareketine bile dikkat kesilmiş, büyük düşünce yumakları yapmaya hazır topyekûn bir zekâ değirmeni'dir. 'Adeta sentetik bir ilaç hazırlar gibi hayata şuurla bakar.'²

Romanda Yahya Kemal'in adı sıkça geçer. Bu tutum diğer romanlarında da az çok böyledir. Tanpınar'ın kendi dikkatlerini ifade ederken sık sık Yahya Kemal'e müracaat etmesi ilginçtir. Yahya Kemal'in Tanpınar üzerindeki etkisi yağmurun toprak üzerindeki

etkisi gibidir. Kendi varlığını ancak diğer bir şeyin kendi üzerine yayılması, benliğine nüfuz etmesi ile bulur.

Huzur, huzursuz bir toplumun romanıdır. Savaş, yıkılış, belirsizlikler içinde umudunu yitirme noktasına gelmiş bir toplumun... Ve 'ölümün küreye kanatlarını gerdiği' bir dünyanın...

Tanpınar kahramanlarını seçerken şuurlu ve eğitilmiş olmalarına dikkat ediyor. Bu kahramanlar kriz anlarında kalabalığa karışıp kaybolma yolunu seçmezler. Gerçeği kabul eder, yorumlar ve öneriler getirirler. İntihar yolunu seçen Suad bile böyledir. Farkı, bir çözüm olarak ölümü görmesindedir.

VII.

Doğu, bir sorun olarak her zaman Tanpınar'ın zihnini meşgul etmiştir. Doğu'nun iç nizamını onun kadar derinlemesine düşünen ve kavrayan aydınımız pek azdır. Doğu'yu anlamaya çalışırken dürüst davranır ve hiçbir komplekse girmez. Onu yalın haliyle kavramaya çalışır. Doğu'yu hem bütün olarak hem de Müslüman Doğu olarak ayrı ayrı değerlendirir.

Ona göre Doğu, dünyayı kurtaracak en önemli noktayı, kendisini ve bütün âlemi tek bir varlık halinde görebilmenin sırrını keşfetmiş bir medeniyetin sahibidir. Ama bunun ahlakını yapamamıştır. Yarı şiir bir hülyada realitenin sınırlarında yaşamıştır.³ Çünkü 'Şark oturup beklemenin yeridir. Biraz sabırla her şey ayağınıza gelir.'⁴

Müslüman Doğu'nun en büyük özelliği ise 'vazgeçmektir'. 'Şark vazgeçer. Sade güc-lüğün karşısında değil, zamanın, tabii zamanın karşısında vazgeçer.'⁵ Ama bu Müslüman şarkın bir başka özelliği daha vardır; 'Şarkta, bilhassa müslüman şarkta, cemiyet hürriyet

²Age. Sh. 231.

³Age. Sh.154.

⁴Age. Sh. 8.

⁵Age. Sh. 293.

fikri üzerinde kurulur.’ ‘Fıkıh, insanın hürriyeti üzerinde ısrar ediyor.’⁶

Fakat Batı nerede duruyor acaba?

İki medeniyet arasında yeni bir tercih yapmak durumundaki ‘inkıraz’ döneminin aydını olarak Tanpınar, Doğu ile Batı’yı medeniyetler düzleminde karşılaştırır. ‘İnkıraz’ döneminin bütün aydınları gibi o da yönünü tayin etmekte güçlük çeker. Bu güçlüğü belki de en çok o yaşar. Çünkü o, Doğu’yu da Batı’yı da iyi tanır. ‘Debussy’yi, Wagner’i sevmek ve Mahur Beste’yi yaşamak, bu bizim talihimizdi.’⁷ diyen Tanpınar, ‘Biz... Kendimizi sevmiyoruz.’ der. ‘Kafamız bir yığın mukayeselerle dolu: Dede’yi Wagner olmadığı için, Yunus’u Verlaine, Baki’yi Goethe ve Gide yapamadığımız için beğenmiyoruz.’⁸ Batı’ya katılmamızın bir nehre sonradan eklenmek düzeyinde kaldığını söyler. Hâlbuki ‘onun içinde hususi bir hüviyet olmamız lazımdır.’⁹ Ve bunun sadece bir devam fikrine bağlı olduğunu düşünür. Batı’yı tek değer olarak kabullenmenin çok yanlış olacağı fikrindedir. ‘...Hele mazi ile bağlarımızı kesmek, Garba kendimizi kapatmak! Asla! ne zannediyorsunuz bizi! Biz şarkın en klasik zevkli milletiyiz. Her şey bizden bir devam istiyor.’¹⁰

VIII.

Tanpınar’a göre yapılması lazım gelen en önemli şeylerin başında ‘Yahya Kemal’le zevkimize gelen o saf şekilde eskiyi aramak ve duymak arzusu’dur. Bunun en önemli kaynağı da musikidir.

‘Eski musikimizi seviyoruz, iyi kötü anlıyoruz. Elimizde iyi kötü bize maziye açacak olan bir anahtar var... O bize üst üste zamanlarını veriyor, bütün isimleri giydiriyor. İçimizde bir hazine bulunduğu, Ferahfeza yahut Sultani Yegah’ın arasından etrafımıza baktığımız için: Mümtaz’a göre İstanbul peyzajı, bütün medeniyetimiz, kırımımız, pasımız, güzel taraflarımız, hepsi musikiydi...’¹¹ Belki

de bu nedenledir, Tanpınar’ın kahramanları; özellikle *Huzur*’dakiler, müzikle iç içe bir hayat yaşarlar. Ve bu hayat sadece müziğin zevkine sahip olmakla kalmaz. Bilgisine ve ahlakına da sahiptir. Onu bütün özellikleriyle yaşarlar. Nuran’ın ifade ettiği sözler, Tanpınar’ın medeniyeti nasıl musiki penceresinden gördüğünü ve onun ana dinamiği olarak algıladığını çok güzel ifade eder; ‘...Bizim musikimiz kendi içinde değişene kadar hayat karşısında vaziyetimiz değişmez sanıyorum...’¹²

Tanpınar’ın müzik zevki bir medeniyet düşüncesinin sonucudur. O müziği salt müzik olarak görmenin ötesinde bir birikim, bir şuur olarak görür ve medeniyeti bu noktada yeniden inşa eder. Çünkü müzik, bir medeniyet içinden onun en saf renklerini alarak kendi başına bir şahsiyet oluşturur. *Mahur Beste*’ye ilişkin olarak söylediği ‘...hususiyet yürüyüşü olan, insanı büyük manasında kaderle karşılaştıran bir parça’¹³ olmak özelliğini aslında müziğin bütünü için söylemekte, müziğe olağanüstü bir kişilik atfetmektedir. İki medeniyeti karşılaştırırken önemli bir kıstas olarak müziği esas alır. Anlamak için uygun gördüğü en önemli ölçü müzik olduğu için bu şekilde bir kıyaslama yapıyor. Buradan çıkararak onun romanlarındaki kahramanları neden bu kadar müzikle ilişkilendirdiğini hatta bir romanına neden müzikle ilgili (Mahur Beste) bir isim verdiğini anlamamız kolaylaşır ve bunun hiç de tesadüf olmadığını görürüz. Tanpınar müziği medeniyetin bir ufku olarak ele alır. Dolayısıyla insanın da gerçek manada ufku müziktir. Yahya Kemal’in ‘bizim romanlarımız şarkılarımızdır’ sözüne Tanpınar’ın hak vermesini¹⁴ onun müziğe baktığı noktayı tespit

⁶Age. Sh. 257.

⁷Age. Sh. 127.

⁸Age. Sh. 228.

⁹Age. Sh. 223.

¹⁰Age. Sh. 83.

¹¹Age. Sh. 154.

¹²Age. Sh. 125.

¹³Age. Sh. 51.

¹⁴Age. Sh. 221.

ettiğimizde daha kolay anlarız. O ‘roman’ın içinde bizim bütün maceramız vardır. Hatta öyle ki, *Sahnenin Dışındakiler*’in kahramanının söylediği gibi, ‘Bana musikimiz, tek bağlanmış noktası gibi geliyor. Kimbilir, belki bir gün yalnız onunla kendimizi anlayacağız.’¹⁵

IX.

Tanpınar’ın kahramanları Fransız edipleri severler. Henri de Regnier’i, Heredia’yı, Verlaine’i ve Baudelaire’i ‘ayrı ufuklar gibi bulurlar.’¹⁶ *Huzur*’un kahramanı Mümtaz ‘Baudelaire’de kendisini bulur.’¹⁷ Oysa aynı Mümtaz ‘Eski divanları okumuş’tur ve onlarda kendini bulduğunu ‘ifade etmemiştir.’ Türk tarihini İhsan gibi bir ‘bilgeden’ alan ve eski divanları okumuş olan kahramanımızın kendini ‘bulduğu’ zevk Batı’ya aittir. Ama Tanpınar, kahramanlarına bir iyilik yapar ve onlara kendi hatasını yaşatmaz. ‘Ben garpla başladım işe. Fakat bizim eski şairleri ve eski musikiyi tanımadan evvel kendimi bulamadım’¹⁸ der. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, *Huzur*’un kahramanı Mümtaz’a önce divanları okutur, Türk tarihini öğretir, sonra da ‘Baudelaire’de kendisini buldurur.’ Bu çok net bir aydın tavrıdır ve nerelerden geçilerek benliğe dönülebileceğini ve benliğin kavranılabileceğini keşfetmiş dürüst bir gözlemdir. Bu örnekte de görüldüğü gibi Tanpınar, bir aydın olarak sızlanmaz; keşfeder ve önerir. Kendi hatasının ya da genel olarak yaşanan hatanın sürdürülmesine engel olmak ister. ‘Sızlanmak ve şikâyet etmek halka yakışır ve onda affedilir’ oysa ‘münevverde hoş görülmez, onun sızlanma hakkı yoktur. O mesuldür.’¹⁹

X.

Behçet Bey’e mektubu da sayarsak seviz bölümden oluşan *Mahur Beste*, Tanpınar’ın çerçevesini kurmakta zorlandığı bir romandır. Esas olarak Behçet Bey’in hayatını anlatan romanın her bölümü neredeyse başka bir dün-

yayı hikâye eder. Kahramanımız bölümlerin çoğuna öylesine bir girip çıkar ya da varlığı belli belirsiz sezilir. Son bölüm dediğimiz mektup bölümü kahramanımız Behçet Bey’e yazılmış bir mektup olmakla birlikte Tanpınar bu bölümde romanda kendisinin de görmüş olduğu eksiklikleri okur nezdinde temellendirmeye, nedenlerini anlatmaya çabalar. Fakat bütün bunlara rağmen *Mahur Beste*, yapı bakımından dağınık olmakla beraber güzel bir eserdir.’

Tanpınar, *Mahur Beste*’yi ‘Büyük bes-tekârımız Eyyubi Bekir Ağa’nın ruhuna’ ithaf eder. Bu roman da diğerleri gibi klasik müziğimize gönül vermiş, onu kendisine mihenk olarak almış tiplerin romanıdır.

Tanpınar’ın romanlarındaki kahramanların dikkati çeken özelliklerinden biri gelir düzeylerinin iyi oluşlarıdır. Dolayısıyla sosyal konumları ve eğitim seveleri de çoğunlukla üst düzeylerde. Bu kahramanların hiçbiri maddi sıkıntıyı arabesk bir düzlemde yaşamazlar. İnişli çıkışlı hayatları yüksek bir çizgide seyrederek ve hayata bu yüksekliğin penceresinden bakarlar. *Mahur Beste*’nin kahramanları da böyledir. Şöhretli, yalıda yaşayan, sarayla bir şekilde ilişkisi olan, gündelik siyaseti hareketli bir şekilde yaşayan tiplerdir.

Bu roman da ironik bir romandır. Behçet Bey’in çevresi ile ilişkileri (hatta romandaki diğer tiplerin ilişkileri de) ironik bir dille ele alınmıştır. Karısı, babası, sevdiği kadınlar, eşyalar, memuriyet hayatı, evliliği yani çevresinde olan biten her şey onunla alay etmek üzere vardılar sanki. Yaratılıştan birtakım eksikliklerinin oluşu, boyunun kısalığı, konuşma tarzının tatsızlığı, zekâsının kıtlığı, işleri büsbütün çikmaza sokmaktadır.

¹⁵Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Sahnenin Dışındakiler*, İstanbul, Dergâh Yay., 1999, Sh.136.

¹⁶Tanpınar, Ahmet Hamdi, *Huzur*, İstanbul, 1001 Temel Eser, Sh.36.

¹⁷Age. Sh.36.

¹⁸Tanpınar, Ahmet H., *Tanpınar’ın Mektupları*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1992 Sh. 235.

¹⁹Age. Sh.320.

Mahur Beste, toplumsal eleştirisi, okura bir şeyler öğretme kastı az olan, ‘kissadan hisse’ amacı gütmeyen, sanat kaygısı ön planda bir romandır. Belki de bu nedenledir ki dili diğer romanlara göre daha akıcı, daha yumuşaktır.

XI.

Tanpınar, romanlarını nispeten ağır-laştırılan düşünsel atmosferi hikâyelerinin dünyasından uzak tutar. Hikâye yazarken kaygıları tamamen sanatsaldır; bir durumu anlatmanın, onu öykülemenin gerekleri ne ise onları esas alır. Bir romancı olarak varlığını ‘meydan’larda olmakla anlamlandıran, konuşarak kendine gelebilen Tanpınar, bir hikâyeci olarak sesine ve duruşuna farklı bir ton verir. Bütün kargaşanın uzağında, hayatı ‘olduğu gibi’ gören, derindeki insan sırrının peşinde, sakin ve yalnız bir sanatçı portresi çizer bize. Âdeta, ‘ne söyleyebilirim’den, ‘nasıl söyleyebilirim’in serinliğine çıkar. *Hikâyeler*’de ‘Başım sükutu öğüten/Uçsuz bucaksız bir değirmen’ mısralarının şairi olan Tanpınar’ı buluruz. Tanpınar, hikâyelerinde zihnin değil gözlerin saadetini arar.

Sadece düşünsel yoğunluk değildir Tanpınar’ın hikâyelerini romanlarından ayıran. O hikâyelerinde kadına da, kadın erkek ilişkilerine de oldukça farklı bir yerden bakar. Hikâyelerinde kadını, bir sevgili, bir genelev kadını, bir güzellik abidesi, bir ‘yalnızlığın aynası’ olarak görür, tanır. Bu kadın tipini onun mektuplarında da görürüz. Yani kadının öne çıkan tarafı ya da onun ilk ve belirgin özelliği cinselliğidir.

Romanlarında yer alan kadın ise toplumun merkezinde ve erkeğin yanındadır. Bu kadın hareketli, yapıcı ve onurludur. Vücutuyla değil, bilgisi ve düşüncesiyle öne çıkar. Biraz da bu nedenle, romanlarındaki kadının eril bir duruşu vardır. Oysa hikâyelerindeki kadın tam bir dişidir.

Kırılır Bir Gün Testi

| HAYRETTİN DURMUŞ

Irmaklara karışıp akacaksan deryaya
Kaya yarıklarından ustaca sızmalısın
Toprağı eşer gibi ruhunu kazmalısın
Sana bir işarettir her gün gördüğün rüya

Dağların doruğuna karlarla yaz adını
Parlasın ağustosta gözleri kamaştırsın
Sevdan garip aşığa o dağları aştırsın
Duyar sesini dağlar ve anlar muradını

Ne farkın kaldı senin sonbaharda yapraktan
Belki ömrün son demi, savrulmuş son nefesti
Sensiz her yol mayınlı, sensiz her yer kafesti
Kırılır bir gün testi çünkü aslı topraktan

Sırtından at yükünü hamallık etme boşa
Nal toplayan tökezler menzile iraklaşır
İz kalmaz yol tükenir kalbinse çoraklaşır
Bir daha gelmez bahar hazırlanasın kışa

En Saf Çelişki: Gül

| HAYRETTİN ORHANOĞLU

*Yeşil pencereden bir gül at bana
Işıkla dolsun kalbimin içi*

Ahmet Muhip DRANAS

Mitolojilerde aşk tanrıçası Afrodit'in ayağına batan beyaz bir gülün dikenini, onun kanyıla kırmızıya dönüştüğünden beri, güzellik, aşk ve elbette ölümün dönüp dolandığı gül, geniş sembolik anlam alanıyla hemen hemen bütün çağlarda ilgi odağı olmuştur. Bayraklar ve kutsal mekânlardaki motiflerde türlü türlü işaretlere kadar indirgenen gül, en güzel kokuların da kaynağıdır. Yalnızca kokularla ilerleyen gülün sihri, onu aynı zamanda sessizliğin de temel sembolüne dönüştürür. Grek ve Roma döneminde tavanı güllerle bezenmiş odalardaki *sub rosa* (Gülün altı) saklı kalması gereken sırları akla getirir. Mükemmellik ve sonsuzluk için seçilen gül sembolleri, Hz. İsa'nın kanını da içine alan bir anlam genişlemesine uğrar.

Klasik şiirimizde de bülbülün onca feriyadına ve fedakârlığına rağmen gülün sessizliği dikkat çekicidir. Pervanenin âşık olduğu ateşle özdeşleştirilir. Güneşle birlikte anılması da çiçekler arasındaki hiyerarşik yapının en üstünde yer almasından dolayıdır. Bu yönüyle gül, sultan ya da en yüce sevgili olarak da tasavvur edilir. Öte yandan gül, şahsiyetiyle bütün bu imgesel genişliği de içine alan Hz. Muhammed'e atfedilir. Rüyalardaki gül, bir baht ama derin bir irade ve inancı temsil eder.

Şiirde ya da genel olarak sanatta imge birleşmeleri usta bir kalemin elinde yeni ve özgün

olana kapı aralar. **İlhan Berk**, yaşama sevincini paylaştığı dizelerinde gülü soyut bir imge evreninde düşler. *Seni düşündükçe/ Gül dikiyorum elimin değdiği yere/ Atlara su veriyorum/ Daha bir seviyorum dağları.* (Ne Böyle Sevdalar Gördüm Ne Böyle Ayrılıklar)¹ Aşkın doğasında var olan mutluluk, gülü yeniden doğurur. Aşkın eşitlendiği gül, her an yeniden tomurcuklanır. Bu şiiri özgün kılan şey, şiirsel öznenin içindeki duygularının dışa taşacak kadar belirgin oluşudur. Toprakla buluşan gülün böylesine bereketli oluşu, aşkın yaratıcı niteliğiyle

¹İlhan Berk, Toplu Şiirler, YKY, İst., 2003.

örtüşür. At, bu bağlamda şiirsel öznedeki hayalin zenginliği ve hızlığı, dağ ise güçlü, sağlam şiirlere boy veren bu yaratıcılığın ilk sebebidir. Şiirdeki bu imgeler, cinselliği çağrıştıran yanıyla da düşünüldüğünde İlhan Berk'in herhangi bir imgeyi gittikçe çoğalan bir anlam dünyasında kurguladığını göstermesi bakımından da ayrı bir önem taşır.

Gül, aynı zamanda kadınla özdeşleştirilir. Çabuk solması, kurusa da güzelliğinden çok az şey kaybetmesi vb. gibi özellikleri şairleri gül ve kadın ilişkisine yönlendirir. **Cemal Süreya**'nın en lirik şiirlerinden biri olan bu şiirde gül, sokağa düşmüş bir kadınla özdeşleştirilir. *Gülü alıyorum yüzüme sürüyorum/ Her nasılsa sokağa düşmüş/ Kolumu kanadımı kırıyorum/ Bir kan oluyor bir kıyamet bir çalgı/ Ve zurnanın ucunda yepyeni bir Çingene* (Gül)² Kan ve gül ilişkisi aşkın yaralı oluşunu açığa çıkarır çoğu zaman. Ev yani güvenilirlik ve sakinlik; sokak ise, tehlike ve kargaşa ile anılır. Zurnanın ucundaki çingenenin eğlendirdiği kalabalık, bu kargaşanın da sebebidir.

Nadir bulunan siyah gül, gecenin, karanlığın, kederin ve dolayısıyla ölümün de sembolüdür. **Fazıl Hüsnü Dağlarca**, geceyle özdeşleştiği siyah gülle kederli bir aşkı anlatır. *Geceyi avuçlarımda siyah bir gül gibi duyuyorum,/ Ve sen misin bilmiyorum bu güllü bırakan.* (Nereye)³ Gecenin karanlığı, endişeler ve kaygıların; bazen de şüphelerin kaynağıdır. Bu sebeple siyah gül, hem aşkın hem de kederli bir aşkı bırakan sevgiliye ait şüphenin temsilidir.

Gülün ölümüne yakınlığı kan rengine yakın oluşundan kaynaklanır. Gülün saflığıyla örtüşen ölümün yalınkat hakikatini içeriyor olması, bu iki sembolik imgeyi aynı zamanda birbirinden uzaklaştırır. Çünkü biri yaşama sevincine diğeri ise ölüme bakan iki penceresi vardır güllün. **Turgut Uyar**, güllün tabiatında var olan bu saf çelişkiden kopamayacağını farkındadır. *Güllü değil ölüyü gözliyorlar/ ilk gündün biliyordum ama gene bekledim/ güllü değil ölüyü gözliyorlar/ ölümlerimle gül kardeşim çünkü bizim sürümüzde/ biri öbürüne kan verir.* (Birçok Ölüm İçin Raslantı)⁴ Yaşama sevincine yönelişte hayatın

anlamının aynı zamanda ölümle birlikte bitecek olmasının bilinirliği, güllü ölümsüz güzellikle yan yana getirir. İntihar eşiğindeki bir şiirsel öznenin gözünden dünyaya boş vermişlik, ölümsüzlüğe doğru atılan bir adımla dengelenecektir. Gül, bu dengenin baş aktörüdür. Sıradan bir hayattansa tıpkı Rilke gibi sıradan olmayan bir ölümsüzlükle karşılaşmak güllü ölümle kardeş kılar.

Güllün sembolik kökeni, mitolojilerden gelen arka planıyla çelişkileri de beraberinde getirir. Toprağın ya da genel anlamıyla tabiatın büyük döngüsü özellikle bitkilerde her an yeniden şekillenir. Güllün ölümüyle toprak, yeni açılacak güle de yeni bir başlangıç oluşturur. **Ahmet Oktay**, bu saf çelişkiyi gitmek ve dönmek arasında yani ölümsüzlükte görmek ister. *Nasıl da karışıyor/ dönenle gidenin izi/ ve toprakta çürüyen gül/ yaşamın da imi.* (Hüznün İlk Sözleri)⁵ Güller de ölür. Bununla birlikte güllün ölümü tıpkı kaknüs (Phoenix) gibi yeniden doğuma da şahitlik eder. Oktay'ın bu yaklaşımı, gülden ölümsüzlük inancından gelir. Çünkü toprak da hayatın ve ölümün imgesidir. Bu yönüyle gül, bir kısır döngü değil dönüşme süreciyle ölümsüzlük suyunun da kaynağıdır.

İki şair arasındaki imgesel benzerlik ya da yakınlık, bir taklit ya da intihal suçlamasını beraberinde getirmez. Aksine bir “oyun” kurgusu da dâhil olmak üzere öncekinin görmediği bir bakış açısı bu yaklaşmayı niteleyebilir. **Behçet Necatigil**, 1962'de Varlık dergisinde Cemal Süreya'nın 1954'te yazdığı “Gül”e hemen hemen aynı bakış açısını üstlenen bir karşılık verir. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi imge, her şairde başka boyutta karşımıza çıkar. *Kimi de gün ortası yanıma sokuluyor/ En çok güz ayları ve yağmur yağınca/ Alçılır ya bir bulut, o hüznün bulutunda./ Uzamış alıyorum, kimse olmuyor/ Solgun bir gül oluyor dokununca.* (Solgun Bir Gül Dokununca) Cemal Süreya'nın şiirsel öznesi bir kadındır. Oysa bu şiirdeki gül, bir insan değil bir değer olarak karşımıza çıkar.

²Cemal Süreya, Sevdâ Sözleri, YKY, İst., 1995.

³Fazıl Hüsnü Dağlarca, Çocuk ve Allah, May Mat. İst., 1966.

⁴Turgut Uyar, Büyük Saat, YKY, İst., 2011.

⁵Ahmet Oktay, Toplu Şiirler, YKY, İst., 1995.

Soyut ve bir o kadar da genelleştirilen sınırlarıyla gül, hayatı algılayış biçimi olarak da adlandırılabilir. Anlamını yitiren bir değer yargısı da denilebilir. Dokunmak bile bu yönüyle soyutluğun içinde yer alır. Gül imgesine ait bu aşırı soyutlama, klasik şiire yakınlığıyla tanıdığımız Necatigil'in sembolleştirmelerinden gelen bir tavır değil aksine dil'den elde edilen bir veridir. Gün ortası güneşin bunaltıcılığı, güz ayları ve yağan yağmur, güldeki soyutluğun tıpkı Süreya'da olduğu gibi umutsuzluğa evrildiğini ve şiirsel öznenin tümüyle kuşatıldığı bir dünyada bu umutsuzlukla baş edemeyeceğini hissettirir.

Gül, aynı zamanda en gizemli çiçeklerdendir ve tuhafur ki gülü bir çiçek olarak değil de hep adıyla anarız. Ancak en önemli gizemi ölümdür. **Hilmi Yavuz**, Rilke'nin trajik ölümünün işareti olan gül imgesini taşır dizelerine. *bahçemde yer kalmadı, her taraf tuka basa/ yaşlı yazlarla dolu... orda, elbet o çölin/ ortasında yabansı, ürkek ve sanki garip/ bir şeyler duyuyorum... sesler, şeyler? Ölüünün/ son gördüğü o gülü çağırıştrın, -nedense...* (Yolculuk ve Gül)⁶ Yaşlı yazlar, yabansılık, son görülen gül ve ölüm, gülle bağdaştırılan umutsuzluk imgesini öne çıkarır. Rilke'nin gülü keserken eline batan dikenle kanının pıhtılaşmadığı bilinir. Doktorun teşhisiyle, lösemiye yakalandığını öğrenir. Ölüme doğru yolculuğun ilk durağı güldür. Gülün kan rengine yakın olması da bu anlamlandırmada etkilidir. Hilmi Yavuz, gül üzerinden hem Rilke'ye hem de kendi iç dünyasına dair ipuçlarını bu yakınlıkta yani umutsuzlukta bulur. Bunun kanıtı ise tıpkı hocası Necatigil gibi soyutlamalar üzerinden vardığı güle ya da şiirsel öznenin varlığının anlamını veren mutluluğa bahçede yani dünyada bir yerin kalmamış olmasıdır. Ölüm, bu dünyayı bir çöle dönüştürmüştür çünkü. Gül, bir yanıyla da hayatın, canlılığın temsilidir.

Gül imgesinin her nesnede olduğu gibi maddeyi oluşturan dört unsurla (Toprak, su, hava ve ateş) bağıntısı söz konusudur. **Lale Müldür**, hem nedensellik açısından hem de klasik şiirin diliyle "hüsn-i talil" diyebileceğimiz güzel bir se-

bebe bağlamada kendine özgü bir yol çizer. *evren dört unsurdan mürekkettir./ hangisini seçersen goncaya durursun./ Gül: ateşte yanar/ susuz kurur/ havasızlıktan boğulur/ mermerde donar.* (Buhurumeryem 9)⁷ Lale Müldür'ün bu nedensellik bağıntısında dikkat edilirse gülün yok olmasıyla ilgili sonuçlara odaklandığını görebiliriz. Böylesi bir sonuçta, hemen her şiirinde olduğu gibi nesneyle özdeşleştirilen şiirsel öznenin güle bakışı kötümserdir. Çünkü kadın, soğuk bir davranışta donabilen, kahrından ötürü boğulabilen, ilgisiz bırakıldığında kuruyabilen ve kızgınlıkta yanabilecek bir naiflikte bir güldür.

Gül, hem canlı, yaşayan hem de hatırası hâlâ içte duran ölü bir aşkı temsil eder. Rilke'nin dizesindeki gibi "saf çelişki"dir. **Roni Margulies** gerçekçi bir yaklaşımla dile getirdiği tasavvurunda gülün ölü bir aşka bakan tarafını dillendirir. *Üç hafta önce bıraktığı gül/ duruyor hala yerli yerinde:/ Vazonun dibinde çürük bir su./ yaprakların hepsi masanın üzerinde.* (Londra'ya Dönüş)⁸ Kuruyan gül, unutulmuşu akla getirirken vazanın dibindeki çürük su ve masaya dağılan yapraklar, kötü biten bir ilişki sonrasını akla getirir. Geçmişin gülden nesneleşmesi de soyutlamanın bir başka boyutudur.

Güle dair modern yorumların karşısında kimi şairler, bir ültıra mahiyetinde şiirlerinde gülün anlamının söylenenlerin çok ötesinde derin anlamları içerdiğini belirtir. Murat Kapkner, bir şiirsel özne tasarımı olarak seçilen "onlar" bahsinde gülle ilgili bu yorumlara karşı oluşunu belirtir. Onlara hiç/ ama hiçbir zaman inmadım/ gül budur dediklerinde/ yalnızca iç geçirdiğimi hatırlıyorum (Endişe)⁹ Gülün peygamberle özdeşleşmesi ve dahası hemen hemen her kültürel derin bir sembolik tarihe eklenmesi şairin karşı çıkışı için yeterli bir sebeptir. Bu, biraz da şiiri tüm süreleriyle bilmeyen öte yandan da imgeye yüklenen ve gülün anlamını zedeleyen bakışın uzağında bir yaklaşımdır.

⁶Hilmi Yavuz, *Büyü'sün Yaz*, YKY, İst., 2006.

⁷Lale Müldür, *Buhurumeryem*, Metis Yay., İst., 1993.

⁸Roni Margulies, *Uzaklıklar*, Adam Yay., İst., 2000.

⁹Murat Kapkner, *Bileklerimde Şiir-Anne Ben Artık İyiyim*, Varide Yay., Konya, 2018.

Gül, hem yapısıyla hem de hiyerarşik düzene getirdiği uyumlulukla da klasik ifadeyle mazmunlar dünyasında ayrı yere sahiptir. Hz. Muhammad'e ve "Hulefa-yı Râşidîn" dönemine atfen yalnızca Mekke ve Medine'nin değil bütün âlemin düzeni için gelen peygamberi temsil eder. **Ömer Erinç**, bu sebeple duygu dünyasının da düzenine katkı sunan bir gül imgesi çizer. *güller diyorum sonra/ tımarlanmış duyguların çağı/ şu farkla ki mızraklar/ geceye acemi bir gülümseme/ muhacir mevsimlerin tarihi* (Geceye Acemi Bir Gülümseme)¹⁰ Tımarlanan, düzene sokulan bir çağın başlatıcısı peygamberdir. Onun etrafına toplanan ensar ve muhacirler, aynı zamanda merhamet çağının da yürütücüsüdürler. Gül, bu yönden merhametle anılır. Mızraklar, demirin dövülmüş halidir. Gülle birlikte kargaşa halindeki çağ da tımarlanarak yeni bir düzene sokulmuştur.

Gülün kırmızılığı kandan gelmesine rağmen kan, kimi zaman hayatı kimi zaman da ölümü tetikler. Ancak gülün ölümsüzlük veren sembolik gücü, aşkla birlikte yeni bir süreci başlatır. **Mehmet S. Fidancı** da gülün bu ölümsüzlük yanını irdeler. *Gül kırmızıdır, bir yerlerden anımsıyorum sanki kırmızıyı/ Yankalanıyor kan, köpüren bağırtı gibi damarlarımda/ Bir kalabalığın ortasında buluyorum kendimi belki hayalet/ Gibi sarkacağım sonsuza bir mürekkepten damlayarak* (Sanrı)¹¹ Köpüren kan yeni açılmış bir yaradan döküldükçe ölümün ağır adımları daha sık duyulur. Bir rüya bir sanrı gibi başlayan ölüm süreci, şairin imgelemindeki ölümsüzlükle yeni bir şekil alır. Daha yoğun yaşanacak bir aşka evrilen yeni bir hayattır bu. Gül, bu yönüyle her yaprağında ayrı bir güzelliği taşımakla birlikte açıldıkça dinginleşen yeni bir hayatı temsil eder.

Sembolik imge evreninden biçimsel alana devşirildiği günümüz şiirinde gül, bir kadınla özdeşleştirilse de sembolik niteliklerinden soyutlanamamıştır yine de. Bu ona atfedilen sembolik değerinin gücünden kaynaklanır. Bir aşkın temsili oluşu, kimi zaman hayal kırıklıklarını aklı getirirse de genellikle mutlu geçen bir anın hatırasıdır da. Öte yandan gül, artık yalnızca nitelemek için var olan bir sıfat ya da soyut bir değerdir.

Bkz., bahçe, dünya, aşk, kadın, güneş vb.

Ucu Yanık Mektup

| MEHMET AKİF ŞAHİN

tutsak edilmiş ruh ışığa koşan kelebek
hasret içimize düşerdi tek tek
beklerdik bir masala demir atmış ikindiyi

gecenin iki yakasında güneşin kolları
hesap sorardı nasırlanmış düşüncenin alın teriyle
gerilmiş rahmetin kanatları
okunmamış ezan
lakin ibadet vakti
oturmadı ninem ikinci rekata
unutmuş olmalı, oğlu gelmiştir aklına
mektubu gecikmiş gurbet illerden

kör olmuş akşamın ıssızlığı
umudunu serenler tarlaya bahçeye
geri dönmüştü kuzular, cıvıldayan kuşlar
yitirilmiş günlerde umutlar tazelenmiş
merhamet dolu bağışmalar
uzaklarda duyulmuştu annelerin sesi

ucu yanık mektup gelmişti gurbetten
gönülleri soğutmak gözyaşını dökmek için
ya ben okurdum ya kardeşlerim
hepsi körpe sesiyle dağları yürekleri
yanık özelemleri taşırdı bağrımıza

güvercinler çırpınır mevsimlerin kanatlarında
takılırdı ruhumuz dokunaklı bir türkünün nakaratına
bazı günler sesimiz donuklaşır
sonbaharda hüznünle kapatılmış köy
açılırdı menekşelerin gülüşüyle

¹⁰Ömer Erinç, Turna Gözleri ve Karanfil, Öncü Kitap Yay., Ank., 1991.

¹¹Mehmet Fidancı, Bıllaç, Kurgan Edebiyat Yay., Ank, 2013.

Aşk Estetiği

Cihanın Canını Arayan Kitap

| FUNDA ÖZSOY E.

-1-

Bazı kitaplar vardır, tek başına adeta bir akademidir okuruna ve de mürşittir, mihmandardır, cihanın canını aramaya talip olana; öyle bir misyon yüklenmiştir işte bazı kitaplar, iki kapağı arasına serpiştirilen sayfalarında yazılanlar ile...

Beşir Ayvazoğlu'nun ilk defa 1982 yılında yayımlanan, estetik kavramı üzerine söyledikleriyle önemli bir boşluğu dolduran ve sadece içeriği ile değil, ismi ile dahi müsemma, hafızalara nakşolmuş *Aşk Estetiği* kitabı, tam da böyle bir kitaptır işte.

Bir kitap, yayımlandığından bu yana, neredeyse kırk yılı geride bıraktığı halde hâlâ aranıyor, hâlâ okunmaya devam ediyorsa, bir klasik olmayı hak etmiş demektir. Üstelik *Aşk Estetiği*, yazarın yayımlanan ilk kitabı olduğuna göre, onu hiç unutulmayacak, daima "gizli bahçelerde" saklı kalacak bir gençlik sevdası kabul ederek -Beşir Ayvazoğlu, daha yirmi dokuz yaşındadır bu kitabı yayımlandığında- *Aşk Estetiği*'nin, okur kadar, yazarı için de özel bir yere sahip olduğunu düşünmek sanırım yanlış olmayacaktır.

-II-

Aşk Estetiği kitabı için, her ne kadar İslam sanatlarının estetiği üzerine bir deneme deniyorsa da; bir disiplin olarak estetik, daha yeni yeni dikkate alınan bir alan olduğuna göre, bu eser için, iki farklı medeniyetin, Doğu ve Batı medeniyetlerinin sanat üzerine estetik anlayışlarının karşılaştırıldığı bir inceleme kitabı da diyebiliriz. Üstelik yazarının belirttiği üzere, Doğu'da bu disiplin üzerine henüz bir terminoloji oluşmadığından, zaten ister istemez Batı kaynaklı terimlerle konuşmak zorunluluğu doğmuş, bu da Doğu ile Batı kaynaklı estetik kavramlarını ilişkilendirme zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Elbette oryantalizmin tuzağına düşmeden, Batı'yı merkez kabul edip onun yakın gözlüğünü takmadan, Batı'nın ölçülerine uygun biçilmiş bir estetik libasını Doğu'nun üzerine uydurmak adına, yüzyıllar içinde inceltile inceltile oluşturulmuş bir sanat anlayışının içini boşaltmadan...

Hatta yazarın sözleriyle söyleyecek olursak *"tek doğru ve meşru tercih, Avrupa'nın tercihiymiş ve insanlık bu tercihi benimsemek zorundaymış gibi..."* düşünmeden.

Zira yine yazarın sözlerini ödünç alarak söyleyecek olursak *"İnsanlık için nihai hedef olarak Batı'nın vardığı ve varacağı yere işaret eden bu bakış açısı, başka medeniyetleri değerlendirirken zorlama yorumlara da yol açmaktadır."*

Aşk Estetiği kitabı, işte bu saydığımız tuzaklara düşmediğinden belki, bu kadar aranan olmaya devam ediyor hâlâ.

-III-

Şunu da belirtmekte fayda var: *Aşk Estetiği* kitabında yazar, İslam sanatlarının estetiği üzerinde dururken, öncelikle güzel olanı incelemeyi amaçlamış ve hiçbir ideolojik mesaj gütmemiştir. Her ne kadar İslam estetiğinde dini bir hassasiyet söz konusu olsa da, bu kitapta inceltilmiş bir medeniyetin güzellik anlayışının sanata yansımalarını göster-

meye çalışmış yazar. Kitabın ismi bile bu inceliğin bir yansıması gibidir.

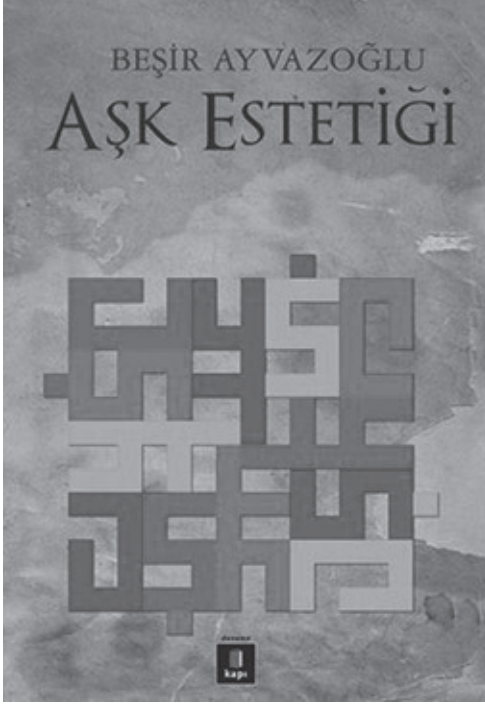
Doğu medeniyetindeki sufi geleneğin o aşkınlık halinin sanata yansımalarına gönderme yapmak adına; musikinin, resmin, şiirin özünde gizlenen "cihanın canını aramak" adına, arkadan gelecek olanlara cesaret verici bir önemli adım gibidir *Aşk Estetiği* kitabı. Hatta öyle önemli bir adımdır ki, bazı üniversitelerin ilgili bölümlerinde ders kitabı olarak kabul gördüğü gibi, bir "Aşk Estetiği" dersi konulmasına dahi vesile olmuştur.

Aslında İslam medeniyetine yaslanan ve gelenekten beslenen bu sanat için 'aşk'ın tezahürü desek, sanırım yanlış olmayacaktır. O halde 'aşk'ın tezahürüyle şekillenen bir sanatın kodlarını çözmeye çalışan böyle bir kitaba da *Aşk Estetiği* adının verilmesi çok yerinde bir karar olmuştur.

-VI-

Kitap altı bölümden oluşuyor. Bu bölümlerin dışında, yeni baskısının sonuna, yıllar içinde, *Aşk Estetiği* kitabı ve estetik kavramı üzerine Beşir Ayvazoğlu ile yapılmış dört röportaj konulmuş. Eserin içeriği kadar önemli olduğunu düşündüğüm bu röportajlarda yazar, kitabın yazılış macerasından da açık yüreklilikle bahsetmiş.

Kitabın "*Temel Düşünce*" adını taşıyan birinci bölümü; diğer beş bölümde ayrıntılarına inilerek tek tek incelenen Doğu medeniyetinde resim, müzik, mimari, şiir ile trajik ve epik kavramları üzerine genel bir değerlendirme şeklindedir. Doğu'nun geleneksel kültürünün kodlarını taşıyan sanatların kaynağına inerken, bu kaynağı besleyen mistik düşünce yapısının izlerini sürerken yazar, Batı'dan bakıldığında pek de fark edilmeyen, daha farklı bir estetik anlayışla, daha içerden ve derine inerek, ancak kalp gözüyle görülebilecek bir yolu bize işaret etmiş. Buna bağlı olarak Batı'nın, dünyaya sıkı sıkıya tutunmak gerektiğini fısıldayan o içkin,

tutkulu sesi ile Doğu'nun keşfederek, ilhamla yol alan aşkınlık haline dayalı estetiğinin karşılaştırmalı bir değerlendirmesi de yapılmış ister istemez. Bu değerlendirmedeki en önemli tespit, Aristo'ya dayanan "mimesis" teorisiyle, yani dış dünyanın yerine benzerini taklit ederek geçirme isteği ile Nietzsche'nin "dionizik ve apollonik" sanat anlayışına dayalı "trajik" fikridir.

Sanatçının dünyaya bakışından tezahür eden bu iki sanat anlayışı, mimesis ve trajedi, iki farklı medeniyetin, Doğu ile Batı medeniyetinin sanat anlayışlarını, beraberinde estetiğe bakışlarının da özünü belirlemiştir.

-V-

Peki, nasıl olmuş da, Aristo, mantık ve felsefesiyle Doğu'da onca itibar görmüşken, İslam medeniyetini etkilemiş, asırlarca medreselerde okutulmuşken, onun mimesis görüşü gözlerden

kaçmış ya da görmezden gelinmiştir?

Oysa mimesis teorisi, Avrupa'ya Rönesans'ın yolunu açmıştır. Buna karşın yazarın kitaptaki tespitlerinden öğreniyoruz ki, Aristo'nun mimesis'ine tavır alan Doğu, Eflatun'un estetiği ile kendi mistik estetik anlayışı arasında bir paralellik kurulabilmiştir. Bu aşamada, Beşir Ayvazoğlu'nun üzerinde ısrarla durduğu dionizik ve apollonik sanat anlayışının temelini oluşturan "trajik" kavramı, tam olarak anlaşılabilirse, buna bağlı olarak *Aşk Estetiği* kitabının okura neyi vermeye çalıştığı da bir netlik kazanacaktır.

Dionizik sanatçı, aşk sarhoşudur; bu dünyayı küçümser, Öz-Bir'le bütünleşip yok olma arzusundadır. Yani dünyaya "hayır" der. Apollonik sanatçı ise sarhoş olmaz, varlığının bilincinde olarak yaşar. İşte bu iki durumun bir arada oluşundan Nietzsche'ye göre "trajik" doğar.

O halde trajik olan, sanatta hem aşkınlık hem de rüya halini birlikte göstermeye çalışıyor demektir. *Aşk Estetiği* kitabı, Doğu'nun mistisizme yaslanan, sufi geleneğinden beslenen, şahsi üslubu dahi reddeden, asıl gayesi "cihanın canını aramak" olan, bir anlamda Dionysos olmayı tercih eden sanatçısı ile Batı'nın fenomenlerin dış yüzeyi ile ilgilenen, ortaya koyduğu sanat eseriyle "şekillerin baki kalmasını isteyen" hep tereddüt, hep bunalım içinde olan "trajik" sanatçısı arasındaki o farkı hatırlatırken, bir anlamda yazarın kendisi de sanat karşısındaki kişisel tercihini okuruna sezdiriyor sanki. Dikkatli bakarsanız...

-VI-

Son olarak, kitabın kapağına dikkati çekmek isterim: Hem eski hem de yeni yazı ile "aşk" yazan o yazı, Hattat Ali Toy'a ait kufi istifi, Doğu medeniyetini şekillendiren sanat estetiğinin özündeki aşk(ınlı) merkeze alan böyle bir kitap için yerinde bir tercih olmuş.

Kierkegaard: Yalnız ve Hüzünlü Bir Hakikat Yolcusu

| EROL ÇETİN

Varoluşçu felsefe öznel değerlerini tüketen insana -özellikle de günümüz modern insanına- bir çağrıdır. Bazılarınca bu çağrıyı başlatan en önemli isim ise (1813-1855) yılları arasında yaşamış olan Danimarkalı filozof ve teolog Soren Aabye Kierkegaard'tır. *"Korku ve Titreme"*, *"Ölümcül Hastalık Umutsuzluk"*, *"Felsefe Parçaları ya da Bir Parça Felsefe"*, *"Felsefe Parçalarına Bilimsel Olmayan Sonuçlandırıcı Notlar"*, *"Ya Ya da"*, *"Kahkaha Benden Yana"* düşünürümüzün öne çıkan eserleridir. Hem eserlerini yazarken izlediği yol hem de insanlar üzerinde derin izler bırakan hayatı, onu felsefe alanında önemli bir figür haline getirmiştir. Kierkegaard'ın yazdıkları ve yaşadıkları arasında sıkı bir ilişki vardır. Buradan hareketle, onun hayatının eserlerini, eserlerinin de hayatını şekillendirmiş olduğu söylenebilir. Yazmak onun için çok şey ifade eder. Bu bağlamda yazmanın onun için bir varoluş biçimi olduğu söylenebilir. Hayatı, baştan sona bu eylem içinde geçmiştir. Diğer bir ifadeyle Kierkegaard'ın kendini düşünme, sorgulama, keşfetme, irdeleme, anlama ve bunları durmaksızın yazmaya adanmış görür. Aslında Kierkegaard, yazarak kendini açma, ifşa etme, ortaya çıkarma fırsatı bulmuş olur. Onun felsefesi, yaşamıyla iç içedir.

Kierkegaard gibi hayattan öç alırcasına yazan kaç düşünür vardır bilmek güç ama varoluşçuluğun temelini attığı iddia edilen bu düşünürün bütün benliğiyle ve varlığıyla kendini ifade ettiğini söylemek mümkündür. Kierkegaard sanki kaleminin mürekkebi olmuş ve kâğıda attığı her bir çizikte belki de kendinden bir parçayı oraya aktarmıştır diyebiliriz. İnsanlar her ne kadar renkli bir hayat sürdüklerini iddia etseler de esasında insanların tekdüze yaşadığı günümüz dünyasın-

da mutsuz, umutsuz ve huzursuz insan sayısı her geçen gün daha da artmakta eşya, para ve marka hastalığı insanların büyük çoğunluğunun benliğini kuşatmaktadır. Böyle bir manzarada Kierkegaard'ın düşüncelerine kulak vermenin hayati öneme sahip olduğu söylenebilir. Yalnız ve hüzünlü bir hakikat yolcusu olarak tarif edebileceğimiz Kierkegaard, insan varoluşunu derinden ilgilendiren benlik, estetik, etik, iman, kaygı, ölüm, irade, umutsuzluk gibi konularda kendine özgü görüşleri sürmüştür. Varoluşsal değerlerin, insanın

benliğinin ve öznel unsurların kısacası varoluşun spekülâtif düşünce ve nesnellığe indirgenmesine karşı olan Kierkegaard, bu tavrını hayatı boyunca sürdürmüştür. O, haklı bir serzenişle nesnel düşüncenin insanın ruhsal ve varoluşsal yanlarını izah etmede yetersiz kalacağını iddia ederken çok haklıdır. Çünkü öznel / kişiye has duygu, düşünce ve tecrübelerin genel geçer ölçülere hapsedilmesi mümkün değildir.

Kierkegaard için ben kavramı çok önemlidir. Onun benliğe dair görüşlerine hâkim olan unsur ise hakikatin öznelliği olmuştur. Kişinin ancak öznel olarak varolabileceğini ve sadece öznellikle hakiki anlamda ben olabileceğini vurgulayan Kierkegaard, benliğin nesnel yolla anlaşılamayacağını iddia eder. Ona göre benliği nesnel olarak anlamaya çalışmak bir nevi benliği yok etmek olacaktır. İçinde yaşadığı çağın yoğun bir şekilde Hegel'in görüşlerinin etkisi altında kalması ve nesnellüğün hakikati tayin eden kriter haline getirilmesi, onun spekülâtif düşünce ve nesnellığe yönelik eleştirilerini ateşleyen kıvılcımlar olmuştur. Bu bağlamda Kierkegaard, varlığın düşünce sistemiyle izah edileceğine inanan Hegel'e karşı çok ağır eleştirilerde bulunur. Ona göre Hegel her şeyi izah edeyim derken insanı unutmuş hatta varoluşun hakikatini yok etmiştir.

Kierkegaard hakikate "*objektif gerçek*"le değil "*kişisel gerçek*"le ulaşabileceğini iddia eder. O, "*Felsefe Parçalarına Bilimsel Olmayan Sonuçlandırıcı Notlar*" adlı eseri ve diğer çalışmalarında spekülâtif düşünce ve nesnellığe karşı öznelliği öne çıkarmıştır. İnsanların özne olmaya cesaret edemediklerini sık sık vurgulayan Kierkegaard, bu duruma karşı özne, öznel, öznel hakikat ve benliği düşüncesinin temel unsurları olarak benimsemiştir. O, nesneye karşı özneyi, nesnellığe karşı öznelliği, nesnel hakikate karşı öznel hakikati kendisine ölçüt alır.

Kierkegaard, içinde bulunduğu çağın öznelliği yok sayan ve nesnellığı sorgusuz sualsiz benimseyen tavrını çok sert bir dille eleştirir. Ona göre öznelliği tehdit eden başlıca etkenler; çağ,

basın, kamu ve öznelliğin kaybıdır. O, içinde yaşadığı çağın spekülâtif düşünce ve nesnellik uğruna insanın varoluşsal boyutlarını yok ettiğini öne sürer. Kierkegaard'a göre tutkudan ve maneviyattan yoksun olan çağ her şeyi biliyor gibi gözükse de aslında hiçbir şey bilmiyordur. Kierkegaard basın ve kamu yoluyla öznesi, yapanı, edeni belli olmayan ve sonuç olarak hiç kimsenin hiçbir sorumluluk üstlenmediği bir toplumun inşa edilmek istendiğini düşünür. Günümüz dünyasında bazı insanların nesneye hâkim olabileme hevesiyle kendi öznelliklerini kaybetmeleri Kierkegaard'ın bu husustaki haklılığını göstermektedir. Yine içinde bulunduğumuz çağda basın, kamu, televizyon, internet, sosyal medya, akıllı telefon vb. araçların insanın varoluşsal değerleri üzerinde onulmaz yaralar açtığını, insanı kendi benliğinden tamamen soyutladığını düşünürsek, Kierkegaard'ın çağa, basın ve kamuya yönelik olarak çok önceden yaptığı eleştirilerinde ne kadar haklı olduğu sonucuna ulaşabiliriz.

Kierkegaard, insan varoluşunun "*etik*", "*estetik*" ve "*dini*" olmak üzere üç aşamada gerçekleştiğini öne sürer. Ona göre estetik aşamada kişi benliğinden, öznelliğinden oldukça uzaktır. Hiçbir sorumluluğu kabullenmeyen estetik kişi sadece zevk ve haz uğruna yaşar. Estetik aşamada insan kendi olamamıştır. Varoluşsal hakikatinin farkına varamayan estetik birey zevk, sefa, oyun ve eğlenceye dalarak kendini rahatlatmak ister ama bunu başaramaz. Varoluşsal ve öznel değerlerinden ne kadar uzaklaşmak istese de kendini yine aynı noktada bulur. Yaşadığı hazzın sonucunda tarifi mümkün olmayan acının içine düşer. Kısacası estetik birey dışarıdaki varlıklara ve nesnelere hâkim olduğunu zanneder fakat bu hâkimiyetin aslında mahkûmiyetten başka bir şey olmadığını göremez. İnsanların nesnenin istemli ya da istemsiz esiri olduğu, görmediğine inanmam yargısının çoğu insanın zihnini tamamen kuşattığı bir çağda Kierkegaard'ın estetik bireye yönelik görüşleri daha da anlamlı hale gelmektedir. Ona göre geçici hevesler ve kısa süreli hazlar insanların bütün benliğini yok etmektedir.

Kierkegaard etik alanda kişinin sorumluluk sahibi olduğunu, eylem ve düşüncelerine sahip çıktığını vurgular. Bu bağlamda etik birey aslında toplumsal bir bireydir. Estetik alanın aksine etik alanda her şey kamuya açıktır. Gizlilik söz konusu değildir. Buradan hareketle Kierkegaard evliliği ahlâkî yaşamın sembolü olarak görür. Etik ile ilgili görüşlerinde de öznelliği temele alan yaklaşımını devam ettiren düşünürümüz bireyin toplumdan, tekilin de evrenselden daha yüce olduğu görüşündedir. Onun etik anlayışı nesnel olmayıp öznelidir. Kierkegaard etik yaşam tarzını benimseyen kişilere Sokrates ve Agamemnon'u örnek vererek onları "trajik kahraman" olarak adlandırır. Trajik kahramanın kendisini ve her şeyini evrensel uğruna feda edebileceğini vurgular. Kierkegaard'a göre etik alanda ilerleyen kişi yetersizliğinin, eksiklik ve günahının farkına varacak ve böylece bir sonraki aşama olan dinî aşamaya ilk adımını atmış olacaktır. Bu hususla ilgili olarak Hz. İbrahim'in oğlunu kurban etmesini örnek verir. Ahlâkî alandaki trajik kahraman her ne kadar yapılması gereken şeyi yapmış olsa da Hz. İbrahim gibi bir iman şövalyesinin sıçrama öncesi yaşadığı dehşet, korku, panik ve zorluğa tecrübe edemediği için dinî alana geçememiş ve ahlâkî alanda kalmıştır. Sonuç olarak Kierkegaard ahlâkî varoluş alanının da özneyi arzu ettiği sona götüremeyeceğini belirterek bu noktada dinî varoluş alanına sıçrama yapmanın zorunlu olduğunu belirtir.

Kierkegaard, insanı nihai olarak öznel hakikatin en üst seviyesine ulaştıracak olan şeyin iman olduğunu vurgular. Ona göre iman rasyonelleştirilebilir bir aktivite olmayıp tercih yapma, karar verme, iradeyi kullanarak sıçrama yapma hadisesidir. Diğer bir ifadeyle iman akılla değil iradî bir kararla elde edilebilecek bir mahiyete sahiptir. Kierkegaard'a göre insan varoluşsal hakikatine ulaşabilmek için riski göze almalı ve her ne pahasına olursa olsun -aklımı kaybetmek dâhil- iman sıçramasını yapmalıdır. Düşünürümüze göre objektif ve mantıkî düşüncelerle Tanrı'ya ulaşma çabası gülünçtür. Zira

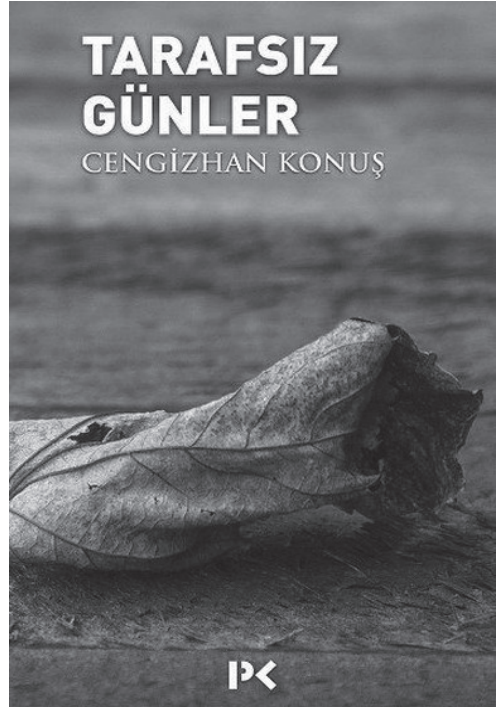
iman, akli aşar. Bu bağlamda o, imanın absürd olduğunu dahi iddia etmiştir. Görüldüğü üzere Kierkegaard, imanın akılla temellendirilmesine karşı çıkmaktadır. Kierkegaard gibi samimi bir Hristiyanın inancına akli girdirmeme hassasiyeti belli ölçüde anlaşılır bir şeydir aslında. Samimi bir inanan olmak isteyen bir karakterin çağına ve kiliseye haykırışıdır onunkisi. İliklerine kadar yalnızlığı hissetme ve toplumundan soyutlanma pahasına duruşunu bozmamış olması da takdire şayandır. Kierkegaard'a göre Tanrı kendisiyle kişisel olarak ilişkiye geçilen kişi (zat), yaşayan bir sujedir. Buradan hareketle o, Tanrı'yı nesnel olarak anlama ve kavramanın imkânsız olduğunu her fırsatta dile getirir. Ona göre dinin kurumsallaştırılması, öğretilştirilmesi, insan hayatında sıradan bir olgu haline getirilmesi insanla Tanrı arasındaki ilişkiyi yok ederek dinî yaşantıyı ödevler yığını haline getirir. Günümüz dünyasında insanların dinle ilgili tavır ve tutumları Kierkegaard'ın eleştirilerinin ne kadar haklı olduğunu göstermektedir. İnsanlar dinî sıradan bir olgu olarak görmekte, dinî değerlere, daha da önemlisi dinî varoluşa karşı umursamaz bir tavra sahip olabilmektedirler. Buradan hareketle Kierkegaard'ın imanda bulunması gereken aslı unsurlar olarak zikrettiği tutku, samimiyet ve içtenliğin yaşadığımız zaman diliminde tamamen yok olmaya yüz tuttuğu söylenebilir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse Kierkegaard öyle bir düşünürdür ki sanki yazdığı eserlerin temel iddialarından biri akli sadece kötülemek değil aynı zamanda akla çalım da atmaktır. Akıl karşıtı görüşler ileri süren birçok düşünür olduğunu biliyoruz ama şunu da iyi biliyoruz ki Kierkegaard eğer gerçekten akla, bilime, nesnellığe çalım atmak amacı gütmüşse (ki gütmüştür) bunu kendi düşünce dünyası içerisinde başarmıştır denebilir. Kierkegaard akla güvenmediğinden olsa gerek ki çok da anlaşılır bir dil kullanmamıştır eserlerinde. Anlaşılacak için akli zorlayacak hem de çok zorlayacak bir üslup kullanmasının amacı belki de okurlarına aklınıza gereğinden fazla güvenmeyin telkininde bulunmaktır.

Tarafsız Günler'den Unutmanın Sabahı'na

| MEHMET ÖZGER

Unutmanın Sabahı, Cengizhan Konuş'un 2020 yılının son günlerinde Profil Kitap'tan çıkan ikinci şiir kitabı. Şair, *Tarafsız Günler* adlı kitabında yakaladığı sesi ikinci kitabında da devam ettiriyor. *Tarafsız Günler*, pek de tarafsız durmaz hayata karşı. Cengizhan Konuş'un hiçbir şiiri tarafsız değildir. Onun tarafı; kalbi kırıkların, yangında içeride unutulmuş çocukların tarafıdır. Biraz yalnız, biraz yaralı bir şiirdir bu. Her iki kitapta o kadar çok yaradan söz edilmiştir ki yarının envaî çeşidiyle karşılaşırız. Kabuk bağlayan, her sabah yeniden açılan, dikiş tutmayan, içeriye ve dışarıya açılan yaralar... Bir yamı babasız bir çocuk gibi kendi öksüzlüğüne bakarken, öbür yanı tarihin ve içinde yaşanan bu acımasız zamanın kalbi kırıklarına dönüktür. İlk kitapta utangaçtır yaralar. O yüzden daha çok dışa dönük, yani ötekinin sesinin üzerinden temsil eder kendini. Oysa temsil çoğu zaman, gerçekten ve gerçeklikten daha kuvvetlidir. Acının kendine göre bir mekanizması vardır. Acı, kendini ötekinde temsil eder ya da yansımasını arar. İkinci safhası ise kabullenmek ve bir direniş hattı kurmaktır. Şiirdeki direniş hattı, kendini ironi ile hafifletir. Çünkü ironi; acıtan gerçekliğin hafifletilmesi, acının alaya alınarak yabancılaştırılmasıdır. Gerçeklik, dahası hakikat ancak o zaman katlanılabilir hale getirilir. *Tarafsız Günler*'in "Baltimore ve Diğerleri" adlı şiirinde "yaya kalan bütün siyahiler/mehdi'ye bir telefon kadar uzakta/arıyorlar kurtarılmaya, sinyal sesinden sonra: Baltimore!/siğmiyor Amerikan rüyası Malcolm'un kanlı çantasına" (s. 9) dizeleri ya da "Ofsayta Düşen Ümmetin Maç Özeti" şiirinde "ve meydan ve cihad ve 140 karakter İslamcıyız hepimiz (...) bağışla kalemize gelen her top gol oluyor Allah'ım" (s. 31-32) dizeleri şairin her iki kitabında

da karşımıza çıkan ironiye örneklik teşkil eder. Bu tarz şiirlerinde Konuş; modernizmin sıkıntularına, modern dönemin çelişkilerine, insanı dışarıda bırakarak yalnızlaştıran, kötürümleştiren taraflarına değinir. Orada hiçbir düşünce de, inanç da artık o otantik kimliğinde var olamaz. Ne burada ne de orada olabilen insanın sadece cennetten kovularak yersizyurtsuzlaşması değil, aynı zamanda modern dönemle iyice köksüzleşme hali apaçık edilir. *Unutmanın Sabahı*'nda "sabaha tanrı sözleriyle uğurlanmışız da/hıçbir yere geri dönememişiz gibi tek başına" (s. 22) ya da "bizi burada tekrarlayan bir uçurum

var burada” (s. 23) gibi dizeler bu çağda insanın yaşadığı durumu anlatır. Evet, tekrar vardır ama bu tekrar; bir virdi söylemedeki tekrardan çok, tekdüzelik ve kişiyi bir yere vardırılmayan bir tekrardır.

İki kitabı karşılaştırdığımızda ses ve söyleyiş benzerliğinin yanı sıra olgunlaşan bir söylem göze çarpar ikinci kitapta. Bununla birlikte bazı değişimler de görülür. Söz gelimi şair, ikinci kitabında kelime tasarrufunda bulunur. İlk kitabında benzer bir durumu/duyguyu daha fazla dize ile ifade ederken ikinci kitabında daha az dize ve kelime kullanır. Zaten şair ustalaştıkça daha az kelimeyle daha derin anlamları vermeye başlar. Cengizhan Konuş şiirinde de bunu görebiliriz. İki kitap arasındaki göze çarpan temel farklardan birisi de içinde “Türkiye” geçen şiirlerin ikinci kitapta azalmasıdır. Türkiye’yi sevmek bu memlekette yaşayan herkesin boynunun borcudur. Bu apayrı bir konu ancak geçtiğimiz yıllarda, içinde Türkiye geçen şiirler yazma modasının olduğunu şiirle ilgilenen herkes hatırlayacaktır. Oysa bu ülkeyi sevmek, geçici bir moda olmanın üstünde kadim bir değerdir. Şair, bunun yerine İslam tarihinin bu medeniyetin hücrelerine kadar inmiş derin seslerinden ilham alarak şiirlerini kurar *Unutmanın Sabahı*’nda. Aslında ilk kitabında çokça gönderme yaptığı asıl ve kopya arasındaki uçurumu böylece kendi şiirinde kapatmaya çalışır. Metinde kurulabilenin gerçekte de kurulabilme ihtimali vardır. Metne bile girmeyen bir hayalin gerçekliği ise daha çok şüphelidir. Geleneğin derin yankısı *Unutmanın Sabahı*’nda fazlasıyla hissedilir.

Cengizhan Konuş şiirinin güçlü tarafı, geleneğin kullanılacak adına değil; yaşayan, hissedilen bir değer olarak şiirde yer almasıdır. Gelenek konusunda şairin başarılı taraflarından biri de bu çağın kendi dili içine geleneği rahatlıkla yerleştirebilmesidir: “Vaktin Oğlu” şiirinde “toprağın koyununda hastalık iznine çıkılmıyor, bildim/burası kuyuya Yusuf istifleyenlerin avlusunu” (s. 38) dizeleri; “Üç Vaktin Rüyası” şiirinde “insan inkâr edendir, seni imanıyla yan yana koydum/azaldım ve çoğaldım/seni bulmak için çıktım asya’nın bozkırlarından/senin için keşfettim semerkand’ı, buhara’yı/beni yakıp yıkan bu rüyaya inandım/idris nebi seni bana

diksin istedim” (s. 48) dizeleri; “Ali ve Başına Buyruk Yaralar İçin” şiirinde “duydum seni ali diye çağırıldı kardeşlerin/kendini içerden fethetme kalkışırken ne ummuştun pazılarından/huzursuz cenk hikâyelerinde bile güzelce öldün/zülfikarla kestiğin saçların kara değildir artık” dizeleri şairin başarılı bir şekilde geleneği şiirine yedirdiğinin göstergesidir.

Günümüz şairlerinin pek çoğunda görülen bağlam sorunu, Cengizhan Konuş şiirinde yoktur. Bağlam, içinde yaşadığımız zamanın önemli sorunlarından biridir. Çünkü bu kadar uyarana maruz kalan insanın zihni odaklaşma sorunu yaşayacaktır ve doğal olarak fragmental/parçalı bir şekilde işleyecektir. Oysa şiir, yani bir anlamı güzelleştirmek mesleği, bir bütünlük verme çabası değil midir?

Cengizhan Konuş’un yer yer dizeci bir yaklaşımla dize düşürme gayretinde olduğu görülse de bütünlüğü ıskalamaması şiirini güçlü kıyor. Sıkı şiirlerden oluşan *Unutmanın Sabahı*, Cengizhan Konuş şiirinin önemli bir durağı olmakla birlikte daha farklı şiirsel atılımların da ipuçlarını veriyor.

Bir Portre:

Kâmil Aydoğan

| ARİF AY

İsmiyle müsemma: Kâmil. Hiç taşkınlık yapmadı. En taşkın ırmaklar içinde aktı. En sert rüzgârlar içinde esti. O hep fırtına dindi hâli yaşadı. En yoğun acılar yüreğine taht kurdu. Bir hüznün deniziydi yüzü; ıssız ve derin.

Kavrıktı: Kavrıkluk alevi sönmüş tandır gibidir, dıştan belli olmaz ateşi. Onu, kavrulmuşlar anladı. Annesini küçük yaşta kaybetti. Dört kardeşiler; bozkır denli ıssız ve yapayalnız ortada kaldılar. En küçüğü hep sırtında taşıdı. Bir orta yaş kışında onu da kaybetti; adı Feramuz'du. Yüreğini yakan kardeş acısını azaltmak için ıssız dağ başlarında gözyaşını içine akıttı.

Çocukluğunu iki romana sığdırdı: *Kısık Vadisi* ve *Atlık Dağı Türküsü*. Ömrü vefa etseydi, gençliğini de yazardı belki.

İlk kez, köyü ve köylüyü Müslümanca anlatış onun kaleminden çıktı: *Köy Yazıları*. Tema itibariyle klasik olacak bir eser.

Dağlara sevdalıydı: Dağ dendi mi gözleri ışıldardı. Yüzünü sarmalayan gülücükler gamzelerinden taşardı. Bir dönem ekip kurmuştu; her hafta sonu bir dağa çıkıyorduk. Kulakları çınlasın Necip Evlice'nin, Fatih Yurdakul'un, Fevzi Üçok'un. Işık Dağı, Hasan Dağı, Erciyes Dağı, Engizek Dağları, Toros Dağları, Ahır Dağı, doğduğu köye, Kertmen'e Atlık Dağı'ndan baktı hep:

bilmezsin

bir kartal iner Atlık Dağı'ndan

kanatlarından akan kan

hayatımızın alınımızda dolaşan resmidir

İmamlık yaptı: Cuma hutbelerine şürsel bir dil ve özgünlük kattı.

Yazarlık, öğretmenlik, yöneticilik ve sendikacılık yaptı. Yüzlerce öğrenci yetiştirdi.

Ama hepsinden öte yazardı, şairdi: Yalın, lirik bir dili vardı. Hayata berrak bir ayna tuttu şiiriyle:

kendini tanıymca

eğilir içine bakarsın

aynalarda çoğalır yüzün

çarşılara sığmayan bir ikindiye paylaşırın

yosun tutmuş bir ses düşer peşine

ağlarsın

ıslanmaz yüreğin

Andırın'da Yokuş Sokak'ta (şimdi, Nedim Ali Sokak) Nedim Ali ile dünyaya seslendiler. *İkinci Yazıları* en güzel, en etkili, en sevilen taşra dergisi olarak edebiyat tarihine geçti.

Hatıralar sandığıydı: Bir sığmaktı onun için hatıralar; fitratın, saflığın eviydi.

Üniversitede bir dönem sınıf arkadaşım oldu, Ali Karacah ile birlikte. Belleği güçlüydü; her şeyi hatırlardı. Bizim unuttuklarımızı da... Çünkü, hatıralarına çok bağlıydı.

Edebiyat dergisi evimizdi: Kimliğimizdi; bir öğretiyeye bağlı olmanın adıydı, onuruydu.

Biz çok kardeştik ve orada buluşup, tanış olmuştuk.

Duygusalđı. Duygusalđık: Nuri Pakdil'i ağlatacak, Nuri Pakdil'le ağlayacak denli.

İkisinin de mekânı cennet olsun.

Kâmil Aydoğan'dan Ali Karaçalı'ya Mektup

aliciğim.

aslında mektup yazmak niyetindeydim sana. neylersin hasret işte. neylersin kardeş olmak güç. candaş olmak güç. insanın içinin buram buram duygu tütmesi ve ona sabır etmesi güç. Bu duygularını içinde tutması güç. kırgınlıklarını, aşklarını -ille de bu ikisini- içinde tutması güç. sonra her şey güç vesselam.

nereden başlasam, nasıl başlasam./

bir de şu var ki, ille de yazmak istiyor insan kimi olguları. ille de söylemek istiyor. ne ki çoğu kez cesaret edemiyor karşıdaki insanın bu mektubu okurkenki ruhsal durumunu bilmediğinden. öyle ya, şu an sen tiril tiril titriyorsun soğuktan, tam bu mektup çıktı geldi. açsın da, kim bilir. sırası mı şimdi böyle konuların demez misin, biz ne durumdayız adam nelerle uğraşılıyor demez misin? dersin, ben kimi vakitler öyle diyorum çünkü.

çünkü üç gün önce de yazmıştım sana ve bizim alaeddin'e birer mektup. sonradan yırttım onları.

nasıl ve hangisinden başlasam./

bir de insanın günleri hep ayrı ayrı oluyor.

bugünü yarımını tutmuyor. mektubu bugün yazıyorum -kimilerine yazdıklarım da böyle oldu- çok da beğeniyorum. yarın daha postaya vermeden bir kez daha okuyorum ki, yazdıklarımın hiçbir anlamı, hiçbir yararı, karşıdaki adamın duygularıyla, konumuyla hiçbir ilintisi yok. cayıyorum. çünkü o anda ben de değiştirmişimdir duygularımı. çünkü o anda ben de pişmanlık duymaktayım çünkü duygulanımlarıma neden olan olgulardan ötürü. sonra başkalarını hiç de ırgalamayan bu olguları ille de yazmam gerekiyor bir yerlere. ve anı defterime geçiveriyorum kısacık tümcelerle. çünkü insanın kendi defterine bile güveni yoktur çoğu kez! sonra, bu yaşların, bu serüvenlerin ve bu defterin bir gün anlamsızlaşacağını düşününce, bu kez oraya yazmanın da bir anlamı kalmıyor.

anlatsam dinler misin ki ali./

sonra kar. diz boyu kar. camiden çıkıyor, culap culap karı yara yara bilal'in yanına varıyorum. çay söyleniyor. şimdi bir insana gereksinmem var. beni dinlemese bile, anlattıklarımı duymasa bile, kafası başka işlerle uğraşsa bile, beni dinliyor gözükcek

ve saatlerce bu rolü yapabilecek bir insana. ara sıra benimle birlikte birer sigara yakacak ve 'vay anasını' çekecek bir insana. duygulanımlarımı üleşiyor gözükecek bir insana. gereksinmem var bir insana. sonra bu insan, bu kasabada olsa olsa bilal'dir.

şimdi işler yavaş yavaş düzene girmektedir. içimin sertliği yavaş yavaş çözülmemektedir. içimdeki kaynaşmalar durulmaktadır. içimdeki fırtına dinmemektedir. -tüm giysilerimin içinde bulunduğu ve benim bir hafta önce yitirdiğim valizin haberi gelmemektedir.- ve bu soğuk kitabevindeki kutsal kitapların yüzüne, aslında incir çekirdeğini doldurmayan konular, olgular ve onbeş günlük lise serpilmektedir.

ceylanlar suya iner

şimdi ölüp de ölümü ayırmasanmayan

ve henüz kuyruğundan tutulup dışarıdaki

çöplüğe atılmayan

-bu diridir de uzun zamandan beri uyuyor sanılan-

bir kedi ölüsü gibi

yim.

not: semiray efil ve fadime temiz adlarına bu mektubu alır almaz 'hayber kitabevi eliyle' adresine dergi gönderiniz. bedelini pazartesi günü postaya veririm. eğer bu adlara birer çek daha varırsa -sanıyorum varır. çünkü biz abone oluruz demişlerdi okulda.- bana bildirin lütfen ki iki ad daha vereyim.

nasıl anlatsamla başlayıp anlatamadığım lise'de staj bitti!

Mr. Özdemir'e bolca ve cümle dostlara selam.

KÂMİL

5. 1. 1980

1 Temmuz 1981

Bebek uyuyor. Lüks yanıyor. Radyo çalıyor. Konuklar dağıldı. Saat 24:00'e geliyor. Ben bu akşam -ya da bu gece- birkaç heyecamı birden yaşıyorum. Yarın erkenden Ankara'ya gideceğim. Dergimizin -salimen- çıkışını bugünkü gazete ilanından

öğrendim. Bu mektubun pulu üzerindeki damga Ankara'lı olacak. Ve ben bunca yakınlığıma karşın bir ayı aşkın bir süredir ancak gideceğim dostlarımızın, yüreklerimizin yanına. Telefon açtım ama arızalıymış bugün. Ayrıca seninle görüşme günlerimiz yakınlaşıyor iyice. İyice yaklaşıyoruz vuslata. Hep bir "vuslatın" özlemi ile, aşkı ile, ateşi ile yaşamadık mı şimdiye değin; öyle de yaşamıyor muyuz? Yoksa nasıl dayanılır bu kâbuslaşan yaşama, bu kâbuslaşan dizgeye, namussuza, haine, domuza! Nasıl dayanılır yüreğimizin üzerindeki ur'a, çibana.

Ayrıca, çok trajik, mahrem, zevkli ve dehşetli bir yoksulluğu yaşıyorum. Diyorum ki, yarın yol param var ya. Dostlara ulaşabilirim ya. Bir kapı açar Allah. Büyük Allah. Öyleyse diyorum, şuraya ayırayım bu yol için harcanacak kırı; geriye kalan tam 1 lirayı da çeke iliştireyim Kızılay PTT'sinde. Bir gün kimi domuzlara efsane olarak anlatılır belki de. (Bu ayıplı paragrafı yok say istersen. Yahut düş kur Ali'ciğim, her zamanki düşlerimizden olsun!)

Dünya ne güzel değil mi Ali'ciğim. Önümüzde uzanan şu yeşil dallı günlere bak. Şu güzel gözlü, kızıl saçlı günlere bak. Gözleri yaşıyor insanın. Amuda kalkası geliyor insanın. Cellat olası geliyor insanın! Şu yaz günlerini okşayası geliyor insanın yumuşacık avuçlarıyla. Mektupta anlatılamayacak duyguları yüreğinin bir kıyasına not edesi geliyor. Lüks yanıyor, sessizce. Sinekler uçuşuyor çevresinde. Her yerde böyle. Işık ve sinek. Sinek, yani mucuk neden dolanıyor ışığa. Mektup, yani ışık; yani sinek. Yani yol, teknik.

(Uzunboylu teşbih, süpürgecinin ayakuçlarında yatıyor. Kısaboylusunu cebimde.)

Haydi yatağa girelim, düşünelim; birlikte olalım. Sigara ağzımın içini kekrensileştiriyor. Senden ayrılmak güç.

Selam, diyeyim ve bitireyim bu işi. Bu iş (mektubu bitirme işi) dehşetli yürek istiyor. Karpuz kadar yürek!

K. Aydoğan

Bizim Sokağın Halleri

| YUNUS DEVELİ

Nalan Teyzeyi hiç sevmiyorum. Hani şu bizim bakkalın karşısında iki katlı ev yok mu, onun alt katında oturan. İki katlı bir balkona, pencereye çıkıp ortalığı kolaçan eder. Sanki benim başıma karakol bekçisi de asayiş kontrolü yapıyor. Bir düdüğü eksik. O da olsa, tam olacak. Nalan Murtaza! Koca gövdesini balkon demirine dayayıp, elini de koyuyor beline; bir sağa eğiliyor, bir sola. Gözler desen fıldır fıldır. Bir gün küt diye düşse de o balkondan, yüreğim soğusa. Sevimsiz şey. Yalan, vallahi yalan. Bakmayın siz onun öyle bekçi edalarına, hamarat ev kadını numaralarına. Zırt pırt elinde poşetlerle çıkıp kapının önüne çöp bırakmasına filan aldanmayın sakın. Ben onun ciğerini -ah, ciğer!- bilirim. Evde kibrit çöpü kırılrsa, bahane edip sokağa çıkıyor. Hasta hasta, resmen hasta. Allah kocasına yardım etsin. Şimdi karı-koca arasına girmek ayıptır ama görünen köy de kılavuz istemez, yani. Takmış kafayı. Yahu anam bacım, senin işin gücün yok mu? Senin kocan, senin çocukların, senin yemek derdin yok mu? Yahu evin içinde bir dünya yok mu da senin gözün böyle devamlı sokakta? Otur kerevetine yelek ör, dantel ör; ne bileyim yap bir şeyler işte. Tövbe tövbeee!

Ah, o, bu sokağa taşınmadan her şey ne kadar güzeldi. Güzelmış daha doğrusu. Kendileri yok şimdi Allahları var, sokağımızın sakinleri iyidir, vicdanlıdır. Görüp gözetirler birbirlerini. Kimsenin öyle polislikte, bekçilikte gözü yoktur. Ama bu öyle mi, kâbus gibi çöktü resmen sokağa. Aah ah! Ne kadar dua ettimse de olmadı işte; şuraya doğru düzgün, merhametli, halden anlayan biri gelsin diye. Bunlardan birkaç gün önce eve bakmaya gelen birileri vardı, onlar olaydı daha iyi olurdu

sanki. Ne bileyim, insan sonuçta; bir görmeye anlaşılmaz da öyle gibi gelmişti bana. Gerçi siz daha iyi bilirsiniz, bunların çok görmeye de anlamayanları var. (Sizin de işiniz zor, Allah yardımcınız olsun.) Ben o zaman Bakkal İrfan'ın kapısının önünde güneşleniyordum. Bakkal İrfan iyidir. Merhametlidir. Güneşime ilişmez, uykumu dağıtmaz. Ah, güneş ve uykuyu bir arada çok severim ben. Hele bir de karnım toksa! İşte orada öylece güneşlenirken yanımdan geçiyordu da eğilip başımı okşadıydı şöyle bir. Ah, azıcık merhamet kime iyi gelmez ki? Ondan böyle bir düşünceye kapıldım. Beni tanımaz etmez. Belki birine benzetmiştir, bilmiyorum. Bu insanlar gerçekten çok tuhaf. Sırf sevdikleri birine benzediği için sevdikleri, sevmedikleri birine benzediği için gıcık aldıkları insanlar var. Neyse. Merhametli birileri olmasa niye başımı okşasın ki, niye bana gülsün ki? O kadar saf olma bebeğim; her başımı okşayanı merhametli sanma, diyebilirsiniz. Biz ne baş okşayanlar gördük, sonra o başları kopardılar, diyebilirsiniz. Peki! Ama bu Nalan karısı (yok, teyze meyze demeyeceğim bir daha, az önce yine sinirlendirdi beni) daha ilk günden belli etti kendini. O saat anladım hayatımın kâbusa döneceğini. Ama nereye gidebilirim ki? Hem Nalanların olmadığı bir sokak var mıdır ki? İşte bir yandan kaderimi düşünürken, bir yandan da ev sahiplerine söyleniyordum. Paradan başka bir şey düşünmez bunlar. Parayı veren düdüğü çalıyor. Pardon pardon, parayı veren evi tutuyor. Kimdir, nedir, nasıldır; bakan eden yok. Ver parayı, tut evi! Onlar ersin muradına, sen kıvrın ortalıkta. Gözün kulağın Nalan karısında olsun. Hayır anlamıyorum, gerçekten anlamıyorum. Ya sen koskoca kadınsın, çocuk çocuk sahibi-

sin, benden ne istiyorsun ki? Ben neyim yahu? Niye böyle peşime düşüyorsun sabah akşam? Niye her gördüğün yerde...

Dedim ya, daha ilk günden kendini belli etti diye. Laf aramızda ben de az değilim hani. Ah, bu hayat neler öğretmiyor ki! Biraz da özellikle yapmıştım o numarayı. Bakalım huyu suyu nasıl, dikkati, sevgisi nasıl, bir ölçmek istemiştım. Bunu yapmak zorundaydım. Bunca tecrübe -çok sızlayan, acı çeken, kıvrnan gördüm ben bunların yüzünden-, atlattığım bunca badire -fark ettiniz herhalde ayağımdaki aksamayı- bana, insanlara karşı dikkatli, hem de çok dikkatli olmam gerektiğini öğretmişti. Kaç kez hayal kırıklığına uğradım, hatırlamıyorum. Her defasında, bu kez öyle olmayacak, olmayabilir yani, bak iyi birine benziyor, şimdi hakkında peşin hüküm verirsen ayıp olur, utanırsın sonra, hem belki bir yardımın dokunur, öyle deme, ben neyim ki deme, yerine göre bir avuç küle bile muhtaç olunan bu hayatta her şey olabilir, hem bak sokağımıza gelmiş, mahallemizde yaşıyor... diyerek başlattığım ilişkilerin büyük bir çoğunluğu hüsrana noktalandı. Öyle, her insan bir acı bırakarak ayrıldı hikâyemden. Keşke aksayan yalnızca ayağım olsa. Her tarafım yara bere içinde inanın. Neyse benim hikâyem uzundur. Ne diyordum? Hah. Hele bazıları var ki aman Allah'ım, düşman başına! Nerede, ne zaman, ne yapacağını bilemezsin. Resmen strateji eğitimi almışlar. Yeni yeni taktikler geliştirmişler kendilerince. Sen kapıdan beklersin, pencereden çıkar; balkonda sanırsın, mutfaktan çıkar. Öyle, bir tuhaf olur bazıları. Ah, çok dertliyim, çok!

Kamyonet, eşyaları evin önüne indirip sokaktan ayrılmıştı. Onlar da karı-koca, iki de çocuk, eşyaları taşıyorlardı içeri. Hava karararak üzereydi. Belki de şairin; 'Akşam, yine akşam, yine akşam' dediği saatlerdi, bilmiyorum. Özellikle biraz geciktirmiştim. Karışıklı-

ğa gelmesin de tam olarak anlayabileyim diye. Yarım anlamak da tehlikelidir bilirsiniz; biraz o sizin yarım doktora, yarım hocaya benzer. Anlamam gerek çünkü nihayetinde sokağımıza yeni taşınmış biri ve herkes gibi beni de ilgilendiriyor. Hem de çok ilgilendiriyor!

Ama şimdi siz burada birinin aleyhine konuştuğum için beni kınayabilir, ondan da öte yanlış anlayabilirsiniz. Kınamanıza bir şey demem -artık önemsemiyorum insanların yargılarını, inancımı yitirdim onlara karşı- ama yanlış anlamazı istemem. Yanlış anlayıp da o Nalankarısıgillerin tarafını tutmanıza gönlüm razı olmaz. Çünkü yanlış taraf tutmak bence yanlış bir şey. Ukalalık ettiğimi sanmayın lütfen -ben kimim de ukalalık edeceğim değil mi?- ama yanlış taraf tutmak daima kötülerini sevindirir. Oysa bu hayatta iyileri üzmemek, incitmek gerekir. Çünkü bilirsiniz, onlar çok hassastırlar. Çabuk alınırlar. Hep içlerine atırlar. Çekip giderler ansızın. Küssüp giderler. İyilerin incitildiği bir dünya zaten bat dünya bat bir berbat dünyadır. Onun için belki şöyle söylersem beni daha iyi anlayabilirsiniz. Dedim ya bu Nalan karısını hiç sevmiyorum, ona hiç güvenmiyorum diye. Hah işte, bunu nasıl böyle açıklıkla söylüyorsam, aynı şekilde mesela Ayşe Teyzeyi de o kadar çok seviyorum. Tabii siz Ayşe Teyzeyi tanımiyorsunuz. Bir gün yolunuz bizim sokağa düşerse, tanıştırmam sizi onunla. Ah, ne iyi yürekli biridir o. Benim meleğimdir. Hatta Ahmet Abi alınmasın ama Fahriye Abladan bile iyidir. Allah uzun ömürler versin. Sokağımızın ilk sakinlerindendir Ayşe Teyze. Şu ilerdeki köşe başında oturur. Bunca zamandır tanırım, bırakın bir kötülük görmeyi, sert bir bakışına bile rastlamadım. Onu ne zaman sokakta görsem, ne zaman elinde çöp poşeti ile kapının önünde belirse, beni bir sevinç kaplar. Bir koşu gidip kapasım gelir, elindeki çöpü. O nedenle dört gözle takip ederim giriş çıkışını.

Sanırım Ayşe Teyze hakkında söylediklerim, benim Nalan karısına karşı özel düşmanlığımın olmadığı konusunda size bir fikir vermiştir. Hem niye durup dururken birinin hakkında asılsız şeyler söyleyeyim ki? Bunun çok ayıp bir şey olduğunu elbette biliyorum. Kaldı ki sadece Ayşe Teyze de değil, mesela onların bitişiğinde oturan Mehmet Amcalar var. Bak onları da ailece severim. Hepsi de iyi insanlar. Neyse, bu kadar söyledim işte anlayan anlamıştır. Zaten bir niyetin ne olduğunu anlamak için öyle uzun lafa filan da gerek yok. Masumiyetin sesiyle, kelimeleriyle, bakışıyla; iftiranın sesi, kelimeleri ve bakışı hem nasıl benzeyebilir ki birbirine?

İlk gün yaa, daha ilk gün. Sen daha geleli kaç saat oldu da öyle... Tövbe tövbee!

Dediğim gibi, sırf denemek için. Yoksa inanın açlığım filan yoktu, biraz evvel Ayşe Teyzelerde bir güzel doyurmuştum karnımı. Unuttum az önce söylemeyi; Ayşe Teyzenin gönlü boldur, sofrası açıktır. Etlisi de olur, etsizi de ama önemli olan, gönül gönül. Allah ondan bin kere razı olsun. Şu dünyada merhametten yüce bir şey mi var? Şimdi abarttığımı filan sanacaksınız da gerçekten öyle değil. Onu kimler yapar, niye yapar, siz daha iyi bilirsiniz. Hem ben kimim de öyle abartacağım? Ne diyordum? Ha. İçinizden bazıları, e ama kadın yorgun argın, bir de seninle mi uğraşım? İyi bari çay demleyeydi de çaya çağırardı seni, gibi şeyler geçirebilir. Yok yok, geçirmesinler. Bilirim ben bu insanları; ilk günde neyse, son günde de aynıdır. Değişmezler. En fazla, değişme numarası yaparlar. Hem siz demiyor musunuz, can çıkmadan huy çıkmaz, diye. Dağ dağa kavuşur, insan değişime kavuşamaz. Hah, bak tam da aklıma geldi.

Bu cadaloz Nalan'dan önce bir Fitnat vardı bizim sokakta. Ah, siz bana sorun bu sokağı; kimler geldi, kimler geçti! Kara Fitnat

diye alay ederdim ben onunla. Allah affetsin. İçimden tabii. Kendi kendime. İçim, içimden kalıp gidecek böyle giderse. Neyse. İçim benim, canım benim, seni ben pek çok pek çok severim. Ah radyo! Ne yapayım, kara kuru bir şeydi. Bunun ölen kocası, hoca mıymış neymiş. Birinden duymuştum, hocaların karısı kara, kuru filan olurmuş, diye. Hatta birkaç şey daha dediydi de -yedi miydi neydi- hatırlayamadım şimdi. Neyse. Hani siz de yaşamışsınızdır, birini sevmeyince her şeyi göze batar; her yaptığı rahatsız eder ya, öyle. Yoksa bana ne karalığı, kuruluğu. Onun toprağı oradan, ötekinin toprağı buradan. Rabbim övmüş yaratmış, hâşâ ne haddime. İşte bu kara Fitnat karısının elinden hiç terlik düşmezdi. Sabah-tan akşama kadar, vızır vızır terlik uçuşurdu sokakta. Zavallı çocuklar durup dinlenmeden terlik toplardı ortalıktan. Bazan sesleri gelirdi kulağıma. Ya anne yaa! Yeter artık yaa! Acısan ne yapacaksın, sen düşmüşsün kendi canının derdine! Bir de söylenir ha, çocuklar terliği götürünce. İyice kırkılıyor ya banyoya geçip. Bana değdi ya, ben pis bir şeyim ya. Sokaklarda yatıp kalkıyorum ya. Ben bir sokak... Allah daha beter etsin seni kara Fitnat. Yakmış yakacağı kadar, hâlâ aklıma başına almıyorsunuz!

İşte bu kara kuru -ötekileri de hatırlayaydım, iyiydi- Fitnat karısı ilk günden başladığı bu terlik savurma ahlâksızlığını, buradan taşımıncaya kadar, bir gün bile aksatmadan devam ettirdi. Bu sokaktan ne cumalar, ne ramazanlar, ne kandiller gelip geçti ama onun bu huyu bir türlü geçmedi. Manyak karı! Napsipsiz! Yahu bir de görme be, bir de işin gücün olsun da fark etme be! Bir kerecik de bırak şöyle rahat rahat dolaşayım ortalıkta. Kendi sokacağımın keyfini çıkarayım. Yok! Defolup gitti de kurtuldum şükür. Ama sanmayın ki kara kuru Fitnat öyle sessiz sakin çekip gitti bizim sokaktan. Yok öyle şey! Yuta yuta yutağım tıkanı. Çeteyi toplayıp -eh biz de kendi çapımızda biliriz bu yeraltı işlerini- güzel bir uğurlama

yaptım ona. Ömrü boyunca unutamaz o konseri. Allah'ın işi işte, tam da bir Pazar günüydü ve Pazar konseri niyetine. Affedersiniz ama kendimi Hikmet Şimşek görerek geçmişim orkestranın başına. Yok yok, o kadar da değil. Ritüellere saygı duymak gerekir. Elbette frak giydim, elbette batonumu -ah, nasıl unutturum ben seni uzun makarnam!- elime aldım. Sonra tıpkı Hikmet Şimşek Amca gibi durdum şöyle bir an ve ardından batonu sallamaya başladım. Do miyav, re miyav, mi miyav... Miiiiiyaavvvvvv.!

Aah ah, boşuna dememişler, gelen gideni aratır diye.

İşte kara Fitnat'ın defolup gitmesine sevindiğim günlere rastlar, bu uğursuz Nalan karısının sokağımıza taşınması. Çok düşündüm, gidip Ahmet Amcaya yalvarayım; yahu Ahmet Amca, şu evi kiraya vermesen... Bak ne güzel geçinip gidiyoruz şurada. Ben de şöyle iki gün bir rahat nefes alsam şu hayatta. Elimi arkaya atıp keyfimce dolaşsam sokakta. Ya da ne bileyim; ya Ahmet Amca, n'olursun iyice araştır soruştur da öyle ver gözünü seveyim. Bak bu kara Fitnat, anamdan emdiğim sütü burnumdan getirdi, gitti de kurtuldum şükür. Aman Ahmet Amca ha, dikkat et n'olursun!

Ne diyeyim ki Ahmet Amcaya. Yazık, o da garibanın teki. Zaten zar zor geçiniyor. Ev boş mu kalsın? Diyemedim. Diyemedim de, gözüm gelen geçendeydi. Levhayı astığı ilk günden sancılanmaya başladıydım. Helal süt emmiş biri gelse bari, vicdan merhamet sahibi biri olsa bari...

Derken işte bu Nalan karısı çıkıp geldi. Ahmet Amcaya mı kızayım, kaderime mi söyleneyim, duamın kabul edilmemesine mi alınayım, bilemedim. Hey koca Rabbim!

Dediğim gibi, fazla açlığım yoktu, sa-

dece sokağımızın yeni sakinine bir hoş geldin ziyareti yapacak ve dolayısıyla sizin o meşhur jargonunuzla bir yoklama çekecektim. O kamyonet bozuntusunun patır kütür sesler çıkararak, egzozundan kesik kesik dumanlar savurup gitmesinden sonraydı. Biraz bekledim. O kadar da gök görmedik değilimdir. Usul adap bilirim az çok. İşleri biraz daha vardı ama ben havayı da fazla karartmak istemediğimden içeriye doğru hafif bir dalış yaptım. Ah, o yeni bir ev görmenin heyecanı! Malum, bu taşınıpdurangiller kısmı, işten güçten, kafa dağınıklığından pek akıl edemez bazı şeyleri. Yani benim sevdiğim zamanlardandır laf aramızda. İşte tam mutfağa dalmış, bizim sektöre ait bölümlere keyifle yaklaşıyordum ki -kokular da fena değildi doğrusu- bu sarı çıyan nereden gördü, ne zaman gördü, ne zaman aldı o oklavayı eline de gözü dönmüş gibi savurdu üzerime, anlayamadım. Ahh! Ama hata bende. Tedbirsiz davrandım. Hani onlar eşyalara dalmıştır, yorgundur filan diye düşünmüştüm. Hâlbuki manifestomu her sabah ve öğlen ve akşam ve yatmadan evvel üç kere tekrarlayıp dururdum kendi kendime: Su uyur insan uyumaz, su uyur insan uyumaz! Meğer kadın tam bir canavarmış. Babasının katilini görmüş gibi fırlattı oklavayı. Çok ani oldu ve tabii savuşturamadım ve dolayısıyla böğrümüne ok gibi saplandı. Pis karı. Nasıl da sert atmış. Kesin talimli bu. Kim bilir ne canlar yakmıştır! Yahu insan önce bir korkutmalık yapar, hişt pist der, sonra bakarsın azgın bir şeyse, tamam. Oklava mı fırlatırsın, pencereye taş dizip onları mı atarsın, ne yaparsan yap. Böğrümü tuta tuta, mutfağın penceresinden çıkıp, doğru Ayşe Teyzenin kapısının önüne geldim. Oraya öylece kıvrılıp baktım o mendebura uzaktan.

İşte o gün bu gündür sevmem ben bu Nalan karısını. Ne zaman onu sokakta, balkonda görsem, yüzünü şeytan görsün der, öte dönerim. O balkona çıkmalar, ikide bir

pencereden sokağı dikizlemeler, hep beni takip etmek için. Sanki ben ölüyorum onun çöplerini karıştırmaya. Gördüğü anda basıyor yaygarayı. Pist, pist, pist! Ay bu yine geldi, Allah'ın cezası pist pist... Ne var Nalan karısı, ne var! Yahu biz can taşıyor muyuz, bizde nefis yok mu? Ne var yani hişt pist demesen de gelip şu çöpleri bir güzel karıştırsam. Farklı mutfakların tadına baksam, ben de biraz dengeli beslensem. Kötü mü olur yani? Televizyonun karşısına geçip, saatlerce o uzman bozuntularının dengeli beslenme saçmalıklarını dinlemesini biliyorsunuz ama. Bize gelince, hişt pist! Böyle zalimce, böyle bencilce davranmasan da ben de bir güzel yanaşıp, bakalım Nalan Teyzecim bugün neler pişirmiş, ah sevgili kocacığna ne sürprizler hazırlamış bakalım diyerek, o poşetlere şöyle bir dalsam, önce burnumu, ardından dilimi uzatıp şapır şupur tatsam, sonra da valla helal olsun Nalan Teyzeme, nefis yemekler yapıyor diyerek seni övsem, orda burda hayırla yâd etsem..! Hem, sen iyi olmazsan, ben iyi olmazsam, bu iyi hikâyeler nereden gelecek Nalan Teyze! Yok, zerre kadar vicdan yok bu Nalan karısında. Ama ben de ne yapıyorum, o ikide bir balkonu yıkıyor ya -ha bu Nalan karısı var ya, tam bir balkon yıkama hastası, günde en az iki posta yıkar o balkonu- hah işte o, o meşhur mavi hortumunu çıkarıp balkonu bir iyice yıkadıktan sonra, çaktırmadan gidip bir güzel geziniyorum balkonda. Valla temiz balkon gibisi yok. Hele bir de hava güneşliyse. Yatıyorum, gerneşiyorum, ayıptır söylemesi çişimi yapıyorum. Sonra da tam karşıdaki bahçeye gizlenip, filmi seyrediyorum. Bu Nalan karısı çıkıyor... balkonu o halde görüyor... cıyklamaya başlıyor... Vay gözün kör olsun seniin... yine berbat etmiş ortalığı... daha yeni yıkamıştım... o ayakların kırılıns e miin... ay bileğim kırıldı benim süpürge sallamaktan... pist, pist pist... eh, ben seni bir yakalarsam...

Kim bilir, belki bir gün aklını başına toplar da oturup anlarsız. Sen çöp poşetlerine karışmayacaksın, ben de balkona...

Safran Kokulu Çarşılar

| ERTUĞRUL AYDIN

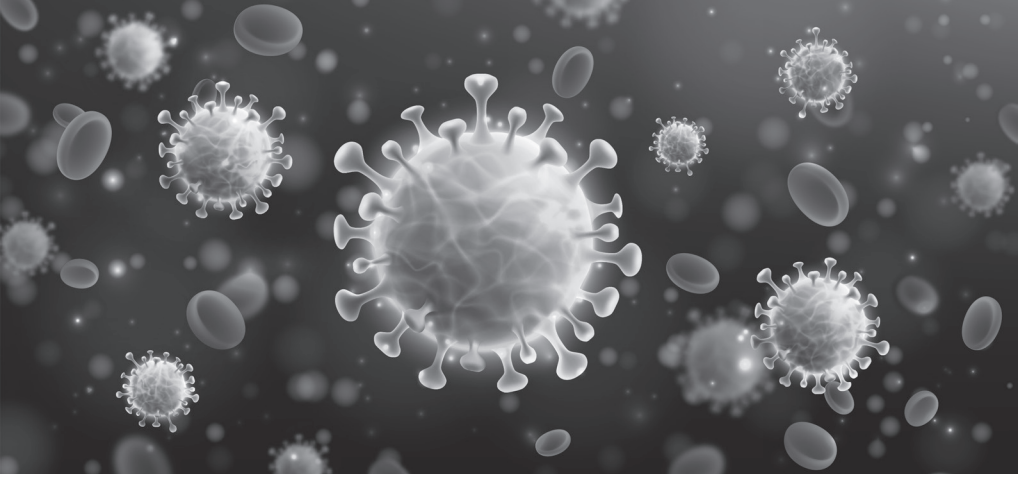
Konaklar çarşılar bronz renginde
Sonsuz, yaman, ıslıklı
Dut pekmezi, narlı lokum, böğürtlen reçeli
Tadı bizden akşamlarla süslenmiş
Safranla kuruluymdu soframız

Benimle aynı fotoğrafa gülümseyen demirci
Aktarlar, lokumcular, ahşap ustaları
Avlular, perili köşk, elyaf, sarı saman
'Aç kapıyı ben geldim' türküsü
Arastada bir köpüklü kahve
Şerbetler, şıralar, eski gazoz şişeleri
Safran kokulu çarşılar içinde Safranbolu

Burada bizi gözetleyen saat kuleleri
Ve zamanı ölçen ayrı bir güneş saati
Bulak mağarasından hatıra
Valizime koyduğum bir topak çamur
Çarşılardan birbirine bağlayan
Safran kokulu yollar
Bir topacın ucuna sarılı iplik
Tabakta külahsız dondurma
Evlerin birbirine bakmayan pencereleri
Bir kapı kilidinin içinden geçerek çıkılan
Safran kokulu çarşılar
Selam durur
kanyona, kervansaraya ve su kemerine

Virüs

| YILDIZ RAMAZANOĞLU

O görülmemiş büyüklükteki taban halısını tek başına mı çıkardı acaba balkona. Üçe katlanmış kalın nesneyi sopayla döverken, ortaya saçılan kırbaç şaklamasına benzer seslerden bütün mahalle inliyor. İki sandalyelik bakla sofa balkonunda yediğin yemek toz içinde kaldı, bir iki saç teli de salatalık dilimlerine kondu hatta. Karantina günlerinde mutfak bir heyulaya dönüştü, ev biteviye acikan karıncalarla dolup taşıyor. Bugün babaanneye gitmeleri bu şartlarda ne kadar doğru oldu ama oldu işte. Neredeyse piyangodan çıkan nadide gün senin için altın kıymetinde, Limonççeği sitesinden öğrendiğin tuhaf salatayı yaptın hemen, siyah havuç, mandalin, roka, ceviz az da peynir. Sokak yasakları başladığından beri yemek sitelerine sardın, tezine odaklanmamak için ev ahalisini hoşnut etmeyen olmadık formüller deniyorsun. Pardon hanımefendi, bir dakika bakabilir mi... Duymuyor, içeriden güçlü kollarıyla bir numara küçük iki halı daha getirdi. Hiçbir zaman böyle kolların olmadı, hep sıksa, hep güçsüz, bir çamaşır sepetinden kopan uzantılar. Sopa iyi toz çıkarıyor ama şehirlerde

yasaklanmadı mı yazısız bir kural olarak. Elektrik süpürgesiyle kimseye zarar vermeden yapabilirsin bu işi apartman hayatında. Hanımefendi! Bakın ben burada yemek...Duymuyor.

Duyurmak istiyor musun? Bugün kütüphanede yüzüne doğru öksürük nöbeti geçiren mavi şallı kadına bir şey söyleyebildin mi ki şimdi bu heyecanla temizliğe girişmiş kadına... Gecenin onbirinde onlayn sistemden randevu alabilmek için büyük emek vermiştin, haftalardır açıldığı an biten yarım günlük giriş haklarından birini kazanmanın mutluluğunu yaşayamadın. Ne salgına kapılmış olmasa bile bu kadar hasta ve bulaştırıcıyken dışarı çıkmaması gereken akademisyenin yerinden kalkmaya niyeti vardı, ne de görevlilerin onu uyarmaya. Sen ise uyarıyordun ama sadece içinden. Buraya biraz da aklını başına toplamaya geldin oysa aklını derleyip toplayıp bir yere teksif etmek bu günlerde ateşten gömlek. Yarım değil tüm gün randevu nasıl alınır diye soruşturunca herkesin bilip de senin bilemediğin hileler dökülürdü,

kişisel şifrelerini yakınlarıyla birlikte aynı anda girip, istedikleri randevuları birkaç kişi birlikte alıyorlarmış vay be. Akademide hoca olacakların bu incelikleri iyi bilmesi lazım. Başkalarını bertaraf etmeyi becerip, kütüphaneden dergilere kitaplara bakıp birkaç fotokopi yapacak kadar olsun, yarım günlük randevu bile alamayanlara gülerler tabii, haftalardır alamayışını kimse duymamalı, böyle aptallardan bırak hocayı, ev işçisi bile olmaz.

Salgın yüzünden sıkı önlemler var, kütüphanenin yakınındaki bütün restoran ve kafeler kapalı. Marketler açık gerçi, bisküvi alabilirsin istediğin kadar sonra gelsin obezite. Yemekhanede yemek var da sadece imtiyazlı olanlar için. Bugün sen sabah erken çıkarken karşı komşunun kocasının düğünü vardı, kapının önü maskeli ama mesafesiz bir kalabalık tarafından tutulmuş. Maske ne iyi oldu, kimseye görünmeden geçip gidebildin. Üç yıllık güürültüler tartışmalar, evden taşan uyumsuzluk sesleri son buldu. Karşı dairemizi ayrılık vuralı bir yıl olmuş, zaman nasıl bir akışsa. Dünyanın kendi eksenini etrafındaki dönüş hızının arttığı söyleniyor. Varyetli Zekai Bey üçüncü kez evleniyor. Yeni eş alımlı çalımı üstelik çok da akıllı. Bu adamı çekip çevireceğine inanmış yürekten. Hangi yaşta olursa olsun her boşanmış adam için, gökten zembille 'kadınına düşmemiş' diye hayıflanana yeni biri iniyor. Randevunun bugüne çıkması Allah'ın inayeti, sonuçta eski eşe alışmıştın, yeni komşu olacak gelene de kapımı açmaktan, iyi dileklerde bulunmaktan başka ne diyebilirsin. İlk günden olmaması iyi oldu makus karşılaşmanın.

Tezini serbest çağrışımlarla yazmak istiyorsun ama çaresiz usulüne uygun alıntılar alt alta dizmekle yetinmek zorundasın. Yaşamdan süzüp getirdiğin deneyimlerin Sosyolojik Açıdan Suçluluk ve Kişisel Sınırların İhlali Arasındaki Bağntı hakkında bir şey ifade etmez ki, bu alanda her şeyin yazıldığı, taşların yerli yerine konduğu en baştan söylendi sana. Dipnotları sırala olsun bitsin. Hayal kırıklığın anlayacak kimse arama, enerjini, kariyerini yükseltmeye ve devlette mühim bir mevkiye kapağı atmaya ada. Herkesin anlayıp da senin anlamamakta kararlı

olduğun şeyleri oturarak çözemiyorsan yürüyerek denemelisin. Fotokopilerini okuyup fişlerini çıkarmakta diretirken şiddetle öksüren ve burnunu sildiği mendilleri masanın üzerine dizen azim abidesi, boğulmamak için maskesini de indirmiş. Burayı hızla terk etmek en iyisi. Mevsim kış ama güneş var dışarıda, gri pamuktan bulutlar da toplaşıyorlar yağacak gibi. Yağar mı açar mı sise mi bürünür, dağılıp görünmez mi olurlar, fikirlerini bilsen.

Sandalyeler ters çevrilip bir köşeye istiflenmiş. Oturmak durmak yasak, sen de ayaktan paket servisi yapan bir restorandan çorba aldın. Yaşlıların sokak izni çoktan sona erse de park yetmiş yaş üstü kişilerle dolu. Bu yaş gurubunun en çok incindiği, tanımlandığı, korunma adına yoksunluk çektiği zamanlar. Beton bir duvara oturup karton kâseyi üç kere dolanmış streçlerden kurtardın, mercimek çorbası olmasa böyle aleni içmezdin, her gelen ve geçenin hiç sekmeden mutlaka ama mutlaka bakmasına yol açacağını bilseydin...kaşığa sıvıya sonra gözlerine doğru. Bakılık enstalasyona dönüştün birden. Uzaktan görebilirler, bir kadın kapağı açmış sıvı bir şey içiyor, çorba kartonu belli ki. Hımm iyi yesin bakalım. Yaklaştınız belli oldu artık, sarı bir çorba, bu ülkede sokaklarda rastgele bir yerde ne çorbası verilir, mercimek. Evlerde en çok ne pişer, mercimek. Olağan dışı bir durum olmadıkça bulamayan var mıdır? Tencereye yıkanmış mercimekleri koyarsın, üstüne örtecek kadar sıcak su, ocağın altını aç, kaynayınca kıs. Düdüklerde on dakika, tencerede yirmi. Kafana göre kırmızı biber, nane kekik şu bu, bir dilim ekmeği katık edersin. Kimyon konmaz ama ısrarcıysan sen bilirsin. Peki gözünü kırpmadan bakmanın felsefesi. Alıp gittin daha izbe bir duvara. Bu bakma alışkanlığının bir kökeni olmalı, misal bir Kahire yolculuğunda Rabiatül Adeviyye camiinin önünde Mısırlı arkadaşımı bekliyordun. Bembeyaz yapının avlusunda duvar kenarına çömelmiş orta yaş geçkin bir adam gözünü kırpmadan bakmaya başlamıştı, önce sinirlensen de yanına gidip konuşmaya başlamıştın, beni yabancıladınız da ondan mı bu kadar bakıyorsunuz, ben İstanbul'dan geldim, bu ikinci gelişim, burada harika kadınlar var,

onlarla buluşup ortak derterimizi tartışıyoruz, suçu ve pişmanlığı konuşuyoruz, oradan İslam dünyasının bütün problemlerine atlıyoruz, evde küçük oğullarımı bıraktım, kocam iyi adam, sen gitmene bak der her zaman, kocanın eşiniz var mı, ne pişirir en çok, ev hangi mahallede, kendinizi bazen yoktan yere veya geçerli bir sebeple suçlu hisseder misiniz. Epeyce konuşmuşsun, hayretle size bakanların huzurunda. Arkadaşın gülüp geçmiş, siz hep böyle misiniz, ne kadar alıngan ve gerginsiniz, art niyet aramayın hemen demişti, aramamıştın ki, konuşmuşsun sadece. O Arap güzeliydi, uzun boylu bir peri gibi süzülüyordu yollarda, İngilizce bilgiler vermeye başlamıştı Rabia hakkında, bir seferinde Cüneydi Bağdadi gelip evlenme teklif etmiş, yalvarıp yakarmış, övdükçe övmüş güzelliğini. Rabia hatun, bak arkanda daha güzeli var deyince hemen arkaya dönmüş bizim tutkulu aşık, yemiş tabii ensesine şaplağı, afili de bir reddiye. Eteklerini savurup narin başını çevirerek yürüyüp gidişini o an orada nasıl da görmüş gibi hissetmiştin. Şimdi bu tozlu zamanlara nereden geldin belli değil. Zihninin uzun zamandır her şeyi birbirine karıştırıp yumak halinde önüne bırakıyor. Salgın içinde birikmiş bütün tozları kaldırmak zorunda mı? Akıl uçuşması olmasın da, sönümlenip gitmiş fikirler, solup toprağa karışmış duygular, fotoğrafları bile ulaşılamaz olmuş anlar anılar sökün edip geliyor. Çağrışımlar bir silsileye de bağlı değil, şuurun karanlık odalarında peş peşe yanan irili ufaklı lambalar. Bir şey parıldamıştı az ötedeki ağacın altında, bir adam sarı renkli, korkuyla titreyen, bir yaşında var yok kediyi kafese koymaya çalışıyor. Gözünü kırpmadan izlediğini görünce açıklama yaptı sana; evde iki kedisi var ama bu kedinin aç biilla sokakta oluşuna dayanamamış, onu da sahiplenip evde beslemek istiyor. Yüzü ince uzun, çenesi sivri, gözleri yana doğru düşük, ağzının içinden ıslık çıkararak konuşuyor. Yüz okuma şemalarından kedinin akıbetini çıkarmak mümkün değildi o an, çaresizce dinliyordun. Kedinin direnişi de bir işaret sayılmaz, çünkü en evcil kedi için bile kafese girmek pek

tekin bir durum değildir. Kediler bir kez daha yaralamıştı seni.

Akşam gereksiz yere geçmiş olayları değştin, görümcemler balayına Prag'a gitmişlerdi ne alışılmamış bir fikirdi dedin adama durup dururken. Balayı, doğum günü, anneler günü, sevgililer günü ve daha ne varsa, hepsi kapitalist düzenin dayattığı saçmalıklar... İyi oldu, saçmaladın, cevabını aldın. Peki Ramazan Bayramı'nda olsun bir iki gün bir yere gidemez miyiz, salgın yüzünden mahalleden dışarı çıkmıyoruz aylardır. Bayramlarda tatile çıkanlar evden kaçanlar, hiçbir değeri kalmamış insanlar. Birinci gün büyüklere gidilir, sonraki günler küçükler beklenir. Ama daha bizim elimizi öpecek kimseler yok ki, tek bir gün çıkıp şehir içinde gezsek, deniz kenarında az biraz kahve... her yıl değil sadece bir kez. Herhangi bir gün, yıllar sonra da olsa, misal iki Bakü biletiyle gelsen, görümcem şaşırsa, işte iki bilet olsa elinde, sinema bileti de olur, iki bilet, belediye otobüsü bile. Sevgililer günü, doğum günüm, bayram ya da milli maç olmayan öylesine durağan bir günde.

İnsanlar kütüphanenin çay makinesinin önünde durmuş sohbet ediyorlar, maskelerini indirmişler, haliyle huzursuz oldun. Maske takmayı, başkasının canını, toplumsal sınırları umursamayanlar, yakında öğrenci yetiştirecekler. Virüsün mutantları yayılıyor, mevcut maskeler de kifayetsiz. İlk bebeğini narkozla doğurduktan sonra ayılman saatler sürmüş çok şeyler anlatmıştın, garip öte dünya haberleri. Hastalığa yakalanıp da salgında ölmezsen, solunum cihazından da karmakarışık bir kafayla çıkıp yine bir sürü zırva ileri sürebilirsin. Zihninin bütünlüğünü kaybetti çünkü, bütün bilgiler duygular parçalar pelteler halinde geliyor. Hahlardan sonra paspaslar dövülürken içeri girdin. Adamın yüzü ince, ağzı bıçak gibi keskin, zayıf cüsseli, önleri açılmış siyah saçlı bir eşkal. Kedi kafeste çırpınmadan gidiyor. Televizyonda salgında ölenlerin ve ağır hastaların listesi. Sen hâlâ karşı balkona bakıyorsun pencereden, göz göze gelebilsen bir çift söz söylemek isterdin, ama içinden söylersin sen. Mısırlıya söylediklerini de içinden geçirmiştin sadece.

Önemsenmiş Hüzün

| İMDAT AKKOYUN

“Yoooğuuuuurtçuuuu!”

“Oğlum bir kurtulamadın gittin şu taşralı ruhundan.”

Şehrin henüz kepenk kaldırmamış süslü vitrinlerinin önünden geçerek kıyıya yakın bir sahil kahvehanesinde oturmuştuk. Sabahın camlara vuran ilk ışıklarıyla sıcak çaylarımızdan yudumlamaya yeni başlamıştık. Merkezde hemen her gün şehrin farklı noktalarından kopup gelmiş insanların ortak buluşma noktasındaki camide sabah namazlarının edasından sonra, biraz sahilde gezinmiş, sonsuzluğa uzanan gemilerin kalkış noktası ritiminde suda taş sektirmiş, coşkun akan dalgaların etkisinden şehri korumak amacıyla yığılmış taş setlerinin üzerinde oturmuş rüzgârın bağrımızı döğmesine izin vermiştik. Kurduğumuz uzun uzun hayallerle derin derin soluk alıp vermiştik.

Hakkı vardı; nereye gitsem bir türlü sınırlanmadığım ve içimde taşımaktan mesut ve bahtiyar olduğum o göçebe ruhumla yaşıyordum ben. Dağ

başlarında başıboş, amaçsız, oğlak, kuzu meleşmeleri, deve çanları. Önümde çingırak sesleri, sırtımda dokuma torbam. İçinde bir dilim peynir, bir kara çaydanlık, soğan ve bazlama ekmeği. Ve daima iki bardak. Dağ da olsa Tanrı misafirinin gelemeyeceği yer yoktu ne de olsa. Taş duvarlar, kirkir sesleri, çözülmüş iplik yumakları, dokuma tezgâhları, ansızın kapıdan geçen “yoooğuuurtçuuuu!” sesleri. Küçük bakraçlarında özenle hazırlanmış yoğurtlarıyla her hafta ıskalamaksızın kasabanın daracık sokakları, kıvrımlı caddelerini arşınlayarak ve kerpiç evleri bir bir selamlayarak merkepleriyle dolaşan o adamların sesini içimden bir türlü atamıyordum:

“Yooooğuuuuurtçuuuu!”

Beni ben kılan belki de içimde taşıdığım bu seslerdi. Fazla üzerinde durmadım. Onu kırmak

istemiyordum. Zira bu kalabalık dünyada aslında benim en büyük tesellilerimden biri bu arkadaşım. Sabah tan yeriyle uykusundan vazgeçip benim önce “Huzur” a sonra bu ritimde taş sektirmeye ve çay içmeye ve en önemlisi de uzağıp giden sessizliklerime başka kim katlanabilirdi? İşte bir kez daha karşı karşıydık. Daha çok o konuşuyor ben sık sık baş sallamaklığımla ve seyrek de olsa kısa cümlelerle ona cevaplar veriyordum. Hayaleti andıran sarı soluk benzim, düşkün omuzlarım, sükutu ezber hallerimin çekilmez olduğunu zaman zaman ben de fark ediyordum. Fakat, insan diyordum; çeşit çeşittir. Akı da var karalı da; alacası da... Böyle teselli ediyordum kendimi. En çok da beni bu hallerimle seven hiç yalnız bırakmayan karşımda oturan bu kadim dostu müteşekkir bir halle halleniyordum.

Aslında ben o karşımda oturan ikide bir derin derin üfleyerek gözünün önüne dökülmesine engel olamadığı kumral saçlarını ellerini tarak yaparak geriye itiren adamın karşısında oturmuyordum. Kasabaya kuş bakışı bakan aşağıda durgun sulardan bilinmedik nice hayatlar saklayan derenin üstündeki yamaçta bir taşın üzerinde oturuyordum. Birazdan şu ahşap çatlı, cumbalı evden bir adam çıkacak, sırtına vurduğu övendir, önüne kattığı öküzleriyle taşlı tarlalardan birinin yolunu tutacaktı. Evin hanımı sığır damında evin ekme kapısı sarı kızı sağacak, altlarını atacak, küçük veletlerden biri oğlakları, diğeri de keçileri açıp dağların yolunu tutacaktı.

Aklım bütün bunlar arasında daha çok gelirken evlerinin önünden geçtiğim utangaçlığımdan kafamı kaldırıp bir türlü bakmaya muvaffak olamadığım, bahçesinde zerdali ağaçlarının olduğu, taş duvarlarla çevrilmiş tek katlı, maviye boyanmış demir parmaklı o evin penceresindeydi. Orada mıydı yine acep? Üzerinde yine boynunda kurdele ilmekli kırmızı kazağı mı vardı? Yemenisi el işlemeli sarımtırak mıydı? Hafif esmer, dolgun yüzlü, seyrek dişli o kız. Kasabanın o güneşli küçük sokağı ve döşeme taşlı yokuş yollarını, adım başı yaşmaklı tezelere çıkaran caddelerini bu yüzden her gün biraz daha seviyordum işte.

Şimdi buradan bakınca her şey ne kadar açık ve şeffaf görülüyordu. Hemen her gün ama daha çok gün batımlarında kendimi attığım kasabanın kuş bakışı görüldüğü o tepebaşını da seviyordum doğrusu. Tepebaşında onu daha çok seviyordum. Sarı çakırdikenler arasında ahenkle yetişen güller gibi görüyordum onu. Tepeden turnağa bir aşk ve büyük bir teslimiyetle. Ellerini ellerimde, gözlerini gözlerimde buluyordum. Ve hayat işte bu diye bağınıyordum aşağıda gittikçe büyüyen uçurumlara. Akasyaların salınan yapraklarına, çakırdikenlerin kurumuş dallarına, dallarında unutulmaya yüz tutmuş güz günü kurumuş ayva yapraklarına, üzümlelerinden sıkılmış suları pekmez olarak sofralara konulacak asma bahçelerine, burcu burcu toprak kokan sürülmüş tarlalara. Üzerimde ahenkle dans eden tarla kuşlarına. Ne ki benden başka kimselerin sesimi duymadığını da iyi biliyordum.

Bakmak. Görmek. Görmeden sevmek. Bakmadan sevmek. Dokunmadan sevmek. Pekâlâ mümkündü. Evlerinin önünden geçerken solgun kasımpatı çiçeklerine, doksan dört numaralı ahşap kapısına ve panjurlu pencerelerine de bakamamıştım bu yüzden şöyle doya doya. Bahçelerinde bellenecek dikilmiş yeşil soğanlar, pırasalar ve marullar, yaz gelince domates, biber, güz gülleri, erik ve zerdali ağaçları... Hepsine bakıyordum göz ucuyla da bir tek o yer yer çürümüş, ahşap pervazlarının boyaları dökülmeye yüz tutmuş pencereye bakmaya cesaret edemiyordum. Anlayacağımız ben bir kadını sevmekten daha çok sevmeyi sevenlerden biriydim.

Senin gibi uçarı ruhların bariz kişilik özelliklerinden biridir bu, dedi yanı başımda saatlerdir beni dinleyen arkadaşım. Ben ısrarla devam ettim konuşmaya. Açılmıştım bir kere yeni çıkmış bülbül gibi yuvasından.

Yaşamaktan çok yaşamaya olan sevdalanmalarımızla ön plana çıkarız biz, dedim. Sanki o bakış, o karşılaşma, o vuslat gerçekleştiğinde büyü bozulacak ve kırılan bir vazo gibi her şey tuz buz olacak gibi olurdu. Uzun dağ yürüyüşlerinde adına

türküler yaktığımız, ağıtlar bestelediğimiz, yadımızdan bir türlü düşüremediklerimizin hepsi bundan daha beri değildi. İçimizden bir türlü atamadığımız gurbet sızısı. Hepsini düşmesini istemediğimiz o sevgi pırltısndandı. O sevgidir ki biz çayı, çorbayı, ev önlerindeki yaşmaklı teyzeleri, kasketi altından sarkmış zülüfleriyle emmeleri, dayıları, dağlara giden, kel burunlu tepelerin yoksul çobanlarını daha çok severiz.

Tepeye çıkarken sağdaki camda beliren pırltı bunlardan biriydi.

Bu durumu aşmak için ona birkaç defa mektup da yazmışlığım vardı. Bilmem anlatsam mı, anlatmasam mı karar veremedim. Gözleri gözlerimi onayladı. Olmuşken tam olsun. Gizli kalmasın hiçbir şey der gibi baktı. Anlattıklarım onun da hoşuna gitmeye başlamıştı anlaşılın. Ben de anlatmak istiyordum zaten. Açılmışım zaten, mezara götüreceğim halim yoktu.

Yazdığım bu mektubu günlerce ceketimin iç cebinde taşıdım. Yalan değil ıssız sokaklarda yan yana geldiğimizde bir tek kelime etmeksizin geçip gittim çoğu kez yanından. Bir tek kelime ya da usulca gözlerine degecek bir çift göz her şeyi değiştirebilecekti. Fakat yapamadım. İçimde engel olamadığım başka bir his bunun böyle kalması gerektiğini baskılayıp durdu. İşte artık bitsin bu deyiş nihayet bir sabah yoluna çıktım. Artık ne olacaksa olsun, kıyamet kopacaksa şimdi kopmalıydı. Bahar günü yaprak üstündeki çiğler kurumadan yola düştüm. Mektubum hazır olsun diye iç cebimden çıkarıp avucuma aldığım da oldu. Fakat her defasında o ince çizgiyi aşmaya bir türlü muvaffak olamadım.

Çok farklı şeyler diyenler oldu. Korkaklığım da, pısrıklığım da, cesaretsizliğim de söylenmedik bir şey kalmadı. Aldırmadım. O benim bu dünya ve bu dünyaya dair şeylere sevgiyle bakmamı sağlıyordu. Şu gurbet diyarından gönül gurbetimi ve ağrıyan sızılarımı en büyük merhemdi. O sevgiydi şehrin kalabalık caddelerini yüzümden düşmeyen

mütebessim bir çehreyle arşınlamamı sağlayan bir baştan bir başa.

Ben garip bir adamdım doğrusu, kabul ediyorum. Hatta birçoklarına göre kaale alınmayacak delinin biri. Bak sana ona dair yaşadığım hatıralardan bir tanesini daha anlatayım. Bu hepsinden daha ilginç. Bir gün pazar yerinde bir alışveriş anında denk geldim yeniden. Ben pazarıcı yamağım. Haftalık harçlığımı çıkarıyorum. Pazarlar o zamanlar çok kalabalık, handiye işne atsan yere düşmez derler ya, öyle işte. Yanında birkaç kişi daha var. Annesi falan da olabilir. Onları o kalabalığın içinde ta uzaktan gelirken fark etmişim.

Geldi, tezgâhın önünde durdu. Sanki saatlerdir pazar yerinden beni arıyormuş gibi geldi. Her zamanki gibi kızardım, bozardım, ellerim ayaklarımı birbirine dolaştı. Nutkum tutuldu. Hemen arka taraftan mal çıkarmak ister gibi sıvıştım. Tezgâhın öbür tarafına sinmiş bir tavşan gibi geçip uzun süre gözledim. İlk defa bu kadar yakından görüyordum onu. Aman Allah'ım dudakları ne kadar da kiraz, yanakları körpe idi öyle. Kelimeler bir inci tanesi gibi narin ve naif dökülüyordu kuş ağzından. Sol yanağında gamzesi hafif içe çöküktü. Birkaç şey karıştırdı. Fakat neden sonra almadan çekip gitti. Hepsini bahane miydi gerçekten, yani beni görmek için gelmiş ama göremediği için camı çok mu sıklıkmıştı? Biliyorum. Belki ben her şeyi kendime yontuyordum bir mecnun gönlüyle. Beni görmüş müydü? Sanmıyorum. Onun beni görmemesi için elimden geleni yapmışım. Bir kahraman gibi çıktım sindiğim yerden. Allah'tan patron fark etmedi.

Geçen gün onu rüyamda gördüğümünden hiçbir farkı yoktu. Alı al, yeşil yeşil, moru moru. Bu onu sonsuz defa gördüğüm rüyalardan biriydi. Sabah güne inanılmaz bir hızla kalktım. Abdestimi aldım alınımı uzun süre seccade de bıraktım. Öyle ki alınımı koyduğum el dokuması kilimin bütün desenleri bir el oyası gibi alınma işlendi. Kahvaltı sırasında herkese sıra verdim. Çay söyledim cebimdeki meteliğin son raddesi-

ne kadar. Bunlar benim ona duyduğum sevginin sonsuz tezahürüydü.

Günlerden bir gün. Güneşli bir bahar günü. Sağdan soldan yapılan artık engellemeye takat getiremediğim tazyiklerle yola çıktım. Bilmem kaçınıc kez çıkmışlığım yola yeniden çıktım. Ceketimin iç cebine günlerce çıkarıp koymaktan yıpranmış mektubu ona vermeye razı olmuştum. Sabahın ilk ışıkları pencere camlarında kırıklıklar oluşturuyor, çiğ taneleri gün ışıklarının etkisiyle camlardan sicim sicim dökülüyordu. Bahçe kapılarının sokağa açılan kapısını gören bir önceki sokakta kurulmuş saat gibi demir kapının kilidini kaldırarak çıkmasını bekledim.

Artık kararım karardı. Bu iş bitecekti bugün. Her gün milletin diline sakız olmaktan kurtulacak, nafile bekleyişlerimi bir karar bağlayacaktım. Göğüs kafesimi delecik kadar hızlı atan kalp atışlarım teskin olacaktı. Her gün üzerime odaklanan alaysı bakışlardan kurtulacak, sarakaya alan aşığılayıcı cümlelerin haksızlıklarını yüzlerine haykıracaktım. Döşeme taşlı kasabanın caddelerini bir kahraman gibi dolaşacak, sinik hallerden kurtulacaktım.

Bekleyişim çok uzun sürmedi. Birazdan, önce evin ahşap kapısı gıcırdayarak açıldı. Kapı tokmağı hafifçe sallandı. Üzerinde iş kadınlarına has özenle giydiği feraceyi andıran uzun bir elbisesi vardı. Elinde evrak çantasından biraz küçük göğsüne doğru sarkan bir çantası, ayağında ökçesi çok sivri olmayan siyah bir iskarpin ayakkabı vardı. Başörtüsünü hafif göğsüne doğru bolca sarkıtılmış. Kapıyı arkasından kilitlerken emin olmak için döndü bir daha kontrol etti. Sonra aynı anda komşunun evinden çıkan adama selam verdi. İyi dilek ve temennilerde bulundular birbirlerine.

Bahçe çit kapısının kilidini kaldırarak sokağa doğru açıldı. Ben tam karşısındaki duvarın dibinde, sabahı bekleyen bir baykuş gibi onun çıkmasını bekliyordum. Bir an beni gördü zannetti

ve her şey bitti diyerek nasıl bir korktum anlattım. Fakat sonra ben değil miydim ona sevgimi söylemeye kararlı olan? Öyleyse nedendi bu kadar korku ve heyecan dedim. Bilemedim. Hiçbir zaman da bilemeyecektim. Köşeden dönerken kendimi önünde buldum. Kafamı kaldırıp bakmadım. Bakamadım. Fakat fark ettim kalp atışları değişmiş, adımları huzlanmıştı. Anladım o da en az benim kadar heyecanlıydı. O da benimle aynı duyguları taşıyordu. Bu bana yeter de artardı bile. Hızla geçip gitti yanımdan. Koşa koşa oradan uzaklaştım. Elimde tuttuğum mektup kırılmış, kırılmış, terden sırl sıklam ıslanmış, eprilmiş, yıpranmıştı. Yanından geçtiğim ilk çöp bidonuna attım. “Temizlik imandandır” yazıyordu üzerinde.

Doğru kasabaya tepeden bakan o yokuşun sonundaki yamaçta buldum kendimi. Çakırdikenler arasında. Gül o idi de gülün üstünde vakti, bekleyen bülbül ben miydim, bilmiyorum. Bilemedim. Bilemediğim bir çok şey gibi. Az kalsın her şeyi mahvediyordum diye dolaşıp durdum saatlerce. Bu gurbetin sızları onunla şifa buluyor, şifa bulmaz yalnızlıklarım onunla nefesleniyor, bitimsiz geceler onunla huzura eriyordu. Kılıp geçeyim dediğim namazlarım onunla uzuyor, secadelerim onunla ıslanıyor, semaya kalkan ellerim onunla daha uzun soluklu kalıyordu. Kasabanın ıssız sokakları onunla kalabalıklaşıyor, taş duvarlar adım başı benimle konuşuyorlardı.

Az kalsın her şeyi mahvediyordum dedim durdum kendi kendime.

Öyle ya ben onu değil, onu sevmeyi, onunla hayatı sevmeyi seviyordum.

Adı mı neydi? Şairler yanıltmasın seni, bir adın kalmalı geriye, diye! İsminin bir önemi var mı ki?.. Önemsenmiş bir hüznün rengindeydi onunla yaşam.

“Yoooooğuuuuurrtçuuuuu!” sesi her şeyin şahidiydi.

Bugün Gün Batımına Kalmadın

| ÖMER YİĞİT DEMİR

Füruğ'a...

Bugün amcam kayboldu. Belki de dün, bilmiyorum. Kayboluşunu, amcamın telefonundan arayan tanımadığımız bir sestem öğrendik. Babam öğrendi yani. Sonra da tek kelimeyle bize anlattı. Kimin aradığını, kimin hakkında konuştuğunu, neler anlattığını söylemeden, kayıpmış, dedi. Biz, ev ahalişi olarak zaten konuyu biliyor gibiydik. Herkes kaçamak bir hüznle yüzünü farklı yönlere çevirdi, gözlerini kaçırdı ve sustu. Babam, annem, ninem ve abim birbirlerinden hüznlerini saklayarak farklı odalara dağıldılar. Ne tür bir garibanlıktır ki, herkese yetecek kadar oda yoktu evimizde. Evin içindeki yer kapmaca sonlandığında salonda toplandık. Babam çoktan yatak odasına gidip hazırlanmaya başlamıştı. Sofada karşılaştığımızda, yüzünün durgunluğundan anladığım kadarıyla; kayıp olanın sadece bizi görünce ortaya çıkabileceğine inanıyordu. Eve biraz para bıraktı ve demir kapıyı arkasına bakmadan sertçe çekti.

Yalnızlıklara Doğan

Amcam, konuştuğu zamanlarda pek tatlı dilli adamdı. Doğrusu onun tatlılığı yalnız yaşamında, kedileri yaşatmaya çalışmasında ve derbeder bir kokuyu sürekli üzerinde taşımasında yatmaktaydı. Onun siyah, uzun kabanı bana; yaşadığı sorunları, mutsuzlukları, hatırlamak istemediği anıları altında gizliyor gibi gelirdi. Amcam evde otururken bile kabannı çıkarmayı pek istemez, ısrar kıyamet çıkarırsa da koltuğun baş ucuna koyardı. Söz gelimi amcamın siyah kabanı bir palto hikâ-

yesinden farksız değildi. Tabii ben bunu yıllar sonra anlamıştım. Onun yalnız kalmasının nedeni eşini ve çocuklarını erken yaşta kaybetmesinden dolayıymış. Tabii bana bunu anlattıklarında ona karşı çok fazla merhamet göstermem mümkün değildi. Çocukluğun verdiği akılla ben eşinin ve çocuklarının kaybolduğunu düşünmüştüm. Kaybolan da mutlaka geri gelir diye düşünüp pek umursamamıştım bu durumu. Doğrusu amcamın da pek umursamadığını sanırdım. Onun mağrur duruşu, gözlerini kısarak bakışı, ak düşmüş bıyıkları ve sahip olduğu ağır yürüyüşü ile bu adama yalnızlığın doğuştan geldiğini düşünürdüm. Amcamı düşüncemde yalnızlığa mahkûm ederdim her keresinde.

Kaybolmadan yıllar önce bizi ilk kez ziyarete gelmişti. Aylardan aralıktı ve hava kar yağmasını bekleyen çocukların gözleri ile izleniyordu. Ben de macunlu tahta pencerelerin önünde, cehennem sıcaklığı sobamızın yanında, gözlerimi bir kararır bir aydınlanan gökyüzüne dikmiş dışarıyı izliyordum. Camın önündeki mermer birkaç yoğurt kabı dizilmiş, kaplara fasulye fidesi dikilmişti. Derme çatma saksıların altına da kenarlarında renkli çiçek desenleri bulunan yemek tabakları koyulmuştu. Güne bakan, evin bu yanından deniz görünür, öğleden sonraya kadar güneş içeriye hep bu yönden girerdi. Egzoz dumanları, alt mahalledeki birkaç annenin bağırmasından fırsat bulabilirse, cama doğru yükselirdi. Kışın bastırıldığı sesler ve oluşturduğu durgunluk arasında birkaç arabanın vites geçişi duyulurdu yıllardan.

Ben tüm bunları görür ve duyarken dış kapının vurulma sesini işittim. Hemen yerimden kalkıp odanın kapısını araladım. İçeriye önce babam girdi, hemen arkasından kara kabanlı bir adam. İrice, nereden baksam babam kadar var ama çok daha yaşlı. Bıyıklarının uçları uzun ve yanaklarının kenarlarından aşağıya doğru sarkıyor. Kaşı, gözü, bıyıkları kapkara ve hareketleri gizemli. Dışarda görünsem korkacağım bir tipti.

Kapının eşiğine çorabıyla basınca ayağı ıslanmıştı. Adam ayağını kaldırıp altına baktıktan sonra bir şey olmamış gibi içeriye girdi. Bir basamak inip evimizin sofasına ayak bastı ve şapkası ile atkısını çıkardı. Ben kapının eşiğinden kıpırdayamadım. Gölge siyahlığı içinde annemin ve babamın ağızları oynuyor, adam sofanın ortasında dikilmiş tek eline topladığı atkısını katlayarak oyalanıyordu. Babam anneme, gelen adamın kardeşi olduğundan bahsetti ve adama dönüp, montunu alayım ağabey, dedi. Adam vermek istemediğini belli eden bir el işareti yaparak elindeki atkısını ve şapkasını uzattı. Annem soğuktan nemlenmiş bu eşyaları alıp diğer odaya koyarken babam çoktan benim her şeyi izlediğim kapıya gelip dayanmıştı. Onlar kapıya doğru gelince ben gidip camın önündeki yerime oturdum ve olacakları izlemeye koyuldum. Adamın yüzüne gün ışığı vurunca pek de korkunç biri olmadığını anladım. Doğrusu onunla ilk göz temasımızdan sonra kafamı yere eğmiştim ve utancımın halının desenlerini ayağımla dürtüyordum. Adam odaya girer girmez babam beni göstererek birkaç cümle söylemişti. Sonra bana dönüp adam hakkında birkaç cümle söyledi. Onun zorlamasıyla ayağa kalktım, isteksizce adamın elini öpmeye çalıştım. Büyük adammışım gibi elimi sıktı ve kafamın iki yanını kafasıyla tokuşturdu. Ben karşısında dimdik durmaya devam edince de babama olan benzerliğimden bahsetti. Sonra babam, gel böyle otur, diyerek beni yanına çağırdı.

Yanına geçince adam karşı çekyatta kaldı, ikisi karşılıklı konuşurken ben babamın kazağına kafamı çoktan yaslamıştım.

Çaylar demlendi, içildi. Bu arada adam laf arasında bana bakıp okulum hakkında sorular soruyordu. Ben sorduğu sorulara tek kelimelelik cevaplar vererek kafamı öne eğiyor, ellerim bacaklarımın arasında, ayaklarımı sandalyeden uzatmış halı desenleri ile oynuyordum. Derken adamın gözleri birden benim arkamdaki cama doğru döndü. Paltosunun iç cebinden kocaman bir gözlük çıkarıp sildikten sonra gözlerine yerleştirdi. Kafasını uzatıp biraz bana yaklaşınca gözlüğünün camından yansıyan görüntüyü gördüm. Kar başlamıştı, lapa lapa kar. Ben kafamın karışması ile adamın gözlük camlarının yüzeyine yağın kara bakakaldım. İşte amcamla ilk defa böyle tanıştım.

Dışarıda kar yağmaya başlayalı daha birkaç saat olmuştu. Ben kafamı bir geyik gibi öne doğru çıkarmış, camdan ellerime doğru sızan serinliği hissetmekteydim. Yoldan geçen arabaların silik beyaz ışıkları, ıslak ve karanlık asfalta düşüyordu. Buğulanan camda sadece arabaların arka lambalarından yayılan kırmızılık kalıyordu. Bazen sıra sıra dizilip bekliyorlardı. Ninem amcamın yanında oturmuş tepsi çekerken ileri geri yaylanıyor, her on dakikada bir yerinden kalkıp camdan aşağıya bakıyor, kimsenin kaza yapmaması için iki üç kelimelelik dualar ediyordu. Kahverengi sobanın üzerinde dinlenen çaydanlık, bir sehpa dizilmiş çay bardakları ve birkaç dilim beyaz gofret eşliğinde konuşmalar yapıyordu. Amcam üzerinde alaca renkli, boğazlı bir kazakla geriye yaslanmış, ayaklarını birleştirip üst üste atarak utangaç ama bir o kadar da zarif bir duruş sergiliyordu. Ben tek ayağımlı altına doğru katlanmış sandalyede oturarak dışarıyı seyrederken arada dönüp yeni amcama bakıyordum. Doğrusu varlığına gözüm alışmamıştı henüz. Gözlerim daldığı boşluktan bir an kop-

tu. Babam işlerinin nasıl olduğunu sorduğunda şüpheli şekilde, iyi olduğunu söyledi. Ben bile o yaşında işlerinin kötü olduğunu anlamıştım. Fazla suskun bir adamdı doğrusu. Bütün akşam ninem ya da babam tek kelime etmeyecek olsa o da konuşmazdı. Her şey ayarlanmış gibi yenilir, içilir ve kalkıp bir tek kelime söylemeye ihtiyacı olmazdı. Bardağı boşaldığında doldurulur, cama doğru baktığında dışarıyı hakkında bir şeyler söylenir, susasa ağzını açmadan bir bardak su önündeki sehpa da biterdi. O bunların hepsinde vücudunu oynatırdı. Sanki arada konuşmayı unutup veya içinden söylediği şeyleri, verdiği cevapları biz duyuyoruz sanıyordu. Hangisinin doğru olduğunu sorsak yine içinden cevap verirdi sanıyorum.

Bir ara babam amcama, uykusunun gelip gelmediğini sordu, dudaklarının ucuyla gülümseyerek kafasını yere eğdi. Yataklar kuruldu önce, oturduğumuz odanın ortasına bir döşek, birkaç yorgan ile yastıklar bırakıldı. Ben koltukta yatacaktım o gece, amcam ise yerdeki döşekte. Herkes odasına çekildikten sonra ben camın başındaki yerimden ayrılmamıştım. Kar bir müzik gibi evlerin çatılarına, park halindeki arabaların üstüne yağmış ve karşı tepedeki ağaçların başını örtmüştü. Her evde ışıklar kapatılmış, yoldan geçen araba sıklığı azalmıştı. Gök bembeyaz bulutlarla çevrilmiş, ay yüzünü kardan saklayarak bulutların arkasına gizlenmişti. Amcam rahmetli dedemin uyurken giydiği kıyafetlerinden birini giymişti. Gelip yanımdaki sandalyeye oturdu, kıyafetinin üst cebinden bir tabaka çıkardı ve dumanlar kaşın diye camı araladı. Arada dönüp suratıma bakıyor, gözlüğünün buğulanmış camlarına tütün kızılığı vuruyordu. Birkaç lapa kar camdan içeri girip mermerin üstüne düştü. O, uzun ve gizli bakışlarını dışarıdan alamıyor, önüne bakıyordu. Bense, içerideki ışığın yokluğunda amcamın cama yansıyan yüz çizgilerini inceliyordum. Ve sonra buğulu gözlüklerin arkasından akan birkaç damla yaş görür gibi oldum.

O gece rüyamda, tek katlı bir evin önünde buldum kendimi. Eski, kiremit ve taştan örme duvarları, demirden paslı bir kapısı bulunan bahçeli bir evin önünde. Demir bahçe kapısına yaklaşım elimle itince boyum uzunluğunda otlar ve ağaçlar arasında çamurlu, düz bir yol gördüm. Bahçenin içindeki evin kapısına uzanan bu yol beni biraz ürküttü doğrusu. Evin kapısı aralanıp dışarıya bir adam çıktı önce. Gri boğazlı kazağı ve keten pantolonu ile önce havaya baktı sonra ayakba-bılarını giydi. Evin verandasından bir baltayı kapıp hemen kapının önünde duran kütüğe büyükçe bir parça tahta yerleştirdi. Baltayı havaya kaldırdığı anda beni gördü ve duraksadı. Elindeki balta yere indi ve yanıma tereddütlü bakışlarla yaklaştı. Yere doğru eğildi ve iki omzumdan tutarak yüzüme baktı, sonra ben omuzunun üzerinden eski evi görürken buldum kendimi. Kafamın sağında titreyen kafasıyla. Eski köy evinin içine girdiğimizde içerisinin sıcak olduğunu hissettim. Dışarısoğuk olsa da benim üzerimde o akşam giydiğim kıyafetlerden farklı bir şey yoktu. Solumuzdaki ilk oda biraz kasvetliydi. Sanki birisi burayı kapatmış, o günlerden kalan hatıraları barındıran bir müze olarak saklıyordu. İkinci oda sağımızdaydı ve tahtadan derme çatma bir kapısı vardı. İçeri girdiğimizde yanan şömineyi ve yeşil renkli duvarların yer yer kirli ve ıslı görüntüsünü gördüm. Birkaç bakır rengi eşya şöminenin üstünde duruyor, bir çaydanlık odanın ortasında bizi bekliyordu. Eski tozlu bir koltuğa yerleştiğimde amcamın hemen arkamdan farklı bir odaya gidip bir tepsiyle döndüğünü gördüm. Hızlıca hareket ediyordu. Her hareketi planlanmış gibiydi ve boş yere bakışlarda bulunmuyordu. Gelip yarı kirli bardaklara çay doldurdu ve tabağı olmayan bir bardağı bana uzattı. Karşımdaki koltuğa oturduğunda anlatacağı bir şeyler olduğunu biliyordum ama sormamı beklediğini hissediyordum. Doğru soruyu nasıl sorabilirdim? Neyin hakkında bir şeyler anlatacağını nasıl

bulacaktım? Susup çaylarımızı yudumladık. Bu arada aklıma yıllar evvelden bir soru geldi, bunun başlangıç için iyi bir soru olabileceğini düşündüm. Ağzım yarı açık, işlerinin nasıl olduğunu sordum.

Sabah kocaman bir beyazlığın camdan içeri sızan ışığı ile uyandım. Gözlerimi açtığım gibi koltuktan cama doğru uzandım. Bembe-yaz, karlı, soğuk ve mutlu bir gün başlamıştı. Gözlerim yerdeki döşeğe çevrildiğinde ise yalnız, toplanmış kıyafetlerle dolu boşluğa bakakaldım. Babam uyandığında kapıyı hafifçe aralayıp bana baktı. Uyumadığımı görünce parmağıyla yeri işaret etti. Ben amcamın orada olmadığı cevabını yine birisi duyacakmış gibi sessizce vermiştim. Odanın kapısını açıp dudaklarını ileri doğru uzattı babam. Sonra kafasına takılan soru işaretleriyle birlikte odadan uzaklaşıp ninemin yanına vardı. Gitmiş, dedi.

Amcamın ani gidişinin üzerinden uzunca bir süre geçtiğinde onu bir daha göremeyeceğimi düşünmüştüm. Babam amcamın arkasından telefon ettiğinde, eve gittiğini öğrenmişti. Neden gittiğini sorduğunda ise, işlerinin aciliyeti olduğunu söylemiş, selamlarını iletmişti. Geçmiş anlarda yaşayan bu adamın varlığı ve yokluğu bir arada, dengede durabiliyordu sanki. Ev içinde onun hakkında konuşulanlardan öğrendiklerim vardı zihnimde. Anlamıştım ki; birini en çok yokluğunda tanıyabilirdik.

O gece amcamın camdan dışarı bakışında tüm hayatımı görmüş gibiydim. İlk gelişinden sonra, uzun bir süre ne rüyasını ne kendisini göremedim.

Aradan bir yıl geçmişti ki kapımız yeniden çalındı. Aynı ses, aynı kaban ve aynı bakış geri gelmişti. Neşemi gizlemek isteyerek kapının yanında dikiliyordum, yanımdan geçerken elimi sıkı ve kafamı okşadı. Bu seferki

gelişinde bir başka hüznün vardı sanki. Akşama doğru babam işten döndü ve bir güzel yemek yedik. Tam bir aile gibi olmuştuk doğrusu. Elimde olsa amcamı karşıma alırdım, bizimle kal ne güzel hep birlikte yaşarız, derdim. Fakat buna ne yaşım uyardı ne aklım yeterdi. Ben sadece olanları izlerdim. Çaydan sonra yataklar kuruldu ve amcamın bizde kalacağı kesinleşmiş oldu. Ben yine camın önünde yerimi almış dışarıyı izlerken amcam girdi içeriye. Herkes uyumuştur, dışarıda ise karın yağacağını gösteren birkaç işaret gökyüzüne yerleşmişti. Amcam gelip yanımdaki sandalyeye oturdu, gözlük camlarını bezi ile güzelce sildikten sonra gözlerine yerleştirdi. Cebinden tabakasını çıkarıp bir sigara yaktı. Ben tütünün ucunda yanan ateşe o kadar yakından bakıyordum ki; karşımda odunlarla harlanan bir ateş vardı sanki. Amcam sigarasını camın önündeki mermerde söndürdükten sonra bana bakıp gülümsedi. Yetişkinlerde böyle bir damar vardı sanırım. Boşluğa dalıp acılarını düşünürken, onlara bakan bir çift gözle karşılaştıklarında, başka bir yüzleriyle karşılık veriyorlardı. O gece, amcamın bize ilk gelişinde gördüğüm rüyanın devamı zihnimde oynadı.

Amcam elindeki demirle şöminedeki tahtaları karıştırırken dalgınlığımdan uyandım. Ellerini ova ova gelip karşıma oturdu. İşler nasıl olsun iyi işte, dedi. Ben hiçbir şeyin iyi olmadığını yine anlamıştım. Masanın üzerinde serili gazetenin tarihine gözüüm takıldı, seksenli yılların haberlerini gördüm. Gözlerim siyah bıyıkları altından çıkacak birkaç söze bakıyordu. Odada ince bir müzik çalıyordu sanki. Ben cesaretimi toplayıp, her seferinde neden gidiyorsun amca, dedim. Gözleri benden ayrılıp sırayla; müze gibi duran odaya, komodinin üstüne ve kendi bacalarına çevrildi. Gülümsedi, bir şey söyleyecek gibi dudaklarını öne getirdi. Sustu. Çay doldurmak için ayağa kalktı, sehpaye doğru eğildiğinde giysisinin üst cebinden bir fotoğraf ayağının

dibine düştü. Fotoğrafi yerden alıp baktığım anda amcam donup kalmıştı, çay ellerinin arasında duruyor, akar gibi havada bekliyordu. Her şey o anlığına donmuştu sanki, kafamı çevirip camdan dışarı baktığımda bulutların hareket etmediğini gördüm, bir düzine kedi de duvarın üstünde kalakalmıştı. Önüme dönüp fotoğrafı dakikalarca inceledim. İçinde güzel bir kadın ile ana okulu çağlarında bir çocuk vardı. Kim olduklarını anlamam, amcamın cebinde taşıyabileceği fotoğrafların önemini düşünmemle oluştu. Fotoğrafın arkasında ise “aralık 92” yazmaktaydı. Fotoğrafi cebine geri yerleştirdim. O anda çay akmaya devam etti, kafamı çevirip dışarıya baktığımda kediler çoktan gitmişti. Amcam derin bir nefes çektiğimi görünce, ne oldu, diye sordu. Ben cevap vermeden çayı elime aldım. Onun eli sol göğsündeki cebine gitti. Tabakasını çıkarıp, kağıtları yuvarlamağa koyuldu.

Sabah uyandığımda o beyazlığı hemen tanıdım. Kafamı uzatıp dışarıya baktığımda kar ince ince yağmaya devam ediyordu. Döşek yine boştu. Amcam çoktan gitmişti.

Babam ve nineme göre amcam aile ortamına alışık olmadığından bizi terk ediyordu. Ninem dedemin de bazen böyle davrandığını söylüyor, dedemin başka eşinden olsa da amcamı canından ayırmadığını tekrar tekrar mırıldanıyordu. Amcam yalnızlıktan dolayı gidiyor sanıyorlardı ama ben hissediyordum; amcam bir şeyleri anmak için yanımıza geliyor, köşe bucak kaçtığı şeye şahit olduktan sonra ise yanımıza uğramıyordu. Kar, aralık ayı ve kaçış hepsinin arasında anlayamadığımız bir bağlantı vardı.

Amcamın en son gelişi kaybolmadan birkaç ay önceydi. Bu arada neredeyse her yıl bize uğramıştı. Bir keresinde elinde bir piyango biletiyle, bir keresinde elinde bir poşet abur cuburla, bir keresinde ise birkaç eski oyun-

cakla gelmişti. Piyango çekilemeden gitmiş, bakkallıklar bitmeden yok olmuş, oyuncaklar kırılmadan silinmişti. Fakat fark etmiştik ki, amcam her yıl aynı tarihte geliyordu yanımıza. Bundan ötürü artık onun ne zaman geleceğini tahmin edebiliyorduk. Ve yine kapı çaldı o gün. Amcam içeriye girdi, paltosunu çıkarmadan sofada babamla selamlaştı. Bana getirdiği birkaç gofreti verdi ve kafamı oksadıktan sonra oturma odasına geçtik. Hep beraber yemek yedikten sonra çay faslına geçildi. Amcamın gözleri sürekli camdan dışarıya kayıyordu. Babamın suallerine sessiz cevaplar veriyor, bir şeyin gerçekleşmesini bekliyordu sanki. İkinci çayın ortasında saatine baktı, kafasını bir kuş gibi cama doğru uzattı. Kar yağmaya başladığında tanelerden birini gözüne kestirip yere düşene kadar izledi. Sonra arkasına yaslanıp, dudağının kenarında bir ufak gülümseme ile çayını yudumlamaya devam etti.

Herkes uyumak için odasına çekildiğinde amcamın yatağı da hazır. Odaya girdiğinde ben yine her zamanki yerimdeydim. Amcam odaya girdiğinde yine her zamanki kıyafetini giymişti. Gelip yanına oturdu ve eli ezber hareket ederek dudakları arasındaki kâğıdı yaktı. Benim gözüm camın önündeki soğuktan çatlayan fasulye fidelerine gitti. Sonra amcamın gözlük camlarına baktığımda ateşin kırmızılığını gördüm. Nefes alışında harlanan bir ateş. O gece uykuda, amcamın evini gördüğüm rüyamın devamına şahit oldum.

Amcam biten sigarasını bir küllüğe söndürdükten sonra çay bardağını elinde gezdirmeye başlamıştı. Gözleri eşyalara gidiyor, gittiği her eşyada bir hayale dalıyordu. Evdeki yaşanmışlık onu çok yoruyordu biliyorum. Ama, katlanman lazım amca, diyemiyordum. Üçüncü çayımızı içerken orada burada dağınık halde duran kitapları gözlerimle süzüyordum. Felsefe kitapları, şiir kitapları, öykü derlemeleri, klasik romanlar neredeyse Babil

Kitaplığı gibiydi. Amcama, tüm bu kitaplar da nedir, diye sordum. Gözleriyle hangi kitaplar dercesine baktı. Burnumla masanın üzerindeki kileri gösterince gülümsedi. Zamanımı böyle dolduruyorum, dedi. Sen hayata bu şekilde mi katlanıyorsun, diye sordum. İki yanağı yukarı doğru gerilirken, evet dedi. Bu gece burada kalsan olur mu, diye sorduğunda olur, diyebilirdim. Amcam öbür odadan yatakları taşımaya başladığında ben koltuğa gömülmüştüm.

Üstümü değiştirdim, amcamın verdiği kıyafetleri giydim. Amcam bana bakıp bunlar rahmetli babamın kıyafetleriydi, dedi. Dedemin kıyafetlerini uyumadan önce giymek kendimi garip hissettirmişti. Amcam camın önüne çektiği iki sandalyeyi gösterdi. Sağım-daki sandalyeye oturdu, arada saatini kontrol ediyordu. Sessizce bir şeyi beklemeye koyulduk. Kendinden emin şekilde gözlük camlarını sildiğinde kar yağacağını anlamıştım tabii. Kar ile arasında garip bir ilişki vardı doğrusu. Yere düşen ilk kara şahit olduğunda arkasına yaslanıp üst cebindeki tabakasını aramaya koyuldu.

O biraz keyif, biraz hüzünle camdan dışarıyı seyrederken uyku gelip burnumun ucuna oturdu. Gözlerim yarı açık kalkıp yer döşeğine yattım, üzerimi ağır bir yorganla örttükten sonra uykuya daldım. Sabah uyandığımda amcamın evinden içeriye sızan beyazlığı gördüm. Kafamı kaldırıp çekyata baktığımda amcamın hâlâ uyduğunu fark ettim. Kalkıp üzerimi değiştirdikten sonra onu uyandırmadan dış kapıdan çıktım. Yoldayken gömüğümün üst cebine giden elim bir tabaka ve bir fotoğrafa değdi. Karlı yollara çıkıp otobüs durağına doğru yürürken üzerimde uzun siyah bir palto, kafamda eski bir şapka, boynumda sarılı bir atkı vardı. Amcamın evinden çıkan ben, ben değildim.

Uyandığımda amcam bizi yine terk etmiş-

ti. Yerdeki döşek bir güzel toplanmış, yorganlar katlanmıştı. Babam gidişine şaşırmadı, ninem ağzını boydan boya açıp düşünmeye koyulmadı, annem bir gün daha kalacak mı, diye sormadı. O gidişinden sonra bir daha gelmeyeceğinden bihaberdik.

Aralık ayına girmiştik. Amcamın en son gelişinin üzerinden bir yıl geçmişti. Tam bu tarihlerde gelmesi gerekti. Ben kahvaltudan sonra içime düşen sıkıntı ile yer sofrasından kalkıp camın önündeki yerime tünemişim. Gün ışıkları yüzüme vuruyor ve içimi ısıtıyordu. Ben yüzümü güneşe dönmüş, gözlerimi kapamış içime dolan kâinatı hissediyordum. Güneş kıyamet sıcaklığı ile kaynıyor, kaynamasından kurtulan ışık ve sıcaklık bildiğim gezegenleri aşıyor, ülkemizde bizim şehrimizi buluyor, oradan mahalledeki bizim evi görüyor ve gelip yüzüme otururken söylemek istediği şeyleri ben gözlerimi kapattığımda kalbime fısıldıyordu. Annem eline bir plastik sürahi aldı ve camın önündeki fasulye fidelelerini sulamaya başladı. Bense o anda, yıllardır büyümeyen bu bitkilere neden şefkat gösterdiğini düşünüyordum. Çocuk kafası işte, bir şeyin sadece var olmasının bile huzur verdiğini anlayamazdı.

Dış kapı çalındığında, ben amcamın bu yıl erken geldiğini düşünmüştüm. Kapı eşliğine dayanıp kimin geldiğini görmeye çalışıyordum. Mahalledeki herkesin alışveriş yaptığı kamyonet son borcunu almaya gelmişti. Ninem elindeki kâğıt parayı adama verirken, o defterdeki ismi karalıyordu. Ben gelenin amcam olmadığını görünce biraz üzülmüştüm doğrusu. Ninem kapıyı kapattıktan sonra odadaki yerime yeniden yerleştim. Elim çenemin altına kıvrılmış sol yanağımın yarısını kaplamıştı. Tam odadan çıkacakken ev telefonunun feryat gibi çalışları başladı. Babam daha işe gitmemişti, odaya girip hayırdır inşallah çektikten sonra telefonu kulağı-

na götürdü. Önce yüzü gerildi, sonra kaşları çatıldı, en son kaşları altında dümdüz hale geldi. Derin yutkunuşlar eşliğinde kafasıyla karşıdakini onaylayan hareketler yaparken, gözleri sürekli cama bakıyordu. Ben babamın baktığı tarafa doğru kafamı çevirince kar yağmaya başladığını gördüm. Babam telefonu kapattıktan sonra, kayıpmış, dedi. Biz zaten konuyu biliyor gibiydik.

Aks

Amcam kayboluşunun üzerinden yirmi iki yıl geçmesine rağmen hâlâ dönmedi. O hâlâ; hayalimde görüntüsü canlanan tek katlı evinde yaşıyor olmalıydı. Aklımda bulunan daha binlerce düşünce onun evini bir kez olsun görürüm düşüncesiyle birleşince ortaya bir hikâye çıkarıyordu. Bir kere böyle bir adamın yalnızlıkla mücadele edecek bir uğraşı olmalıydı. Benim düşüncemde amcam çok okuyan biriydi. Çayını demler, tabakasını yanına alır, camın önüne bir sandalye çeker, loş ışıkta sayfalarca kitap okurdu. Fakat okumadığına da bir o kadar emindim. Sayılı kere gördüğüm bir adama dair nasıl bu kadar çok düşünceye sahip olurum bilmiyorum. Ben de artık uzun paltolar giyip, gözlük takıyorum. Boynumda bir atkı ve kafamda dört mevsim şapka ile geziyorum. Gömlek cebimde bir fotoğraf ve bir tabaka var artık amca. Bu hikâyeyi rüyalarımınla birlikte yazıyorum, okuyamayacağımı ve bir gün çıkıp gelsen bile gün batımına kalmayacağımı bile bile.

Amca işte, her yalnızlığın ortasında canlanan garabet ifadesi. Her yağmurlu günde ortaya çıkan yarı ıslak kaban ve bir hüznünlü yaşam. Amcam, babamın çeyreği ve benim hayalimde yaşayan adam. Aranana, aranmadığında var olan bir gizemli hâl. Birkaç fotoğraf, bir ev ve bir mevsim. Sayılı kere gelen, defalarca kaybolan adam. Babamın çeyreği, pos bıyıklı, kısıp bakışlı olan.

Uzat Elini

| YALÇIN YÜCEL

Temmuz ne güzeldi, elini uzat bana
Pazar yerlerindeki o renk cümbüşü
Sabah yelinin uzattığı o beyaz gül
Gözlerinde hava açık, uzat elini bana

Özlüyorum temmuzu ve ellerini
Akarsuyun şırıltısında yıkanan söğüdün dallarını
Ve saçların sarkarken suyun göğsüne
Kördüğüm olan söğüdün saçları mıydı ki

Terasta geçen akşamlar vardı hani
Göğün içinden yanı başımıza kadar inen o yıldızlar
Sabahın kulaklarına şarkılar söylerken
Üzümler sarkardı, siyah bakışlı asmalardan

Şimdi bakışlarını asıyorum yüreğimin duvarlarına
Ateşten bir nehir olup akıyorsun
Şırıltında dağların uğultusu
Çağırıyorum işte, uzat elini bana

Temmuz ne güzeldi, elini uzat bana
İnanmak özgürlüğün yalvaç anasıdır biliyorsun
Sevmek yaşamın gerçek yüzü
Ne güzeldi o günler; temmuz sıcaklığı ellerin ne güzeldi

Güz

| FATİH AYDOĞAN

Bahçedeki akkavakların yeşil yaprakları, önce açık yeşile sonra sarıya ve giderek sarının koyu tonlarına dönüşüyordu. Yapraklar, efil efil esen sonbahar rüzgârlarının sallamasıyla; dalından kopuyor, havada daireler çiziyor, hışırtılar çıkararak, usul usul serin ve nemli toprağa düşüyordu. “İnsan hep yalnızdır, yapraklar dökülürken daha da yalnızlaşır.” demişti rahmetli annem.

Toprakta boy gösteren eflatun güz çiçekleri, dökülen meşe yaprakları arasından sonbaharın solgun güneşini selamlıyorlardı. Cennet hurmasının kırmızıya çalan yaprakları arasından görünen turuncu meyvelerin başına serçeler üşüşüyordu. Çırpılmış ceviz ağacında nasibini arayan birkaç sincap, yuvayı kışa hazırlama telaşındaydı. Rüzgâr esiyor, bulutlar karışıyor, yaprak dökülüyor, bacalar tütüyor; kış yaklaşıyordu.

Gökte, turnalar V düzenini bozmuş, bir kararın arifesinde, kasırga vurmuş kenger gazelleri gibi dönüyorlardı. Güneye gideceklerdi.

Kilerin, saman ve toprak harcı ile sıvanmış, yeni badana edilmiş bembeyaz duvarlarından; hafızamın derinlerine işleyen, mest edici kokular yükseliyordu. Beyaz duvarlara asılan mısır, sarımsak ve soğan toprakları kışın yaklaşmakta olduğunun sessiz habercileriydi.

Dedemle babam samanlığa yonca burması çekiyorlardı. Kuzular şimdilik güzlekte doyuruyormuş karnını. “Bunlar kış azığı.” diyor, dedem.

İki yusuçuk merteklerin arasında yazdan kalma yuvalarını onarıyorlardı. Nöbetleşe malzeme taşıyorlardı. Yuvalardan dökülen toprak ve çerçöpü süpürürken nenem, hep sokranırdı. Sonra belini yarı doğrultup, gagası ile kanadının altını diden kuşu, elindeki süpürgeyle, göstererek “Ha bu hınzır görüyor musun oğlum?” derdi, “bu erkek kuş işte, bak işi

gücü dubara; öteki garibim öyle mi? Dakika başı gidip malzeme getiriyor.”

Yusuçuklar iyiydiler, sakin kuşlardı. Fakat serçeler evin duvarında delmedik yer bırakmadılar. Bir de yağmur yağıp kerpiç duvar yumuşadı mı “Allah, serçelerin ekmeğine yağ sürermiş.” dedem öyle diyor. Duvarı delik deşik ediyorlar. Her yere pisliyorlar. Dahası onları yemek için eve yılan geliyormuş. Bunlara bir plan yapmalı. Âdem gelsin de düşünürüz bir şeyler.

Nenem işlerini bitirmiş, sofaya oturmuş, kuşluk güneşinde kemiklerini ısıtarken kirmen eğriyordu. Sol koluna burma şeklinde doladığı beyaz yünler sırayla kirmenin çemberinden geçip ip oluyorlardı. Ben de Âdem’i beklerken yere uzanıyor; dört kollu kirmenin, hızla dönerken yekpare görünüşüne dalıp, zamanın akışında mekândan uzaklaşıyordum. Fersiz sonbahar güneşi, sararmış kavak yapraklarının cılız gölgesini nenemin yüzüne düşürüyordu. Nenem sanki biraz önce on yedi yaşındaydı. Kirmen eğirirken dünyanın dönüşü hızlanmış, zaman Ceyhan gibi akmış, nenem orada otururken yaşlanmıştı.

“Bak, Âdem geliyor.” dedi nenem. Her zaman ki gibi, pantolonu düşmesin diye elleriyle bağ yerini tutarak geldi Âdem. Nenem, ona köşker ipinden bir kayış yaptı. Çok sevindi. Ellerini serbest bırakıp koştu. Ben de ardından koştum.

Sonra çetecilik oynadık. O Fransız oldu ben, Ökkeş. O beni dört kere vurdu, ölmedim. Ben onu bir kere vurdum, öldü. Dedem “Fransız kurşunu değmez adama.” derdi, söylediği bir türküde. Âdem, ben ölmedim diye küstü. Evine gitti.

“Tamam.” dedim. “Gel hadi, senin için ölece-

ğim bu sefer.” Gelmedi. Hatta belki görür de gelir diye, dört kere öldüm orada ama yine de gelmedi. O gün başka bir şey olmadı. Yağmur yağacak gibi oldu ama yağmadı.

Gece boyu Âdem'i düşündüm. Uyuyamadım. Babam, hep yorgundu. Erken uyurdu. Bazen ay doğardı pencerede. Perdenin kıvrımları yılan benzerdi. Babamı uyandırmaya korkardım. Tuvalete gidemezdim. Sabahleyin babam, ıslaklığı fark etmesin diye uyuyormuş gibi yapardım. Nenem gelmeden çıkmazdım yataktan. O hiç görmemiş gibi yapardı döşegin yaşını.

O gün Âdem'i gördüğümde dökülen yaprakların arasında bulduğu cevzeleri kırıyordu.

“Hadî! Gene çetecilik oynayalım.” dedim.

Kırgındı dünden. “Ben Fransız olmam.” dedi. “Tamam” dedim, “Ben olayım Fransız.”

Gözleri ışıladı. “Ben de Aslan Bey'im.” dedi. “Olmaz! Aslan Bey'e kurşun atılır mı?” dedim. “Ökkeş ol sen.”

“İyi madem.”

Çatışma başladı.

Âdem ilk atışta vurdu beni. Yere düştüm. Hemen ölmedim. Dördüncü kurşunda başımı yana düşürüp, gözlerimi kapatıp; dilimi dışarı çıkardım. Âdem güldü. Barıştık. Kollarımızı birbirimizin omzuna atıp yürüdük.

Serçeleri anlattım: “Yılanlar geliyor.” dedim. “Boyum da yetmiyor.”

“Değnek” dedi, Âdem. “Uzunca bir değnek yap, açıkta olan yuvalara vur, düşür; delikte olanlara da değneğin ucunu dürtersin.”

“Gel beraber yapalım bu işi.” dedim.

“Olmaz, anam duyarsa döver.”

“Tamam, ben hallederim.”

“Nenen dövmez mi?”

“Çık, o beni dövmüyor epeydir.”

“...”

Annem serçeleri çok severdi. Her birine ayrı bir isim takardı. Onlara türküler söylerdi. Keşke serçeler yılanları eve çekmeseydi de annemin türküsü hiç susmasaydı.

Dedemden yürüttüğüm kör bıçakla, üç saat uğraşarak, uzunca bir değnek yonttum. Keşke boyum yetişseydi de elimle bozsaydım yuvaları. Hem sofaya toprak döküyorlar hem de yılanları eve çekiyorlar. Yılanlar baş düşmanımdı. Gözüme kestirdiğim bir serçe yuvasının altına iskemleyi yerleştirdim ve üzerine çıkarak değneği yuvaya doğru uzattım. Serçeler yuvaların etrafında feryat figan çırpınıyorlardı. Ne olursa olsun, bu iş bugün bitmeliydi.

“Ahmet! Ne yapıyorsun oğlum?”

Ne diyeceğimi bilemedim. Elim havada asılı kaldı. “Bunları yemek için yılanlar eve geliyor.” dedim, usulca.

Dedem eliyle beni yanına çağırdıktan sonra gülümsedi: “Yuva yıkanın yuvası olmaz, evladım.”

“Ama yılanlar eve geliyor, dede.”

Yine tebessüm etti “Evlad! Yılandan korkma, onu salandan kork.”

“Yılanı kim salıyor ki?”

“Her şeyin sahibi ...”

“Her şeyin sahibi serçeleri sevmiyor mu?”

“Her şeyin sahibi yılanları da seviyor evlat.”

Pek bir şey anlamasam da anlamış gibi yaptım. Elimdeki değneği yere attım. Serçelere bir daha bakmam. Sakinleşmişlerdi.

Gözlerim usulca gölgeme kaydı. Gölge doğu yönünde boyumun neredeyse on katı kadar uzamıştı. Ben sağa sola koşarak gölgemle yarışırken, yangın yeri gibi kızılbaşan batıdaki tepeler akşamın serinliği ile birlikte gölgemi de sildi topraktan.

Nenem, yemek için seslendi. Eve geldiğimde bana bir tas su verdi.

“Al oğlum, sarımsaklı su yaptım; bunu evin çevresine dökersen yılanlar eve yaklaşmaz.”

Gerçekten de o günden sonra evde yılan görmedik. Serçeler toprak döküyordu ama varsın döksünler.

Öyle Bir Yerdeyim ki

| FURKAN EREN

Ağaçta neşe sönmüş, yaprak son hişirtisini nefesleyip taşların üzerine sermişti. Çatal bir ses, belli belirsiz, toprağın uykuyla uyanıklık arası hallerinde geziniyordu. Tabiatın cömertliğine, paylaşmanın gücüne gazeller okuyor, dalgaların zikrine eşlik ediyordum. Soğuk ve sert kaldırımları ev belleyenleri gördükçe bir yanıma bırakıp gidiyordum. Daha doğrusu gidemiyordum. Mihlanmış gibi dakikalarca orada duruyor, başımı kaldıracak bir yön bulamıyordum. Sesim kendi içinde boğulmuş, bakışlarım boşlukta asılı kalmıştı. Ah! *bir yanımız yaprak dökerken bir yanımız bahar bahçe* diyebilseydim. Ama diyemiyordum. “Utaç” her yandı ve teselli niyetine bile iki cümle kuramıyordum. Söz, asılı kaldığı yerde benim dil’imle hayat bulmuyordu.

Güç bela toparlayabildiğim adımlarla tarihi garın gölgesine kadar gelmiştim. İçimde süzülen ürkek duygular, ince telaşlar, tarihi garın eşsiz mimarisinin etkisinde değildi. Garın gizemli alacakaranlığının koridorlarında benliğim bana yeni oyunlar oynuyordu. Yazgımı ellerimde dizginlemeye çalışıyor, biraz önceki endişelerimi yol azığı edinme gayretiyle kıvranıyordum. Ama zaman kuşu, hatıralar galerisinden yüzlerle karşıma dikiliyor; sürekli, aradığın buydu, neyi kaybettiğini bilmiyorsun, diyordu. Garın her tarafında bana çevrili gözler vardı. Aşına bir tek yüz aramanın beni soktuğu haller, deyip bu oyuna bir son vermek için gözlerimi yumup açıyordum. Beklediğim gerçekleşmiyor, her yanda aynı yüz; gülümseyen bir çift göz bana bakmaya devam ediyordu. Kendimi bu bakışlara bıraktım. Yüzümde tatlı bir gülümseme, içimde çalkantılı bir deniz varken kendimden saklanmaya kalkıştım. Gizlenme çabalarım kime, neye karşıydı anlam veremiyordum. Kısa sürelerde başka başka kimliklerle hayatı karşılıyordum. Yıllar yılı masum bir bebeğe benzettiğim çehresinden

ısrarla gözlerimi kaçırıyor, düşünüyordum. Bu çehre yıllar önce çocukluğumda benliğime nakkaş gibi işlenmiş haliyle duruyordu sanki. İnsanın sıkça bazı yerleri görmek istemesinin, hep bazı yerlerde oyalanmasının içinde kanayan yaralarla ilişkisi olduğu söylenir. Yeniden görme umudu, hayat bulur buralarda. Gece, uykuları bölen ses, buralarda bulunmuş, buralarda yitirilmiştir. Galiba bende de öyle olmuştu. Gara gelmiş, niye geldiğimi sorgulamaksızın izlerin ardına düşmüştüm. Burası; başka dünyalardan kopuşumuzdu bizim

Bu yüzden ortalığın sütlüman olduğu bir vakte ansızın onu özler ve yollara düşerdim. Bir an içimizdeki dünümüze uyansak, derdim. Sözlerimizi geri çevirmek için anlamsız bahaneler de üretmezdim. Ömrü söküldüğü yerden bağlamak gibi öyle bir gelirdim ki bir daha geri dönmezdim. Kendimden küçük bavuluma bütün anılarımı ve geçmişimi sıkıştırır, bir trene biniverirdim. Onun saf beklentilerle dolu bakışlarını yoldaş edinirken başka hiçbir şey istemezdim. Hiçbir şey olmasındı; perdeler çekilsin, sokaklardan sesler birer birer eksilsindi. Ellerimde, mektuplarımızın her zaman umut dolu satırlarını saklayan sıcak yüzünün olduğu küçük sandığım yeterli.

Bundan yaklaşık on iki on üç yıl kadar öncedydi. Hayatta kalabilmek için birbirimizden başkasına eyvallah etmediğimiz günlerdi. O zamanlar hayat rüzgârlarımız henüz yön değiştirmemişti. Birbirimize değil, beraber hayata karşı esip gülerdik. Sonra zaman değişti, devran döndü, aramıza insanlar bile giremez derken ufak tefek işlerin peşinden giderek dağılıp, uzaklaşıp kaybolduk. Önce birbirimize, ardından benliğimize küstük. Bugünse, içine gömüldüğümüz şu tedirginlik ve ürpertici sessizlikten kaçabilmek için birbirimizin yüzüne uzunca bakmamayı yeğliyorduk. O çehre ile aramda suskunluk gidip geliyor, damarlarımdaki kanı içine çekiyor, garın ışıltılı, hevesli, heyecanlı ortamında kelimeler anlamını yitiriyordu.

O muydu acaba, diye düşünüyor, bir taraftan ilk adımı kimin atması gerektiğini sorguluyor bir taraftan da söylenecek sözleri bir sıraya dizmeye çabalıyordum. Dudaklarımdan güç bela dökülen her cümlede dilim, damağım biraz daha kuruyordu, iyice susuyordum. Şu sıkıcı lanetli ortamda, çabalarımın neticesiz kaldığı geçen her dakikada bir kez daha yutkunuyordum. Bu bitmek bilmeyen çelişkili durumum bir istikamete mecburiyete sürüklendikçe daha vahim bir o kadar da çekilmez hale geliyordum. Benliğim bu çehreye her bakıştımda tükeniyordu. “Şu tren de kalkacaksa kalksın diyordum.” Bu yüz beni yıllar öncesine götürüyordu. Çok istediğim şeyin ağırlığı altında eziliyordum. Açılan her zarfta bir parçaya bölünüyor, kendime her durumda öfkeleniyor, bir an önce bu kâbustan uyanıp eve dönmek istiyordum. Evime dönmek ve sonra yorganımın içine çekilip hıçkıra hıçkıra ağlayayım istiyordum.

Dudaklarım sessizleştikçe zihnim çığırından çıkıyor; söylenmemiş sözlerim ortalığa saçılıyordu. Nefesim, boğazımda düğümlemişken; dostum iyi misin? diye sordu tanıdık sima. İyi olmadığım o kadar belliydi ki fakat hatıralarımı yalanlar gibi “Sen gittiğinden beri biçareyim.” diyemiyordum. Galiba beni tanımamıştı. Beni hiç merak edip etmediğini düşünüp duruyor ama soramıyordum.

Ruhum ikiye bölünmüşken bir yanım “Şimdi treni falan boş ver.” diyor; eteğimdeki taşları tek tek dökmek istiyordum. Bardağın tuz buz oluşu gibi düşünüyordum. Diğer yanım, “Yokluğuna alıştığının varlığını sorgulamanın sırası mı? diye soruyordu. Ben, hangi tarafımın dediğini yapacağımı bilemiyordum. “Ne de olsa bir kez gizlediği yüzünü gördüm.” Kimi utanç vesikası, kimi iftihar tablosu düşümlerin meydana getirdiği bir dizi yanılsama diyerek boş veriyordum. Onun peşinden gitmeyi; dönüp dolaşıp yine yanı başımda bitmeyi artık önemsemiyordum. Bir kez daha buraya gelmemek üzere geri dönüyordum.

Bir dostun ağzından donarak çıkan sözcüklerin sesi, aramızdan çıg gibi yuvarlanan hislerimi ikiye bölüyor, vefanın vedaya dönüşme vaktinin geldiğini hatırlatıyordu benliğimin çalar saati.

Kendimi kendimden kaçırmak zorundayım. Ateşin soğuyan cümlesi “sen de gel,” diyebilirdim sonunda. Onun hiçbir zaman gelmeyeceğini, benimse onu beklemekten hiç vazgeçmeyeceğimi bilerek bunu söylüyordum. Yine bitmek bilmeyen hikâyemizin yalnızca son sahnesi hatıralarımızda kalıyor, söylenmemiş tüm sözlerimiz birden tükeniyordu. Bizden geriye, boş bir garda yankılanan anons sesi, iki insanın vedalaşırken bile birbirine sarılamayışı kalıyordu. Biz ayrılıp gittikten sonra bile kulağımızdaki ses “Tren hareket etmek için peronda hazır.” diyordu. Bulanık zihnim, daracık yüreğimin eşliğinde bu cansız cümleyi her duyuşumda onu tekrar hatırlıyor trenin acı sesiyle tekrar unutuyordum.

Yağmurun sesi, mevsimlerin menkıbesine eşlik ediyor, ağaçlarda umut tomurcuklarının merhabası renk veriyordu. Dinlendirilmiş acılardan yeni sesler, yeni duyarlılıklar edinmişim. Mevsimlerle yoğrulmuş, gitmenin ve dönmenin sarkacında benliğimin yeni oyunlarına kapılarımı açmışım. *Bu ne beter çizgi, bu ne cıldartan dengeydi; yaprak döker bir yanım, bir yanım bahar bahçe! Dostum, dostum; güzel dostum!*

Akşam Pazarı

| HACER YEĞİN

*“şundandır her dem kalbe yayılan sızı
neyi sevdiyse dolandı kanatarak
dikenli bir tel olup seven her tarafımızı
elbet her fani gibi ben de bir faniyim
sen de bir fanisin leyla jiletin varsa göstereyim”*

Alper Gencer

Akşam; evlerin çatılarına, arabaların camlarına, serçelerin yuvalarına ve çocukların bakışlarına yine sinsi bir kerametle çörekleniyordu. Eteklerini toplayıp hızla uzaklaşan gündüzün veda seremonisine tahammülü yoktu, her şeyin ve herkesin üstünde koşulsuz bir iktidar kurma hırsıyla yanıp tutuşuyordu sadece. Öncekinin yitik ve yaralı iktidarı bir an evvel sonlansın; etkileri ve nakisaları pılını pırtını toplasın ve ışık hızıyla silinip gitsin istiyordu. Akabinde tüm ihtişamı, kudreti, kendine has renkleri ve kokusuyla dört bir yana salıyordu habercilerini. Şiddetini artırarak esen rüzgâr, sararan sular, solan yüzler ve tunca benzeyen mermer, ufku kaplayan bu lisan-ı hafnin gönüllü tutsağı oluyordu. Öyledir, kapanan her kapının yeni bir kapıyı müjdelemesi; kendisinin “son nefes talimi”dir aynı zamanda. Alınan ve bir daha verilemeyen o son nefeste, nice hayat hevesi, gün görme neşesi, nice iştiyak ve arzu, tamamlanmayı bekleyen sayısız yarım klasör ve gelecek mefkûresi yüklüdür. O son nefes, belki de bunca ağırlığın, evvelden ahire katlanarak gelen bu beklenti yoğunluğunun altındayken başışıklığının düştüğü bir zayıflıkta teslim eder kendini ve bir daha da göğsün çepelerine dönemez.

Yitip giden bir günü daha böyle hüzzam

makamında penceresinden uğurlarken kendi kendine mırıldandı yaşlı kadın: *“Bir tur daha döndü dünya, ölüm bir tur daha yaklaştı. Ve sen bir tur daha silindin muhayyilemden. Şimdi nefes alıp vermek, nefesime ağır geliyor, nefes alıp vermemek canıma...”* Bir ayin ritüeliyle, kutsal bir şölene hazırlanır gibi akşamı karşılamak, yalnız bugüne mahsus değildi elbette, eşini kaybetmiş olduğu o akşamdan bu yana geçen yirmi yıl boyunca hemen hiç atlamadan sürdürdüğü bir alışkanlıktı. Takvime çentik atarak yaşıyordu kadın ve düşen her yaprağı, eşyle en başta yapmış oldukları mutabakata gösterdiği sadakatle uğurluyordu. Altına imza attığı sözleşmenin tek taraflı feshedilmiş olması da yıldırımamıştı onu, dönmemişti kavlinden. Oysa gerek zaman aşımından gerekse ölümün ölümlere ulanmaktaki ustalığından biliyordu ki aralarındaki kavilleşme geçerliliğini çoktan yitirmişti. Bazıları için doğan her yeni gün, yeni bir anlaşma metninin güvencesini sağlayamıyordu demek. Herkes “evet, şimdi, sıradaki” diyerek gövdesini fütursuz bir aç gözlülükle yaklaşımakta olana teslim edemiyordu.

Perdeleri çekip tepe ışığının düğmesine henüz basmıştı ki acı acı seslendi kapı zili. Zilin nağmesi, her zamankinden farklıydı; apartman görevlisi Salih Efendi'nin, iki günde bir kendisini

yoklayan üst kat komşusu Nebahat Hanım'ın, haftalık temizliğe gelen Rukiye'nin ve iki haftada bir kez -genellikle haftasonları- ziyaretine gelen yeğeni Gülşen'in zille olan ilişkilerini ezber etmişti. Onlardan önce kokuları, haleleri ya da bildik habercileri geliyordu zaten; son zamanlarda böyle apansız, destursuz kapısına dayanan kimseyi hatırlamıyordu. Beklenmedik bir şey yaşamayalı o kadar uzun zaman olmuştu ki bir kapı ziline "alılmışım dışında çalıyor oluşu" dahi zihninin çalışma prensibini şaşırtabiliyor, kalbinin ritmini şimdi olduğu gibi değiştirebiliyordu. "Hayırdır inşallah!" diyerek önce gözetleme deliğinden bakmayı denedi, ancak karanlıkta pek birşey seçemedi, daha sonra "Kim o?" diyerek seslendi. "Açın lütfen Handan Hanım, kendimi tanıtmama izin verin!" diyen genç kadının sesi, yanındaki çocuğun öksürük seslerine karışarak apartmanda yankılandı. "Çok fazla düşünmenin anlamı yok!" diyerek bir ilkesel duruşunu çiğnedi kadın ve hiç ikiletmeden açtı kapıyı.

Karşısında yer yer pamuklanmış polar şalı omuzlarından aşağı doğru sarkmış, ince trençkot mantosunun içinde vücut hatları kaybolmuş, yirmi beş-otuz yaşlarında bir genç kadın ile elinden sıkıca tutmuş olduğu altı-yedi yaşlarında sarışın bir erkek çocuğu vardı. Yüz hatlarındaki ve gözlerindeki ifade benzerliğine bakılırsa ana-oğul olmalıydılar. Çocuğun benzi öksürmekten neredeyse morarmış, gözlerindeki titreşim bedeninin sarsıntularına eşlik ediyor; annenin bakışlarında nükseden tedirginlik hâli ise hem kaçtığı hem de ulaştığı iki menzil arasında yaşadığı kararsız salınımı ele veriyordu. Eşikteki ilk karşılaşma aralığında ayrımsadığı bu detayları zihninden kovulayarak kendisini toparlayıp sorabildi yaşlı kadın: "Buyrun kimsiniz? Beni nereden tanıyorsunuz?" Ve sorduğu sorunun ağızından çıkar çıkmaz havada sahipsiz bir şekilde asılıp kaldığına şahit oldu. Ne bu genç hanımın durumu izah edecek mecali vardı ne de yanındaki çocuğun ayakta duracak hâli... Onlar kapı ağzında bir tür yaşam mücadelesi veriyorlardı sanki, karşıdan bakınca "sorular

ve cevapları" bir başka evrenin lüks sayılabilecek normları arasında yer alıyordu. Sezgisel kavrayışı sayesinde daha fazla uzatmanın manasızlığını fark eden yaşlı kadın, âni bir şekilde geri çekilerek içeri buyur etti, davetsiz misafirleri. Kapıda bekleyenlerin canına minnetti, artık dizlerinin bağı çözülmüş; gözlerinin ferisi sönmişti; "hâlden anlamak" bu tarihi âna nasıl da denk düşmüştü!

Onlar kapının hemen karşısında yer alan salona doğru yollanırken ev sahibi de sürahi ve bardak almak için mutfaka yöneldi. Akşam, aynı çatı altında toplanmış olan bu üç kuşağın temsilcilerini kornişinden düşen bir perde misali kuşatıyordu. Yaşlı kadın, bir başkasının salonuna girer gibi ürkek adımlarla girdi misafirlerin yanına. Birer bardak suyu ana-oğula takdim ederken bunca yıllık tecrübe gözüyle inceledi onları; genç anne Monet'in "Şemsiyeli Kadın"ına ilham olacak kadar hüznünlü, oğlansa Kemalettin Tuğcu'nun baş karakterleri kadar savunmasızdı. Suyunu içtikten sonra biraz kendine gelen ve soluk alıp verişini stabilize olan genç kadın, kapıda asılıp kalmış sahipsiz soruyu, damarlarına kan yürümeye başladığını hissederek cevaplamaya girişti. Buraya kadar gelebilmek, bugüne kadar üstlenmiş olduğu en radikal eylemdi, bundan sonra dünyanın bütün kaybedenlerinin tecessüm ettiği yek vücut olarak konuşmalıydı:

"Efendim adım; Gönül Yeksan; bu da oğlum İsmail. Buraya Bursa'dan geliyoruz, adresinizi bulmak güç olmadı; çünkü daha önceden birçok kez aramaya ve gelmeye yeltenmişliğimiz oldu. Ancak dün gece yaşadığımız korkunç hadise, yola düşmemizin bahanesi oldu. Kocam bir kumar bağımlısı, yıllardır sürüp giden borç batağında ve alkol bağımlılığı yüzünden bizi de peşinden sürüklemekteydi. Üstüne bir de kaba kuvveti ve neredeyse hayatımıza mâl olacak bir kendini kaybetmişliği ekleyince oğlumu da alarak evi terkettim. Annemi yirmi yıl önce kaybettim, babamı ise hiç tanıma fırsatım olmadı. Akra-ba-eş-dost dayanışması bizim gibi kayıp hayatlara

pek uğramaz. Çünkü biz, toplumun gözünde da-
ima “öteki”yiz, saklı kalanız, sesi duyulmayan ve
mümkünse görünmez olması gerekenleriz. Ben
liseye kadar okuyabildim, şehir dışında kazan-
dığım üniversiteye göndermeye annemin gücü
yetmedi, sonra da mahallede çıkan ilk talibimle
evlendim. Annemin akrabaları yapmış olduğu
“yakışksız evlilik”ten sonra onunla ilişkiyi tüm-
den kesmişler, kendisi de bu vicdan yükü ve ça-
resizlik içinde göçtü gitti dünyadan. Babam ise
zaten ifade ettiğim gibi semtimize dahi uğrama-
mış, dolayısıyla bizden haberi olup olmadığını
bile anlama imkânımız olmadı. Annemin bu ko-
nodaki tavrı çok kat’iydi, kendisiyle ilişki kurma-
mızı, ölüm döşeğindeyken dahi arzu etmediğini
yineledi, durdu. Ancak takdir edersiniz ki kan
bağının çekim gücü bir yana insan, geçmişin-
deki her kayıp cüzün peşine düşmek istiyor, hep
bir tamamlanma arzusu, taze kalıyor bağrında.
Ben de adını sanımı, yaşadığı şehri hatta adresini
bile göğsümde bir künye gibi taşıdığım ancak
şahsen hiç tanımadığım babamı, yıllarca hayal
edip durdum, kafamda çizdiğim belli belirsiz si-
luetlerin içine sığdırmaya çalıştım. Öte yandan
neden geçmişte herhangi bir zamanda değil de
şimdi bu eksiklik duygusunun benim için taşın-
maz olduğunu sorarsanız size verecek net bir
cevabım yok, sadece dün yaşadığımız hadisenin
artık bizim bardağımızın son damlası olduğunu
söyleyebilirim size.”

Genç kadın bu son cümleden sonra inip
çıkan göğsünün üstünde ellerini birleştirerek bir
nefes müddetince dinlenip suyundan bir yudum
içti. Belli ki bundan sonrası onu daha çok zorla-
yacak bir viraja sapıyordu.

“Şimdi meselenin sizi ilgilendiren tarafımı
izah etmeye çalışayım. Kocanız Mustafa Denizli,
benim babamdır, bundan hiç haberiniz olmadığımı
varsayarak buraya gelmeyi göze aldım, çünkü
annemin belki de erken göçüne sebep olan bu
belirsizliği ve gizemi ben de aynı gurur dağına
sınırlanarak sürdürmeyi doğru bulmuyorum. Bilir-

siniz; gerçeklerin er ya da geç ortaya çıkmak gibi
bir huyu vardır. Yanlış anlamayın, benim asla
sizin düzeninizi, huzurunuzu bozmak gibi bir
niyetim yok, eğer öyle olsaydı, baba sevgisine,
gücüne ve imkânlarına en çok ihtiyacım olduğu
dönemlerde çalardım kapınızı. Ancak kendi oğ-
lumun da aynı kayıp geçmişle yaşamasını arzu
etmediğim için yıllardır içimde biriktirdiğim
bütün cesaret kırıntılarını toplayıp göze aldım
bu seyahati. Babası hayırsız çıktı, en azından
dedesinin elini öpmesini, onu dünya gözüyle bir
kerecik olsun görmesini istedim. Belki ikisinin
buluşması, içinde bulunduğum bu sonsuz boş-
lukta tutunacak bir dal uzatır bana; kaybolup
gitmekten kurtuluruz diye düşündüm. Kendisini
affetmem mümkün olmasa da -inanın gıyabında
dahi “baba” lafzını bir kerecik de olsa kullanmış-
lığım yoktur- şimdilerde yaşadığımız çaresizliğin
de etkisiyle bilemiyorum, bu duygu bırakmıyor
peşimi. Onu düşünmeden geçirdiğim tek bir
ânım bile olmuyor, desem yeridir.”

Genç kadın, sözünü bitirdiğinde ancak fark
edebildi muhababının gözlerindeki sarsıntıyı. Bu
yaşın sahibi olmasına rağmen yüz hatlarındaki
intizam, ela gözlerindeki derinlikli anlam; ona
bakan herkesi apansız yakalayabilecek kadar
tesirliydi. Giderek büyüyen göz bebeklerinden
meselenin künhüne henüz vakıf olmaya başladığı
düşünülürse hiçbir şeyden haberi yoktu bu kadın-
cağızın. Kocası kumaş tüccarıydı, Kapalı Çar-
şı’da dükkânları vardı, Bursa’ya yaptığı düzenli
iş seyahatlerinin dışında bu hikâyeye bağlantılı
olabilecek hiçbir detay hatırlayamıyordu.

Otuz beş yıllık evlilik hayatları boyunca
bırakın başka bir şehirde, başka biriyle bu türlü
bir hayat kurmuş olmayı; her gün işe götürdüğü
sefer taslarında; öğle yemeklerinin kalori hesabını
bile hanımına havale etmiş biriydi Mustafa Bey.
Gününün çetelesini her akşam çıkarıp yemek
masasına koyar; kahvesinin köpüğünde, yakın
gözlüğünde, dinlediği akşam ajansında ve hergün
aynı saatte yatmaya giderken sürüklediği terlik-

lerinde bile herhangi bir değişikliğe tahammül edemezdi. Ne zaman gitmiş, başka bir kadınla tanışmış, ortak bir dünya inşa etmiş, gizli saklı da olsa bir nikah kıymış, bir kızı olmuş -söyle-yene bakılırsa iletişimi bu durumdan habersiz o sıralarda kesmiş olmalıydı- ve nasıl hiçbirşey olmamış gibi paralel bir evrende yaşayıp gitmişti? Yıllarca çok istedikleri hâlde çocuk sahibi olamayışlarının bu kaderdeki payı ne kadardı? Karşılıklı bir ayrılık kararıyla mı yoksa tek taraflı kesilip atılan bir ilişkiden mi bahsediliyordu burada? Bu kızcağzın babasının ölümünden dahi haberi olmayacak kadar nasıl kaybolup silinmişti her şey? Hafızasının kendisine ihanet etmeyecek bütün kıvrımlarını ve katmanlarını titizlikle taradı Handan Hanım. Artık bu saatten sonra canını yakıp yakmadığına karar veremediği bu hikâyeye bir dayanak noktası, bir kanıt bulmaya çalıştı. Ani bir kalp krizi neticesinde, dükkânında sessiz sedasız bâki aleme irtilhal eden Mustafa Bey'in son anlarında yanında olamayışı, bu sırrın da kendisiyle birlikte mezara gömülmesine mi neden olmuştu? Peki, o kadın? Neden kızının bahsettiği türden bir boyun eğiş ve tevekkülle kabullenmişti durumu? Kendi ailesini, akrabalarını karşısına almak pahasına neden sırtlanmıştı bu ömürlük yükü? Ne uğruna? Aralarında onca derin, onca yoğun, onca dolu dizgin birşeyler yaşanmış olmalıydı. Aşka hürmeti vardı Handan Hanım'ın, bir yere kadar her durumu ve yaşanmışlığı kabul edebilirdi ama bu nitelikte bir vefasızlığı anlamak mümkün değildi. Üstelik burada çoklu tarafı olan bir vefasızlık söz konusuydu.

Çocuk yeniden öksürmeye başlamasa koordinatları tanımsız bir uzamda sürüp gidecekti bu sükûnet. Kimsenin artık zamansız bir çaresizlikte düğüm düğüm olmuş böyle bir problemi tanımlamaya, nedenlerini, nasıllarını tartışmaya gücü yoktu. Hayat, farklı kuşakların temsilcisi bu üç insanı da bir şekilde bezdirmeyi başarmış, sesini soluğunu kesmişti. Üçünün de tutunacak dalı kayıp, evveli muğlak, ahiri muhâldi. Bir akşam vakti, esen rüzgârın başka bir şehirden

kapısına taşıdığı ve bir yerde rahmetli kocasının emanetleri olan bu ana-oğula tekrar ama bu sefer aklını başına toplayarak baktı Handan Hanım. Onların bildiği kadar belki kendisinin unuttuğu vardı, onlar gelirken kendisi dönüyordu bu yolculukta, evet bu doğruydü. Ama işte ortada bir yerde buluşmuşlardı ve kâinatta tesadüfe tesadüf edilmezdi. O günün bitiminde her zamanki gibi karşıladığı akşamın ayını, üstüne kapattığı perdeyi başka bir kapıya açmıştı. Bu defa önünden yitip giden, arkasından çıkıp gelenle tamamlanmıştı. Hep önüne değil arada bir arkasına da bakmalıydı insan, Handan Hanım bunu çok iyi anlayabilecek bir içgörüyü sahipti. Ve o anda kararını verdi. Kocasından kalan bir ev, bir emekli maaşı ve bir de dükkân kirası geçimine fazlasıyla yetiyordu. Ufukta başka bir mirasçı da belirmediğine göre ve ölüm hak, miras helalken bu ana-oğula kol kanat germek için daha ideal bir zaman olamazdı. Bütün bu anlatılanların doğruluğu tartışılır olsa bile Handan Hanım'ın şu dakikada beliren âlicenâplığının önüne geçecek kadar mühim değildi. Karşısında çaresizlik içinde çırpınan ve her şeyi göze alarak yüzünü döken bir anne vardı. Çocukluğundan bu yana hayatının bütün dönemlerine uygun düşecek bir arma simgesi olsaydı, bu hiç kuşkusuz "ahde vefa" olurdu. Kocasının ihmal belki de inkâr ettiği bu yarım kalan davaya kendisi sahip çıkacaktı. Hayat denen zemberek boşaldıkça ölüm denen kurgu tamamlanıyordu. Şimdi kendisinden kalacak terekeye, Allah ve kul nezdinde anlamlı bir katkı yapmanın tam zamanıydı.

Akşam, krallığını hiçbir şüpheye ve itiraza yer bırakmaksızın ilan ederken binlerce meş'um hikâyenin de üstünü örtmüş oluyordu. Gündüzün alacasında şahit oldukları yüzünden yeri yarıp saklanacak delik arayan yaşlı ve yorgun çınarlar, bu vakitlerde hakkına girilen her kurbanla birlikte yapraklarını biraz daha döküyorlardı. Şu andan itibaren edilecek çokça dua, çekilecek çokça kahr, girilecek çokça günah ve öte yandan esirgenmesi gereken çokça masum olacaktı.

Edebiyatın Düşünce Haritasını Çıkarmak

ÖMER YALÇINOVA

Sanatın Seyri (Vadi Yayınları, 2021) Mehmet Sabri Genç'in üçüncü deneme kitabı. Onun önceki kitapları *Şey ve Tan*, *Karekök Hayal*'la birlikte okunduğunda Mehmet Sabri Genç'in Cemil Meriç, Nurettin Topçu, Teoman Duralı ve İsmet Özel'in bulunduğu çizgide ilerlediği görülür. *Sanatın Seyri*'nde bunu izlemek daha kolaydır. Diğer deneme kitaplarında, kendini arayan düşünür portresiyle karşılaşırız. *Sanatın Seyri*'nde ise kendini bulmuş, istikametini oluşturmuş ve yürümeye başlamış bir düşünürün sesini duyarız.

Mehmet Sabri Genç, ismini andığımız mütefekkirlerden sadece düşünce almaz. Genç'in önemi burada kendini gösterir. O, ismini andığımız kişilerin düşünceyi nasıl arayıp bulduklarını, diğer ifadeyle düşünce yöntemlerini de alır. Mesela o, Cemil Meriç ve Teoman Duralı gibi bilgiye dayanarak düşünce üretir. Konunun tarihine eğilir. Konuyu önce tarihsel seyri içinde görmek ister. Ele aldığı konuyla ilgili önce doğru bilgiyi araştırır ve sıralar. Bol bol sözlüklerden istifade eder. Kelimelerin anlamlarına yoğunlaşır. Bir kelimenin anlamından, diğer bir kelimeye geçer. Kıyas yapar. Benzer özelliklerini yakalamaya çalışır. Ondan sonra yorum aşamasına geçer. Sonrasındaysa, günümüz meselelerine gelir. Güncelle tarihi, dil ile hayatı, kelime ile düşünceyi buluşturur. Bu yüzden Genç'in denemeleri çok boyutludur. Onda sanatın felsefeyle, sosyolojinin edebiyatla, millî olanın dünya tarihiyle, sinemanın şiirle, romanın psikolojiyle birlikte işlendiğini görürüz. Genç'in denemelerinde, bu şekilde düşünce yekpare durur. Diğer ifadeyle Genç, her düşüncenin dallarına, çiçeklerine, gövdesine kadar yayılmaya,

köklerine kadar inmeye çalışır. Düşünceye derinleşmeyi bu şekilde sağlar.

Mehmet Sabri Genç'in alanı aslında felsefedir. Felsefe deyince, sadece filozofların anlaşılmasında gerektirildiğini de, yine Genç'in denemelerinden öğreniriz. Bu yüzden *Sanatın Seyri* kitabının alt başlığı *Edebiyat ve Felsefe Yazıları*'dir. Yazarın bu alt başlığı felsefe biliminin sadece filozoflar ve felsefe tarihinden söz etmek olduğunu sanan kişiler için koyduğunu düşünebiliriz. Oysa düşünür, hayatı ve insanı yekpare ele alır, araştırır. Mevlana'nın "Şimdi yeni şeyler söylemek lazım" sözündeki, "yeni şeyler"e ancak bu şekilde ulaşır. Çünkü dünyada, hayatta, birbiriyle bağlantısı olmayan hiçbir şey yoktur. *Sanatın Seyri*'ni okuduğumuzda bu yüzden şaşırırız. Çünkü Genç'e göre edebiyatla bağlantısı olmayan hiçbir düşünce akımı, sanat hareketi, tarih olayı yoktur. Öyleyse, buraya hemen not edelim, *Sanatın Seyri* günümüz edebiyatının arka planını yansıtır. Günümüz edebiyatının sadece sanatsal ve düşünsel değil sosyolojik, tarihsel boyutlarını da işler.

İnsana ve hayata yekpare bakış Cemil Meriç, Teoman Duralı, Nurettin Topçu ve İsmet Özel'de de vardır. Bu yüzden Cemil Meriç romandan söz ettiğinde şaşırmayız. Nurettin Topçu'nun Mehmet Akif üzerine yaptığı konuşmaya kulak kesiliriz. Teoman Duralı'nın *Gılgamış Destanı* çevirisine, özellikle

dönüp bakarız. İsmet Özel'in şiir üzerine söyledikleriyle Türkiye üzerine söyledikleri arasında ayırım yapmayız. Yine bu yüzden Mehmet Sabri Genç'in edebiyat üzerinden yaptığı emperyalizm okumasına şaşırmayız.

Düşünceyi doğru bilgi üzerine bina etmeye, *Sanatın Seyri* kitabında yer alan "Modern Batı Edebiyatının Felsefi ve Psikolojik Arka Planı" makalesini örnek gösterebiliriz. Burada Mehmet Sabri Genç, Türk Batılılaşma hareketinin de eleştirisini yapar. Bu hareketin, ne kadar kara düzen yürüdüğünü; bu harekete kendini kaptıran kişilerin ne Batı'yı ne de Batı'yı Batı yapan felsefeyi, argümanları, sanat akımlarını bildiğini gösterir. Genç'e göre "(...) bir zamanlar bize ait olmayan dertlerle dertleniyoruz,"dur. Bu yüzden edebiyatı edebiyattan ibaret sanmak; edebiyat özelinde sanatı, Avrupa tarih, siyaset, ahlak ve felsefesinden bağımsız görmek, en iyi tabirle bilinçsizliktir. Genç'in dikkat çektiği ilk husus budur. İkincisiyse modern Batı edebiyatının köşe taşları diyebileceğimiz, günümüz edebiyatçılarımızın da hap misali her fırsatta yuttukları Robert Musil, Franz Kafka ve Ingeborg Bachmann gibi isimlerin etkilendiği Franz Brentano'nun fikir ve yaklaşımlarını anlatır Genç. O, bir nevi bu isimleri tekrar durup düşünmeye çağırır okuyucusunu. Bunun gibi daha birçok eser okuması yapar Genç: Derrida'nın *Edebiyat Edimleri*, Marco Polo'nun *Seyahatnamesi*, Andrey Tarkovski'nin *Mühürlenmiş Zaman*'ı... Ve daha birçok kitap, filozof ve edebiyatçıyı kodlarına kadar okur ve tahlil eder. Mehmet Sabri Genç, düşünce alanında tam bir iz sürücüdür. Sanatın düşünce haritasını çıkarmak, düşüncenin izini sürmek, eserleri onları oluşturan kodlarına kadar okumak, kendimizi tanımamızı da sağlar. Genç'in kitap boyunca vurguladığı husus, kendini tanımaktır. Benimsediğin şeyleri tanımadan, çözmeden, tarihî seyrinde doğru yerine koymadan, seni sen yapan asıl kodlara ulaşman da mümkün değildir. Ayrıca etkilendiğimiz veya bir şekilde maruz kaldığımız eserlerin arka planını okuyamazsak, o eserlerin üzerine çıkmamız da mümkün olmaz. Yüzeysel okumalar, o eserlerde bizim için tehlike arz eden noktaları ıskalamamıza

sebeplendir. Fark etmediğimiz her tehlike, kendi değerlerimize yönelik düzenlenmiş suikasta dönüşür.

Mehmet Sabri Genç, bir "biz"den söz eder. Bu "biz", "Müslüman"lardır. Müslümanların kültürü, medeniyeti, hayat anlayışı, Genç'in "biz" derken kastettiği şeydir. Bu hayatın, yani "biz"ın Batı medeniyetinden ayrı özelliği ise, metafiziklidir. Çünkü Genç, metafizik olmadığını, daha doğrusu yok edildiği dünyanın tehlikelerine dikkat çeker. Modern Avrupa dünyası, metafizikini kaybettiği için, dünyanın başına bela olmuştur. Kapitalizm, bu metafizik yokluğunun neticesidir. Yine Genç'e göre, Avrupa kendi Orta Çağ'ından intikam almıştır. Modernizm, bu intikam hikâyesinin kendisidir. Aydınlanma, Rönesans ve reformlar da öyle. Daha fenası ise: "Avrupalıların, Orta Çağ'larının karanlığından (ki Modern Çağ çok daha karanlıktır) kendilerince aydınlığa kavuşma çabaları insanlığı daha da karanlık bir çağa hapsetmiştir." Bu intikam, nefret ve öfkeden dolaydır belki de Avrupa'nın insanı tanımlarken, onun "hayata gelen" olduğunu unutmaması. İnsan, bir dünyaya, bir de hayata gelir. Dünyaya gelmesi, onun maddi tarafını oluşturup, tanımlarken, hayata gelmesi, metafizik yönünü oluşturur.

Genç, sanatın diğer dallarına da aynı bakışımı yöneltir. Müzik, resim, sinema onun düşünce dünyasında, tarih okumasında yerini alır. Edebiyattan yola çıkar o, uğramadığı düşünce akımı ve sanat yönelişi bırakmaz. Bunu yaparken, zaman zaman Nurettin Topçu veya İsmet Özel gibi, kılıç kalkan dalar mevzuların içine. Andrey Tarkovski'nin sinemasıyla, onun babası olan Arseni Tarkovski'nin şiirleri arasında kurduğu bağlantı, İsmet Özel'in uzak çağrışımları bir araya getiren düşünce yöntemini hatırlatır. Şefkat-merhamet, anlam-mana, akıl-zeka, ruh-nefs gibi ikiliklerden yola çıkarak ulaştığı düşünceler de öyle. Genç'in sosyoloji, felsefe ve psikolojiyi çözümlerken edebiyattan, edebiyatı açıklarken yine bu alanlardan istifade etmesi, daha doğrusu bu bağlantılardan istifade ederek düşünce üretmesi ise, Nurettin Topçu'yu hatırlatır. Tasavvufsa, bu isimleri buluşturan diğer bir ortak noktadır.

Sezai Karakoç ve İhsan Fazlıoğlu'ndan da söz etmeliyiz, başka bir ifadeyle Genç'in denemelerini düşünürken bu iki isme de dikkat etmek gerekir. Genç'in İslam medeniyeti vurgusu, Sezai Karakoç'u hatırlatır. O, metafizik ve tasavvufî ilgili misaller getirirken, düşünceler geliştirirken İhsan Fazlıoğlu'nun kılı kırk yaran araştırma yönteminden, analizlerinden de faydalanır. Öyle ki Fazlıoğlu'nu okurken, bu kadar analiz ve bilgiden sonra asıl konuya dönmek zordur sanısına, Genç'in denemelerini okurken de kapılırız. Fakat Fazlıoğlu da Genç de asıl konuya dönerler. Hatta o sanıya kapıldığımız an, bombayı patlatırlar. Okuyucularını sarsarlar. Onca bilginin bu şekilde yerli yerine oturmasını sağladılar okuyucularında.

İsmi andığımız araştırmacı ve mütefekkirlerle Mehmet Sabri Genç arasındaki diğer bir ortak noktaysa, eleştirel düşüncedir. İstisnasız, her konuya eleştirel yaklaşır bu isimler. Birbirlerinden düşünce alırken de, onları eleştiri süzgecinden geçirmeden kullanmazlar. Genç'in denemelerindeki bu yön, tabii ki önce Nurettin Topçu'yu, daha sonra da İsmet Özel'i akla getirir. Fakat bu düşünsel faaliyet, eleştirmek için eleştirmek değildir. Anlamaya yönelik bir yöntemdir bu eleştiri. Konuyu daha iyi anlamak, irdemek, yorumlamak da diyebiliriz buna. Genç'in günümüz edebiyatçılarına yönelik eleştirileri de bu yöndedir. Dikkat çekmek, yorumlamak, tehlikeyi işaret etmek yönünde... Yok saymak değil. Ya da değerini inkâr etmek şeklinde değil. Genç, postmodern edebiyatı eleştirirken de, onu değersiz bulmaz, onun insani değerleri yok eden, görmezden gelen, içini boşaltan yönüne vurgu yapar. Postmodern edebiyata gelip dayanan yönelimlerin ise, nereden geldiklerini söyler. Yoksa bir Cervantes, Polo, Kafka, Musil, Camus veya Bachmann'ın eserlerini edebî, estetik, biçim ve kuram açısından eleştirmez. Genç'in dikkat çektiği nokta, bu eserlerin tarihi, felsefesi, beslenme kaynakları, oluşturulma neden ve şartlarıdır. Bu yüzden *Sanatın Seyri*, edebiyat özelinde sanatın felsefî açıdan irdelenmesi ve düşünülmesidir. Bu düşünceye, edebiyatçılar kadar, diğer branştan çalışanların da ihtiyacı vardır.

Askı

MEHMET AYCI

Şairi sarhoş eder hüznünü güneşletmek
Aylır gibi olur kederi çırpılınca
Aynı anda sararır diye güneşle ekmek
Her gecesi bir mevsim; eker gamını hınca

Yalnızlığın yağlanır, bitlenir ve kaşınır
İnce hayalde kalır ırmaklarda koştuğun
Feleğin fena şaşar kalbin ve aşk aşınır
Çevrilmez kulağına kendinle konuştugun

Toplandığında ölüm ip kopunca intihar
Önceden anlatmaya iyi ki kelime var

Mehmet Sabri Genç'le Sanatın Seyri üzerine

| KONUŞAN: ÖMER YALÇINOVA

-Sanatın Seyri hayırlı olsun. Kitapta genel itibarıyla edebiyat üzerine düşündüğünüzü görüyoruz. İlk sorumuz bu olsun: Edebiyat üzerine neden düşünülmeliyiz?

-Henry Miller “Sanat, parçalanmış ruhun kenar dikişleridir,” der. Kitabın söz başında arz ettiğim üzere artık “çağın ruhu” yok, “çağın bedeni” var. Dolayısıyla çağın bedeni zaten paramparça. Miller’in bu sözünü şöyle güncelleyebiliriz: “Edebiyat, parçalanmış ruhsuz bedene yeniden bir ruh katabilir.” Ancak çağımıza yeniden “ruh” katabilmek için, mevzu bahis edebiyatın ne’liği yani mahiyeti üzerine düşünmek elzemdi. Yıllardır küresel ölçekteki siyasi ve toplumsal dönüşümlerin, dünyada çağa ruh giydirmeye muktedir olabilecek yanıt kuvvelerinin bu topraklarda var olduğunu düşünüyorum ve biliyorum. Bununla beraber, yine dünyada kendi “yanıt”ını bu kadar çürütecek aymazlıklar peşinde olan başka bir milletin olmadığını da düşünüyorum ve biliyorum. Amacım bu eserin merkezine edebiyat konusunu yerleştirerek, edebiyat üzerinden felsefi mülahazalarla sorunların tespitini ve varsa da çözümlerini sunmaktır. Gençliğini Batı’nın tüm dehlizlerini tecrübe ederek, gözlemleyerek geçirmiş, orada felsefe tahsili görmüş ve buna rağmen de kendi kültürel kodlarını, insanlığa sunulabilecek yanıtlarını hiç

bir zaman yitirmemiş biri olarak, yıllardır kaleme aldıklarımı, özellikle de soyut değerleri çürütülme-ye çalışılan güzide milletimle paylaşmaktı amacım. En azından safımı belli etmekte. Dolayısıyla, bu duruşu göstermeyi en mümkün kılan alanın da sanat ve sanatın en yücelerinden edebiyat olduğunu düşünüyorum. Çünkü bir toplum yerle bir olsa da Yunus orada duracaktır. Taptuk Emre de, Barak Baba da... Ancak bu toplum yerle bir olursa Nietzsche de orada durur ama elinde kırbaçla. Edward Said’in “Freud ve Avrupalı Olmayan” kitabındaki Freud da orada durur. Bu sebeple, kök sorunu yaşayan, mağlup hissedilen bir topluma, millete denenmemiş bir çerçeveye bu meseleleri hatırlatmak zorundaydım.

-Edebiyatın kodlarından söz ediyorsunuz kitapta. Denilebilir ki Sanatın Seyri baştan sona bu kodların çözümlenmesidir. Edebiyatın kodlarını kimler, neye göre, nasıl oluşturuyor? Kodların anlamları nelerdir?

-Edebiyatın kodlarını, iliklerine kadar hayatın ortasında duranlar ve buradan yazanlar belirler. Thomas Bernhard’ın deyişiyle, “Sen hayatın ortadaysan hikâye gelir seni bulur, ancak ahmaklar hikâye peşinde koşar.” Edebiyat, hikâyelerin kovalandığı, acılarla, bilgiçliklerle cilveleşmek için öykülerin yazıldığı bir yer

değildir. Ancak görülene göre, ilginçtir ve gariptir ki sizin bahsettiğiniz kodları da böyleleri, yani hikâye peşinde koşanlar belirliyor. Parçalanmış bir toplum hastalığı bu. Hayatın ortasından oluşturulmuş kodları dillendirse, kendi kodlarının bir anlam ifade etmediği anlaşılacak çünkü. Mesela bu türden kod dikte ettirme peşinde olanlar, örnek aldıkları veya sonuna kadar hayramı oldukları hayatın ortasından yazmış olan edebiyatçıların çileli hayatlarını bilirler, ancak kendileri bu çileden uzaktırlar. Misal en sevdiği yazar belki yaşadığı dönemdeki zulümlere başkaldırdığı için ömrünü hapislerde geçirmiştir. Ancak kendisi, burnunun dibindeki zulümlerden bihaberdir. Bihaber olmakla birlikte, zulme de ortak olur. Bu onları edebiyatta, sanatta şahsiyet kılmaz tersine bir zavallı kılar. Dolayısıyla bu türden bir riyakârlık üzerinden mafyalaşma oluşuyor. Bu küresel ve küreyerel mafyalaşma da bir kod dikte ettiriyor. Benim çözümlemeye çalıştığım, bu dikte ettirilene karşı elden geldiğince hakiki kodları hatırlatmak, bu despotluğa, sahteliğe başkaldırmaktır.

-Edebiyatın dünyada ne tür değişimler geçirdiğini Sanatın Seyri'nde okuyabiliyoruz. Yorum ağırlıklı, bir edebiyat tarihi okumasıdır bu. Geldiğimiz noktada Müslümanların kendilerine yutturulan dolmaların farkına vardıkları söylenebilir mi?

-Kitapta, aslında gözlemlediğim bütün dönüşümler; felsefi, tarihsel ve yeri geldiğinde antropolojik bir temelle ele alınıyor. Tabii ki bir ayağımı elden geldiğince ve sağlamca bu toprakların hakiki kodlarına basarak bunu yapmaya çalışıyorum. Dünyada ister sanatta ister bilimde, ilimde kim ne yapmışsa, dimağı her zaman onu başka hiç kimseye benzemez kılan tarafının yani kimliğinin cephesinde olmuştur. Amin Maalouf'un kimlik tanımıdır bu. Kimlik der, seni başka hiç kimseye benzemez kılan şeydir. Başkası olmaya çalışırken, kendi hazinesini haramilere yedirenlerin ortaya koyduğu şey sanat değildir, edebiyat hiç değildir. Evrensel anlamda hiçbir değeri olmaz. Marquez, *Yüzyıllık Yalnızlık* adlı eserinin ilhamını ninesinin

ona anlattığı fantastik masallardan almıştır. Başka hiç kimseye benzemez olan tarafının çok iyi farkındaydı. Bizde bu farkındalık inanılmaz derecede sıkıntılı ve sorunlu. Şu topraklarda üretilmiş masalların, destanların haddi hesabı yoktur. Yani bizi başka hiç kimseye benzemez kılan inanılmaz bir hazinemiz var ancak bunları görmememiz ve hep başka kimliklere öykünmemiz; sanatımızı, edebiyatımızı, sinemamızı aymazlığa sürüklüyor. Her alanda dünyaya evrensel bir hâlde sunabileceğimiz sayısız ilham noktalarımız var. Bu kadar körleşmiş olmanın acısı, kederi, anlaşılmaazlığı beni inanılmaz derecede müteessir kılıyor. Müslümanlar, kendilerinin başka hiç kimseye benzemez olan taraflarının üstüne ölü toprağı atırlar. Toprağı da başka kültürlerden aldılar. Edebiyatımızı öldürdüysek bunun üstünde Fransız varoluşçularının gönderdiği ölü toprağı var mesela, sinemamızı öldürdüysek bunun üstünde Hollywood'un gönderdiği ölü toprağı var. Hatta o kadar çaresiz ki, mevzubahis sinemaysa İran'dan bile toprak ithal etmek için çırpıyoruz. Yani bu kültürü kendimize en yakın kültür olarak gördüğümüz için belki. Bir de Farsların kimlik sahibi bir şekilde sanat yapmalarına öykünüyoruz, sonra da bu öykünme bir ibrete bir soruya dönüşmüyor. Bu sefer de İran'ı taklit ediyoruz. Mezarlığımız rengarenk topraklarla dolu ve bu renkliğin tadını çıkarıyoruz...

-Günümüz edebiyatına mesafeli yaklaşıyorsunuz. Daha doğrusu eleştirel... Postmodern edebiyatı neredeyse yerden yere vuruyorsunuz. Bunun sebebini öğrenebilir miyiz?

-Mesafeli olduğum şey az evvel bahsettiğim sorunlu mesele aslında. Bu sorun eğer geçmişteki edebiyatımızda olsaydı, ona da mesafeli yaklaşırdım ki yakın geçmişe de öyle yaklaşıyorum. Bunun dışında, yerden yere vurduğum şey insanı anlamsız varlığa indirgemeye onu sadece zavallı, çaresiz ve acılarıyla cilveleşen bir varlığa dönüştürmeye çalışan bir anlayışa karşı. Postmodern sanat insanın idrakine değil algısına hitap eden ve bu algıyı şoke edendir. Duyusal bir travma yaratmak üze-

re kuruludur. Çünkü çağımızın bedeni duyuşsal bir şekilde parçalanmış, algılarımızı yerle bir eden aldatıcı derecede renklendirilmiş elbiselerle dolu. Bu elbiselerin aldatıcılığına karşı tabii ki başkaldırıp, onu kendi ruhum ve bedenim üzerinde görmek istemem. Uyuşturulmuş varlığı olmaya karşı direnmek, insanın aslı vazifesi olmalıdır herhalde. Modern Batı Edebiyatı ve bizim buna öykünen kimliksiz sanat anlayışımız tamamıyla nefsin en alt derekesinden seslenir. Sizi ikinci kata çıkarmaz. Dibin dibinde, karanlığın bütün sorunlarıyla sizi baş başa ve çaresiz bırakır. Çok sevdiğim İsveçli yönetmen Roy Andersson'un "İkinci Kattan Şarkılar" adlı filmi bu dediğim duruma, anlamsızlığa, modern dünyanın bütün absürtlüğüne karşı muhteşem bir başkaldırıdır. Aynı zamanda Chuck Palahniuk'un *Dövüş Kulübü* adlı eseri de öyledir. Bu eserlerde görülen çaresizliği bu milletin yaşaması, on kat daha büyük şoklar ve travmalar yaratacaktır, yaratıyor da...

-Düşünce tarihiyle edebiyat tarihi arasında ortak yönler var. Hatta bunların birbirine paralel ilerledikleri bile söylenebilir. Siyasi tarihle, toplum tarihiyle de öyle. Edebiyatın bu kadar etkin bir gücü var mıdır gerçekten? Yoksa edebiyat sadece bir yansıtıcı mıdır?

-Mustafa Özel hocamızın son yıllarda bu sorunuza cevap teşkil edecek çok iyi çalışmaları yayınlandı. Ona göre roman geleceği belirler ve edebiyat çok mühim bir içtimai şahitliktir. Ziya Gökalp'e göre "roman en hakiki sosyolojidir." Edebiyatçıdaki yüksek idrak-gözlem gücü ve hassasiyet, herhangi bir sosyoloğun nesnel bakışından tabii ki çok daha etkilidir. Dostoyevski, dünyanın en iyi psikoloji profesöründen daha yüksek idrakte psikolojik okumalar yapabirmiştir. Çünkü hayatın tam ortasındaydı ve fark etmeden tüm hikâyeler ona aktı. Yüksek idrak sahibi edebiyatçıların hayatı çarşıya gerilidir. Böyle bir çarşıta, özgün serüvenlerden mana

itbarıyla ıstıraptan dökülecek sözler, çarşıta son sözü "Bitti!" olan Hz. İsa'dan farklıdır. Edebiyatçı "Bitti!" demez; nasıl bitmeyeceğini kanlar akıtarak haykırmaya devam eder.

-Sanatın Seyri, Dünya Bir Gelindir'in düşünsel arka planı gibi. Merak ediyorum, mütefekkir Mehmet Sabri Genç'in, romancı Mehmet Sabri Genç'le ilişkisini. Bunların birbirini nasıl etkilediklerini...

-*Sanatın Seyri, Karekök Hayat* adlı eserimin de düşünsel arka planı. *Şey ve Tan*'ın da. *Dünya Bir Gelindir* malumunuz bir üçlemenin ilki. Söyleşinin başından beri bahsettiğim dönüşümleri, kendi hayatımın ortasına akan hikâyelerle elden geldiğince arz etmeye çalışacağım. Mütefekkir tarafım, kendini birçok tecrübeyle hemhâl kılmış ve insanlığın asli meselelerine odaklanmış edebiyatçı tarafımı besliyor belki de. Mütefekkir olunmadan ya da yüksek bir idrake sahip olunmadan herhangi bir içtimai şahitliğe muktedir olunamayacağını düşünüyorum. Max Weber ve Thomas Mann ikilisini örnek verecek olursak, Mann her zaman Weber'den daha derinliklidir ancak Weber kadar da açık, seçik, sarıh değildir. Edebiyat, nesnellüğün üstündedir çünkü. Edebiyat, nesnel olana müthiş bir yetenekle öznel içgörü elbisesini giydirir.

-Yeni romanınızı ne zaman okuyabileceğiz?

-İlk romanımın temelini 2004 yılında henüz 21 yaşındayken atmıştım. Sonra bu romanı bitirmem 14 yılımı aldı. Ancak toplamda ortalama 76 saatte yazıldı. 14 yıl içinde 76 yoğun saatte. Bu benim kararım değildi. Hayatın ortası böyle istedi. Konu belirleyip, kütüphaneye oturup da roman yazarlardan olmadığım için hayatın ortasında olmaya ve buradan yürümeğe devam ediyorum. Hikâyeler boyuna akıyor. Yeni romanımın adı "*Dünya Bir Penceredir*". Üçlemenin ikincisi... Şu anda dimağımda yazılıyor. Aktarılması kaç saat sürer bilmiyorum...

Başarılı Bir Denemeci: Mustafa Okumuş

| MUSTAFA KÖK

Kahramanmaraş'ın üretken yazarlarından olan Mustafa Okumuş Hoca temel dört dalda (şiir, araştırma-inceleme, hikâye ve deneme) eser vermekle beraber öncelikle şiiri, nesir türünden de denemeyi seviyor. Nitekim *Kendimiz Olabilme Erdemi*'ndeki bir yazısında ("Kitapların Tadı"), ikinci ilgi alanını deneme kitaplarının oluşturduğunu söylüyor. Eser olarak ilk denemesi *Mavi Beklentiler*, 2004 (Dolunay Yay. Kahramanmaraş), ikincisi *Kendimiz Olabilme Erdemi*, 2010 (Çağrı Yay. İst.), üçüncüsü *Kendini Tanımadan Gidenler* 2015 yılında yayımlanmış (Çağrı Yay. İst); sonuncusu ise yine yakında Çağrı Yayınları'ndan çıkmak üzere planlanmış olan *Düşüncenin Ufku*... En çok şiiri sevdiğini, keza ardından da denemelerin geldiğini bilerek, bu iki dalda en çok kendini bulduğunu, rahatlıkla söyleyebiliriz.

Deneme Eserleriyle Mustafa Okumuş

Bakalım, Mustafa Okumuş hocanın denemelerinde neler var? Açıyoruz, denemelerinin sonuncusu olarak, *Düşüncenin Ufku* adıyla yayımlanacak olan dosyasının ilk denemesini: "**Hayatın İçi.**" Şöyle başlıyor: "Yaşam inişli-yokuşlu bir serüvendir. İnsanoğlu düşe-kalka sürdürür bu yolculuğu. Zaman olur, aydınlanır önü, artar dizlerinin dermanı. Koştukça açılır, açıldıkça güç toplar, ömür boyu sürdürür koşuyu. Doyumsuzluktan alır enerjisini. Bilmez insan elindekiyle yetinmesini. Zaman içinde ataklar artar, riskler çoğalır. Gün gelir yokuşlar, bayırlar daha da sivrilir. Bu engelleri aşmak kolay olmaz. Yaşlılık keser önünüzü. Umutlar zayıflar, beklentiler körelir. Koşucu yeni etapları aşmakta zorlanır artık..."

Görüldüğü gibi, rahat okunuyor "devrik" ağırlıklı cümleler. Hani, denemeye de pek gidiyor desek yeridir, bu cümle tarzı için. (Bakın, biz de uyuverdik o tarz yazmaya...) Okumuş Hoca burada görüldüğü gibi gayet realist... İnsanoğlunun hayat serüvenini gerçeklerin ışığında çok naif bir dille aktarıyor. İlerleyen satırlarda hayatın çıkardığı engeller ve ona direnme gücü ama inancı ve ümidi hiç kaybetmeme telkini öne çıkıyor. Bazen işi oluruna bırakmak, "Mevlâ görelim neyler// Neylerse güzel eyler!" diyebilmek!.. Ama nihayetinde hayatın "mücadeleci" kimseleri sevdiğine ve "insan fitratı"na vurguyla noktalanıyor: "Hayatın inişleri de yokuşları da bizim içindir. Her koşulda yaşam devam eder. Hayat kendisiyle mücadele edenleri sever, onların yüzüne güler, değil mi? Aksine mücadele etmeyenleri hiç sevmez, onlara acımaz." Devam ediyor: "Yüce Yaratan, her

şarta uyum sağlayacak, direnç gösterecek, çözüm üretecek nitelikte donatmış, insanoğlunu... Yeter ki insanoğlu, kendi fitratının olumlu yanlarıyla tutunsun, hayata...”

Bizce de doğru ve isabetli yargılar, yukarıdaki ifadeler... (*Kendini Tanımadan Gidenler*'de de “**Yaşamak Bir Savaşım**” başlıklı aynı temada bir başka yazısı var.) Ama “hayatla mücadele” kavramı, düşünce tarihinden farklı tutumlar aklıma getirdi. Nedir o farklı tutumlar? Bütün bir hayatla, tabiatla kavga etmeden, ona boyun eğdirmek düşüncesine kapılmadan, onunla “dost” geçinerek kazanmak yerine, zorla hükmetmek!.. Batı'nın Rönesans sonrası felsefesinde temel bir ilke vardır ki, Francis Bacon'da formülünü bulmuştur: “Bilmek hâkim olmak” demektir. Evet, Yeniçağda bilgi giderek öyle bir hükmetme aracı olmuştur ki, kanunlarını öğrendikten sonra ne pahasına olursa olsun tabiata gem vurmak, onu sadece ve sadece kendi çıkarı, “pragma”sı/faydası için kullanmak, işi düpedüz “istismar etmek” emeline kadar vardirmiştir. Bu felsefenin devamı niteliğinde olan on dokuzuncu yüzyılın “Sosyal Darwinizm”i, “tabiattaki mücadele ve seleksiyon”u (ayıklanmayı) aynıyla tarihe ve insana, toplumlara da uygulamaya kalkışmıştır. Malûm: Çok kaba ifadesiyle “toplumsal hayat da bir mücadeledir, o mücadelede zayıf olanlar ayıklanıp tasfiye olur. Bilgi güçtür ve yaşamak güçlülerin hakkıdır. Hayat sofrasında, zayıfların yeri yok.” Batı'nın bu anlayışı, bilindiği gibi önce sanayi devriminin yarattığı emperyalizmin, onun ürünü geçen yüzyıldaki iki büyük dünya savaşının arkasındaki felsefedir. Milyonlarca insanın hayatına mal olmuş mücadele ve savaş felsefesi... Tabiata çevrilmiş hâliyle de, onu sonuna kadar tahrip eden, acımasızca istismar eden bir anlayış. Şimdi yaşadığımız gibi, küresel çapta bir salgın hastalıkla karşılaşınca da oturmuş kara kara düşünüyoruz: Tabiat intikam mı alıyor yoksa? Evet, tabiat intikam alıyor ve daha da çok alacağı benzer: Benimle iyi geçinmez, beni tahribe devam edersen, daha başına çok işler açarım, diyor sanki.

Bizde de bütünüyle hayat ve tabiat mücadelesi kavramını, bilerek bilmeyerek böyle anlayan çok

aydın yetişmiştir Osmanlı'dan günümüze. Gerçi, Okumuş Hoca'm böyle düşünmüyor; insanoğlunun hayata, kendi fitratının olumlu yanlarıyla tutunması gerektiğine işaret ediyor. O, tabiatla dost olarak yaşamak, barışık yaşamak gerektiğinin kitabını dahi yazmıştır. Çocukluk yıllarının kuş ve tabiat cenneti Maraş'taki “Gavur Gölü Havzası” hakkında (ve aynı adla, 400 sayfalık başlı başına) bir araştırma ve inceleme eseri, bu dost tavrın mahsulü olmalı. (Kendisi, o havzanın onda bir nispetinde de olsa yeniden ihyası için hâlâ çabalamakta.)

Söz sözü açtı, Okumuş Hoca'nın kullandığı bir kavram bize neler çağrıştırdı ve dünyanın gündemine kadar gelip dayandık. Hadi buradan çıkıp, felsefi bakımdan dikkatimizi çeken bir başka denemesine bakalım. Ama oraya geçmeden önce, yayımlanacak olan bu *Düşüncenin Ufku* kitabındaki birkaç denemesinin adını zikretmekle yetinelim: “Sözcüklerin Valsi”, “Kurtaralım Kendimizi Şu Düşünceyi de Gönlü de Körelten Ezberci Koyalıcılıktan”, “Aynalar”, “Dinlemek Konuşmaktan Çok Daha Zordur”, “Ufaksuzluk”, “Şiir ve Şair Üzerine” ...

Özgürlük-Sorumluluk İkilemi ve Mus-tafa Okumuş

Okumuş Hoca'nın denemelerinde birkaç defa **özgürlük** konusu da gündeme geliyor. Bu sonuncu kitabında yok, ama *Kedimiz Olabilme Erdemi* adlı kitabındaki “**Kendini Bilmek Özgür Olmak mıdır?**” başlıklı denemesi, sergilediği felsefi yaklaşım bakımından özellikle dikkate değer.

Ahlâk ile hukuk felsefesinin temel konularından birisi, **ahlâkî ve hukukî özgürlük** ile **özgürlük-sorumluluk ikilemi**dir. Kabaca, soru şöyle konulur? Özgür olduğumuz için mi sorumluyuz, yoksa sorumlu olduğumuz için mi özgürüz? Hukukçular der ki, özgür olduğumuz için sorumluyuz. Çünkü ilke itibarıyla özgür bir iradeye sahip olduğumuz için, nesnel şartlarda işlediğimiz fillerimizin sonuçlarına katlanmak zorundayız. Bu du-

rum, yasalara muhalefet etmemiz hâlinde, sonuçta toplum adına iş gören otoritenin uyguladığı yasal yaptırımlara (cezaya) maruz kalmamız, demektir. Buna hukukî veya vicdanî sorumluluk denir.

Oysa ahlâkta bu tersine işler. Bir ahlâkî fiil ya da eylemi daha işlemeden önce bizi engelleyen bir güç vardır. Düşünür-taşımız, hesap-kitap ederiz, o bizi daha baştan etki altına alır. Bu güce irade diyoruz ki, sorumluluk şeklinde ifade bulur. İrademiz ne kadar güçlüyse, sorumluluk bilincimiz de o kadar yüksektir. Böylece fiillerimizden önce sorumluluk duyar, fiillerimizi işlerken ise, özgür oluruz. Bu durumda özgürlük, sorumluluktan sonra gelmektedir. Başka deyimle özgür olduğumuz için sorumlu değil, sorumlu olduğumuz için özgür olmaktadır. Sorumluluk bilincini hazırlayan merhamet, adalet vb. duygular ise, burada ayrıca ele alınması gereken faktörlerdir. Ve bütün bunlar, aynı zamanda ahlâkî özgürlüğün şartlarıdır. Yukarıda verdiğimiz birinci özgürlüğümüzün adı ise ahlâkî değil, hukukî ya da yasal özgürlüktür.

Okumuş Hoca da, yukarıda andığımız denemesinde özgürlüğümüzün birisi “toplumsal ve yasal” yani aslında nesnel, diğeri ve “daha da önemlisi öznel” olmak üzere iki boyutu olduğundan bahseder. Yasal özgürlüğün sınırlarını aştığımızda birçok yaptırımlara hedef olur, ceza görürüz, der. Öznel özgürlüğe vicdan özgürlüğü de diyebileceğimizi, onu kullanabilme irademizin bizi, nesnel özgürlüğümüzü daha etkin alanda, daha doğru yerde kullanmaya ittiğini söyler. Ve şu soruyu sorar: “Peki vicdan özgürlüğümüzü özgürce kullanabiliyor muyuz?” Ona göre “vicdan özgürlüğünün kullanımındaki “en önemli engel ben, ego ya da nefistir. İncancımızda şeytan diye nitelenen nefsi, iradenin denetimine alamayan bireyler, toplumsallığın geliştirdiği tüm değerleri incitirler.” Okumuş Hoca, görüldüğü gibi yasaların aşılmasıyla ortaya çıkan ceza yaptırımından bahsetmekle, bu yolla özgürlükten doğan sorumluluğa işaret etmektedir. Yani özgür olduğumuz için sorumluyuz da... Daha aşağıda, öznel ya da vicdan özgürlüğünün irade gücüyle kullanılmasından

bahsederken, başta nefis olmak üzere onu engelleyen güçleri sayar, ardından bu engelleri aşmak için de “kendimizi sorgulamamız” çabasını öne çıkarır. Bindiği gibi, kendisini sorgulamak, hesaba çekmek, sorumluluk bilincine sahip olan kimselerin meziyetidir. Bunların tamamını ise, nihayet bir cümlede özetler: “Kendimize yapılmasını istemediğimiz ne varsa, bunları başkaları için de geçerli saydığımız ölçüde özgürüz demektir.” Şüphesiz bu da bir irade gücüyle tezahür eder. O sebepten Okumuş Hoca konuyu şöyle bağlar: Dış dünyamız kadar iç dünyamızı da tanıma hakkını kullandığımız ve bunun gereklerini insan ilişkilerine yansıtma iradesine sahip olduğumuz nispette, özgür insan oluruz.

Demin, özgürlük-sorumluluk ikilemini noktalarlarken, bu ikincisinin aynı zamanda “ahlâkî özgürlük” demek olduğunu da söylemiştik. Okumuş Hoca, görüldüğü gibi bu denemesinde özü itibarıyla hayli felsefi derinlikli, filozofça bir metin ortaya koymuş bulunmakta. “**Kitapların Tadı**” başlıklı metninde denemelere olan ilgisinden bahsederken, “denemeler yaşamın iddiasız felsefesidir” cümlesini boşuna sarf etmemiş demek oluyor. “İddiasız” olmak, “derinlikli” olmak değildir şüphesiz.

Deneme yazmak, hele de onda başarılı olmak her babayığının kârı değildir. En başta dile hâkim olmak, ondan sonra da ya bizatihi felsefe bilmek ya da felsefi bir alt yapıya, ondan da öte felsefi düşünme yeteneğine sahip olmak gerektir. Bütün bu açılardan bakınca, Mustafa Okumuş başarılı bir denemecimizdir.

Allah onun “ufku”nu hep açık, kalemin kavi kulsın ve sağlıklı ömürler versin efendim!

Metinde yararlanılan kaynakların kısa künyeleri:

- Mustafa Okumuş'a ait olanlar:** 1) *Düşüncenin Ufku* (Yayında); 2) *Kendimiz Olabilme Erdemi*, Çağrı Yay., İst. 2010. 3) *Gözü Gölü Havzası*, Kentvizyon, K. Maraş 2010. 4) *Kendini Tanmadan Gidenler*, Çağrı Yay., İst. 2015. 5) *Kırsaldan Kentele*, Fikirajans, 2018.

- Diğer Kaynaklar:** 1) Atilla Doğan, *Osmanlı Aydınları ve Sosyal Daracılığın*, Bilgi Üni. Yay., İst. 2006. 2) Mustafa Kök, *Yeniçağ Felsefi Tarihi - Ders Notları - K. Maraş*, 2000. 3) Nurettin Topçu, *İsyan Ahlâkî*, Dergâh Yay., İst. 2017. 4) Serdar Yakar-Cavit Polat, *Mustafa Okumuş-Hayati-Sanatı-Eserleri*, Çağrı Yay., İst. 2018.

Katil Kim

| AKİF GÜLMEZ

“Bir tel kopar, ahenk ebediyen kesilir”

O tel ne zaman kopar? Kendi kalemini kırıldığında bir müntehir, öldürmenin fermanı kendisi tarafından mı yazılmıştır?

İçini aydınlatan güneşli günlerden, serin rüzgârlardan, güzel yağmurlardan, çınar gölgelerinden, soğuk su pınarlarından kendi kurşununa selam durmaya giden yol hangi taşlarla döşenmiştir? O taşları kim döşemiştir?

Bilmemenin o rahat ve ayartıcı loşluğuna bırakır kendini insan. Başına gelecekleri bilmek ne dayanılmaz bir azap olurdu insan için. Öleceğini bilir her insan. Hayatın inkâr edilemeyecek kadar

ayan beyan gerçeğini inkâr ne mümkün. Ama onu da bilmezden gelir ve unutuşun karanlığına hapseder ölümü. Öleceğini bilse de bunun intihar yoluyla gerçekleşmesi insanın yaşamı boyunca planladığı bir şey olamaz.

İntihar bir çıkış değil tek çıkıştır belki de müntehir için. İntihar tek hamle değil, son hamledir.

Kendisini son hamleyi yapmak zorunda hisseden müntehiri o son hamleye götüren hamleler bütünü diğer insanlara aittir. Herkes bir taş koymuştur ucu ölüme çıkan bu yola.

Dışardan bir bakış her şeyin kendi halinde akışına devam ettiğine ikna olabilir. Her konuda uzman matruş suratlı adamlar daha iyi bir yaşam için ders vermeye devam ediyordur. Ekranlardan, törenler hız kesmiyor, açılıştan açılışa koşuyordur herkes. Büyük bir romancı okurlarına yeni bir romana başladığını müjdeliyordur. Öykücüler ortak bir kitap çıkarmanın heyecanındadırlar. Şairler yeni bir dizenin peşine düşmüşlerdir çoktan. Yoluna devam eden dünyada yaşamın hızına yetişmeye çalışıyordu işçiler, memurlar, seyyar satıcılar, esnaflar; cümle ahalî. *“oysa ne sarışın kızlar/göz kırıyor esmer delikanlılara/ne Ortadoğu/bir gül bahçesi oluyor”*dur.

Gazeteler “İştten atılan adam intihar etti.” der geçer. Gazete için sütun doldurma aracıdır bir insanın hayatından vazgeçişî. Eve ekmeğ götüremediğinde bir babanın çocuklarının gözüne bakamaması, çocukların gözlerindeki ferin sönmesi, dünyanın zifiri karanlığa dönüşmesi, bu zifiri karanlıkta hayatın anlamını kaybetmesi... haber değeri taşımaz gazete için. Kim düşer kimsesiz bir babanın peşine. *“...Çalar kapı/Görünür annenin sapsarı yüzü/Binlerce kanadı kırık kuş o sıra/Uçmaya çalışırlar kentin üstünde/Bağırurlar:/-Baba öldü!*

Bir intihardan haberdar olduğunda insanlar, araya iki “vah vah” sıkıştırıp “hayat devam ediyor” cümlesinin gölgesinde planlar yapmaya devam ederler. Çünkü o telefon alınmalı, o tatil mutlaka ayarlanmalı, araba değiştirilmeli, o ev ve eşyalar yenilenmelidir. Çünkü hayat devam ediyordur. Kendi elleriyle ilmeği boğazına geçirdiğinde gencecik bir yürek yine de devam eder mi hayat?

Müntehir; yeni bir bahara yelken açmanın arifesinde parmağındaki yüzüğe bakıp hülyalara dalarken, o halkanın bir gün boynuna dolanaçağından habersiz mesut fotoğraflar bırakmıştır arkada. O saadete kimler savaş açmış, hangi simya parmaktaki yüzüğü boğazdaki urgana dönüştürmüştür. İntihardan önceki dünya ile sonraki dünya aynı dünya mıdır? Müntehir bizim hayatımızdan neyi eksilterek gitmiştir? Hangi rengi

soldurmuş, hangi yarayı kanatmış, hangi yüreğin tellerine dokunmuş, hangi gözü ağlatmıştır?

Devam eden hayatın kalbi atıyor mudur gerçekten bir müntehirin ardından. *“hiçbir renk kendisi olmayacak bundan sonra/hiçbir baba tam baba hiçbir devlet tam devlet/hiçbir solcu tam solcu hiçbir sağcı tam sağcı/hiçbir Müslüman tam Müslüman olmayacak bundan sonra”*

Sürüp giden hayata isyanın şarkısıdır müntehirin eylemi. Yağmalanmış yüreği bu talana baş kaldırmıştır. Sürekli kaybettiği kan, dengesini kaybettirmiş ve dengeyi sağlamanın yolunu intiharda bulmuştur. Ya da oyuna küsmüş ve oyundan çıkmıştır.

Geride kalanlar nasıl bir yapı kurmuşlardır da müntehir bu gidişe isyan etmiştir? Nasıl bir talandır ki bu yüreğinin peşine düşmüştür müntehir? Nasıl bir oyun kurulmuştur da müntehir bu oyundan vazgeçmiştir?

En yakından en uzağa müntehirin eyleminde herkese bulaşmıştır o kan. Bu güzel rüyadan uyandırmaya yetmezse o kan, herkes kendi kanında boğulacak ve insanlık kan kaybindan ölecektir bu kez. *“ateşinin yakmadığı yaralarım/elinin gecesini zehir gibi içmişse/henüz hiçbir gün bitmemiştir/başlamamıştır hiçbir gece”*

Bu konforun sürüklediği uzak kıyılardan görünmüyor başkalarının yoksullukları, bu araba geçirmiyor hiçbir feryadı kulağa, bu ev muhkem, sarsamıyor hiçbir deprem onu, sahibinden başkasının resmini depolamıyor bu telefon, bu koltuk öyle korunaklı ki ölüm yavaşlamıyor ona öyle mi *“Şimdi gidip mezar kazıcılarını mı/Uyandırmalı/Ağzlarında puroları fütursuz sigaraları/Küfrederken bile hükmetli dokunaklı”*

Bir yenilgiyse bu, o gol hepimizin kalesine atılmıştır. Kazanamı olmayan ama kaybedeni çok bir oyun bu. *“takım galip/parti birinci/yine mağlup dönüyoruz seferden*

Gönül Coğrafyamızın Öyküleri

| ALİ ULVİ TEMEL

Hece Yayınları 2014 yılında Türk dünyasından öykü seçkileri yayınlamıştı. Şubat 2014'te; *Çağdaş Azerbaycan Öyküsü*, *Çağdaş Türkmenistan Öyküsü*, *Çağdaş Kazakistan Öyküsü*, *Çağdaş Kırgız Öyküsü* kitapları yayımlanmıştı. Bu kitapları aynı yılın Eylül ayında; *Çağdaş Özbek Öyküsü*, *Çağdaş Kırım-Tatar Öyküsü* ve *Çağdaş Gagavuz Öyküsü* kitaplarının yayımlanması izlemiştir. Kitaplar Hüseyin Su editörlüğünde yayımlanmıştı.

Bunlardan sonra da 2017 yılının Nisan ayında *Çağdaş Nogay Öyküsü* Murat Kamil Sütbaş'ın Türkçesiyle yayımlanmıştı.

Bütün bu kitap yayınlarda Ömer Küçükmehtemoğlu'nun büyük katkısı olmuştur. O, farklı ülkelerden birçok öykünün Türkçeleştirmesini yaptığı gibi ülke öykülerini değerlendiren yazılarla da bu kitaplara katkı sunmuştu. Ö. Küçükmehtemoğlu'nun farklı ülkelerin öykücü ve yazarlarıyla yaptığı röportajlar da bu kitaplarda yer bulmuştur.

Hece Yayınları bu kez *Günümüz Azerbaycan Öyküsü* kitabıyla bu alana yeni bir katkıda bulunmuştur. Kitap 2020 yılı Kasım ayında yayımlanmıştır. Öyküleri bu kez Abdülkadir Özkan Türkçeleştirmiştir. Kitapta otuz Azerbaycanlı öykücünün birer öyküsü yer almaktadır. 2014'te yayımlanan *Çağdaş Azerbaycan Öyküsü* kitabında yer alan beş yazarın öyküleri bu kitapta da yer bulmuştur, ancak

bu yazarların bu öyküleri ilk kez bu kitapta Türkçeye kazandırılmıştır.

Yine kitabın ilk sayfalarında Elçin Efendiyev'in bir edebiyat değerlendirme yazısı yer almaktadır. Arkasından, kitapta, Türkiyeli okurun bildiği Anar ve Reşat Me-

cid adlı yazarlarla röportajlara yer verilmiştir.

2021'in Ocak ayında Hece Yayınları bu kez altı öykü seçkisi birden yayınlamıştır: *Günümüz Kazakistan Öyküsü*, *Günümüz Özbek Öyküsü*, *Günümüz Kırgız Öyküsü*, *Günümüz Kırım-Tatar Öyküsü*. Türk dünyasından yapılan bu öykü seçkilerine bu kez aynı coğrafyadan *Günümüz Afgan Öyküsü* ve *Günümüz Rus Öyküsü* kitapları eklenmiştir.

Bu öykülerin tamamının kendi özgün dillerinden Türkçeleştirildiğini anlıyoruz.

Günümüz Kırım-Tatar Öyküsü seçkisinde yirmi farklı öykücünün toplam kırk dokuz öyküsü yer almaktadır. Öyküleri Ömer Küçükmehtemoğlu Türkçeleştirmiştir. Bu seçkide Kırım-Tatar öykücülerinin neredeyse yüzyıl boyunca yazdıkları öykülerden bir derleme yer almaktadır.

“Sanatçı toplumun aynasıdır.”, diye bildiğimiz genel geçer bir söz vardır. Kırım Tatarlarının son yüz-yüz elli yılda yaşadıklarının izdüşümlerini bu öykülerde görebiliyoruz: Sovyetler dönemindeki sürgünleri ve 1990'dan sonraki sürgünden dönüşleri.

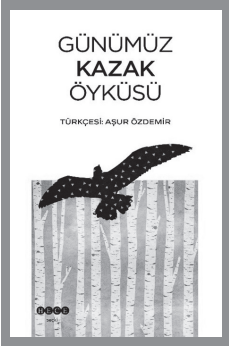
Bu öykülerde Kırım Tatarları'nın yaşadıkları acılara, dirençlerine, dayanışmalarına tanık oluyoruz. Geleneğinde yaşattıkları insanî özü, insan, hayvan, börtü böcek, bütün canlılara karşı hissettikleri sahibici duyguyu bu anlatılarda buluyoruz.

Annenin, ana-yurt toprağının bu öykülerde çokça yer bulduğu dikkatimizi çekiyor. Sürgünlüğün bu motifleri, konuları öne çıkardığı anlaşılıyor.

Onca acıya katlanan insanların diri kalan umutları, zorluklara rağmen yitirilmeyen insanî duygular, destansı anlatıları hak ediyor. Bu insanların her şeye rağmen ayakta kalma çabalarındaki içtenlikten, sahibicilikten geliyor olmalı. Bu aydınlık, iyimser yüzler bize tanıdık geliyor. Öykülerin için-

de Yusuf Bolat'ın "Tufanda Kalan Koyun Sürüsü" öyküsü, konusu, naifliği ve inanılmaz iyimserliği ile belleğimize kurulu. Kitaplardan bir diğeri *Günümüz Kazak Öyküsü* seçkisini Aşur Özdemir hazırlamış, Türkçeleştirmiştir. Seçkide otuz yazarın birer öyküsü yer almaktadır. Hece Yayınları'ndan 2014 yılında yayımlanan *Çağdaş Kazakistan Öyküsü* kitabından dört öykücünün bu kez farklı öyküleri de bu seçkide yer almaktadır.

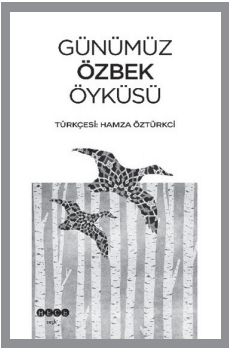

Aşur Özdemir kitabın başında yer alan "Söz Başı"nda Kazakistan öykücülüğünün tarihçesine ve bu seçkinin özelliklerine değinmiştir.

Öykülerde, Kazakistan'da yaşayanların tabiatla iç içeliklerine, şehirde yaşayanların da genelde köylerle ve tabiatla bağlarını koparmadıklarını görüyoruz: "bir eli yağda, bir eli balda, eli ayağı ipek ve kadifeler içinde olsa da bu şehir Sandıyla için taş bir zindan."

Ayrıca öykülerde geleneksel motiflerin, doğal hayat sahnelerinin bolca yer aldığı, geleneksel deyişlerin, hayat anlayışının yeni kuşaklara aktarıldığını, anlatıldığını görüyoruz.

Günümüz Özbek Öyküsü seçkisini Hamza Öztürkçü hazırlayıp Türkçeleştirmiştir.

Kitap, Hamza Öztürkçü'nün yazdığı "Ön Söz" ve "Çağdaş Özbek Öykücülüğünün Kısa Tarihi" ile başlamaktadır. Bu iki yazı Özbek öykücülüğü ve bu seçkinin içeriğini anlatan derli toplu bilgilere yer vermektedir.

Seçkide otuz yazarın birer öyküsüne yer verilmiştir. Bu yazarlar ve bu öyküler 2014'te yayınlanan seçkide yer alan altı yazarın haricinde

Türkçe'de ilk kez yayınlanmaktadır.

Öykülerden önce Erkin Azam ve İsa Can Sultan ile yapılan röportajlar da yer almaktadır. Özellikle İsa Can Sultan ile yapılan röportaj Özbekistan'da yaşayan insanların düşünce ve ruh dünyasının anlaşılması bakımından önemli açılımları dile getirmektedir. Söyledikleri bizim gönlümüzü de okşamaktadır. "Bugünün dünyasında 'kültür taşıyıcısı' diye bir terim doğdu. Biz ise bu terimin yerine 'yüksek maneviyat' ibaresini kullanıyoruz. Farkı görüyor musunuz? Yüksek maneviyatın ne kadar kudretli bir güç olduğunu biliriz. Bu sebeple de hayatta karşılaşılabilecek örnekleri insana sunan, düşünceye sevk eden, insanın ıstaplarını, sevinçlerini, arzu ve ümitlerini yansıtan eserleri arıyoruz."

İsa Can Sultan'ın kitapta yer alan "Atomlar ve Moleküller Müzesi'nde" öyküsünü daha bir dikkatle okudum.

Genç yazarların günümüzle gelenek arasında bağ kurduklarını, modern verimleri de özümsemiş olduklarını gördüm.

Günümüz Kırgız Öyküsü seçkisini Mayramgül Dıykanbay hazırlayıp Türkçeleştirmiştir.

Kitap çevirmenin "Önsöz"üyle başlamakta, ardından Ömer Küçükmehtemoglu'nun "Çağdaş Kırgız Öykücülüğü"nü anlatan yazısıyla devam etmektedir.

Kırgız yazar Sultan Rayev, Abdikerim Muratov ve Şair Olcobay Şakir ile röportajlardan sonra öyküler sıralanmıştır. Otuz yazardan birer öykü Türkçeleştirilmiştir. 2014 yılında Hece Yayınları

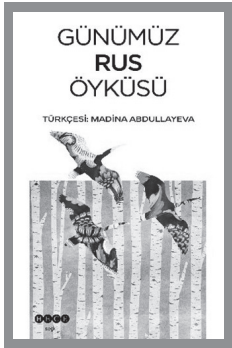
arasında çıkan *Çağdaş Kırgız Öyküsü* seçkinde yer alan iki yazardan birer öykü çevirisi bu kitapta da yer almaktadır. Diğer yirmi sekiz yazarın öyküleri ilk kez Türkçeleştirilmiştir.

Her dönemin kendine özgü sorunları ve çözümleri oluyor. Ancak insanî öz değiş-

miyor. Kazakbey Abdışev'in "Ala At" öyküsünde; Kırgızistan doğasını, atları, insanları, zorlukları, kıtlıkları görüyoruz. Pehlivan Al-mürök'ün kocaman yüreği pek yufkadır. Çok sevdiği Ala At'ını vererek mısır unu alır ve aç insanlara sırtında mısır unu taşır. Atını sattığı için yaya olarak köyüne döner, hayatını çok sevdiği atı olmadan sürdürür.

Sultan Rayev kendisiyle yapılan röportajda şunları söylüyor: "Bize düşünür edebiyat lazım. Kolay, basit şeylerle insanın iç dünyasını bozabiliriz. 'Sel' romanıyla ilgili şimdi siz felaket dediniz. Burada doğa felaketi değil, iç dünyamızın, imanımızın felaketi söz konusudur. Sel ya da ahir zaman olacaksa o, insanın kalbinde başlar... İnsanoğlu bu dünyadaki en önemli zenginlik olmalıdır."

Günümüz Rus Öyküsü seçkisini Madina

Abdullayeva Rusça'dan Türkçe'ye kazandırmıştır. Kitapta altı yazarın birer, Dina Rubina'nın iki öyküsü yer almaktadır. Ayrıca çevirmen Madina Abdullayeva bir "Önsöz" yazmış, kitabın editörü Ö. Küçükmehtemoğlu da "Çağdaş Rus Öy-

kücülüğü" yazısıyla Rus öykücülüğüne kısaca değindikten sonra Türkçe'ye kazandırılan Rus öyküleri hakkında bilgilere yer vermiştir. Yazıda; kitapta yer alan yazarlara ve öykülere ilişkin bilgilere de yer verilmiştir.

Yine seçkide, yazarlar Viktoriya Tokareva ve Olga Pokrovskaya ile röportaj çevirilerine de yer verilmiştir.

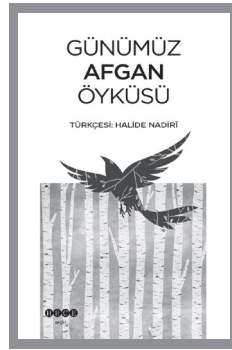
Tarkovski filmleri ülkemizde merakla izlenmektedir. Bu yüzden bu filmlere ilgi duyan çevrelerde, "İvan'ın Çocukluğu" filminin ilham kaynağı olan "İvan" öyküsü merak edilmekteydi. Seçkideki ilk öykü Vladimir Bogomolov'un bu "İvan" öyküsüdür. Ardından

Vasiliy Şukşin'in "İlk Hatıralarım" öyküsü yer almaktadır.

Kitapta öyküleri yayımlanan öteki beş yazar da kadındır. Bu öykücüler Çağdaş Rus Edebiyatı'nın usta yazarları arasında sayılmaktadır: Dina Rubina, Ludmila Ulitskaya, Tatyana Tolstaya, Ludmila Petruşevskaya, Viktoriya Tokareva. Bu yazarların çoğu aynı zamanda sinemayla da ilgilidir.

Bu kitapla günümüz Rus öyküsüyle de temas kurmuş oluyoruz.

Günümüz Afgan Öyküsü kitabındaki yirmi

öykünün Halide Nadiri tarafından özgün dilinden Türkçeleştirildiğini öğreniyoruz.

Kitap; çevirmenin "Önsöz"üyle başlamaktadır. Ardından kitabın editörü de olan Ömer Küçükmehtemoğlu'nun günümüz Afgan öyküsünü değerlendiren "Çağdaş Afgan Öykücülüğü" yazısı yer almaktadır.

"Çağdaş Afgan Öykücülüğü" yazısı yer almaktadır.

Afgan yazar Halit Hüseyini ve Lina Rozbeh Hayderi ile yapılan röportajlarda da Afganistan'daki hayata ve edebiyat hayatına ilişkin düşünceler yer almaktadır.

Bu kitapta yirmi yazardan birer öykü Türkçeleştirilmiştir.

Bu çabaların tarihsel yakınlığımız olan, duygudaşlığımız olan Afgan halkını bize daha yakın hissettireceğini düşünüyorum. Bu acılı halkın toprakta basacak yer bulamayıp "Keşke Güvercin Olsaydım" dileğinde bulunmasını belki biraz anlayabiliriz. Emperyalist caniler bütün canlılara ve hayata düşmanlar. İnsanları öldürüyorlar, ağacı, börtü böceği yakıyorlar.

Hindikuş Dağları'ndan esen yakıcı rüzgârı hissedebiliyor muyuz?

Diaspora Kitaplığı

Yurt Dışında İyi Şeyler de Oluyor

| ENES TALHA TÜFEKÇİ

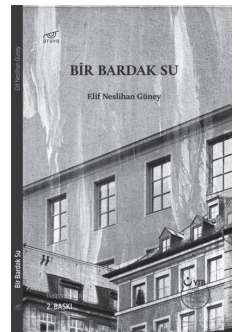
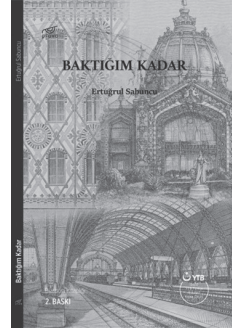
Yıllarca “gurbetçi” algısıyla hem yaşadıkları ülkede hem de Türkiye’de yabancı olan yurt dışı vatandaşlarımız iki dünya, iki mümkün ve iki kültür arasına sıkıştılar. Hikâyeleri, hüznle ve emekle başladı. Yıllar boyunca Türkiye’den çok uzaktaki ülkelerde âdeta bir kültür ve dil mücadelesi verdiler. Birçoğu yurduna/vatanına dönmek istedi ama onları orada tutan şeyler çok güçlüydü. Bu şeyler kimisi için eğitim kimisi için geçim derdi kimisi için başka bir şeydi. Fakat artık günümüzde tablo değişiyor. Kader, bütün herkesin hayatında usul usul kendi yolunu yürütüyor. Herkesi vardırmak istediği yere vardırıyor. Yıllar yılları kovalıyor. Zaman değirmeninde her şey öğütülüyor. Herkes acılarla ve hüznlerle yaşamayı öğreniyor.

Aynı şekilde, yurt dışındaki vatandaşlarımız bugün yaşadıkları ülkelere kattıkları değerlerle anılıyor. Çalışkan, dürüst, kendisini bilen nesiller yeşeriyor. Yeşeren yeni nesiller sadece ekonomik ya da politik mecralarda değil aynı zamanda edebiyat ve sanat mecralarında da kendini gösteriyor. Avrupa’da yaşayan Türklerin memleketle getirdikleri hediyeler artık sadece çikolatadan ibaret değil. Yıllar evvel atılan tohumlar, meyvelerini altın bir kâsede sunuyor. Diaspora gençlerinin başarısı gurbetçi bavuallarına sığamaz oldu. Eksik Türkçe dil bilgisiyle tanınan diaspora gençleri; Türk Dili ve Edebiyatı’ndaki varlıklarını kuvvetli kalemlerle göstermeye başladı. Bu kapsamda, “Diaspora Kitaplığı” ismiyle Pruva Yayınları tarafından beş eser yayımlanmış. Dördü öykü türünde biri ise şiir türünde. Kitapların içeriklerinden önce kapak tasarımları, dizgisi ve baskı boyutu dikkatimi çekti. Pruva Yayınları görece yeni bir yayımevi olsa da kitapları, çok güzel ve estetik kapaklarla çıkarıyor. Mahut beş eser de aynı titizlikle yayımlanmış

kapaklara sahip. Hepsi estetik olarak göz doyurucu. Okunabilir bir baskı formatı ve kalitesi söz konusu.

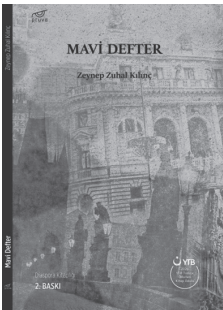
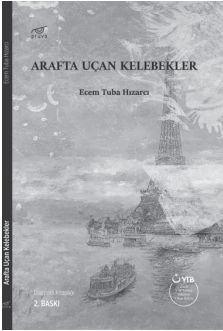
Beş eserden, önce şiir kitabına bakalım derim. Nihayetinde biraz şiir tozu yutmuşuz. Şiiri kollamak gerek. Şiiri kitabının ismi “*Baktığım Kadar*”. Şairi ise Ertuğrul Sabuncu. *Baktığım Kadar* Berlin’de doğup büyümüş 26 yaşında bir Türk gencinin ilk kitabı. Toplam 31 şiirden oluşan bu kitaba bakar bakmaz başlığıyla birlikte bir teminat geçiyor okurun eline. Mütevazı bir teminat. “Naçizane haddimce, muktedir olduğum ve **baktığım kadar** şiir vadediyorum sizlere” diyor şair ve okuru kendi penceresine davet ediyor. Okur bu davete icabet edip kapağı açtığımda inanca, değere, anlama ve birçok sorulması soruya, bakılması köşeye rastlıyor. Bazı mısralar bir resim gibi canlanıyor zihinde, bazıları işitiliyor, bir diğerinin kokusu sayfalarından nüfuz etmek için hazır bekliyor. Şiir sever mısraları okumaktan çok seziyor.

Öykü tarafında ise dört eser mevcut. Elif Neslihan Güney’in *Bir Bardak Su* adlı eseri ile başlayalım. Elif Neslihan Güney Almanya doğumlu iyi bir yazar. Orada yaşıyor. Kitabı

ise on altı öyküden ve yetmiş bir sayfadan oluşuyor. Öykülerin her biri okuru, zamanda yolculuk yapmaya ve birbirinden farklı karakterlerin iç dünyalarıyla yüzleşmelerine tanıklık etmeye davet ediyor. Yazarın yalın, süssüz, detaylı ama abartısız kalemi, okuru daha ilk cümlelerde yormadan ve zorlamadan olayların içine çekiyor. Karakterler kimi zaman geçmişe aralanan kapılardan geçerek yaşanmışlıklarıyla yüzleşiyor, kimi zaman da aidiyet duygusunu, kişiliğini, hayattaki amacını ve içinde bulunduğu düzeni sorguluyor. Aynı zamanda okur da öykülerden sonra kendine “Ben nereye aitim?”, “Hayattaki amacım ne?”, “Ben olsaydım ne yapardım?” gibi sorular yöneltiyor.

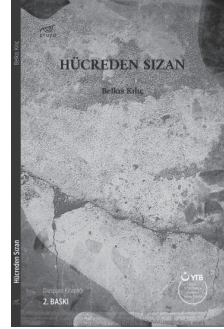
Arafta Uçuşan Kelebekler ise Ecem Tuba Hızarcı'nın öykü kitabı. Ecem Tuba Hızarcı Fransa doğumlu. Orada yaşıyor. Yaklaşık iki-üç sayfalık öykülerden ve iki bölümden oluşan kitapta, yalın ve sürükleyici bir dil kullanmış. Birinci bölümde fantastik kurgular ağır basıyor. Güçlü metaforlarla okuyucunun duygularına hitap ediyor yazar. İkinci bölümde daha gerçekçi, hayattan hikâyelere yönelme görüyoruz. Betimlemeler ve kurgunun açıklığı, okurun kendisini öyküdeki kahramanın yerine rahatça koyabilmesini sağlayarak anlatılan duyguları âdeta canlı yaşıyor. Okuyucu anlatılanı kolaylıkla tasavvur edebiliyor.

Bir diğer kitap *Mavi Defter*. Belçika doğumlu ve orada yaşıyor Zeynep Zuhâl Kılınc, 15 öyküden oluşan kitabının hiçbir yerinde yazarlık dünyasına yeni giriş yapmış izlenimi uyanırmıyor. Görülen o ki

yazar özenle seçtiği kaliteli eserlerini okurların beğenisine sunuyor. Eserin birçok yerinde yazarın kuvvetli kalemine yeniden şahit olunuyor. Özellikle doğa metaforları ve benzetmeleri, hava ile insan ruhu arasındaki ilişkiyi tanımlamak için kurduğu cümleler sıkmadan ve etkisini kaybedecek derecede tekrarlanmaksızın öykülere işlenmiş.

Belkıs Kılıç ise *Hücreden Sızan* ile Viyana'dan sesleniyor bize. Belkıs Kılıç, 1995 yılında Avusturya'nın başkenti Viyana'da dünyaya geliyor ve eğitim hayatına doğduğu şehirde devam ediyor. Viyana Üniversitesinde Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünde yüksek lisans yapan Kılıç'ın yazmış olduğu *Hücreden Sızan* kitabında Doğu ve Batı edebiyatının farklı lezzetlerini aynı anda almak mümkün. Kitabında sekiz farklı öyküye yer veren yazar, her bir öykü ile farklı dünyalara temas ediyor. Hücreden Sızan kitabında yer alan öykülerin hiçbirisi alelade öyküler değil, her biri başka alanlarda farkındalık yaratıyor. Bu durum eseri güzelleştiren noktalardan birisi.

Görülüyor ki yurt dışındaki Türk gençleri Türkçe konusunda diri, güçlü ve verimli bir inada sahip. Yazdıklarıyla hem kendi kültürlerinin hem de yaşadıkları ülkelerin kültürlerinin dinamizmini bize yansıtabiliyorlar. Bu da Türk Edebiyatı için yepyeni bir kapı. Bir imkân. Herkesin bu yeni Türkçe ırmağını dikkatli şekilde takip etmesini öneririm. Artık bir gözümüz de yurt dışındaki Türk edebiyatçılarındaki olmalı. Çünkü bize *Alaman çikolatasından* çok daha fazlasını sunuyorlar artık. Farklı bir edebiyat zihninin farklı kelimelerini...

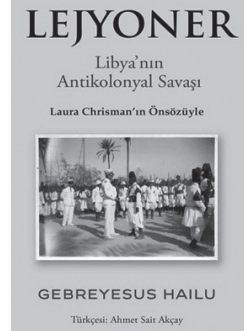
Lejyoner

| İRFAN ÇEVİK

Hece Yayınları *Lejyoner* adlı romanı yayınlamakla yine önemli bir etkinliğe imza atmış bulunuyor. Geçtiğimiz Kasım ayında piyasaya sürülen *Lejyoner*, *Libya'nın Antikolonyal Savaşı* alt başlığını taşıyor. Alt başlık, başlı başına bir çağrışım yumağı. Nasıl olmasın ki? Yaklaşık yüzyıl önce sömürgeci İtalyanlara karşı bağımsızlık mücadelesi veren Libya, şimdi de uluslararası sömürgeci koalisyon güçlerine ve onların yerli işbirlikçilerine karşı bağımsızlık mücadelesi veriyor. Şu farkla ki, dün lejyonerler yani paralı askerler, himayesine girdiği sömürgeci gücün resmî askeri konumundaydı; bugün lejyonerler, himayesine girdiği sömürgeci güçle arasındaki organik bağı gizleyerek, onlar adına vekaleten savaşa girmektedir. Libya açısından durum değişmemekte, bağımsızlık mücadelesi verme zorunluluğu Libyalıların gündeminden düşmemektedir. Bu durum, bize Merhum Âkif'in tarihin tekerrürüyle ilgili *Kıssadan Hisse* başlıklı ünlü dörtlüğünü hatırlattı. “Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey! / Beş bin senelik kıssa, yarım hisse mi verdi? / “Tarih”i “tekerrür” diye ta’rif ediyorlar; / Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?” Burada, Libya'nın ibret almadığı açık. Daha doğrusu sahip olduğu petrol yüzünden ibret almasına izin verilmemiş ortada. Bu nedenle, yüzyıldır aynı saldırıya maruz kalıyorlar. İbret alması murat edilmeyen sömürgeci güçler, işin özü değişmemekle birlikte, kısmen ibret almış gibi görünüyor. Zira, önceleri satın aldıkları lejyonerlerle birlikte saldırıya geçen sömürgeciler, şimdi kiraladıkları lejyonerlere vekalet vererek saldırıyorlar.

Sömürgeci İtalyanların 1910-1941 yılları arasında Eritreli gençleri para karşılığında kendilerine karşı bağımsızlık mücadelesi veren Libyalılara karşı nasıl kullanıldıklarını konu edinen *Lejyoner*, Gebreyesus Hailu tarafından 1927 yılında kaleme alınır. Ancak 1950 yılında basılabilir. Eritre'nin bir köyün-

de doğan ve 1906-1993 yılları arasında yaşayan Hailu'nun özgeçmişinde misyoner okullarında eğitim gördüğü, İtalya'da teoloji alanında Latince kaleme aldığı tezle doktora derecesi kazandığı, Eritre'ye dönüşünde Katolik kilisesinde başpiskopos vekilliği yaptığı ve Eritre'nin Roma Kültür Ataşesi olarak çalıştığı bilgileri yer almaktadır.

Lejyoner, çağrışımlı alt başlığı yanı sıra; hakkında iki ön söz, bir son söz yazılmış olması ve Tigrinya dilinde yazılan ilk roman olması gibi özelliklere de sahiptir. Laura Chrisman, romandan geniş alıntılar yaparak zenginleştirdiği önsözünde, *Lejyoneri* Afrika edebiyatının dört öncü romanıyla kıyasladığında, “Hailu'nun çalışmasında açık anti-kolonyal tavrı, modernist tarzı, uluslararası teması eserde İtalyanların Libya işgalinde Eritreli askerleri kullanması şaşırtıcıdır.” (s.9) dedikten sonra yazar Hailu'nun anti-kolonyal tavrına kimi somut örneklerle açıklık getirir. Laura Chrisman'ın ayrıca romanda yer verilen İtalyanların Araplar üzerine attıkları iftiralara değerlendirirken; “Romanın en alışılmadık pasajlarından biri Araplar üzerine uydurulan klişelerin tartışılmasıdır. Hailu'nun bir değerlendirme yapmadan sayfalarca çirkin klişeleri tekrar etmesi tuhaf görünebilir. Ancak daha yakın okumada bunun antikolonyal argümanın incelikli ve zeki bir biçimi olduğu ortaya çıkar. Anlatıcının işaret ettiği gibi, Arapların “tembellik” hikâyelerinin yayılmasının tek sorumlusu İtalyanlardır, ki bu yakıştırmalar Arapların sömürgeciliğe karşı Libya savunmasında

gösterdikleri eylemlerle çürütülür. Tuquabo'nun ilk gözlemediği Arap cesareti sömürgeci temsilin uydurmacılığını açığa çıkarır.” (s.16) tespitini yapması önemlidir. İkinci ön söz niteliğinde olan, romanın İngilizce çevirmeni Ghirmai Negash, *Lejyoner Üzerine Birkaç Not* başlıklı yazısında, romanın tematik ilgileri, kurgusu ve sözlü gelenekle bağı üzerinde durur. Değerlendirmelerindeki en çarpıcı noktayı “Romanda muhalif bir karakter yaratarak Afrika kıtası üzerinde Avrupa sömürgeciliğinin fenahklarını göstermesine rağmen, eşzamanlı olarak yerli bir Afrikalı işbirlikçiliğini kabul etmesi -romanda bu açık biçimde ifade edilir- sömürgeciliğin tahakkümü altında sömürülenin içine düştüğü trajik gerçekliği gösterir.” (s.22-23) diyerek ifade eder. Romanı İngilizceden Türkçeye çeviren Ahmet Sait Akçay ise yazdığı son sözde, iki bin civarında yerli dilin konuşulduğu Afrika edebiyatı hakkında bazı faydalı bilgiler verir ve Afrikalı yazarların iki dilli olma zorunlulukları üzerinde durur.

Bir romanın başarı ölçütlerinden biri, belki de en önemlisi roman kahramanının geçirmiş olduğu değişimdir. Kahramandaki bu değişim okuyucunun gözü önünde cereyan etmelidir. Roman, ismen bildiğimiz tek kahraman ya da karakter olan Tuquabo Medhaniye Alem'in (Tanrının Armağanı) Libya'ya gönderilmek üzere lejyoner ya da paralı asker olarak İtalyan ordusuna yazılmasıyla başlar. Tuquabo, çok sayıda büyükbaş hayvanı olan varlıklı bir ailenin tek çocuğudur. Kendinden önceki beş kardeşi yaşamamıştır. Bu nedenle anne ve babası O'nun üzerine titremektedirler. Tuquabo sırf erkekliğini kanıtlamak ve dönüşte çevreye hava atmak için lejyoner olmuştur. Başlangıçta, ülkesinin İtalyanlar tarafından işgal edilmesi ve işgalci güçlerin halkını aşağılayan tavırları Tuquabo'yu ilgilendirmemektedir. Ne zaman ki askere yazıldı ve yola koyuldular, gemide gördükleri muamele ile değişim başlar. Libya'ya vardıklarında çöl ve sıcak bunları şaşırtır. İlk çatışmanın yaşandığı gün Tuquabo'ya gece nöbeti verilmesi, O'ndaki değişimin fitilini ateşler. Ülkesindeyken yaşadığı rahat hayat gözünde canlanır. En önemlisi de önyargılı oldukları Libyalıların uçsuz bucaksız çölden ibaret topraklarını var güçleriyle savunmaları etkili olur.

Araplar sahip oldukları çölü bile İtalyanlara vermemek için canlarını ortaya koyarken; Eritreli o güzelim, mümbit topraklarını İtalyanlara peşkeş çekmişlerdi. İşgalci güçlere yardımcı olmuşlardı. İşte bunları anlamaya başlar Tuquabo. Derin üzüntü ve pişmanlık duyar. Ülkesine döner dönmez lejyonerlikten kaydını sildirir. Kahramanda görülen bu değişimin yanı sıra romanı başarılı kılan diğer faktörleri ise derinlikli sosyolojik ve psikolojik analizlere yer vermesi; kurgusal olarak salt sömürgecileri beylik sözlerle suçlamak yerine, onlarla iş birliği yapan yerlilerin varlığını kabullenmesi ve bunların ruh hallerini analiz etmesi; anlatımda atasözlerine, türkülere ve sözlü geleneğe yaslanması olarak sıralayabiliriz. Üç farklı kültürün savaş alanındaki davranışlarını betimleyen pasajı başarılı sosyolojik analize örnek olarak sayabiliriz. “Araplar can havliyle koşarken, Habeşliler kovalıyor, İtalyanlarsa bağırıyordu, bu manzara şaşırtıcı olduğu kadar korkunçtu; üç farklı kültür, farklı savaş tarzlarıyla aynı savaşta bir araya gelmişlerdi. Habeşliler için savaşmak daima ileri gitmektir, İtalyanlar içinse düşmanla yüz yüze olan da komutanın emirlerine riayet etmektir (...) Araplar içinse, önce düşmana doğru hızlı koşmalısın, işler tersine dönerse bu defa hayatın için kaçmalısın. Özetle, Habeşliler kıyaslanamaz bir mukavemetle, İtalyanlar düzenlemeyle, Araplarsa eylem ve riskle hareket ediyorlardı.” (s.63) Ashında, romanı başarılı kılan, uzun uzun anlatılmış fakat roman kahramanı olarak adı konmamış olan üç önemli faktör daha vardır. Bunlar, kum, sıcak ve susuzluktur. Kısaca doğa, romanda baş karakter olarak işlev görmektedir. Sömürgeci sömürülen ilişkilerinin test edildiği yer, Libya'nın bu çetin doğasıdır. Başta Tuquabo olmak üzere, düşünsel değişim geçiren tüm lejyonerlerin bu değişim ve dönüşümleri de doğa sayesinde. Söylemekte bir beis görmüyoruz ki yazarı da beylik antikolonyal söylemlere saplanıp kalmaktan kurtaran da yine doğadır. Aksi takdirde, bu sömürgeci sömürülen ilişkisi lejyonerler sayesinde Habeşistan dışına çıkarılmayı nasıl bir gelişim gösterirdi sorusu yazarı çok meşgul edeceğe benzerdi. Afrika özel sayısından sonra, *Lejyoner*, Hece Yayınlarının net bir Afrika açılımı olarak değerlendirilmelidir.

İlk Kitap İlk Heyecan

İBRAHİM HALİL ÇELİK

Çocuktum. Kış uzundu. Çamurlu yolları aşip ilkokula gidiyordum. Sınıftaki dolapta masal kitapları, çocuk seçkileri ve ansiklopediler olurdu. Bir gün onları okuyacağımı o an düşünmezdim. Gözüm daha çok duvardaki dört mevsim tablolarında ve panoya toplu iğneyle yapıştırılmış arkadaşlarımın çizdiği, öğretmenin de tükenmez kalemle yıldız attığı resimlerdeydi. Resmimin orada asılı olması ve o yıldızı almak en büyük hayallerimden biriydi. Harfleri öğrenip de hecelemeye başladığımda bu hayalimi rafa kaldırmamakla birlikte yeni bir hayal kurmaya başlamıştım. Evde abla ve ağabeylerimin bana okuduğu o masal kitaplarını onlar gibi akıcı ve güzel okumak. Eve sık sık bu masal kitaplarından götürürdüm. Ablam ve ağabeylerim okudular, ben dinledim.

Bu sesli okumalardan evdeki diğer kardeşlerim, babam ve Türkçe bilmeyen annem de (ona tercüme ederdik) nasiplenirdi. Buna bir de bana anlatılan masallar eklenirdi. Evde bir masal okundu mu, bizimkilerden biri hemen başka bir masal anlatıverir, evimiz bir anlatı şölenine dönüşürdü. Cenk hikâyeleri, cinli perili masallar, içinde devlerin olduğu büyü ve efsanevi manzumeler. O an onların hepsini gerçek sanıyor, karanlıkta veya günlük hayatta karşıma çıkacaklarından korkuyordum.

Sık sık elektrikler kesilir, gaz lambası yakılırdı hemen. Bu lambanın ışığında gölgeler belirir, ben ürperirdim. Bu gaz lambasının yanışıyla yeniden masal anlatımı başlardı. Ben masalları dinledikten sonra resim defterini

çıkartıp onları resmetmeye çalışırdım. Hayalim, bu resimleri öğretmenime göstermek ve onun beğenisini alıp panoda sergilenmesini sağlamaktı.

Yağmurlu ve elektriksiz geçen bir gecenin sonunda ben sabah erkenden okula götürmem için hazırlanan odunu elime alıp çamurlu yolda taşlara basmaya gayret ederek okula gittim. Andımız okunup da içeri geçtiğimde öğretmenin gelmesini dört gözle bekliyor, resmi nereye asabileceğiyle ilgili düş kuruyor, panodaki boş yerlere göz gezdiriyordum. Öğretmen sınıfa gelip de, günaydın çocuklar dediğinde hep bir ağızdan günaydın örtmenim diye cevap verdik. Ben sonra hemen ayağa kalkıp çizdiğim resmi göstermiş, öğretmen resme göz atarken heyecanla öğretmenin ağzından çıkacak bir kelimeye, elini kalemine atacak bir harekete dikkat kesilmiştim.

O an dünyanın durduğuna, zamanın donduğuna o kadar inanmıştım ki. Her şey kıpırtısız bir bekleyiş içinde gibiydi. Sınıfta çıt çıkmıyor, herkes öğretmene bakıyordu. Yüzüme bakıp, sen mi çizdin, demişti. Evet, örtmenim. Aferin, demişti. Sonra eli cebine gitmiş, mavi pilot kalemini çıkarıp imzasını atmıştı. Üstelik hiçbir resme yazmadığı, aferin yazısını da yazmıştı üzerine. Heyecanım ve sevincim o kadar büyüktü ki resmi panoya nasıl astığımı, kimseden yardım alıp almadığımı bile hatırlamıyorum. Aradan çok zaman geçti. O heyecana benzer heyecanları yaşadım zaman zaman. Üniversiteyi kazandığımda, ilk öykümü yazdığımda, Türkiye Petrolleri Adıyaman Bölge Müdürlüğünün düzenlediği öykü yarışmasında birincilik derecesi aldığımda, KPSS'yi geçip de atandığımda, askerliği bitirip otogarda indiğimde, ilk öyküm dergide yayımlandığında... Sonra dergilerde okuduğum öykülerin yazarlarının çıkan kitaplarına bakıp bir gün benim kitabımın da olabileceğinin hayalini kurdum. Bu, panoda resmimi görmeyi istemek gibi bir

Hayalim, bu resimleri öğretmenime göstermek ve onun beğenisini alıp sergilenmesini sağlamaktı.

heyecan yaşatıyordu bana. Zaman geçip de günler yıllara dönüştüğünde İz Yayıncılık'la bir kitap dosyası macerası başladı benim. Ben yine heyecanla editörden gelecek bir cevaba odaklanmış, günlerin yavaş geçmesine bir anlam veremiyordum. Süreç tamamlanıp da her şey istediğim gibi olduğunda kitabın basılması da kesinleşmişti. Artık elime ulaşacağı günü bekliyordum sabırsızlıkla. Bu da heyecanlı bir bekleyişti. Sanki ablamın ve ağabeylerimin bana okuduğu masal kitapları, babamın ve annemin anlattıkları bir hikâye olmuştu da bana doğru geliyorlardı. Gözüm ne çok kaldı yollarda.

O âna dönmeyi -bana okunan masallara, anlatılan hikâyelere- ne çok isterdim. Çocukluk farklı bir şey. İlk kitapta belki de biraz bu çocukluğumun heyecanı vardı. Kitap kargodan gelip de bana ulaştığında bir eser ortaya koymanın sevinci ve gururuyla bir süre daldım kitabın sayfalarına. İlk defa öyküleri görüyormuşçasına içindekilere göz attım. Hatta bazılarını okudum. Öykü karakterlerimden bazılarını şefkat duydum. Bazılarını kendime benzettim. Onların heyecanlarına şahit oldum ki bu bir abartı değil. Çünkü onların gerçekliğine, canlılığına hep inandım. Dünyaya çocuk getirmiş bir anne kadar sevindim, demiştim Yeni Şafak gazetesindeki 'ilk kitap söyleşisi'nde. Sanırım heyecanımı anlatan en iyi cümle bu. Yazdıklarımız çocuklarımız gibi. Çocuklar anne babalarına benzerler. Biz de onlara benzeriz.

Yazarın Yol Öyküsü: Korkunç Beyaz

| AYŞEGÜL ÖZDOĞAN

Yazar bir yola çıkar, bu yolda gördüğü, işittiği çoğu şey öykülerine bir ışık olarak süzülür. Bunları oturup da mı yazar? Hayır, yürürken yazmaya başlamıştır zaten. Yazmak ışığın kalbe düştüğü ilk anda başlar. *Korkunç Beyaz* yolda yürürken yazılmaya başlanan öykülerden oluşuyor. Sondan başlıyor öyküleri anlatmaya, yazma işinin bittiği noktadan. Sonra en başa dönüyor ve şöyle diyor:

“Yürüdüm.

Gölgesinde kürek olan erik ağacının altında dinlendim. Bir adam uzakta, bitimsiz ovada yükselen dumanlara aşkla bakıyordu. Elinde dirgen vardı.

Bir kadın telaşla araba ilanını geçiriyordu bilgisayarına, başka biri bir efsane okuyordu hüznüle.

Annesiyle doktordan dönen kör bir çocuk, erik ağacı kokusu aldım, diyerek hayata başka bir açıdan baktığımı dile getiriyordu.”

Sonra anlatmaya devam ediyor, baştan beri anlattığı bütün öyküleri bir yol hikâyesinde birleştiriyor. Bu, zekice planlanmış bir kurmacanın içinde yeni bir dünya aralamak gibi bir şey. İnsan, okuduklarının lezzetini kitabın son sayfasında tam manasıyla hissediyor.

İbrahim Halil Çelik’in ilk kitabı *Korkunç Beyaz*, Ağustos 2020’de İz Yayıncılık’tan çıktı. Yayımlandığı günden bu yana da okurun ilgisini çekmeyi başardı. Toplam on yedi öyküden oluşan kitapta yazar, yaşamın zor noktalarına giriyor. Sıradan, gündelik bir hayatın rutin işleyişinden ziyade treni raylardan çıkmış olan insanlara bakıyor gözü, onları işitiyor. Kazalar, ölümler, mecburi görevler, imkânsızın peşinden koşanlar, kaderine boyun eğenler, yani yaşamın korkunç tarafında kalanlar... Yazar, bu insanların yaşamlarındaki en önemli anları görmeyi başarıyor. Yavaş yavaş kör olmaya başlayan bir çocuğun gözleri korkunç bir

beyaza açılmadan evvel gün gün renklerini kaybeder, bir kadının arabasını satış hikâyesi hiç öyle zannedildiği gibi basit değildir, başka bir gencin ölümünün ardındaki sır perdesi kolay aralanmayacaktır, bir cenaze görevlisi cesetlerle geçirdiği anları bir katil edasıyla anlatacaktır. Bu kitaptaki öykülerin en mühim taraflarından biri olayların sondan başlayarak başa doğru ilerlemesi ve çözümün kronolojik olarak baştaki olayda gerçekleşmesi. Yaşamın zor, sıkıntılı, külfet kokan taraflarıyla öykülerin bu niteliği birleştiği için de ortaya merak uyandıran öyküler çıkmış.

Kitabın sonundaki *Bir Adam* öyküsünde yazar, o vakte kadar anlattığı bütün öykülerin bir

üst öyküsünü kuruyor ve hepsini tek bir parçada birleştiriyor. Okuruna kendisinin bir yolda olduğunu, yürürken bunları duyduğunu, ancak anlattığı kimsenin bir diğerinden haberdar olmadığını hatırlatıyor. Hayat da böyle değil midir zaten? Hepimiz bir yoldayızdır, birimizin diğerinin macesarından haberi olmayabilir ancak uzaktan bakan biri içine düştüğümüz telaş aynı anda görüp bunu öykülerine aktarabilir. İbrahim Halil Çelik, kurguladığı farklı dünyayla çok başarılı bir işe imza attı.

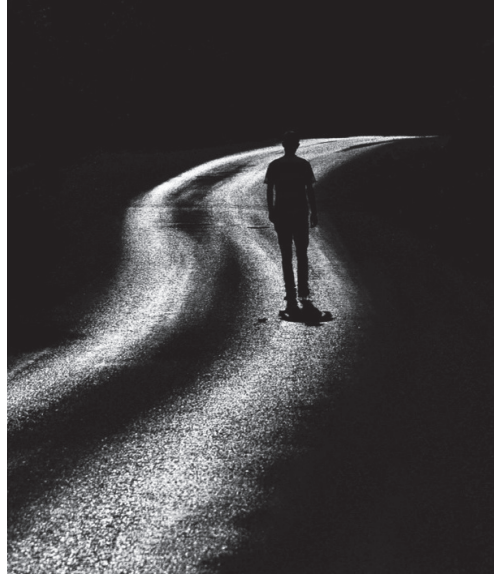
Kuruntudan Sıyrılmak

| BENGİSU ERGÜDER

Kokusundan tanıyorum onu. Kıyın kıyın gelişinden biliyorum. Kestiremediğim ama oracıkta duran ihtimaller yığını. Gri sisli bir karaltı. Kafamda kırk tilki kırkının kuyruğu değmiyor birbirine. Onları kürkçü dükkânına teslim etmeli. O günün gecesinde son kez kuruntularımın üstüne yatıyorum. Veda eder gibi. Bir fikri bin kahıba sokuyorum. Fikirler sıvıdır, girdiği kabın şeklini alır. Onları mora, kırmızıya, siyaha boyuyorum. Bukalemundur kuruntu. Şiddetle bastırır gerçek olma durumunu. İçimdeki sandığı kemiren, yiyip bitiren bir kurttur.

Kötü huylu bir hayal tasarısı olur. En karanlık günlerde beni kendine mimar seçer. Odalar inşa edip içinde adamlar öldürürüm. Ve bunu ustalıklı yapar sonra kapatırım defteri, ufak çaplı bir depresyonla yerle bir olur. Gerçek kadar kötüdür kuruntu. Serim, düğüm, çözüm. Karakterler belirlenir, konular seçilir bu esnada nefesler tutulur. Sıra düğüme gelince tüm büyücüler üfler. Diyaloglar başar. Bu kısımda müthiş bir intak vardır. O âna şahit tüm mahlukat dile gelir. Ama, fakat, öyle olsaydı gibi baştan savunucu girişler yapılır. Zihnimin savaş alanına döndüğü bu anda uyarıcı bir güç belirir ve başıma üşüşen sisi dağıtır. Bir ürpertiyle irkilirim. İşte çözüm kısmı burada başlar. Kesin bir çözümün mümkün olmadığını anlayıp bahsi kapattığımda son bulur.

Kuruntu hayata serpiştirilen işaretlere bağlıdır. Görünmez bir köprü doğrudan anımsatır. Bir kelime, bir ses, bir koku kuruntunun bahanesidir. İmaları yanlış yöne çeken kuvvetli bir güce sahiptir. Hafife alınmış kuruntular sonrasında “keşke” gibi pahalı bir kelime saklar. Aslı astarı olmayan kuruntu bir fısıltı gibi takip eder beni. Alınan biri olmadığımdan buluttan nem kapmam öyle hemen. Alınanlık, kuruntu söz konusu olduğunda mıkna-

etkisi gösterir hafife kılığına sokar. Hiç olmadığımda bir halde bulduğumda kendimi yol arkadaşım kuruntudur çoğu zaman. Savuşturması zor bir buhran bulutudur. Gürler ve yağar. Üstünde durmak istemeyip ertelediğim ama varlığını tanıdığım işler gibi vızıldar. Çok koşulludur. Öyleyse böyledir, böyleyse şöyle... Yeni doğmuş kuruntu vesvesedir. “Ya sandığım gibiyse ya daha da fenaysa durum.”

Ehemiyyet verdikçe büyür. Aklımın derinliklerinden sesler gelir. Su yüzeyine çıkan, derindeki habercisidir. Kalabalık, dibini görmediği suyu derin sanır. Kestiremediğim bir yansımadır bakıp gördüğüm. Aksim parlar suda atılan her taşla dalgalanıyım. Endişe sonradan edindiğim, üstümde emanet duran bir duygu. Atılan taşları sineye çektiğimde içimde bir bataklık kurur. İrili ufaklı taşlar ki kuruntunun tüm taşları keskindir, bataklığa saplanır.

Her Yerde Aynı Miktarda Yaşamak

| FEYZA KARTOPU

Şu uzayıp kısalan, genişleyen ve daralan anlar kadar hikâye var yeryüzünde. Yalnızca bunu bilmek, insan adedince hikâyeler olduğunu yani, insanın yalnızlıkla dolu karartısını aydınlatmaya yeter de artar. Üstelik hepimiz yeryüzünün bambaşka yerlerinde belli bir amaç uğruna birleşiyoruz hiç de farkında olmadan: Yaşamak uğraşı diyorlar buna. Her yerde aynı miktarda yaşamak.

Belki de şimdi, günün ilk saatleriyle sürünün peşinden toprak yola düşen genç bir çoban vardır. Kolları ve yüzü güneş yanığı. Yaşamının her günü yürüdüğü bu yol, bu tepe, bu sürüler söyletmektedir genci. Aklı yaşadığı şehirden çok ötede, dilinde şikâyetler, dilinde sövgüler, dilinde hep başka yerde

olmanın türküsü. Oysa bu yol yalnızlığın yeri değil, ağır ağır kimıldayan bir hayat var burada. Bir baksa karşı tepeye, işitecek kendi gibi genç çobanın türküsünü. Köprü altından akan incecik suyu, nehrin üzerinden yansıyan ışığı, damlı evleri, yavrusunu besleyen kırlangıcı, sürünün içindeki lisani fark edecek. Ancak o yürümeyi sürdürüyor. Her gün peşine takıldığı sürüdekiler gibi gelip gidiyor yol boyu. Sonunda bir gölgelik buluyor. Bir ağaç dibi. Kıvrılıyor. Yaşamaktan usanan çocuk aklındakileri, başını koyduğu toprağa gömüyor. Uyandığında komşu bahçeye girmiş koyunların peşinden koşacak, biliyor.

Avrupa'nın bir şehrinde, tam da şu anda laternasıyla şarkılar söyleyen bir sokak sanat-

çısı vardır. Bond Street tabelasının sağında, saçları rüzgârla savrulu, elbiseleri tıpkı dokunduğu laterna kadar eski ve nağmelidir. Sessizlik kadar eski bir başka kadın, pencereden sarkarak kendinden geçmiş bu kadını dinlemektedir. Bir adam terziden yeni aldığı sıcak ceketıyla sokağın başındadır. Bir başkası elindeki alışveriş torbalarıyla oradan geçerken durular. Kırmılamaz. Kıpırdamaz. Dinler sadece. Kuşlar dinler, kediler, köpekler, taşlar dinler laterna çalan kadını. Bond Street'te hikâyeler birleşir, düğümlenir ve çözülür usulca.

Belki de şimdi, hayatında tek bir kez bile geç kalmamış kirli elbiseli çocuk, Mardin'deki cami duvarına yine tam zamanında yaslanmış, "Boyacı geldi, boyacı geldi, boyacı geldi, boyacı geldi, boyacı geldi!" diye usanmadan tekrarlamaktadır. Tekrarlamakta ve elindeki plastik terliklere bakmaktadır. Gözleri yalnızca o bir çift terliğe mihürlü. İkinci namazının ardından dağılan ahaliye yüksek mesafeden yere bıraktıkları ayakkabılarını hızla giyerek oradan uzaklaşmaktadır. Çocuğun sesi dağılıp kırılmakta, hikâyeler birbirine değmeden gelip geçmektedir. Şimdi, kot pantolonlu ve beyaz gömleli bir çocuk daha aynı duvara yaslanıyor. Sırtında gıcır gıcır bir çanta. Karalara bulanmış çocuk, yanındakini sezmektedir elbet ama gözünü elindeki plastik terliklerden ayırmayıp daha çok bağırır, "Boyacı geldi, boyacı geldi, boyacı geldi, boyacı geldi, boyacı geldi!" Hah, işte şimdi de bir adam. Rugan ayakkabılı. Geliyor ve ayçiçek yağı tenekesinden yapılmış sandukaya ayağını uzatıyor. Çocuk bileklerinden kalın fırçasıyla parlatıyor bunları. Bakışlarını bu kez de ayakkabıya sabitliyor. Parlatıyor, parlatıyor, parlatıyor. Düşünmüyor hiçbir şeyi. Bir düşünse, bir baksa, gülümsemelere ve konuşmalara karışsa, parçalanıp dağılacak çünkü. Şimdi baktığı yalnızca sandukadaki ayakkabılar. Gördüğü de o. Nice sonra çocuğun çocukluğunu hatırlatacak bir şey gelip duruyor olduğu yere. Bir bisiklet. İlk kez ona kayıyor gözleri. Ürkek,

ılık ılık akan bir ırmak gibi kayıyor. Hikâyeler tam birbirine değip düğümlenecekken sesi içine kaçıyor çocuğun. Kırılıp parçalanıyor. Rüzgâr esiyor, dağılıyor çocuk.

Yeryüzünün sahipsiz bir yerinde iki ressam, tepelerinde güneşi kesen minik şemsiyeler, altlarında tahta sandalyelerle kıpırtısız beklemektedir belki de şimdi. Fakat neyi? Tabiatın üzerinde dolaşan bu iki çift gözün beklediği ilham değildir elbette. Fırçalarını hareket ettirecek, boyalarının rengini bulduracak o görüyü beklemektedirler. Gene de başka bir şey daha vardır bu kıpırtısızlığı sürdürmelerine vesile olan; bakışlarını terbiye eden. Her ikisi de olduğundan daha iyi olabilmenin çabası içindedir. Resmin görüntüsüne açılan bu kupkuru tabiatı izlemeler, bu iyilik halleri, geçiciliğin karşısında durma çabası değilse ne?

Kalıcılıkla geçiciliğin arasına sıkışan bu anlar, kaç kalbi daha huzursuz edecek? Daha kimler o şövalenin, o masanın, o kâğıdın başına geçerek geçiciliğe; fırçasıyla, yazısıyla, şiiiriyle meydan okuyacak? Şu uçsuz bozkırın içinde eğilen buğday başaklarından daha kimler bahsedecek? Sabahın ilk ışıklarıyla tarlalara aynı anda konup kalkan sığırcık sürülerini daha kimler anlatacak? Karşı tepeden yuvarlanan kayayı, ateşin başına diz çöken kadını, koyun sürülerini, özgürce koşan kısrağı başka kim? Kaç insan daha boşluğun evreninde gözlerini dinlendirecek? Sessizce uzanan nehre, nehrin üzerinde süzülen aya, ağustos böceklerine, taşramın ıssızlığına ve boşluğuna kimler dikkat kesilecek? Kaç kişi daha arkalarında çok sesli ölümler bırakmak için her gün her şeye yeniden başlayacak? Geçmişle gelecek, yerle gök, doğuyla batı, karayla deniz kadar çok insan. İnsan adedince de hikâye. Gelecek ve kendisinden önce yaşanmış milyonlarca ânın ve hikâyenin içinden bir kez de o geçecek.

Hepimiz, yeryüzünün bambaşka yerlerinde belli bir amaç uğruna birleşiyoruz hiç de farkında olmadan: Yaşamak uğraşı diyorlar buna. Her yerde aynı miktarda yaşamak.

Taş Gazeli'ne Dair...

| ŞENAY ŞEKER

Taş Gazeli, içten bir okuyuşla anlaşılabilir. Âdeta değerli taşlar gibi kelimelerin ağırlığı hissedilir şiirde. Osman Sarı'nın yürekte söylediği bu şiirin dizelerinde insanın yeni baştan kurulmaya çağrıldığı görülür. Aşksızlığın çölleştirdiği yeryüzünün betonlaşmasına itiraz edilir. "Tabiatın içinde tabiatla birlikte" çalışan bir kalbe sahip olunması önerilir. Üç bölümden oluşan *Taş Gazeli*'nde hem sevgiliye sitem daha doğrusu taşlama hem de betonlaşan çağa karşı reddiye var. Bu yazıyı kaleme alabilmek için şiiri defalarca okudum ve ne taştan binalar yapıp yıktım bilerseniz.

Kâinatta hiçbir şey boşa yaratılmamıştır. Her bir varlık bir bütünün parçasıdır ve birbirini tamamlar. İşte bu unsurlardan biri de hayatımızın her alanında karşımıza çıkan taşlar. Tüm varlıklarda Rahman'ın Cemal ve Celal sıfatlarının tecellilerini görürüz. Bu tecelliler iç içedir. Mesela taşlar serttir ama öyle bir gün gelir ki taşın yarıldığını ve Allah korkusundan yuvarlandığını görürsünüz. Hz. Musa, kavmi için elindeki asayı taşa vurmuş ve Allah'ın emriyle on iki gözeden su fışkırmıştı. Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe ve ordusunu Ebabil kuşları ağızlarında taşıdıkları minik taşlarla yenilmiş ekin tarlasına çevirmişlerdi. Taş bazen Filistinli çocuğun elinde direnişin, bazen de Mina'da şeytana karşı dirilişin sembolü olmuştur. Allah Resulü (sav) en büyük ikramlara kavuşturulduğu Miraç gecesinde, Mescid-i Aksa'da Hacerü'l Müşerrefe denilen taşın üzerinden göğe yükseltilmiş, Kabe'de bulunan Hacerü'ül Esved ise tüm müminlerin kalbinin attığı en kıymetli mekânda tavafın başlangıç noktası olmuştur.

Hz. Ömer, Allah'ın sevgilisini (sav) öldürmeye kalkışacak kadar taştan daha katı bir kalbe sahipken bir anda Allah kelamıyla kalbinin katılığı çözülmüş, hidayet nuruyla aydınlanmış ve Allah Resulü'nün

(sav) safında bu sefer adaletiyle ve cesaretiyle yerini almıştı. Onun bu kavi duruşu düşmana korku salmıştı. Çünkü onun bu dönüşü bir duanın tezahürüydü.

Taşlar, yeri geldiğinde bir mucize olarak konuşur. Ebu Cehil'in elindeki taşlar dile gelip Allah Resulü'nün (sav) peygamber olduğuna şahitlik etmişti de, kalbi taştan daha katı ve kara olan Ebu Cehil imana gelmemişti.

Taş, geçmişten haber veren tarihi bir kaynaktır. Bir eserin hangi döneme ve millete ait olduğu üzerindeki motiflerden bir bakışta anlaşılabilir. Toprak kayar, ağaç çürür fakat taş asırlar boyu varlığını devam ettirir. Rüzgâr o ulu kayaları yerinden oynatamaz da, ancak üzerindeki tozu savurabilir. Taş kadimdir ve onun üzerine inşa edilen kültür hazineleriyle geçmişimizi ve aslımıza ait değerlerimizi geleceğe taşırız. Nakkaşların ince ince işlediği her bir motif destanlarımızı hikâyelerimizi ve mirasımızı bize tanıtır.

TAŞ GAZELİ'NE DAİR...

Ardında bir eser bir iz bırakanlar, gönlündeki aşkı muhabbeti sanatına taşıyanlardır. Osman Sarı da kalplere dokunan bir şair. Zaten şiirlerinde en çok kullandığı kelimelerden biri, kalptir. Kalpleri-miz; beden şehrinin kalesidir ve fetihler önce kaleyi ele geçirmekle başlar. Kalelerin taştan müteşekkil olduğunu düşünürsek, taş bir bakıma da sağlamlığı ve dirayeti simgeler.

Diriliş ekolü şairlerinden olan Osman Sarı, divan şiiri geleneğinden etkilenerek modern şiirler yazsa da her zaman yüzü geleceğe dönük olmuştur.

Taş Gazeli şiiri, “Taş senin” redifli olmasına karşın serbest yazılan bir şiirdir. Gazel tarzında ikili mısralardan oluşsa da, beyit sayısı bakımından gazelden uzundur. Şiirde beşerî aşkla birlikte naat iç içe bulunmaktadır. Şair, Ferhat ve Leyla figürleriyle telmih sanatını kullanmış aynı zamanda bu figürleri modern çağa uygulamıştır. Şair, *Taş Gazeli*’nin ilk dizelerinde genel olarak, maneviyattan uzaklaşarak duyarsızlaşan modern çağın insanına seslenmekle beraber **“Taş taş değil bağrındır taş senin, Nereni nasıl yakşın söyle bu ateş senin”** diyerek sevgilinin bağrını sert ve kaba bir taşla benzetmiştir. Bağrımız; bizim gönül sandığımızdır. Hislerimiz; Merhamet, muhabbet, mutluluk bazen de hasretler ve hicran yaraları sarıp sarmalanır orada. Bir gül yaprağı gibi hassas olan gönül, kendisine yönelen hiçbir sevgiye ilgisiz kalamaz. Ancak, aşktan muhabbetten nasibini alamayanların gönlü; Yunus’un **“İşitin ey yarenler aşk bir güneşe benzer Aşkta olmayan gönül misal-i taşa benzer”** deyişiyile taşla benzetilmiştir. Güneşe benzetilen aşk, yakıcı da olsa misali taş olan kalbin neresini yakabilir ki.

Şeyhülislam Yahya beytinde ne de güzel dile getirmiştir.

*“Terin od etmedik kim vardır
Erbab-ı mehabbette
Semenderler gibi uşşak da sükkân-ı ateştir”*

(Muhabbet erbabı olup da yanmayan kim vardır. Sevgiye düşmüş olanlar yanmaya mahkumdur ama şikâyet etmez onlar.)

Şair, “nereni nasıl yakşın bu ateş senin” demek suretiyle umutsuzluğunu dile getiriyor. Dinamitlerin bile sökemeceği bu kalbe içten tutkuyla çarpılsa katılığın kaybedeceğini, paramparça olacağını vurguluyor:

**“Kazmayı kayalara değil kalplere vur ey
Ferhat niçindir kırdığın bunca taş senin”**

Ferhat, usta bir nakkaştı ve Mehmene Ba-

nu’nun yaptırdığı köşke döktürdüğü nakışlarla âdeta taşları konuşturuyordu. Şirin’in bu nakkaşa ve sanatına olan hayranlığı büyük bir aşka dönüşmüştü ve Ferhat sevdiğine kavuşabilmek umuduyla sert kayaları büyük bir ustalıkla oyuyordu. Bu beyitte, Ferhat ve Şirin’e telmihle, aşkı uğruna taşları kıran Ferhat üzerinden modern çağın muhabbet ehline seslenilmiş. Artık sevgiliye ulaşmak için engel olan dağlar değil bizzat sevgilinin taşlaşmış kalbidir.

**“Sende mi taşla bir oldun ey sevgili
İşitmez oldun beni kalbin taştan taş senin”**

Şair; sevgisine karşılık bulamadığı, sesini duyuramadığı için sevgiliye haklı bir sitemde bulunmuştur. Sevgi varsa sitem de vardır elbette.

Anlaşılmaktı belki de tüm mesele. Çoğundan duyuruz: “beni bir kez dinleseydi belki de her şey daha farklı olabilirdi.” İnsan gönül penceresini kapattığı zaman elbette ki kendisine sesleneni işitemez. Bir de perdeleri çektiyse artık görmez de olur.

Taş Gazeli’nde sevgilinin kalbi taşla benzetilse de edebiyatımızda sevgilinin tüm uzuvlarının kıymetli taşlarla tasvir edildiği beyitlere rastlanır. Sevgilinin gözyaşları inciye, dudakları kırmızı yakuta, bazen de solan benzi kehribara benzetilmiştir. Bir de mihenk taşı vardır ki, altın ve gümüşün ayarını belirler. Gerçek âşığı ise sevgilinin cefalarına sabretmesiyle ondan vazgeçmemesiyle tanırız.

*“Dostum ışkun gamından oldı çehrem hem çü zer
İmtihan kıl gönder olsun seng-i bi dadun mehenk
“Zer gibi halisligum bilmek dilersen iy peri
At cefa sengini olsun ortamızda ol mehenk”*

Âşık, her ne kadar sevgiliden karşılık görmese de ve hatta azar da işitse ondan vazgeçemez. Sevgilinin olumsuz da olsa muhatap olması aşığa hoş gelir.

**“Ölüm sendendir bana nedir taşlamak beni
Bana güldür çiçektir attığım her taş senin”**

Taş Gazeli'nin ikinci bölümünde şair, estetikten uzak taş devrini andıran betonlaşmaya karşı tavrını da ortaya koyuyor aşağıdaki dizelerinde.

**“Ülkendir taş ve beton bu yanlışkent
Her gün bir yanın biraz daha taş senin”**

Modern sistemin kaçınılmaz bir sonucu olarak geleneğimizin motiflerini yansıtan mahalle kültüründen insanların birbirine yabancılaştığı site ve şehir kent kültürüne geçiyoruz hızla. Selamlaşmanın, yardımlaşmanın ve muhabbetin yok olmasıyla birlikte kalplerin hassasiyetini her geçen gün biraz daha kaybetmesinden yakınılmıştır bu dizelerde.

Betonlaşma bir nevi dünyevileşmeyi simgeler. Süleyman Aleyhisselam devrinde ahir zaman ümmetinin ömrünün ortalama altmış yıl olacağını duyan ihtiyar bir nine: “O insanlar bu kadar kısacık ömürlerinde ev yapacaklar mı?” diye sormuştu.

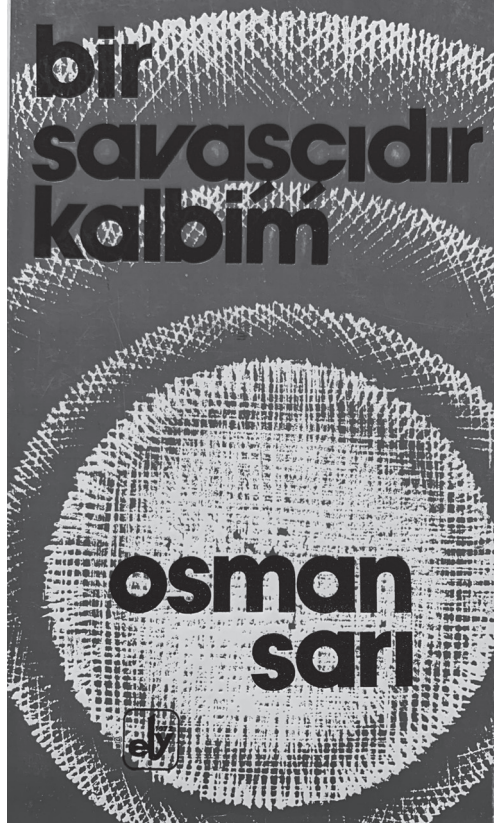
**“Bir İbrahim bıçağı ikiye biçer taş
Sevgili nasıl kırdı kutlu dişin taş senin”**

Şiirlerinde manevi yönünü dinî motiflerle ortaya koyan şair Sarı, *Taş Gazeli*'nde betonlaşmayla birlikte artan hissizliğin ancak İbrahimi bir duruşla yani Allah'a cc tam teslimiyetle ortadan kalkabileceğini telmihle anlatmıştır.

İkinci dizede ise Sevgili Peygamberimize (sav) kasteden ve onun mübarek dişini şehit eden kalbi taşlaşmış inkârcılara da isyan vardır.

Şiirin öyle bir tılsımı vardır ki, bir ayna gibi bir yüzü okuyucuya açık diğer yüzü şairlerin kalbinde saklıdır. Bazen bir beytin verdiği mesajı sayfalar dolusu kelimelerle açıklayamazsınız. İşte bundandır şiirin ve şairin kıymeti.

Şair, son bölümde, taşla özdeşleştirdiği tüm zihniyet ve dönüşümleri ortadan kaldıracak en güçlü medeniyetin İslam Medeniyeti olduğunu güçlü bir vurguyla ortaya koymuştur.

**“Bir bir yürürlükten kaldırılıp çürümüş
devrimleri / En gürbüz bir devrimi dikmek
yerine taş senin”**

Elbette ki bu gürbüz devrim, madde ile değil mana ile olacak ve kalbi bu inanç üzere atan mana erlerinin omuzlarında yükselecektir. İhtiraslar, insanı kendisi olmaktan uzaklaştıracak tutum alışlar yok olacak ve en güçlü seda İslam'ın olacaktır.

**“Nereye koysam seni söyle ey yüreğim
Bir gün beni ele verir bu güçlü atış senin”**

Müslüman bir yürekle yazılan bu lirik şiirde, şairin kalp atışlarını duymamak imkânsız. Zira kalbiyle yazanlar kalplere ulaşırlar ancak.

Lekeli Gömlek

| SÜHEYLÂ KARACA HANÖNÜ

İşlemesini bitirmenin rahatlığıyla doğrudu, iple iğneyi bir tarafa bırakıp gözlerini ovuşturdu yüzüne yayılan tebessümle. İki küçük muhabbet kuşu... Kol düğmesinin yan hizasında... O kadar sevgiyle işlemişti ki nakışını aşk iğnesi hiç acıtmamıştı canımı. Kısa programda yıkadı, kuruttu, sonra tenimi okşar gibi ütüledi. Özenle katlayıp elindeki pakete yerleştirdi. Bir iki gün hiçbir yeri göremedim ama sesleri duyabiliyordum. Bir türkü sesi, ardından güzel kokular... Ferahlığı kapalı olduğum bu yerden bile duyumsayabiliyordum.

O gün beni başka bir ele uzattığını anladım. O sese de yabancı değildim ama yüzünü hiç görmemişim. Paketimi açınca ışıldayan ama bir o kadar da mahcup gözlerle karşılaştım. Sanki bir anda çok değişik duyguları gözlerinin kenarındaki kırışıklıklarla gamzesinin çukurunda topladı. Gözleri kolumdaki iki küçük muhabbet kuşuna ilişince bunu sen mi işledin, diyerek nakışlarımı okşayıp bir öpücük kondurdu. O günkü o sesleri, o bakışları nasıl da özleyorum şimdi.

Sonra günler birbirini kovaladı. Beni giydi, çıkardı; yıkadım, ütülendim, dolaba özenle yerleştirildim. Farklılığımı dolaptaki diğer gömlekler de hissediyordu.

Yine beni giydiği bir gün oldu olanlar. Son zamanlarda hiç olmadığı kadar geç geliyordu eve. Araladığı perdeden bizim gelişimizi izleyen o güzel ama hüznü gözleri görüyordum ben. Nakışlarımı sevgiyle işleyen o eller o gün beni tedirginlikle aldı eline. Kokladı önce. Sonra tekrar iyice kokladı. Gözleri irilerek ama bu nergis kokusu dedi. Sonra telaşlı hareketlerle sağımı solumu evirip çevirerek iyice baktı. Kör bir kuyuya dönmüştü bakışları. Beyaz rengimin üzerinde kendini ele veren o küçük

lekeyi görmüştü artık. O günden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmadı.

Sesler... Sonra sessizlik... Derin iç çekişler... Hızla doğrulup odadan çıkarak bir süre sonra elinde ışıldayan bir makasla döndü. Önce kuş motifli kollarımı kesti. En çok emek verdiği yerden kesmeye başladı beni. Canım nasıl da yandı o an. O sevgi dolu eller celladıma dönüşmüştü. Sonra sırtımı kare şeklinde kesti. Sırtım hariç her bir parçamı çöpe attı. Sadece beni değil, fotoğrafları, yüzüğü de atmıştı. Oysa yedi yıl önce çekindikleri bu fotoğrafta ne kadar da mutlu görünüyorlardı. Bir taraftan ağlıyor bir taraftan da sırtımla aynasını siliyordu. Ayna netleştikçe Oğuz Atay ne doğru demiş, diyordu. Tam da Oğuz Atay da kim, ne demiş ki diye düşünürken şu cümleler dökülüyordu ağzından:

Gömleğinin tüm düğmelerini yanlış ilikleme gibi bazı insanları sevmek. En başından beri yanlış yaptığını sonuna gelmeden anlayamıyor insan.

Bir Çocuk ya da Daha Fazlası...

| İSMAİL KILINÇ

Çocuktu. Çantasında taşıyamayacağı kadar soru işareti barındırıyordu. Bozkır grisinin merhaleler halinde doğaya sirayet ettiği bir köydeydi. Beş sınıflı birleştirilmiş bir ilkokulda beşinci sınıfa gidiyordu. Hiçbir şeyi tam anlamıyla öğrenemeyeceğini hiçbir zaman öğrenemeyecekti. Fıtratı sükkütun hâkimiyetindeydi. Hep az konuşur, hep çok düşünürdü.

Yıllardır hunhar bir devinime dönen öğretmen değişimleri bütün öğrencileri yormuştu. Gelen öğretmenler, bir şekilde kendini en yakın şehir merkezine aldırılmış, köyden kaçmak için türlü bahaneler uydurmuşlardı. Öğretmen kutsaldı. Bir ay da dursa, bir hafta da dursa, köye uğramadan kaçsa da kutsaldı. Öğrencilerin dünyasında da köy ahalisinin nezdinde de öğretmenin itibarına dair menfi bir durum yoktu. Ancak soru sorardı köylü. Alamayacağı soruların cevaplarıydı bunlar. Bir köy ne kadar kötü olabilirdi de öğretmen o köyü benimseyemedi? Hiç değişmedi, davullu zurnalı karşılamalar işe yaramadı. Köy tandırında imece usulü yapılan kömbeler köyü sevdiremedi. Muhtarın köye dair övgüleri kâr etmedi. Gelen öğretmen gitti. Bozkır talihinden olsa gerek kül renginde yaşadı köyün insanları. Çocuklarına renk katacak öğretmenlerden köye dair sadece “Burada nasıl yaşıyorsunuz?” intizarı duyuldu.

Çocuktu. Şikâyet edemeyecek kadar küçüktü. Gene bir öğretmen gelmişti köye. Her yeni geliş, umudunu yekindiriyordu öğrencilerin. Zaten saf olan dünyaları, tanımadıkları bir insana karşı sevgi tomurcuklarına dönüşse de sevgileri filizlenmeden son buluyordu. Muhtarın yanında gördü ilkin onu. Kaygılı ama kendinden emin gözlerle bir şeyler soruşturuyordu. Sonra imam da katıldı onlara. Hep beraber köyün kuzeyinde harabe olmaya ramak kalmış eve doğru yöneldiler. Bundan iki yıl önce

ebedî makamına kavuşan Abdal Mıstık’ın eviydi burası. İki yıl, bu kimsesiz Abdal Mıstık’ın evinden çok şey götürmüştü. Köyün haşarı gençleri de evi toplantı mekânına çevirmiş, zaten karla, yağmurla yıpranan evi daha da yaşanmaz hale getirmişlerdi. Abdal Mıstık’ın sadece davulu, tokmağı ve şalvarı kalmıştı duvarda asılı olarak. Gençler, toplandıklarında çalmaya çalışsalar da davulun derisini yırtmaktan başka bir sonuca varamamışlardı. Köy ahalisinden birkaç kişi önce muhtar, öğretmen ve imamın ne konuştuklarını uğrun uğrun dinledi. Sonra yavaş yavaş yanlarına yaklaştı. Öğretmen için lojman olarak kullanılabilir bir ev aranıyordu. Köylü inanmadı önce. Öğretmen bolca sorguya çekildi. Gelip kalmayan, köyün yüzüne bile bakmayan öğretmenlerden bahsedildi. Ancak yeni gelen öğretmen kararlıydı. Kalmak istediğini, köyü çok beğendiğini söylüyordu.

Çocuk, tüm çocukluk rüzgârını önüne katıp harman yerine, top oynayan diğer arkadaşlarının yanına koştu. Nefes nefese müjde verdi. “Öğretmen” geldi dedi. “Öğretmenim” demedi. “Öğretmenimiz” demedi. “Öğretmen” dedi. Hiçbir öğretmen iyelik hak edecek kadar kalmamıştı köyde. Tüm çocuklar atsız birer süvariye dönüştü. Bağıra çağıra, ıslık ve kahkahalarla o yüzü görmeye gittiler. Abdal Mıstık’ın evinin önü artık müsamere alanını andırıyordu. Sonrasında hiçbirinin unutamayacağı anonsu verdi imam: “Köyümüze yeni gelen öğretmen için kullanılmayan ev eşyası toplanacaktır. Eşyaların acilen Abdal Mıstık’ın evinin önüne getirilmesi gerekmektedir. Köy halkına ilan duyurulur.” Çuldan iskemleye, divandan perdeye, dökekten kap-kacağa ne varsa getirip yığı köylü evin önüne. Tüm bu eşyaların taşınmasına yardım etti çocuklar. Tüm bu eşyaların taşınmasına yardım eden o çocuklar, öğretmenle göz göze gelmeye bile

çekiniyorlardı. Bilmediklerinden, sebepsiz yaptıklarından değil. Belki de içgüdüsel bir tavırdı bu. Bakış, sahiplenmekti. Gözden gönle giden metafizik bir damar vardı. Bu damar, ruhun ruha muhabbet duymasını sağlıyordu. Buraya kadar her şey kolaydı da “O da gidecek!” fikri, hepsinin duygu şirazesini himaye altına almıştı.

Çocuktuk... Heyecanını saklayamayacak kadar... Okul açılmıştı, en durgun sulara yelken açmış bir gemi misali arkasına umut rüzgârını alarak okula yürümüşü. Umut insanın topraklara kök salmasını sağlayan en üretken duygusuydu. Dal kururdu, yaprak kururdu, kök kurumazdı. Her bahar kökten öze yaşamın sırrı sızardı. Gene yeşillenirdi ağaç, gene gölge verirdi. Gene yükselirdi göklere, topraktan ayrılmayacağını bile bile... Dünyevi umutlar, her daim cehennemî umutsuzluğu yenerdi. İnsanın yaşamaya dair tutanağıydı bu...

Okula adımını atar atmaz bir circuna karışladı çocuğu. “Mura benim evim örtmen, çıkmaam!” sesi yankılandı. Köyün delisi İrfan, okulu ev bellemişti. Bir aydır kapalı olan okulu mesken tutmuş, garip anasının çağrılarını dinlememiş, okulu sahiplenmişti. Öğretmen köyün/köylünün alışık olmadığı mütevazı bir dil kullanıyordu. Topu topu bir büyük dersliği olan okulda, İrfan gitmezse ders işleyemeyeceğini anlatıyordu. İrfan b’leri söyleyemeyen komik konuşmasıyla diretiyordu: “Mura benim evim örtmen, çıkmaam!” Olmadı. Çocukların sitemkâr tavırları da öğretmenin nahif uyarıları da İrfan’ı vazgeçiremedi. “Tek çare kaldı.” dedi öğretmen. “Şimdilik İrfan da bizimle derslere katılacak.” Bu şaşkınlığın içinde bir köşeye çekildi çocuk. Diğer çocuklar sıraları düzenliyorlardı. Bir çocuk tahtayı silmeye başladı. Başka çocuk yere düşen kâğıtları çöpe atıyordu. Başka bir çocuk okulun kepenklerini açmaya çalışıyordu. İrfan, bir sıraya serdiği döşek ve yorganına daha da sarmalandı. Hiçbir şey olmamışçasına uykuya daldı. Çocuk, alaylı bir gülümseme savurdu. “Sen!” dedi öğretmen. “Adın ne?” Titredi çocuk. “Gel buraya, bana yardım et!” dedi öğretmen. Dondu kaldı çocuk. “Evlâdım gelsene!”

dedi öğretmen. Gidemedi çocuk. Sinirli bir edayla başını salladı öğretmen. Sustu çocuk.

Susmadı İrfan. Ders boyunca öğretmenin anlattıklarına paralel bir sohbet halindeydi. Öğrenciler öğretmeni tanımaya mı, İrfan’ı susturmaya mı çalışacaklar, şaşırıp kaldılar. İlk gün tanışmayla geçti. Çocuk, ders sonuna doğru sıra kendini tanıtmaya gelince konuştu. Adını soyadını söyleyip oturdu. Öğretmen, “Başkansın, yardımcımı seç!” deyince büsbütün şaşırıp çocuk. Heyecandan ne yapacağını bilemedi. Pasifliğinin, utangaçlığının hükmüne boyun büktü.

Çocuk, sabaha kadar uyumamıştı. Diğer gün, daha kendi başkanlığının yüküne alışmadan fellik fellik yardımcı aradı. Kimse olmak istemedi. Her öğretilerde kurulan ve yeniden bozulan hiyerarşik düzenlerden çocuklara gına gelmişti. Kendi gibi sessiz bir kızın yanına oturdu. “Yardımcım olsana!” dedi. Kız güldü. Çocuk da güldü. “Hayır!” dedi kız. “Tamam” dedi çocuk. O sırada öğretmen girdi. “Günaydın!” dedi sınıfa. “Sana ne!” dedi İrfan. Çocuklar donup kaldı. Öğretmenin yüz hatlarında kilitlendi bakışlar. Kahkahayı bastı öğretmen, sonra öğrenciler... Çocuk başkanlık görevine dair ağırlıktan bu gülüşme ayinine dâhil olamadı. Yoklamayı aldı öğretmen. İrfan uykuya daldı. Çocuğa döndü. “Yardımcımı belirledin mi?” dedi. Çocuk yanında oturan kıza yalvaran gözlerle baktı. Kızın gözünden ateş fişkınyordu. Öğretmen, “Güzel!” dedi. “İyi bir yardımcı belirlemişsin!”

Karanlıktan kara, pustan puslu, buzdan soğuk, çıkmış candan daha nefessiz bir gecede muhtara bir telefon geldi. Öğretmenin anne ve babası bir kazada vefat etmişlerdi. Öğretmen gitti. Çocuk yorganın altında ağladı. Ölenlere ve gidenlere... On beş gün gelmedi öğretmen. On beş gün yorgan altına sığındı çocuk. Köyde söylentiler çoğaldı. Bir sabah çıkageldi öğretmen. Tüm söylentileri yalan çıkardı. Devam etti okul. Kış sertleştiğe öğrenci-öğretmen ilişkileri yumuşadı. Okul çatısı su akıttıkça eksik bilgiler onarıldı. İrfan uyudukça

taze dimağlar uyandı. Karşılıklı bir öğretim süreci vardı okulda. Öğretmen abece'nin hazzından dem vurdu. Öğrenciler, yağlı bazlamadan... Öğretmen, az imkânla deneysel çalışmalar yaptı. Öğrenciler, okul sobasını yalancı otuyla tutuşturdu. Öğretmen voleybol denilen oyunun kurallarını öğretti. Öğrenciler, miskete hep "gülle" dedi. Paralel bir "keşfediş" gerçekleşti. Bu mizansenin de hep sevgi ve saygı besledi. "Öğretmen", "Öğretmenim!" oldu. "Canım Öğretmenim!" oldu. Manalı bir sahiplenme hissetti öğrenciler. Okuldaki mutluluk çemberini ve heyecanlarını kelimelere sindirerek ailelerine anlattılar. Gönüllerine bahar geldi çocukların. Çiçeklendiler ve bir öğretmenin yüzüne baka baka gülmeyi/gülebilmeyi öğrendiler.

Kış çetinleştikçe çetinleşti. Metreyi bulan kar yağışları okul çatısını yordu. Muhtar baktı, çatının yeniden yapılmasının yollarını aradı. Köylü inceledi, yazın ne yapıp edip çatıyı onarmanın planlarını yaptı. Öğretmen can güvenliğini sorguladı uykusuz gecelerde. Öğrenciler, "karın keyfini çıkarma" makamında değildiler. Martın son demlerinde, bir gece çatı çöktü. İrfan'da çatının altında kaldı. Öldü dediler. Çocuklar inanmadı. Bir yerden çıkacağını, gene dersi/dersleri sabote edeceğini düşündüler. Hiçbir eğitim-öğretim kıtlığında gelmeyen y/etkililer geldi köye. Nüfusu sordular muhtara, eğitim durumunu sordular öğretmene, köyde servis olup olmadığını sordular köylüye. Yirmi iki kilometre uzaklıktaki komşu köye taşınmalı eğitime karar verildi. Köydeki öğretmen de ilçe merkezine görevlendirildi. Köy okulu "mücbir sebeplerle" kapandı. Vedalaştı öğretmen; köyle, köylüyle, öğrencileriyle. Köye baktı, köylüye baktı, öğrencilerine baktı. Bu meysus anda başkının gözündeki hüznü yakaladı. O hüznün o an işine geldi öğretmenin. Tam başlarken biten şeylerin sızısı vardı içinde. "İrfan kadar olamadık." dedi içinden. "Mura benim evim, gitmeem!" diyemedik dedi.

Yıllar sırlanarak geçti. İnsan, insanla, zaman

la ve mekânla imtihan oldu. Her adımında yaklaşırken ölüme, şerh koyduğu anılar sardı etrafını. İnsanlardan insan; âdemlerden bir âdemdi çocuk. Büyüdü. Öğretmen oldu. Bir ilçeye atandı. Tanış olduğunu/olabildiğini düşündüğü bir arkadaşıyla ev tuttu. Bir hikâye kişisi olsaydı isminin yazılmasını istemezdi. Gizeminin korunmasından yanaydı. Büyüme de istemezdi. Hep "çocuk" kalmak derdinde olurdu. İlkokul anılarını depreştiren kar, semadan, uhrevî bir intizamla düşüyordu. Karlı gecelerin sessizliğinden olsa gerek ömrünün en "sessizliğe gömüldüğü" yıllarına gitmişti. Ne yapsa, ne etse o öğretmene ulaşamamıştı. Bugünün sosyal medya hesapları bile öğretmene ulaşmasına yardımcı olamamıştı. Millî eğitim müdürlüklerinden yardım almaya çalışmışsa da "Bu isimde bir öğretmen yok ve o yıllarda o köyde çalışmamış!" cevabını almıştı. Sanki optik bir yanılgıydı yaşadıkları.

Kendi kendini "Öyle bir insan olamaz zaten!" diye teskin eder olmuştu. Odasının kapısı çaldı. Arkadaşı geldi. Muhabbete koyuldular. Okuldan, eğitimden, öğrencilerden bahsettiler. Arkadaşı iyi bir lisede öğretmendi. Kendisi ise ilçenin en kötü lisesindeydi. En düşük puanlı öğrenciler bu liseye gelir, her türlü suça karışırdı. Çoğu mezun bile olamazdı. Gece muhabbeti sona ererken "Tayın istemeyecek misin şu okuldan. Heba ediyorsun kendini!" dedi arkadaşı. Bir zamanlar soru işaretleri giyinmiş çocuk olan o öğretmen gülümsedi. Gözlerinde rahatlatıcı bir sahiplenme sezildi. Pencereden dışarıya bakarak şöyle dedi: "Mura benim evim örtmen, gitmeem!" Anlam veremedi arkadaşı. Bu tavır uykusuzluğuna yorup odasına geçti. Pencere buğusuna ters v'yi andıran bir çatı çizdi öğretmen. "Çatı, evet!" dedi. "İnsanlar çatıların altında yaşarlar ve tüm serencam, çatıların çöküşüne kadar." Helezonik yapıyı düşündü. Kâinatın çatısını, dünyanın çatısını gökyüzünü... Kendi kendine bir aforizma geliştirdi. Çöken çatıların "İrfan"ı; dirayetli çatıların "öğretmen"i olmalıydı. Sessizliğin boş olmadığını, aslında cevaplarla dolu olduğunu fark etti. Yorgundu, üstüne sınımsız cevaplarını örterek uyudu.

Düğün

| ZEHRA NUR YILMAZ

"Ruşen! Allah belanı versin. Canı çıkmayasınca seni! Gel dedim yanıma, gel buraya! Çingene suratlı, gel buraya!"

Açıkçası biraz utanmıştık. Köy yolundan geçen tek tük insanlar da bize bakıyordu. Kuzenim Ruşen ise cüzdanını havada şöyle bir savurup küfretti. Topraklı yolu tozutup hızlı adımlarla aramızı açmıştı. Annemin Hümeyra ablayı sakinleştirmeye çalıştığını gördüm. Ancak onun sakinleşeceği yoktu.

"Yenge ne bu ettiği bu kızın? Ne çekiyorum ben bunun elinden siz hiçbir şey bilmiyorsunuz. Artist artist yürüyor bir de şuna bak!"

Akşam olmak üzereydi. Köyün ışıkları yavaştan açılmış, düğüne hazırlanıyordu. Halam tüm işe koşturuyor, diğer kuzenlerim de ona yardım ediyordu. İleride Ruşen'i gördüm, hemen koluna yapıştım.

"Neden böyle yapıyorsun? Öyle bağırmanı mı gerekiyor?"

Kolunu benden kurtardı, yüzüne yansıyan ışıkları görüyorum. Öfkeyle bir iki saniye kasıldı, sonra omzunu silkerek toza bulanmış sandalyelerden birine oturdu, ben de oturdum. Bir kez daha sorsam öfkelenenecekti, sormasam hiçbir şey olmamış gibi düğünün başlamasını izleyecektik. Tozlu sandalyeden tekrar kalkarak kız kardeşimi aramaya başladım, meydandaki kalabalık azalmış, davetliler sandalyelere oturarak düğün yemeğini bekliyorlardı. Semra'yı, benden iki yaş küçük kız kardeşimi, az ileride, meydana girişte gördüm. Beni görünce yüzü öfke ile renkten renge girdi. Erkek kardeşle-

rimden küçük olana bakmam gerekiyormuş. Büyük olanı zaten kendisinin yanındaymış. Annem öyle söylemiş. Kardeşimin elinden tutarak gergin bir şekilde sandalyeye oturdum, beş yaşındaki kardeşimi de yanıma oturttum. Günün son ışıkları da gittiğinde yemekler dağıtılmış, boşlar toplanıyordu.

Ruşen, gelinin kız kardeşlerinin yanında gülüyor, biraz da düğünün başrolü gibi eğleniyordu. 14 yaşındaydı. Gelinin kardeşi olan halamın kızları Havva ve Ayşe'nin yanındaydı. Bense kardeşimle ilgileniyor, hâlâ Semra'yı ortaklıkta göremiyor ve annemin yanıma gelmeyeşine sinirleniyordum. Onların yanıma gitmek ve teyzelerin dedikodularının arasından kurtulmak istiyordum. Üzerimde akşamın, düğünün ve köyün yorgunluğu vardı. Yanımda ise zor zapt ettiğim bir çocuk... Annem mutfakta yengelerime yardım ederken, kız kardeşim bilmem hangi cehennemdeyken, babam erkeklerin olduğu yerde her zamanki gibi gergin otururken ben kalabalığa dair yalnızca gözlerimi kapatıyor ve kardeşimin elini sıkıyordum. İçimden birkaç mısra söylüyorum bu arada. Çevremi saran toz bulutu sönene kadar buradayım. Ben kendi hayatımdan azat olana kadar bunları içimde tutacağıma ve yazmayacağıma söz veriyorum.

Elimde kardeşimin sıcak elini hissediyorum, gözlerimi açtığımda karanlıkta ayırt edemediğim kuşların sesini duyuyorum. Kardeşim, Ruşen'in kardeşi Abdulkadir'i görüyor ve yanıma gitmek için bana yalvarıyor, yerinde âdeta kıvrıyor. Bense bu eli tutmak ve annem gelene kadar bırakmamakla görevliyim. Biraz daha sıkıyorum elini, kemiklerini açık bir şekilde hissediyorum. Kalabalığın gürültüsüne karşı ba-

ğran kardeşim usulca ağlamaya başlıyor. Çizgili gömleğinin üzerine birkaç damlanın düştüğünü görüyorum, ne var ki onu bu mahşer yerinde bırakamam. Uzaktan Semra'yı seçince bu sefer ne yapıyor ediyor elimden kurtulup ona doğru koşuyor. Uyuşuk bir haldeyim. Yerimden şöyle bir doğrulup Semra'nın bacağına yapışmasını izliyorum. Gürültü uykumu getiriyor.

Sadece birkaç saat sonra acımasız bir yenilginin içinde olduğumu anlıyorum. Kardeşim bilinmeyen bir yere gitmiş, tüm düğün sahipleri onu arıyor, beni ise karanlıkta bulamayarak kendi halime terk ediyorlardı. Gözlerimi açtığımda ilk önce neler olduğunu anlayamadım, sırtım ve boynum olabildiğine ağrıyor ve her yanım sızlıyordu. Üstüm başım tozlanmış ve saçıma birkaç yaprak parçası düşmüştü. Hemen kendime gelmeye çalışarak ayağa kalktım ve etrafıma bakındım. Havva az ileride ses sisteminin yakınında gergin bir şekilde bekliyordu. Doğruca onun yanına yürüdüm.

“Babamlar ve anneleri göremiyorum. Neredeler biliyor musun?”

Kuzenim beni görür görmez koluma yapıştı, “Ah neredesin sen? Aile boyu ortadan kayboldunuz. Dayım kardeşini aramak için cadde tarafına doğru gitti Faik dayımla. Yengem de az önce Semra ile buradaydı seni arıyorlardı.”

“Ne demek kardeşini aramak için?”

Havva tam bana cevap vereceksen kendisini erkek tarafından biri çağırdığı için özür dileyerek yanımdan uzaklaştı. Bütün bu ses kalabalığında aklım karmakarışık ve kardeşim hakkında endişelenirken bir başıma kaldım. Üstelik onlara ulaşabileceğim tek yol olan telefonumu da Semra'ya annemin çantasına koymasını için vermiştim. Önümdeki insandan duvarı aşarak meydanın caddeye açılan tarafına doğru yürümeye başladım. Sağımdan ve solumdan

şiddetli bir şekilde çekirge sesleri yükseliyordu. Yolumu aydınlatan sokak lambası ise oldukça geride kaldığı için çakıl taşlarının üzerinde zar zor yol alıyordum. Çakıl taşlarının yerini toprak almaya başladığında caddeye yaklaştığımı anladım, ancak tek bir araba sesi dahi duymuyordum. Aklımda yalnızca kardeşimin nasıl ve ne şekilde kaybolmuş olabileceği sorusu dönüyordu. Caddeye vardığımda ışıklar gözümü alacak şekilde güçlüydü. Durup soluklandığım sırada yolun karşı tarafından bana doğru yönelen iki insanı gördüm. Biri amcam diğeri de babam olmalıydı. Hızlı hızlı yürüyorlardı.

“Noldu baba?” dedim kısılan sesimle. Gözlerim korkudan fal taşı gibi açılmış, nefesimi tutmuştum. Babam sinirli ve gergin bir şekilde başını salladı. Faik amcam da etrafında dönüp dolaşıyor ve durmadan dua ediyordu. Telaşlı bir şekilde geldiğimiz tüm yolu dönmek zorunda kaldık. Daha sonraları babamdan öğrendiğime göre polisi aramışlar ancak düğün meydanı polis merkezine uzak olduğu için gecikme yaşanmıştı.

“Nereye gider bu çocuk?” Babam telaştan ve korkudan aklını yitirecek gibiydi, onun sakin olmaması ve korkuyla nefes alıp vermesi beni de mahvediyor ve farkında olmadan tırnaklarımı avuçlarıma batırıyordum. Hayatımda yürüdüğüm en acı yoldu bu. Taşlara bata çıka ilerliyor ve çekirge seslerini dinlemek zorunda kalıyordum. Üçümüz sağa sola bakınarak düğün yerine vardık, düğün durmuş herkes mırıldanmaya başlamıştı. Çok geçmeden uzak akrabalar ve davetliler de durumun ehemmiyetini kavrayınca kardeşimi hep beraber aramaya başladık. Her yana bakıyor ancak bir türlü bulamıyorduk. Bu sırada Ruşen dehşetli bir yüz ifadesiyle yanıma koştu. Yüzünün renginin çekildiğini soluk sokak lambasından bile ayırt edebiliyordum. Aniden koluma yapıştı, konuşmıyor ve beni kendine doğru çekiyordu. Herkes bilir ki bu anlar dünyanın başınıza yıkıldığı anlardan birisidir. Bir şeyler olduğunu sezersiniz, tüm sesler kesilir

ve kulaklarımız şiddetli bir şekilde uğuldamaya başlar. Yüreğimin düştüğünü hissediyordum. Ruşen'in arkasında birden kuvvetli bir şekilde annemin çılgınlığını duydum. Artık Ruşen beni tutmuyor, ben Ruşen'i tutuyordum. Ruşen'den gözlerimi ayıramazken bu sefer de annemin çılgınlığına eşlik eden bir bağırış daha duydum, babam kardeşimin adını haykırıyordu.

“Üzgünüm, üzgünüm. Bak polis geliyor, babam söyledi. Tamam mı?”

Uzayda atılan adımlar gibi ürkek ve sarsılarak annelerin bağırıldığı yere doğru yürüdüm. Burası düğün yerinin hemen arkasında, ağaçların çok sık olduğu bir yerdi. Nefes alamadığımı biliyordum. Ruşen ise koluma girmiş, sırtımı sıvazlıyor, bayılmamam için beni tutuyordu. Annemi yere çökmüş toprağı eşelerken buldum, babam ise kardeşim kucagında, dizleri yere çökmüş bir şekilde bağırıyordu. Ayakta öylece kalakaldım, zihnimden şöyle bir ses yükseldi. “Rüyadasın, gözünü aç, gözünü aç”

Gözlerimi açıp kapadım, oysa gerçek tam karşımda olağan sessizliğiyle ve ürpertici duruşuyla beni bekliyordu. Semra ve diğer kardeşimi annemin yanında ağlarken buldum. Kardeşimin üzerindeki, benim ellerini sıktığımda gözyaşları damlayan gömleği şimdi göğüs bölgesinden göbeğine kadar kıpkırmızı olmuştu. Amcamlar kardeşimi babamın elinden alıp toprağın üzerine koydular. Ense kökümünden tarifi imkânsız acı çeşitleri geçiyor, her biri belirli aralıklarla kalbime saplanıyordu. Nihayet ambulans ve polis seslerini duyduğumuzda her şey için çok geçti. Nabız ölçülmüş ve bulunamamıştı. Vücudundaki soğukluk nedeniyle de ölümün üzerinden biraz zaman geçtiği anlaşılıyordu. Her şey sanki son buldu, bir can, bir ölüm... Yaz gecesi, buz gibi bir esinti.

Babam, annem, iki kardeşim ve ben o günden sonra hiçbir düğüne gitmedik, hiçbir

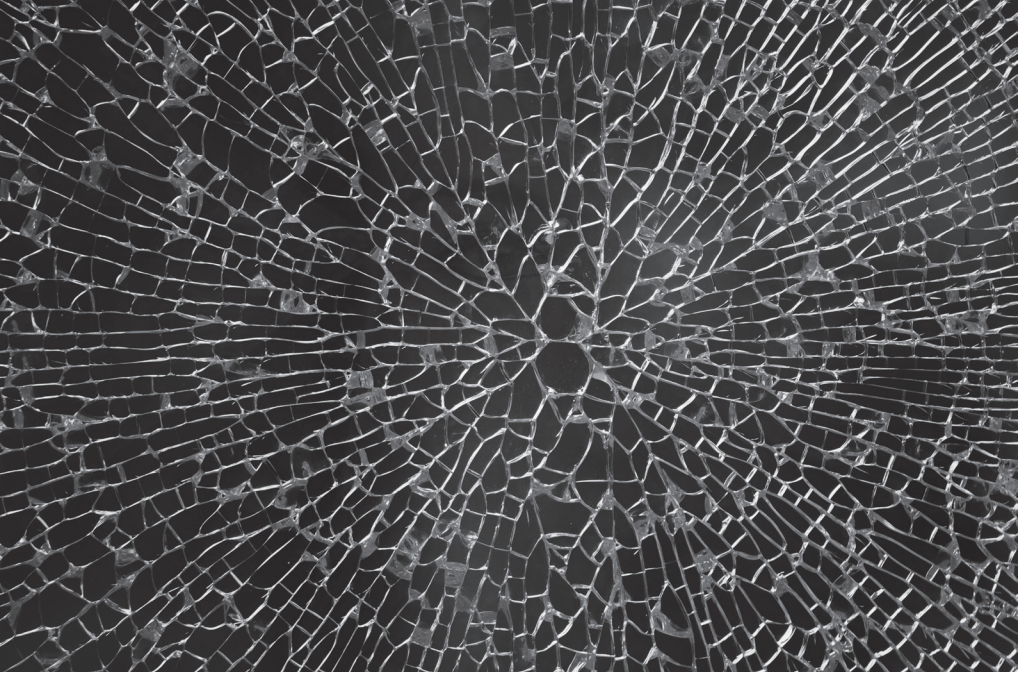
açık hava düğüne çocukların gönderilmesini de uygun bulmadık. Geçen altı senenin ardından eve her düğün davetiyesi geldiğinde sessizce birbirimize bakınmakla yetindik, bazen eski fotoğraflara bakmak bile istemedik. Kardeşimin olduğu videolar hep telefonlarımızın saklı klasöründe duruyordu. Okulundan kaydını sildirmek zorunda kaldık, kimliğini karnelerinin olduğu dosyanın içine koyduk. Kıyafetleri ise hep dolabında duruyor ve kimse dokunmuyordu. Annem bazen yaşayan erkek kardeşime vefat eden erkek kardeşimin adıyla sesleniyor ve bu dalgınlığın sonucu ağlama krizleriyle sonlanıyordu. Biz altı kişilik bir aile iken beş kişiye düştük, bir hafta boyunca sofraya altıncı kaşığı ve tabağı koymayı ihmal etmedik. Tabağı boş da bırakmayan annem, bir hafta boyunca o tabağı hep doldurdu. Kardeşimin yatağını odadan kaldırmak zorunda olduğumuzda annem buna izin vermemiş, gerekçe olarak da belki ileride lazım olur demişti. Oysaki bazı geceler buraya gelip ağlayarak uyduğunu hepimiz biliyorduk.

Kardeşimin vefatına neden olan kişi ise hiçbir zaman bulunamadı. Köy düğünü olduğu için hiçbir yerde güvenlik kamerası yoktu. Ölüm nedeninin kurşun yarası olduğu ancak cenaze işlemlerinden sonra anlaşılmıştı. Kardeşim, kalabalıkta kaybolmasın ve bizden ayrılmasın diye elini sıkı sıkıya tuttuğum, son ânında bana ağlayarak yalvaran kardeşim, düğün esnasında bir maganda kurşununa kurban gitmişti. Bizi en çok yaralayan husus ise otopsi sonucunda kurşun yarısından sonra eğer hemen müdahale edilseydi yaşama şansının olabileceğini öğrenmemizdi. O gün altı kişi gittiğimiz düğün evinden beş kişi döndük. Artık kardeşimin geri gelmeyeceğini, Ruşen'in esmer yüzünü her gördüğümde hatırlıyor, halamın evinden nefret ediyor ve kardeşimin mezarına gidip sıkça dua ediyorum.

Elini çok sıkı tutup canımı acıttığım için özür dilerim Batuhan. Nur içinde yat güzel kardeşim.

Cam

| AHMET ŞEVKİ ŞAKALAR

Merhamet ve şüphe bir camın arkasında nasıl durur? Kırk saniyelik kırmızı ışık süresine kaç bakış düşer, kaç hikâye sığar? Beklemediğiniz bir anda arabanızın önünde ilkokul çağında çocuklar belirir. Çok kirli olmayan camınıza bir çekçek ve camsille yavaşlar. Neye uğradığınızı şaşırırsınız. İstemediğiniz bu ikramı hasarsız savuşturmak istersiniz. Çocuğun gözü vites kolunun yanındaki bir liralardan birindedir. Ufkunuzu aydınlatmak ve sizi gülümsetmenin bedeli bir liradır. Zor kazanarak aldığınız arabanıza daha büyük zararlar verebilir endişesi, razı eder sizi bu ticarete. Çok yabancıdır size bu bakışlar. Haber verir kenar mahalleden, roman semtlerinden, mülteci çocuklarının ürkek gözlerinden. Rengi solmuş ucuz eşarpli pardösülü, arkasına

basılmış spor ayakkabılı kadınlar ve kucaklarda emanet gibi duran bebekler. Oyuncak bebek mi diye düşünmeden edemezsiniz. Bebek gerçektir, ağlaması daha da gerçek. Kadınların gözleri ve bebeğin ağlayışları birleştiğinde uzar kırmızı ışık süresi. 40, 39, 38, 37... 40, 39... Akmaz olur yağ gibi akan trafik. Ödenmemiş bir fatura ve sağ altta mühürlü bir raporu uzatır size. Kâğıda ciddi bir şeye dönüştüren mührü bakarsınız. Terlersiniz, el freni çekilmiş bir araç gibi çakılırsınız yerinize. Tanımazsınız, bilmezsiniz ya, önce akrabadan başlamak lazım ya yardıma, aldırılmazsınız. Akrabalarınız zaten tembeldir, iş beğenmiyordur. Sizinki size kalır böylece. Rahatlırsınız. Vicdanın, mantığın sesini dinlemediğinizdir. İnanmak istediğiniz gibi düşünmek rahatlatır sizi.

Sonra bir cam kapanır dünyanın yüzüne. Şüpheli şahıs, arabaya yaklaşmadan el çabukluğuyla yaparsınız bunu. Arabanın içi güvenli bir vahaya döner. Samyeli vurur yüzünüze. Rüzgâr dışarıda kalmıştır, tekinsiz çocuklar dışarıda kalmıştır, dilenci kadınların gözleri kıyıya vurmuştur. Güvenli limanına yaklaşamaz olmuştur artık piranalar. Bir el, havada yakalamıştır gözlerinizi.

Sol cam kapanır ve kapanırsınız içinize. Kâğıt toplayan çocuklar bozamaz görüntüyü. Silgiler çalışır, aydınlatır ufkunuzu. Tozunu alır sokakların, alerjik polenleri savuşturur koklama menzilinizden. Gözlerinize çarpar güneş. Güneşi gözlükle karşıyorsunuz sorun yok. Açılır gökyüzü, iklim bahar olur. Dışarda kalır cazgır kadın, ezberlenmiş cümleler yarım kalır. Mühür, inandırıcılığını yitirir. Alan el, veren elle savaşır, az seyircili bir tiyatrodadır. Belirsiz mührün üstüne yağmur damlar. Kadının her an hazır duran göz yaşı. Dışarda kalır çocukların erken büyümlüğü, dışarda kalır dünya. Korunaklı ve filmli camların arkasından izlersiniz hayatı. Size ulaşmasın yabancı gözler, kulağınızı tirmalamasın, radyoda çalan şarkınızı kesmesin yeter. Tüylerini sevmediğiniz bir köpeği sever gibi seversiniz onları. Uzaktan ve tehlikesiz. Sadece siz istediğiniz zaman girsin çerçeveye. Arada lütfedersiniz, gülümersiniz onlara. Patilerini sevip kuyruk sallamasını beklersiniz. Onlar nanik yapar hayata, siz teşekkür zannedersiniz.

Cam açılır, cam silici çocukların neşesi düşer içinize, Suriyeli kadınların kayıp gençliği. İçerde esen Sibiryaya soğuğu. Kaçmaya müsait cezaevi telleri. Vurulacak bir adam, dili tutulup ölecek bir kadın. Cam açılır, salınır köpekler, kim kaçır, kim kurtulur?

Cam, şeffaf hapishane. Sayılı günlerin güvenli barınağı.

Kapansın camlar. İmdadınıza yetişsin otomatik kilit. Baksın ama giremesin huzur kalenize.

Kaçırın gözlerinizi dilencinin gözlerinden. Dilenciden kurtulun, camdan merhamet dilenin. Şarkıya kulak verin, burç yorumlarını kaçırmayın, yükselen yıldızınızla uzaklaşın bu köhnelikten. Ödünç bir merhametle uzaktan sevin dikenli tellere takılan umutları. Üzerinize yapışmasın arka mahallenin çamuru.

Cam, kırılırsa utancından, yerine gelmez dilencinin oynayan kalbi. Ayna kararır, göstermez arkadan gelen düşmanı. Parçalanır manzara. Her parsi ayrı yerden toplanır yüzlerinizin. Camlar kararır, duvara çarpar bakışlarınızın boşluğu. Düşünceler, çelimsiz bir muhafız gibi bekleyemez benliğinizi. Kurşun geçirmez camlara kurşun gibi bakışlar saplanır. Tuz buz olur gökyüzü. Avcılarda yıldız topları.

Cam kapanırsa içerden, bir daha göremezsiniz yüzünüzü aynada.

Kırılmayan camlara emanet sözleriniz. Cam kâse de esir olmuş can kafesiniz.

Eve Ağıt

| EYYÜP AKYÜZ

bir kavgayı sırtlayıp eve getiren adamlar
sövgüleri bomba gibi sofaya fırlatırlar
şöminelerinde aşk yakılan evlerde
soğumuş kalplerini cehenneme uzatırlar

hoş geldini tedavülden kaldıran kadınlar
savaş tamtamları çalar ilk ayak sesiyle
söylene söylene kurulan sofralarda
tükenmiş bir aşka ağıt yakarlar

yastıklar, yataklar, geceler ayrılır
bir otel yalnızlığı yapışır duvarlara
salonuna küsünce kapalı odalar
kapaıya bakmaz, pencereye fisıldar

kimi seçse öbürünü kaybeden çocuklar
oyuna girmeden sobelenip çıkarlar
dişlemeden bir elmayı, mahzunca
yok yere cennetten kovulurlar